

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

Cahier 2023-3

Meisjescriminaliteit

*Een onderzoek naar de kenmerken en
risicofactoren van delinquente meisjes en
jongvolwassen vrouwen in algemene,
politie- en justitiële populaties*

Cahier 2023-3

Meisjescriminaliteit

Een onderzoek naar de kenmerken en risicofactoren van delinquente meisjes en jongvolwassen vrouwen in algemene, politie- en justitiële populaties

M.G.C.J. Beerhuizen (WODC)

C. Stoeldraaijers (VU)

K. Zeijlmans (WODC)

A. Slotboom (VU)

A.M. van der Laan (WODC)

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum is verricht. Dit onderzoek is in samenwerking gedaan met de Vrije Universiteit. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Inhoud

	Samenvatting	7
1	Introductie	10
1.1	Leeswijzer	11
2	Risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes	13
2.1	Inleiding	13
2.1.1	Prevalentie zelfgerapporteerde criminaliteit en politiecijfers	14
2.1.2	Risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes en jongens	16
2.2	Methode	19
2.2.1	Zoekstrategie	19
2.2.2	Selectiecriteria	19
2.2.3	Zoekresultaten	22
2.3	Resultaten	22
2.3.1	Samenhang tussen risico- en beschermende factoren en criminaliteit	22
2.3.2	Justitiële steekproeven	33
2.4	Conclusie/discussie	37
2.5	Beperkingen en aanbevelingen voor verder onderzoek	40
2.6	Tot slot	40
3	Delinquente meisjes in de algemene populatie	42
3.1	Inleiding	43
3.2	Methode	43
3.2.1	Bronnen	43
3.2.2	Operationalisatie zelfgerapporteerd ouderschap en verdenking	45
3.2.3	Variabelen	46
3.2.4	Cumulatie van risicofactoren	50
3.2.5	Analyseplan	52
3.3	Resultaten	52
3.3.1	Verkennde analyses	52
3.3.2	Logistische regressie	57
3.4	Samenvatting en discussie	66
3.5	Beperkingen	68
3.6	Concluderend	68
4	De rol van sekse in overwegingen van justitiële professionals	69
4.1	Inleiding	69
4.2	Methode	70
4.2.1	Onderzoekspopulatie	70
4.2.2	Rol van professionals in strafrechtshet	71
4.2.3	Onderzoeksdesign	74
4.2.4	Dataverzameling	74
4.2.5	Privacy en ethiek	74
4.2.6	Analyse	75
4.3	Resultaten	75
4.3.1	Gedrag en problematiek	75
4.3.2	Attributieproces	82
4.3.3	Gevolgen en reacties	84

4.4	Discussie en conclusie	87
4.5	Beperkingen	90
4.6	Concluderend	91
5	Meisjes en jongens in strafrechtelijke vonnissen	92
5.1	Inleiding	92
5.2	Methode	93
5.2.1	Bronnen	93
5.2.2	Dataverzameling	94
5.2.3	Analyse	95
5.3	Resultaten	96
5.3.1	Verschillen tussen jongens en meisjes	97
5.3.2	Verschillen in de expliciete overwegingen van rechters	98
5.4	Discussie en conclusie	104
5.5	Concluderend	106
6	Slothoofdstuk	107
6.1	Methode	107
6.2	Delinquente meisjes in algemene populaties	108
6.2.1	Meisjes rapporteren wel minder delinquentie dan jongens, maar delinquentie is niet afwezig	108
6.2.2	Blootstelling aan risicofactoren voor criminaliteit onder meisjes mogelijk lager dan onder jongens	109
6.2.3	Verschil in sensitiviteit van risicofactoren tussen meisjes en jongens	109
6.3	Delinquente meisjes in politie- en justitiële populaties	109
6.3.1	Delinquente meisjes lijken minder snel als verdachte in beeld te komen	110
6.3.2	Meisjes lijken van jongens te verschillen in delictgedrag	111
6.3.3	Seksedifferentiatie volgens professionals ongewenst, maar lijkt niet afwezig	111
6.3.4	Professionals zeggen dat sekse geen grote rol speelt in strafrechtelijke overwegingen	112
6.4	Beperkingen	113
6.5	Aanbevelingen	113
6.6	Afsluiting	115
	Summary	116
	Literatuur	119
Bijlage 1	Samenstelling begeleidingscommissie	125
Bijlage 2	Zoektermreeksen	126
Bijlage 3	Literatuurlijst review	127
Bijlage 4	Lijst met delicten zelfgerapporteerd ouderschap	130
Bijlage 5	Vergelijkingen kenmerken en risicofactoren bij minderjarigen, naar geslacht en delictgroep	131
Bijlage 6	Vergelijkingen kenmerken en risicofactoren bij jongvolw., naar geslacht en delictgroep	134

Bijlage 7	Topiclijst interviews	136
Bijlage 8	Vignetten interviews	137
Bijlage 9	Codeboek vonnissen	138

Samenvatting

Er zijn vanuit de justitiële praktijk en beleid zorgen dat er te weinig zicht zou zijn op delinquente meisjes en jonge vrouwen; er zou mogelijk zelfs een 'blinde vlek' voor deze groep daders kunnen zijn. Om adequaat beleid te kunnen voeren gericht op meisjes die delicten plegen is nader inzicht in deze groep nodig.

In het huidige rapport zijn meerdere deelonderzoeken naar delinquente meisjes en jonge vrouwen in de leeftijd van 12 tot en met 27 jaar (vanaf hier aangemerkt als 'meisjes') samengenomen.

Er is aandacht voor meisjes die delicten rapporteren maar die niet in aanraking zijn gekomen met de politie, voor degenen die wel met de politie in aanraking zijn gekomen als verdachte en voor meisjes die vervolgd en veroordeeld zijn. De volgen de drie onderzoeksvragen worden beantwoord:

- 1 Wat blijkt uit de (internationale) literatuur over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes? Hoe verschillen delinquente meisjes in justitiële populaties van delinquente meisjes in algemene populaties?
- 2 Wat is er bekend over (zelfgerapporteerde) delinquentie bij Nederlandse meisjes (in de leeftijd van 12 tot en met 22 jaar) in een algemene populatie van jongeren? En wat is bekend over hun achtergrondkenmerken en risicofactoren?
- 3 Welke overwegingen spelen bij professionals ten aanzien van meisjes (in de leeftijd van 12 tot en met 27 jaar) betreffende de beslisvorming voor verdenking, vervolging en veroordeling?

Daar waar mogelijk is een vergelijking gemaakt met jongens. De resultaten worden beschreven in twee delen: resultaten van onderzoeken waarbij respondenten uit algemene populaties komen, en resultaten van onderzoeken waarbij respondenten uit politie- en justitiële populaties komen (zoals verdachten of gedetineerden).

Delinquente meisjes in algemene populaties

Meisjes rapporteren zelf minder delinquentie dan hun mannelijke leeftijdsgenoten, maar zelfgerapporteerd daderschap onder deze groep is niet afwezig. Zo ligt in de meest recente meting van de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugddelinquentie de prevalentie van traditionele delinquentie bij meisjes (van 12 tot en met 17 jaar) op ongeveer 29% en bij jongvolwassen vrouwen (van 18 tot en met 22 jaar) op ongeveer 21% (dezelfde type delicten als de jongere groep meisjes). Bij jongens liggen deze percentages hoger met, respectievelijk, 45% en 39%. Het betreft hierbij wel vooral lichtere feiten. Het aandeel meisjes en jongens dat met de politie in aanraking komt ligt vele malen lager (zie later).

Verschillen in delinquent gedrag tussen meisjes en jongens in algemene populaties kan mogelijk gelegen zijn in verschillen van blootstelling of sensitiviteit voor risico- en beschermende factoren voor delinquentie. De blootstelling aan risicofactoren voor delinquentie is onder meisjes mogelijk lager dan onder jongens. In (internationaal) onderzoek is daar relatief weinig aandacht voor, maar zelfrapportage onderzoek onder

Nederlandse jeugdigen suggereert een dergelijk fenomeen. Zo rapporteren meisjes, bijvoorbeeld, minder (vaak) alcohol- en drugsgebruik, een warmere opvoedingsstijl door ouders, en minder (vaak) delinquente vrienden. De analyses onder Nederlandse jongeren uit 2010, 2015 en 2020 ondersteunen dit. Daar blijkt namelijk dat wanneer rekening gehouden wordt met risicofactoren en andere kenmerken, sekse er dan niet meer toe doet bij het voorspellen van zelfgerapporteerd daderschap (zonder verdenking door de politie).

Uit de literatuur komt ook naar voren dat meisjes andere risicofactoren voor delinquentie ervaren dan jongens, naast dat zij ook een aantal factoren delen. Zo zou seksueel misbruik bij delinquente meisjes vaker een rol spelen, terwijl bij jongens psychopathische trekken of antisociale attitudes vaker een rol spelen.

Delinquente meisjes in politie- en justitiële populaties

Meisjes die delicten rapporteren in zelfrapportage onderzoek lijken minder snel als verdachte in beeld te komen bij de politie dan jongens. De discrepantie in prevalentie van jeugdigen die zelf aangeven delicten te plegen ten opzichte van de prevalentie van jeugdigen als verdachte van een misdrijf bij de politie, is groter voor meisjes dan voor jongens. In analyses op basis van zelfrapportagegegevens die verrijkt zijn met politie-registraties wordt dit beeld ondersteund. Bij gelijke risicofactoren en achtergronden hebben meisjes een kleinere kans om als verdachte geregistreerd te worden (wanneer er sprake is van zelfgerapporteerd daderschap), vergeleken met jongens.

Daarnaast lijken meisjes van jongens te verschillen in delictgedrag. Niet alleen plegen meisjes andere soorten delicten, zoals meer geweldloze delicten, maar ook zouden zij andere rollen vervullen als ze (samen met anderen) delicten plegen. In tegenstelling tot jongens die zich meer bezig lijken te houden met het gewelddadige aspect van een delict, zouden meisjes meer een sociale of faciliterende rol vervullen. Deze verschillen in delictgedrag kunnen eraan bijdragen dat delinquente meisjes minder snel als verdachte in beeld komen. Desondanks geven politiemedewerkers aan dat het stereotype beeld van 'het delinquente meisje' aan het veranderen is. Bij ernstige geweldsdelicten zou niet meer automatisch van een mannelijke verdachte worden uitgegaan.

Hoewel binnen de strafrechtketen een differentiële bejegening naar sekse door professionals als ongewenst wordt opgevat, lijkt deze wel aanwezig. Het komt voor dat meisjes anders bejegend worden dan jongens. Deels kan dit komen doordat meisjes zich tijdens contactmomenten met professionals anders opstellen. Meisjes zouden zich bijvoorbeeld in tegenstelling tot jongens minder vaak beroepen op hun zwijgrecht en meer openheid van zaken geven.

Maar professionals geven ook aan dat ze soms bij meisjes meer moeite zeggen te nemen om ze op hun gemak te laten voelen en een veilige sfeer te creëren, bijvoorbeeld door de sekse van de verhoorder te matchen aan die van de verdachte of door na aanhouding te informeren of er nog zaken geregeld moeten worden in verband met eventuele kinderen. Professionals die meisjes juridisch bijstaan geven daarnaast aan meisjes soms anders neer te zetten dan jongens, door in te spelen op stereotype beelden, zoals zorgzame moeder of slachtoffer van een loverboy.

Desondanks bovengenoemde seksedifferentiatie in bejegening, geven professionals aan dat sekse geen grote rol speelt in strafrechtelijke overwegingen. Uit interviews en

vonnisanalyses komt naar voren dat er meer nadruk ligt op de persoonlijke omstandigheden en leeftijd van de verdachte. Wel spelen er soms praktische zaken waardoor voor meisjes andere beslissingen worden genomen dan voor jongens. Zo zou bij jongens sneller tot preventieve hechtenis overgegaan worden, omdat er voor meisjes vaak weinig of geen van dergelijke plekken beschikbaar zijn.

Afsluitend en aanbeveling

We kunnen de bevindingen uit het kwantitatieve onderzoek niet zonder meer generaliseren naar alle meisjes die (zeggen) delicten (te) plegen. Dat doet echter niets af aan de constatering dat meisjes die delicten plegen wat betreft risico- en beschermende factoren verschillen van jongens, dit wordt ook in de literatuur gevonden. Ten opzichte van jongens hebben meisjes een andere achtergrond wat betreft blootstelling aan en sensitiviteit voor risicofactoren. Daarnaast lijken zij als groep ook andere delicten te plegen, en binnen delicten andere rollen te vervullen dan mannen. Verder blijkt op basis van de interviews dat er in de keten een andere beeldvorming over meisjes is.

Deze fenomenen en de beeldvorming die er is over meisjes binnen de strafrechtketen maakt het daarmee aannemelijk dat meisjes minder snel gezien zullen worden als dader van criminaliteit. Als meisjes dan eenmaal in de strafrechtketen terechtkomen, dan zijn zij wel in beeld, maar is er een blinde vlek over hoe zij anders bejegend worden.

Vervolgonderzoek waarbij aandacht besteed kan worden aan het verifiëren van de hier gevonden resultaten is dan ook een aanbeveling. Wanneer de hier gevonden resultaten breder in de strafrechtketen voorkomen, dan zou ook gekeken moeten worden of een bejegening die aangepast is op de seksen gelegitimeerd zou zijn. Immers, delinquente meisjes en jongens lijken niet hetzelfde te zijn, en hebben misschien ieder een eigen aanpak nodig voor resocialisatie.

Verder lijkt op basis van verschil in sensitiviteit voor risico- en beschermende factoren tussen jongens en meisjes vervolgonderzoek naar valide en betrouwbare risicotaxatie-instrumenten die ook bruikbaar zijn voor meisjes in de strafrechtelijke keten relevant. Daarnaast is er een aanbeveling voor justitieel beleid en de praktijk om te investeren in kennis en scholing rondom delinquente meisjes. Uit de interviews wordt duidelijk dat er mogelijk een gebrek aan kennis is bij professionals over meisjes, doordat zij in hun dagelijkse werkzaamheden weinig tot niet met deze groep te maken hebben en er niet specifiek aandacht lijkt te worden besteed aan deze groep. Door te investeren in kennis en scholing over meisjes en hun delinquentie kan er gewerkt worden aan meer gewaarwording bij professionals van hoe zij meisjes bejegenen, en welke mechanismen relevant zijn voor hen. Dit kan bijdragen aan een gelijkwaardiger strafrechtproces voor meisjes en jongens.

1 Introductie

In dit rapport wordt delinquent en crimineel gedrag door meisjes en jonge vrouwen onder de loep genomen. Het gaat daarbij om meisjes in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en jongvolwassen vrouwen vanaf 18 tot ongeveer 25/27 jaar. Voor de leesbaarheid wordt in plaats van de termen meisjes en jonge vrouwen, in de rest van het rapport, gesproken over meisjes wanneer het gaat over de gehele groep delinquente vrouwen in de leeftijd vanaf 12 jaar tot en met de jongvolwassenheid. De bepaling van vrouw of man zijn gebeurt via sekse (zie hiervoor box 1.1).

Naast het gedrag van meisjes, wordt ook onderzocht hoe delinquente en criminele meisjes door professionals in en om de strafrechtketen worden gezien en worden bejegend. Er zijn namelijk zorgen vanuit justitieel beleid en praktijk dat er mogelijk te weinig zicht zou zijn op delinquente meisjes (*Kamerstukken II 2018/19, 35 285, nr. 3*) waardoor er sprake kan zijn van een 'blinde vlek'.

Er zijn aanwijzingen dat een dergelijke 'blinde vlek' zou bestaan. Zo maken meisjes een minderheid uit van verdachten en veroordeelden. En hoewel we bij bronnen buiten politie en justitie ook een scheve verdeling zien naar sekse, is deze scheefheid minder sterk bij zelfgerapporteerd ouderschap (Van der Laan et al., 2021). Deze vergelijking van bronnen suggereert dat op basis van zelfgerapporteerd gedrag er meer meisjes in zicht bij politie zouden kunnen komen, dan nu het geval is.

Dit suggereert dan ook dat sekse een rol zou kunnen spelen bij het wel of niet in zicht komen bij politie en justitie. Zo zou, bijvoorbeeld, het type delinquentie dat meisjes in het algemeen plegen minder zichtbaar kunnen zijn. Of maken meisjes minder vaak of minder duidelijk slachtoffers.

Om adequaat beleid te kunnen voeren rondom delinquente en criminele meisjes is het belangrijk goed zicht te hebben op de omvang van deze groep en om te weten wat de kenmerken van de meisjes die delinquent gedrag vertonen en hoe men in de professionele praktijk van politie, justitie en gerelateerde organisaties tegen deze meisjes aankijkt. De omvang is belangrijk om in te schatten in welke mate er werkelijk sprake is van een zorgelijke situatie. En weten om welke meisjes het werkelijk gaat is belangrijk om doelgericht beleidsinstrumenten op de juiste plaatsen te kunnen inzetten. Daarnaast is ook de ernst en mate van recidive onder meisjes relevant voor beleid. In dit onderzoek wordt daarop echter niet ingegaan.

Met het huidige onderzoek hopen we meer inzichten te bieden in de groep delinquente meisjes voor beleid en praktijk. Ten eerste wordt gekeken of er aanwijzingen zijn voor een eventuele 'blinde vlek' voor delinquente meisjes, en zo ja, dan wordt gekeken naar aanwijzingen voor waarom een dergelijke vlek kan ontstaan. Ook wordt gekeken naar welke overwegingen er spelen ten aanzien van meisjes in de strafrechtketen. In dit onderzoek staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

Tabel 1.1 Onderzoeksvragen (en waar behandeld)

Onderzoeksvraag	Hoofdstuk
1 Wat blijkt uit de (internationale) literatuur over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes? Hoe verschillen delinquente meisjes in algemene populaties ^a van degene in justitiële populaties?	2
2 Wat is er bekend over (zelfgerapporteerde) delinquentie bij Nederlandse meisjes (in de leeftijd van 12 tot en met 22 jaar) ^b in een algemene populatie van jongeren? En wat is bekend over hun achtergrondkenmerken en risicofactoren?	2 & 3
3 Welke overwegingen spelen bij professionals ten aanzien van meisjes (in de leeftijd van 12 tot en met 27 jaar) betreffende de beslisvorming voor verdenking, vervolging en veroordeling?	4 & 5

- a Ondanks dat er maar één algemene populatie is, betekent het niet dat de sampling in ieder onderzoek naar delinquente meisjes in de algemene populatie op dezelfde manier gebeurt. Door verschillende onderzoekskeuzes wordt het meer abstracte begrip algemene populatie op verschillende wijzen geoperationaliseerd. Daarom wordt hier gesproken van algemene populaties, in plaats van de algemene populatie.
- b In de onderzoeken die hier aan de orde komen worden niet allemaal dezelfde leeftijdsgrenzen gehanteerd. Grosso modo gaat om jongeren in de adolescentieperiode in deze leeftijdsgroep.

Daar waar mogelijk is een vergelijking gemaakt met jongens. Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden wordt gebruikgemaakt van verschillende methoden, zoals een literatuuronderzoek, het bestuderen van kwantitatieve zelfrapportagegegevens die gekoppeld worden aan politieregistraties, interviews met professionals uit de strafrechtketen en het kwalitatief analyseren van vonnissen. Het onderzoek is een samenwerking tussen het WODC en de Vrije Universiteit.

1.1 Leeswijzer

Onderzoeksvraag 1 wordt beantwoord in hoofdstuk 2, waar de huidige stand van zaken in de literatuur uiteen wordt gezet, waarbij het uitgangspunt het eerdere werk naar delinquente meisjes van Slotboom et al. (2011) is. In dit hoofdstuk wordt ook op basis van eerder onderzoek onderzoeksvragen 2a en 2b beantwoord voor de Nederlandse populatie. Onderzoeksvragen 2c tot en met 2e worden beantwoord in hoofdstuk 3, waar verdiepend onderzoek wordt gedaan op zelfrapportagegegevens van de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ) verrijkt met (politie)gegevens van het CBS. In hoofdstukken 4 en 5 wordt onderzoeksvraag 3 beantwoord. Hoofdstuk 4 focust op de hele strafrechtketen door middel van professionals uit deze keten (en aanverwante organisaties) en in hoofdstuk 5 ligt de focus op overwegingen van rechters door het analyseren van uitgeschreven vonnissen. In hoofdstuk 6 worden de resultaten besproken in samenhang in een discussie en synthese.

Box 1.1   **Sekse en gender**

In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen vrouwen en mannen volgens de definitie van sekse. Deze term verwijst naar het biologisch onderscheid tussen vrouwen en mannen. Sekse beslaat maar een deel van het vrouw of man of iets anders zijn. Zo betreft gender niet de biologische of lichamelijke kenmerken, maar sociale, culturele en psychologische kenmerken.

De laatste jaren is er meer aandacht gekomen voor transgender personen wiens sekse niet overeenkomt met de beleving van hun gender, evenals voor non-binaire personen wiens belevenis zich kenmerkt door, onder andere, zowel vrouwelijke als mannelijke aspecten, fluiditeit tussen deze aspecten, of juist de afwezigheid van beide aspecten.

Een deel van dit onderzoek gebruikt gegevens uit registratiebronnen waar alleen onderscheid tussen vrouwen en mannen wordt gemaakt, waarbij ook niet eenvoudig voor ons te achterhalen is of een verandering in registratie van sekse heeft plaatsgevonden. Er is hiermee geen zicht op in welke mate transgender of non-binaire personen in onze gegevens voorkomen. Het is hiermee aannemelijk dat voor een relatief klein deel¹ van de respondenten van het zelfrapportage onderzoek het label vrouw of man niet correct is, evenals voor de personen die in de vonnissen besproken worden. Dit onderzoek biedt hierin geen inzicht.

In interviews met professionals is de insteek om te praten over meisjes binnen de strafrechtketen en hoe zij bejegend worden. Wanneer professionals vertellen over hun dagelijkse werkzaamheden met vrouwelijke justitiabelen, is de attributie van sekse of gender van justitiabelen gedaan door de professionals zelf.

2 Risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes

Samenvatting

Als vervolg op het literatuuronderzoek van Slotboom et al. uit 2011 is een inventarisatie gemaakt van literatuur uit het afgelopen decennium waarin risico- en beschermende factoren voor delinquentie centraal stonden. Het doel van deze systematische analyse was in kaart brengen wat bekend is over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes.

Daarbij is een vergelijking gemaakt met wat bekend is over jongens. Alvorens deze verkenning van de literatuur te doen hebben we op basis van zelfgerapporteerde delinquentie en politiecontacten laten zien dat het gat tussen deze twee informatiebronnen voor meisjes groter is dan voor jongens. In navolging van verschillende onderzoeken die ruim een decennium geleden rapporteerden over risico- (en) beschermende factoren van jongens en meisjes is een systematische literatuur review uitgevoerd over 28 studies. We hebben ons vooral geconcentreerd op Europese en Amerikaanse studies om de vergelijkbaarheid met Nederland mogelijk te maken.

Wat opvalt is dat de verschillen tussen jongens en meisjes zich voornamelijk bevinden in het individuele en gezinsdomein. Daarnaast zijn factoren als vroege puberteit en depressieklachten niet exclusief gerelateerd aan criminaliteit van meisjes zoals uit eerdere studies meer bleek, maar lijken ze ook een rol te spelen bij jongens. Als we kijken naar meisjes in algemene populaties en justitiële steekproeven, dan kunnen we alleen verschillen in blootstelling vergelijken. Meisjes binnen justitiële steekproeven blijken dan veel meer problemen binnen het individuele en gezinsdomein te hebben dan meisjes in algemene populaties. Of deze factoren ook voorspellen of meisjes met politie en justitie in aanraking komen is echter onvoldoende onderzocht.

2.1 Inleiding

Criminaliteit onder meisjes is een fenomeen dat de afgelopen decennia op steeds meer belangstelling mocht rekenen niet alleen vanuit de wetenschap, maar ook vanuit strafrechtelijk perspectief. Vanuit de justitiële praktijk zijn er zorgen over het feit dat meisjes die delinquent gedrag vertonen buiten beeld blijven van justitie omdat de aandacht vooral gericht is op jongens. De vraag daarbij is, of dit gerelateerd is aan de specifieke risico- en beschermende factoren van jongens en meisjes voor criminaliteit of dat mogelijk andere factoren een rol spelen zoals de beeldvorming van professionals in de keten of de beoordeling door het OM en/of rechterlijke macht.

In dit hoofdstuk gaan we in op risico- en beschermende factoren voor criminaliteit bij meisjes, zoals bekend uit de literatuur. Andere factoren die mogelijk van invloed zijn op de zichtbaarheid van meisjes binnen het justitiële systeem, komen aan de orde in latere hoofdstukken. We kijken daarbij zowel naar literatuur over zelfgerapporteerd ouderschap als naar meisjes die met politie en justitie in aanraking komen. Waar mogelijk maken we een vergelijking met jongens. We geven een overzicht van de belangrijkste risico- en beschermende factoren op basis van een systematisch

literatuuronderzoek waarbij het uitgangspunt is dat meerdere risico (en beschermende) factoren meegenomen waren in het onderzoek. Voordat het literatuuronderzoek besproken wordt, laten we eerst zien hoe groot de groep delinquente meisjes eigenlijk is in verhouding tot jongens. Deze informatie is gebaseerd op de Monitor zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit en politiecijfers.

2.1.1 *Prevalentie zelfgerapporteerde criminaliteit en politiecijfers*

In deze paragraaf wordt ingegaan op het verschil in de mate waarin in Nederland meisjes en jonge vrouwen delicten rapporteren en waarin ze voorkomen als verdachte van een misdrijf door de politie. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met jongens/jonge mannen. Hiermee worden de onderzoeksvragen 2a en 2b beantwoord. De informatie is afkomstig uit de meest recente publicatie van de Monitor Jeugdcriminaliteit (MJC; Van der Laan et al., 2021), waarbij informatie uit politieregistraties (Boot & Kessels, 2021) vergeleken wordt met resultaten van de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ; Van der Laan & Beerthuizen, 2021).¹ Om te kijken in welke mate zelfgerapporteerd ouderschap zich verhoudt tot geregistreerde verdachten worden politiegegevens vergeleken met zelfrapportage van delicten. Bij zelfrapportage beperken we ons tot de meest recente meting, voor eerdere metingen en vergelijkingen verwijzen we naar de MJC.

Slechts een klein deel van de jeugdigen die aangeven een delict te hebben gepleegd komen daarvoor in aanraking met politie of justitie. Hiervoor zijn verschillende redenen denkbaar. Ten eerste gaat het in zelfrapportage om een range van delicten waarvan een deel ook lichte feiten betreft die niet tot vervolging zullen leiden. Ook zal een deel van de jongeren delicten niet melden of mogelijk zelfs overdrijven. Verder komt niet al het delinquente gedrag in zicht bij politie, omdat ze het simpelweg niet waarnemen, of dat slachtoffers geen melding of aangifte doen. Ook zal een deel van delinquent gedrag dat wel in zicht komt bij politie niet tot een registratie van een verdachte leiden, onder andere als een redelijk vermoeden van schuld niet hard te maken is door gebrek aan bewijs.

In de 2020 meting van de MZJ geeft 28,5%² van minderjarige meisjes (12 tot 18-jarigen) aan ten minste één traditioneel delict te hebben gepleegd in het jaar voorafgaand aan deelname. Traditionele delicten zijn mishandeling, vandalisme en winkeldiefstal, waarbij gedigitaliseerde vormen van dergelijke delicten (zoals online bedreiging) en cyber-criminaliteit (zoals hacken) worden uitgesloten. Het aantal meisjes dat door de politie als verdachte wordt geregistreerd voor een misdrijf is 0,7%, dus beduidend lager.³ Bij jongens geeft 44,2%⁴ van de minderjarige jongens aan een traditioneel delict te hebben gepleegd, terwijl het aantal door de politie als verdachte

¹ De gegevens over verdachten bieden een landelijk beeld over het jaar 2019. De zelfrapportage gegevens uit de MZJ zijn uitgevraagd onder een landelijk representatieve steekproef, waarbij hier alleen gebruikt wordt gemaakt van het meest recente jaar, namelijk de meting in 2020. Hierbij merken we op dat die meting vanwege Covid halverwege de dataverzameling is stil komen te liggen. De hier gepresenteerde gegevens zijn herwogen op meerdere achtergrondkenmerken zodat ze representatief zijn voor de populatie in dat jaar.

² 95% BI=23,4-33,6%.

³ Omdat de MZJ is afgenomen in januari tot en met maart van 2020, en de observatieperiode voor zelfgerapporteerd ouderschap een jaar bedraagt, is gekozen voor referentiejaar 2019 i.p.v. 2020. In 2019 zijn er 3.810 meisjes in de leeftijd van 12 tot 18 jaar verdacht, wat neerkomt op 0,7% van de ongeveer 584.000 meisjes die in 2020 in Nederland waren ingeschreven. Onder de 613.000 jongens zijn 13.720 als verdachte met de politie in aanraking gekomen (Boot & Kessels, 2021). Omdat de MZJ is afgenomen in januari tot en met maart van 2020, en de observatieperiode voor zelfgerapporteerd ouderschap een jaar bedraagt, is gekozen voor referentiejaar 2019 in plaats van 2020.

⁴ 95% BI=38,7-49,7%.

geregistreerde jongens 2,2% van alle jongens in dat jaar betreft. Hiermee is de verhouding van prevalentie zelfrapportage tot verdenking bij jongens kleiner ($44,2\% / 2,2\% \approx 20$ staat tot 1) dan bij meisjes ($28,5\% / 0,7\% \approx 41$ staat tot 1). Anders gezegd, het verschil tussen zelfrapportage van daderschap en verdachte zijn van een delict bij de politie, is bij de jongens kleiner dan bij de meisjes.

In 2020 rapporteert 20,7%⁵ van de jonge vrouwen (18 tot 23-jarigen) ten minste één delict over het voorgaande jaar. Ongeveer 0,7% van alle jonge vrouwen in 2019 was verdachte van een misdrijf door de politie.⁶ Bij jonge mannen rapporteert 39%⁷ een delict over het afgelopen jaar en is 3,5% als verdachte wegens een misdrijf met de politie in aanraking gekomen. Hierdoor zien we in dezelfde richting een verschil van de verhouding prevalentie zelfrapportage en verdachten bij jonge mannen ($39\% / 3,5\% \approx 11$ staat tot 1) en jonge vrouwen ($20,7\% / 0,7\% \approx 30$ staat tot 1) als bij minderjarigen.

Als we kijken naar de type delicten die meisjes en jongens zelf rapporteren te plegen, evenals de type delicten waarvoor zij verdacht worden, dan zien we verschillen en overeenkomsten tussen de twee seksen. Zo geven meisjes aan voornamelijk lichte geweldsdelicten te plegen. In de periode 2005 tot en met 2020 gaat het om 53-59% van de meisjes met zelfgerapporteerd daderschap. Daaropvolgend worden vermogensmisdrijven het meest genoemd met 49-59%, en vandalisme daarna met 35-47%.

In vergelijking met meisjes is er bij jongens jaarlijks structureel vaker sprake van (lichte) geweldsdelicten (59-68%). Bij vermogensdelicten en vandalisme zijn er echter minder grote verschillen met meisjes (enkele uitzonderingen daar gelaten). Het gaat dan om respectievelijk 40-63% en 39-47% van de jongens met zelfgerapporteerd daderschap. Hierbij verschilt het per jaar of het aandeel meisjes of juist jongens groter is betreffende deze twee vormen van delinquentie.

Ondanks dat de categorisatie van geweld, vermogen en vandalisme ook bij CBS-statistieken van verdachten naar sekse beschikbaar is (CBS, 2022), zijn bovenstaande statistieken niet één-op-één te vergelijken met de CBS-cijfers. In de CBS-categorie vermogensdelicten worden namelijk gewelddadige vermogensdelicten meegeteld (zoals overvallen en straatroof), terwijl dit bij de zelfrapportage onder de categorie geweld wordt geschaard. Desondanks zijn er wel aanwijzingen dat de verschillen die gevonden zijn bij zelfrapportage, ook bij verdachten terug te vinden zijn.

Zo is in 2019 bij 16% van de verdachte meisjes sprake van een geweldsmisdrijf, terwijl dit bij jongens een paar procentpunten hoger ligt op 22%. Een vergelijkbaar beperkt verschil zien wij ook bij vandalisme, waar 14% van de verdachte meisjes voor in beeld is gekomen, tegenover 24% van de jongens. Het grootste verschil zien wij bij vermogensmisdrijven, bijna 70% van de verdachte meisjes wordt geregistreerd voor een vermogensmisdrijf, voor jongens is dit 53%.

Bovenstaande statistieken laten zien dat meisjes ten opzichte van jongens zich verhoudingsgewijs minder vaak schuldig zouden maken aan gewelddadige delicten. Dit zien we terug bij zowel zelfrapportage als verdenking door de politie. Voor andere delicten, zoals vandalisme, is het verschil bij jongens en meisjes minder duidelijk.

⁵ 95% BI=16,0-25,4%.

⁶ In 2019 zijn van de ongeveer 529.000 jonge vrouwen in de leeftijd 18 tot 23 jaar 3.820 geregistreerd als verdachte voor een misdrijf. Onder de 549.000 betrof het 19.380 geregistreerde verdachten.

⁷ 95% BI=33,3-44,7%.

Bij vergelijkingen tussen jonge vrouwen en mannen zien we deze trends ook terug, met name voor geweldsdelicten. Zo rapporteert 26-31% van de jonge vrouwen met zelfgerapporteerd ouderschap een geweldsdelict te hebben gepleegd, aldus de 2015 en 2020 metingen van de MZJ. Dit ligt lager dan de 51% van de jonge mannen met zelfgerapporteerd ouderschap in beide jaren. Ook bij vandalisme zien we duidelijkere verschillen met 16-22% van de jonge vrouwen en 38% (in beide jaren) bij de jonge mannen. Daarentegen rapporteren jonge vrouwen vaker vermogensdelicten (65% in beide jaren) dan jonge mannen (54-59%), maar is dit verschil minder groot dan bij de andere type delicten.

Deze verhouding tussen de delicten en sekse bij zelfrapportage zien wij grotendeels ook terug bij verdachten in 2019. Zo is het aandeel verdachte jonge vrouwen met een gewelds- of vandalisme delict lager (respectievelijk 16% en 11%) dan bij jonge mannen (respectievelijk 23% en 18%), en komen jonge vrouwen vaker in beeld voor een vermogensdelict (50%) dan jonge mannen (33%).

Samenvattend

De verhouding tussen prevalentie zelfgerapporteerd ouderschap en de prevalentie verdachten is voor minderjarige en jongvolwassenen mannen kleiner dan voor vrouwen in dezelfde leeftijdsgroepen. Voor beide seksen ligt het percentage zelfgerapporteerd ouderschap veel hoger dan het percentage jeugdigen dat als verdachte wordt geregistreerd wat niet verwonderlijk is omdat het bij zelfrapportage van delinquent gedrag vaker om lichte feiten gaat die vaak niet tot vervolging leiden. Daarnaast zijn er verschillen in typen delicten gevonden, zowel in de zelfrapportage als bij verdachten, waarbij meisjes zich verhoudingsgewijs minder vaak schuldig maken aan geweldsdelicten dan jongens.

2.1.2 Risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes en jongens

In de volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste risico- en beschermde factoren voor criminaliteit van jongens en meisjes. Uitgangspunt bij de selectie van de literatuur is multicausaliteit van crimineel gedrag, met aandacht voor twee of meer van de vijf domeinen of leefgebieden (individu, ouders, school, leeftijdgenoten, buurt) die onderscheiden worden als samenhangend met criminaliteit onder jongeren en jongvolwassenen. Deze indeling komt voort uit het biopsychosociale model (Dodge & Pettit, 2003). Daarin is de aanname dat het gedrag van een individu wordt bepaald door wederzijdse beïnvloeding tussen biologische factoren en de sociaal-culturele context (zie ook Raine, 2012; Rutter, 2006). Het betreft dan risico- en beschermende factoren in de verschillende hierboven genoemde leefgebieden of domeinen waarmee de persoon te maken krijgt. Risicofactoren versterken de kans op probleemgedrag, terwijl beschermende factoren ervoor zorgen dat de kans op probleemgedrag direct afneemt, of indirect door het dempen van risico's. Als eerste worden studies besproken die vooral ingaan op de relatie tussen risico- en beschermende factoren en delinquentie van meisjes en waar mogelijk een vergelijking met jongens. De meeste van deze studies zijn gebaseerd op zelfgerapporteerde delinquentie en een enkele studie onderzocht de relatie tussen risico- en beschermende factoren en politie en justitiecontacten.

Ruim tien jaar geleden zijn enkele overzichtsstudies verschenen waarin met name risicofactoren (en niet zozeer beschermende factoren) voor delinquentie van meisjes en jongens in kaart zijn gebracht (o.a. Slotboom et al., 2011; Wong et al., 2010;

Zahn, 2009). Niet elk overzicht was gebaseerd op duidelijke inclusiecriteria (bijv. includeren van meerdere risicodomeinen, jongens en meisjes apart analyseren) maar er werden overeenkomstige resultaten gevonden, namelijk meisjes en jongens hadden een groot aantal overeenkomstige risicofactoren, echter voor meisjes werden in verschillende domeinen een aantal andere risicofactoren gevonden. Zo bleken binnen het individuele domeinen de volgende factoren sterker samen te hangen met delinquentie van meisjes dan van jongens: (angst)stoornissen, depressie, suïcidaal gedrag en vroege puberteit. Binnen het gezinsdomein waren dit: lage kwaliteit moeder-kindrelatie, een permissieve, weinig responsieve moeder, weinig steun van moeder en weinig openheid naar ouders. Binnen de domeinen school en vrienden waren dit: mate van delinquentie van vrienden en lage kwaliteit relatie met leerkracht (Slotboom et al., 2011). De meeste verschillen tussen jongens en meisjes bleken gerelateerd aan internaliserende problemen en relaties binnen het gezin. Inmiddels zijn we ruim tien jaar verder en is de vraag of nieuw onderzoek nog steeds hetzelfde patroon laat zien tussen jongens en meisjes. Bovendien is meer aandacht gekomen voor beschermende factoren die mogelijk een andere bijdrage leveren voor jongens en meisjes aan het verminderen van het risico op delinquentie (we maken hierbij geen onderscheid tussen directe of indirecte effecten van beschermende factoren). Onderhavig literatuuroverzicht brengt de literatuur van de afgelopen tien jaar in kaart. Daarnaast wordt ook onderzocht welke risico- en beschermende factoren gevonden worden bij meisjes en jongens, die met politie en justitie in aanraking zijn gekomen. Het gaat dan om een selectie groep jongens en meisjes die onderzocht zijn nadat ze met politie en justitie in aanraking zijn gekomen. Dat is iets wat in eerdere overzichten nog niet gedaan is en wel relevant is voor huidig onderzoek naar meisjes buiten en binnen justitie. In laatstgenoemde politie- en justitie studies worden vooral prevalentiescores op risicofactoren van jongens en meisjes in kaart gebracht. Het gaat hier dan om zogenoemde verschillen in blootstelling. Voordat het literatuuroverzicht besproken wordt volgt kort nog een toelichting op de begrippen blootstelling en sensitiviteit. Sensitiviteit verwijst naar de samenhang van risico- en beschermende factoren met delinquentie.

Het onderscheid tussen blootstelling en sensitiviteit is niet alleen relevant om verschillen tussen de seksen te beschrijven. Vanuit interventieoogpunt is dit ook relevant omdat als verschillen tussen jongens en meisjes vooral het resultaat zijn van verschillen in blootstelling, voor beide seksen interventies gericht op dezelfde risico- of beschermende factoren kunnen worden ingezet. Maar als de verschillen tussen de seksen vooral liggen in verschillen in sensitiviteit voor risico en beschermende factoren dan hebben jongens en meisjes andere type interventies nodig.

Blootstelling

In de literatuur over de relatie tussen risicofactoren en criminaliteit bij jongens en meisjes zijn twee begrippen van belang, namelijk blootstelling en sensitiviteit. Bij blootstelling wordt verondersteld dat de risicofactoren die geassocieerd zijn met meisjesdelinquentie in wezen dezelfde zijn als die voor jongensdelinquentie (o.a. Caspi et al., 1994; Fergusson & Horwood, 2002; Moffitt, et al., 2001), maar dat sommige risicofactoren vaker kunnen voorkomen bij jongens dan bij meisjes of andersom (bijv. Rowe et al., 1995; Worthen, 2011). Jongens zijn ook vaker betrokken bij andere vormen van risicogedrag, waarvan sommigen risicofactoren voor delinquentie zijn, zoals alcoholgebruik (Byrnes et al., 1999). Ofwel, ze worden ook vaker aan de risicofactor alcoholgebruik blootgesteld. Dat hangt dan weer samen met het uitgaansgedrag van jongens en meisjes. Jongens gaan vaker dan meisjes met andere jongens uit (unstructured socialising) en drinken vaker alcohol of gebruiken andere middelen (Augustyn & McGloin, 2013). Moffitt et al. (2001) spreken hierbij van verschillen in

blootstelling. Bij blootstelling gaat het erom dat risicogedrag het gevolg is van de mate waarin iemand met een risicofactor te maken krijgen. Als die mate toeneemt, neemt de kans op risicogedrag ook toe. Dit blijkt bijvoorbeeld uit verschillen in prevalentie tussen de seksen op een factor. Zo blijken jongens vaker dan meisjes delinquente vrienden te hebben, mogelijk als gevolg van verschillen in de manier waarop vriendschappen worden vormgegeven (Haynie et al., 2014). Bij jongens wordt ook vaker Attention Deficit with Hyperactivity Disorder (ADHD) vastgesteld (Fishbein et al., 2009), waarvan gesteld wordt dat het een voorspeller is voor delinquentie (o.a. Moffitt, 1993). Dit wil niet zeggen dat meisjes met ADHD geen verhoogde kans hebben op delinquentie, ADHD komt alleen minder vaak voor bij meisjes en er is dus sprake van een verschil in blootstelling. Binnen deze benadering wordt aangenomen dat dezelfde theoretische verklaringen gelden voor jongens en meisjes. Sekseverschillen zijn terug te voeren op verschillen in blootstelling aan dezelfde risicofactoren (zie ook box 2.1).

Sensitiviteit

Jongens en meisjes kunnen verschillen in de *sensitiviteit* voor bepaalde risicofactoren. Bij sensitiviteit voor een risicofactor gaat het erom dat de aanwezigheid van een risicofactor bij de ene persoon of groep eerder leidt tot risicogedrag dan bij de andere. Dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar als de correlatie tussen een risicofactor en delinquentie bij de ene sekse sterker is dan bij de andere. Een specifieke risicofactor die bijvoorbeeld wel bij meisjes maar niet of in (veel) mindere mate bij jongens blijkt samen te hangen met delinquentie is 'psychische gezondheid' waaronder internaliserende problemen zoals angst en depressie verstaan worden (o.a. Fishbein et al., 2009, Koffler et al., 2011).

Blootstelling en sensitiviteit, sluit elkaar niet uit, kunnen wel versterken

De begrippen blootstelling en sensitiviteit sluiten elkaar niet uit; verschillen in blootstelling en sensitiviteit kunnen ook gelijktijdig voorkomen. Bij gelijktijdig voorkomen kunnen de mechanismen elkaar ook nog eens versterken. Als de ene groep meer dan de andere aan een risicofactor wordt blootgesteld en tevens daarvoor sensitiever is, zal dit eerder tot risicogedrag leiden dan wanneer er alleen sprake van blootstelling of sensitiviteit is. Zo blijken bijvoorbeeld angststoornissen sterker samen te hangen met delinquentie van meisjes dan van jongens, maar ook vaker voor te komen bij meisjes dan bij jongens (Muris, 2010; Slotboom et al., 2011). Overigens zeggen begrippen over blootstelling en sensitiviteit nog niets over de onderlinge relatie tussen verschillende risico- en beschermende factoren en de mogelijke interactie en causale relatie tussen factoren onderling en de samenhang met delinquentie. Ofwel inzicht in verschillen in blootstelling en sensitiviteit geeft ons nog geen duidelijk inzicht in de mechanismen die leiden naar criminaliteit. Vanuit het idee van cascading effects (o.a. Masten & Cicchetti, 2010) zouden we wel meer inzicht in deze mechanismen moet krijgen. Cascading effects verwijzen naar hoe aanpassingsproblemen in verschillende domeinen kunnen leiden tot risico op bijvoorbeeld delinquent gedrag. Aanpassingsproblemen in het ene domein (bv. traumasymptomen) kunnen overslaan naar het functioneren in een ander domein (bv. gedragsregulatie – impulscontrole) en het andere domein blijvend beïnvloeden (McCarty et al., 2008; Patterson et al., 2010; Yoder & Tunstall, 2022). Deze domeinen zijn mogelijk wederzijds afhankelijk en worden door elkaar beïnvloed over tijd, wat vervolgens weer kan resulteren in toenemend delinquent gedrag.

Dit idee van cascading effects sluit aan bij het biopsychosociaal model dat uitgaat van het feit dat zowel biologische als psychologische en sociale factoren een rol spelen bij de ontwikkeling van criminaliteit. Verklaringen voor antisociaal en crimineel gedrag

worden gezocht in de interactie tussen deze factoren, ook wel het biopsychosociale model genoemd (Dodge & Pettit, 2003; Rutter, 2006; Raine, 2012). Bij jongens en meisjes spelen mogelijk dan andere factoren een rol die in interactie met elkaar leiden naar delinquentie. We gaan in dit literatuuronderzoek niet in op de complexe interacties tussen alle verschillende risico- en beschermende factoren, maar laten zien wat bekend is over de bijdrage van verschillende unieke risico- en beschermende factoren aan delinquentie.

Box 2.1 Gender- of sekseverschillen

In de meeste studies die naar verschillen en overeenkomsten in risicofactoren kijken worden vergelijkingen gemaakt tussen meisjes en jongens, gebaseerd op een indeling in sekse (er wordt een binaire indeling gemaakt op basis van biologische kenmerken). We beschrijven dit dan als sekseverschillen.

2.2 Methode

Om inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken in de (internationale) literatuur over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes en jonge vrouwen, is een literatuurstudie uitgevoerd. In deze literatuurstudie wordt zowel aandacht besteed aan delinquente meisjes en jonge vrouwen die wél binnen het zicht van politie en justitie komen, als meisjes en jonge vrouwen die buiten het zicht van politie en justitie blijven. De methode zal hieronder verder worden toegelicht.

2.2.1 Zoekstrategie

Tussen 15 november 2021 en 13 januari 2022 is via databank WorldCat systematisch gezocht naar relevante wetenschappelijke literatuur over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes en jonge vrouwen (vanaf hier genoemd als meisjes). Het voordeel van WorldCat is dat in één systeem publicaties van duizenden bibliotheken wereldwijd samengebracht zijn, waaronder PsychINFO en Criminal Justice Abstracts. Bij aanvang van het onderzoek is een uitgebreide lijst van zoektermen opgesteld. Deze zoektermen hebben betrekking op verschillende aspecten van de onderzoeksvraag, zoals risico- en beschermende factoren ('risk factors', 'protective factors', of 'promotive factors') en delinquente meisjes ('(female) juvenile delinquency', 'adolescent (female) offenders', 'female offenders' en 'young adult*'). Met behulp van deze zoektermen is een eerste inventarisatie gemaakt van potentieel relevante publicaties. Uit deze publicaties zijn verwante zoektermen gehaald die aan de lijst met zoektermen zijn toegevoegd, zoals 'female youth offenders', 'girls' en 'youth'. Vervolgens is de lijst met zoektermen voorgelegd aan andere onderzoekers. Zij hebben de lijst uitgebreid met 'gender (differences)', 'emerging adulthood', 'early adulthood' en 'crimin*'. De verschillende zoektermen zijn in meerdere zoektermenreeksen aan elkaar gekoppeld. Een overzicht van de definitieve zoektermreeksen is terug te vinden in bijlage 2.

2.2.2 Selectiecriteria

Op basis van de onderzoeksvraag en overleg tussen onderzoekers zijn verschillende in- en exclusiecriteria opgesteld voor het selecteren van relevante publicaties (zie tabel 2.1). De Nederlands- of Engelstalige publicaties moesten online beschikbaar zijn en peer-reviewed zijn. Verder is ervoor gekozen dat de studies gepubliceerd moesten zijn

tussen 2011 en 2021. Het werk van Slotboom et al. (2011) is namelijk als uitgangspunt gebruikt om te kijken welke nieuwe literatuur sindsdien verschenen is.

Om de meest geschikte studies te verzamelen voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen, zijn tevens een aantal inhoudelijke inclusie-eisen opgesteld. Ten eerste hebben wij ervoor gekozen om ons specifiek te richten op studies die focussen op delinquent gedrag en niet op antisociaal gedrag of agressie, aangezien het onderzoek zich richt op meisjes binnen en buiten het zicht van politie en justitie. Ten tweede dienen binnen de publicaties in ieder geval risico- en beschermende factoren voor delinquentie centraal te staan. Ten derde was het belangrijk dat de steekproef bestond uit adolescenten en/of jongvolwassenen. Studies die enkel keken naar kinderen (jonger dan 12 jaar) of volwassenen (ouder dan 27 jaar) werden uitgesloten. Op de vierde plaats werden studies enkel geïncludeerd wanneer deze zich richten op 'westerse' landen, om de vergelijkbaarheid met de Nederlandse situatie op strafrechtelijk en cultureel niveau zo groot mogelijk te houden. Ten vijfde was het belangrijk dat de geïncludeerde studies onderscheid maakten in gender en leeftijdsgroepen. Als de studie zich tevens richt op jongens, moeten meisjes apart bestudeerd zijn en als de studie zich richt op meerdere leeftijdsgroepen, moeten adolescenten en/of jongvolwassenen apart bestudeerd zijn. Tot slot besloten we om ons te richten op multivariate studies die kijken naar risico- en beschermende factoren op meerdere domeinen. Bivariate studies die zich richten op risico- en beschermende factoren op één domein zijn uitgesloten.

Naast de inhoudelijke eisen zijn tot slot een drietal kwaliteitseisen opgesteld waaraan de geïncludeerde studies moeten voldoen. Ten eerste moet de steekproefomvang groter zijn dan 100. Daarnaast moet het aandeel meisjes meer dan 20% zijn van de totale steekproef indien de studie een vergelijking trekt tussen jongens en meisjes. Ten derde moet de steekproeftrekking helder beschreven zijn. Indien bijvoorbeeld niet duidelijk is hoe groot het percentage meisjes is in de steekproef, werd de publicatie uitgesloten.

Tabel 2.1 In- en exclusiecriteria voor het selecteren van publicaties

	Inclusiecriteria	Exclusiecriteria
Eigenschappen bron		
Beschikbaarheid	Publicaties die online beschikbaar zijn met open-access	Publicaties die niet online beschikbaar zijn
Type bron	Peer-reviewed publicaties	Publicaties die niet peer-reviewed zijn
Publicatiejaar	2011-2021	Alles voor 2011 en na 2021
Taal	Nederlands en Engels	Overige talen
Inhoudelijke eisen		
Delinquentie	Publicaties die zich richten op delinquent gedrag	Publicaties die zich niet specifiek richten op delinquent gedrag maar bijvoorbeeld antisociaal gedrag of agressie
Thema	Risico- en beschermende factoren voor delinquentie	Studies die zich niet richten op risico- en beschermende factoren voor delinquentie
Leeftijdsgroep	Adolescenten en jongvolwassenen (12-27 jaar)	Enkel kinderen (jonger dan 12 jaar) en/of volwassenen (ouder dan 27 jaar)
Land	Publicaties die zich richten op 'Westerse' landen zoals Europese landen en de Verenigde Staten	Publicaties die zich richten op 'niet-Westerse' landen in Azië, Afrika en Zuid-Amerika
Onderscheid gender	Als de studie zich ook richt op jonge mannen, moeten jonge vrouwen apart bestudeerd zijn	Studies waarbij jonge mannen en vrouwen samen zijn bestudeerd
Onderscheid leeftijdsgroepen	Als de studie zich richt op meerdere leeftijdsgroepen, moeten adolescenten en/of jongvolwassenen apart bestudeerd zijn	Studies die adolescenten en/of jongvolwassenen niet afzonderlijk bestuderen
Onderzochte verbanden	Multivariate studies die zich richten op risico- en beschermende factoren op meerdere domeinen	Bivariate studies die zich richten op risico- en beschermende factoren op één domein
Kwaliteitseisen		
Steekproefomvang	Meer dan 100	Minder dan 100
Percentage vrouwen	Meer dan 20% van de totale steekproef	Minder dan 20% van de totale steekproef
Helderheid steekproeftrekking	De steekproeftrekking is duidelijk beschreven	De steekproeftrekking is niet duidelijk beschreven als het bijvoorbeeld niet duidelijk is hoe groot het percentage vrouwen is in de steekproef

2.2.3 Zoekresultaten

Met behulp van de zoektermen uit bijlage 2 zijn in totaal 568 unieke publicaties gevonden (zie tabel 2.2). Daaronder zaten ook publicaties die geen betrekking hadden op de onderzoeksvraag, zoals literatuur over voorspellers voor drugsgebruik of suïcidaal gedrag onder vrouwelijke delinquenten, de invloed van pesten op antisociaal gedrag en het risico op HIV onder gedetineerden jongeren. Op basis van de titel en abstract zijn deze publicaties uitgesloten van het onderzoek en zijn 151 studies beoordeeld als potentieel relevant. Voor deze studies is gecontroleerd of zij voldeden aan de eerste zes inhoudelijke criteria uit tabel 2.1. Hierdoor vielen nog eens 44 studies af en bleven 107 potentieel relevante studies over. Vervolgens is in overleg tussen onderzoekers een drietal kwaliteitseisen opgesteld waar de studies aan moesten voldoen en is besloten te focussen op studies die kijken naar multivariate verbanden (zie tabel 2.1), waarna 28 studies overbleven.

Tabel 2.2 Van gevonden naar geïnccludeerde publicaties

	Inclusie	Exclusie
Gevonden publicaties via WorldCat	568	n.v.t.
Potentieel relevante publicaties o.b.v. titel en abstract	151	417
Potentieel relevante publicaties na controle eerste inclusiecriteria	107	54
Potentieel relevante publicaties na controle op aanvullende exclusiecriteria door andere onderzoeker	39	58
Geïnccludeerde publicaties na full-text beoordeling	28	11

2.3 Resultaten

2.3.1 Samenhang tussen risico- en beschermende factoren en criminaliteit

Vijftien studies kijken naar de samenhang van risico- en beschermende factoren met criminaliteit waarbij zowel jongens als meisjes in de analyse betrokken zijn en er specifiek gerapporteerd wordt over mogelijke relaties tussen sekse en criminaliteit (veertien studies zijn gebaseerd op zelfgerapporteerde delinquentie en een studie op veroordelingen). Vijf studies rapporteren alleen over meisjes. De studies zijn gebaseerd op steekproeven uit de normale populatie. Naast gegevens over samenhang worden in een aantal studies ook verschillen in blootstelling gerapporteerd. Hieronder worden eerst de resultaten van de studies afzonderlijk beschreven waarbij de indeling in verschillende domeinen wordt gevolgd (individueel/ erfelijk, gezin, buurten en meerdere domeinen). Aan het eind van iedere subparagraaf worden de bevindingen grafisch samengevat.

Studies waarin jongens en meisjes met elkaar vergeleken worden

Nadruk op individuele factoren

In een Engelse steekproef werden bij 11.556 jongeren (5.799 jongens en 5.757 meisjes) gegevens verzameld vanaf 9 maanden tot 14 jaar (Bucci & Staff, 2020). Er werd vooral gekeken naar de *puberteitsontwikkeling* van jongens en meisjes en de relatie met zelfgerapporteerde delinquentie. Controlerende variabelen die werden mee-

genomen zijn: etniciteit, opleidingsniveau en werk ouders, eenoudergezin, psychologische problemen ouders, internaliserende en externaliserende problemen, weinig supervisie ouders, middelengebruik peers, negatief lichaamsbeeld en uitgaan. Vroege puberteit bleek het risico op delinquentie te verhogen, zowel voor jongens als meisjes. Late puberteit bleek voor beide groepen een beschermende rol te spelen en het risico op criminaliteit te verlagen. Toenemend aantal peers dat middelen gebruikt was zowel bij jongens als meisjes de mediërende factor tussen vroege puberteit en delinquentie. Bij jongens ook het omgaan met mogelijke partners. Bij meisjes en jongens met een late puberteit bleek omgaan met mogelijke partners juist een beschermend effect te hebben op delinquentie. Naast vroege puberteit hadden etniciteit (zwart Brits), opleidingsniveau van ouders, externaliserende en internaliserende problemen en middelengebruik een significant effect op delinquentie van jongens. Bij meisjes hadden naast vroege puberteit, etniciteit (zwart Brits), alleenstaand ouderschap, weinig supervisie van ouders, middelengebruik door leeftijdgenoten en een negatief lichaamsbeeld een significant effect op delinquentie.

In een longitudinale studie uitgevoerd in de UK (Kretschmer et al., 2014) werd de relatie onderzocht tussen *pubertijdsonwikkeling*, de mediërende en modererende rol van activiteiten in de vrije tijd en delinquentie. Dit onderzoek werd uitgevoerd onder 4.327 meisjes en 4.250 jongens in de leeftijd van 9 tot 15 jaar. Het onderzoek startte in 1992 met het benaderen van zwangere vrouwen in het Zuidwesten van Engeland. De cohort bestond destijds uit 13.978 kinderen. In de steekproef bleken hoogopgeleide kinderen met een witte achtergrond oververtegenwoordigd. Vrijtijdsactiviteiten werden onderverdeeld in 1) thuis hangen, 2) op straat hangen, 3) consumerend gedrag (bioscoop, kleding kopen enz.) en 4) sportactiviteiten. Een snelle en vroegere puberteitsontwikkeling vergrootte de kans op delinquentie bij zowel meisjes als jongens. Voor meisjes bleek dat vroege puberteit samenging met hangen op straat en daardoor een grotere risico op delinquentie. Voor jongens daarentegen bleek vroege puberteit negatief samen te hangen met sportactiviteiten. Met andere woorden, sportactiviteiten waren minder populair bij vroege rijpe jongens en juist sportactiviteiten verlagen het risico op delinquentie.

In een studie onder Canadese jongeren werd een screeningsinstrument onderzocht, The Antisocial Process Screening Device (APSD), en de relatie van dit instrument met delinquentie (Shaffer et al., 2016). De APSD meet *psychopathie* en bestaat uit drie schalen, impulsiviteit, narcisme en kilheid/gemeenheid (callous/unemotional traits CU). Het onderzoek werd uitgevoerd onder middelbare scholieren (N=335) in de leeftijd van 12 tot 14 jaar. Zij hebben de APSD ingevuld en zes maanden later gerapporteerd over hun delinquente gedrag. Naast de APSD zijn de volgende criminogene factoren onderzocht: delictgeschiedenis, delinquente vrienden, slechte schoolprestaties, alcohol- en drugsgebruik en weinig ouderlijk toezicht. Hoewel er sekseverschillen gevonden werden in de APSD schaal CU (meisjes scoorden lager dan jongens) (niet voor de totaalscore) modereerde sekse niet de relatie tussen APSD-totaalscores, narcisme/CU traits en delinquentie. Hoewel eerdere studies wezen op sekseverschillen met betrekking tot de relatie tussen CU-kenmerken en delinquentie, werd in het huidige onderzoek geen bewijs gevonden voor dit verband. De resultaten wijzen echter wel op sekseverschillen in de relatie tussen impulsiviteit en geweldsdelicten, daarbij werd een sterke associatie tussen impulsiviteit en geweldsdelicten gevonden voor jongens.

Een Amerikaanse studie onderzocht de relatie tussen gender, delinquentie en *depressieve symptomen* bij jongeren die hebben deelgenomen aan het Project on

Human Development in Chicago Neighborhoods (Boots et al., 2011). In een longitudinale studie werd data heeft verzameld van ouders en jongeren in zeven leeftijdsgroepen (geboorte en de leeftijden 3, 6, 9, 12, 15 en 18 jaar). In de studie van Boots et al. (2011) werd gebruikgemaakt van data uit drie metingen. In meting 1 waren de jongeren gemiddeld 10 jaar, in meting 2 12 jaar en in meting 3 bijna 15 jaar. Het betrof gegevens van 1.018 jongeren waarbij data voor meting 1 werden verzameld tussen 1995 en 1997, voor meting 2 tussen 1997 en 2000 en voor meting 3 tussen 2000 en 2001. De volgende variabelen zijn onderzocht: depressieve klachten, delinquentie, sociale problemen, ouder-kindconflicten, slechte familierelaties en problemen op school. Depressieve klachten en ouder-kindconflicten zijn onderzocht door middel van zelfrapportage en rapportage door ouders. De overige variabelen zijn alleen onderzocht door middel van zelfrapportage. De verschillende analyses voor jongens en meisjes laten zien dat voor jongens over de drie metingen, eerdere delinquentie de belangrijkste factor is voor latere delinquentie. Daarnaast speelden ouder-kindconflicten en gezinsrelaties in meting 1 een rol bij delinquentie in meting 3. Depressieve symptomen gemeten in meting 1 vergrootten het risico op delinquentie in meting 2 maar depressieve symptomen gemeten in meting 2 daarentegen, verlaagden het risico op delinquentie in meting 3. Bij meisjes waren depressieve symptomen in meting 1 bepalend voor delinquentie in meting 2. In meting 3 droegen echter geen van de variabelen meer bij aan een verhoogde kans op delinquentie bij meisjes.

Onderzoek van Leban en Gibson (2020) was ook gebaseerd op de hierboven genoemde Chicago Neighborhoods studie, maar zij waren vooral geïnteresseerd in de relatie *tussen traumatische ervaringen* van kinderen en de relatie met latere delinquentie. De steekproef heeft een gevarieerde etnische samenstelling en bestaat uit 1911 jongeren tussen de 9 en 15 jaar (947 meisjes en 964 jongens). Naast traumatische ervaringen werden andere individuele, gezins- en peerfactoren meegenomen in het onderzoek. In de studie werd geen verschil gevonden in het gemiddeld aantal traumatische ervaringen dat jongens en meisjes meegemaakt hadden. Wel moet vermeld worden dat seksueel misbruik niet meegenomen werd in dit onderzoek, en dat wordt nu juist vaker gerapporteerd door meisjes dan jongens. Wel werd gevonden dat jongens vaker mishandeling meegemaakt hadden dan meisjes. Vervolgens werd de impact van traumatische ervaringen op delinquentie onderzocht, gegeven andere individuele, gezins, en peer factoren. Voor jongens bleek er een significant verband tussen traumatische ervaringen en latere delinquentie, ook na controle van andere variabelen. Bij meisjes verdween het verband als gecontroleerd werd voor andere risicofactoren.

Nadruk op erfelijke factoren

Op basis van data afkomstig van de National Longitudinal Study of Adolescent to Adult Health (Add Health) werd onderzocht of er sekseverschillen zijn in *erfelijke en omgevingsfactoren* die van invloed zijn op delinquentie (Newsome et al. 2016). In 1994 hebben meer dan 90.000 Amerikaanse scholieren een vragenlijst ingevuld over een breed scala aan onderwerpen. Voor de steekproef in het onderzoek van Newsome et al. (2016) is gekeken naar eenjarige en twee-eiige tweelingen. Middels vragenlijsten werden jongeren bevraagd over risicofactoren binnen de domeinen individu, familie en omgeving. Uit de resultaten blijkt dat jongens sensitiever zijn voor risicofactoren voor alle soorten criminaliteit (geweld, niet-geweld, alle delictvormen), terwijl meisjes hier meer weerstand tegen kunnen bieden. Ook speelden erfelijke factoren een grotere rol in de kans op delinquentie bij jongens dan bij meisjes. De belangrijkste bevindingen uit deze studie voor deze review hebben betrekking op verschillen en overeenkomsten in blootstelling aan risicofactoren. Jongens bleken vaker een lage intelligentie te

hebben dan meisjes, minder binding met ouders te hebben en minder blootgesteld te zijn aan supervisie van de ouders. Tevens hadden ze vaker delinquente vrienden. Jongens en meisjes verschilden niet in schoolprestaties, binding met school, coping en oplossingsvaardigheden, middelengebruik, betrokkenheid van ouders, sociale steun en veiligheid in de buurt.

Verschillende studies onderzoeken de relatie tussen erfelijke en omgevingsfactoren en de invloed op criminaliteit. Zo onderzochten Nilsson et al. (2014) de verbanden tussen verschillende genen, gezinsconflicten, seksueel misbruik, de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en delinquentie tijdens adolescentie. In 2006 hebben 337 Zweedse scholieren een vragenlijst ingevuld als onderdeel van de Survey of Adolescent Life. Er is onder andere gevraagd naar omgevingsfactoren, alcoholgebruik, symptomen van depressie en ADHD. Daarnaast hebben scholieren speekselmonsters afgestaan voor een DNA-analyse. Meer meisjes dan jongens gaven aan uit een gezinsomgeving te komen met veel conflicten, seksueel misbruik te hebben meegemaakt en een goede relatie met hun ouders te hebben. Uit de multivariate analyse bleek dat er een significante interactie was tussen de verschillen genen en sekse. Vervolgens zijn aparte modellen uitgevoerd voor jongens en meisjes. Hieruit bleek dat interacties tussen gezinsconflicten en genotypen gerelateerd waren met delinquentie van jongens, terwijl bij meisjes sprake was van interacties van genotypen met seksueel misbruik en, tot op zekere hoogte, de ouder-kindrelatie met delinquentie.

Nadruk op gezinsfactoren

Zweeds onderzoek (Nilsson, 2017) richtte zich met name op gezinsgerelateerde variabelen als verklaring voor jeugdcriminaliteit. De studie gebruikt zelfrapportage data van een steekproef scholieren uit Halmstad, Zweden (N=889) met een gemiddelde leeftijd van 15,4 jaar. De afhankelijke variabele was zelfgerapporteerd ouderschap. De onafhankelijke variabelen waren *ouderlijk toezicht*, *conflict met ouders*, *gehechtheid aan ouders*, *openheid naar ouders* en tijd doorgebracht met vrienden. Jongens en meisjes bleken significant te verschillen in hun scores op de meeste gezinsvariabelen. Jongens rapporteerden een sterkere gehechtheid aan ouders dan meisjes. Meisjes daarentegen rapporteerden meer ouderlijk toezicht, conflicten met ouders, maar waren ook meer open naar ouders toe. Als onderzocht wordt of en in welke mate gezinsfactoren bijdrage aan criminaliteit dan blijkt dat de totale bijdrage van gezinsfactoren voor jongens en meisjes even groot is. Echter, de relatieve bijdrage van de verschillende gezinsfactoren is anders voor meisjes en jongens. Ondanks het feit dat meisjes meer conflicten met ouders noemen, was deze risicofactor alleen gerelateerd aan de kans op delinquentie bij jongens. Jongens zijn mogelijk sensitiever voor de negatieve gevolgen van conflicten met ouders waardoor kans op deviant gedrag toeneemt. Voor meisjes is het effect van gehechtheid aan ouders op delinquentie groter dan voor jongens. Echter niet alle verschillen in criminaliteit tussen jongens en meisjes konden verklaard worden door gezinsfactoren en tijd doorgebracht met vrienden. De resultaten van deze studie lijken erop te wijzen dat de mechanismen van sociale bindingen bij jongens op een andere manier lijken te werken dan bij meisjes. Het betreft hier een cross-sectioneel onderzoek dus als gesproken wordt over bijdragen van factoren aan criminaliteit betreft het vooral samenhang en geen causaliteit.

In onderzoek uitgevoerd in Nederland (Janssen et al., 2017) is vooral gekeken naar de relatie tussen *opvoedingsfactoren*, *zoals monitoren van gedrag en grenzen stellen door ouders*, en delinquentie voor jongens en meisjes. Verondersteld werd dat de relatie indirect beïnvloed wordt door zelfcontrole, delinquente opvattingen, delinquente peers en tijd doorgebracht op criminogene locaties. Voor deze studie werden data gebruikt uit het SPAN (Study of Peers, Activities and Neighborhoods), waarbij op twee

momenten data werd verzameld bij jongeren tussen de 11 en 17 jaar. De steekproef bestond uit 603 jongeren (52% jongens) uit Den Haag en omstreken. Meisjes rapporteerden meer monitoring en grenzen stellen door ouders, meer zelfcontrole, minder delinquente attitudes en minder delinquente peers. Er werden geen sekseverschillen gevonden in de kwaliteit van de relatie met de ouders. Er werden dus wel verschillen in blootstelling aan verschillende factoren gevonden, maar vervolgens bleek voor zowel jongens als meisjes een goede opvoeding (monitoren, grenzen stellen en kwaliteit van de relatie met de ouder) het risico op delinquentie te verlagen, zowel direct als indirect via meer zelfcontrole, minder delinquente attitudes, minder delinquente vrienden.

Een studie uitgevoerd onder Vlaamse jongeren in het middelbaar onderwijs was gericht op de relatie tussen *gezinsfactoren (demografische gezinsfactoren en relatie met ouders)*, alcoholgebruik en delinquentie (Vanassche et al., 2014). In tien verschillende scholen werden vragenlijsten afgenomen onder jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar (N=1.688, 773 jongens en 915 meisjes). Jongens bleken vaker te drinken dan meisjes en hadden vaker een goede relatie met de vader dan meisjes. Meisjes hadden vaker meer conflicten met ouders en een betere relatie met hun moeder dan jongens. Jongens die in eenoudergezinnen woonden vertoonden meer delinquentie dan jongeren uit andere gezinsamenstelling. Voor meisjes bleek, dat juist meisjes die woonden in een stiefgezin meer delinquentie lieten zien dan meisjes in andere gezinsamenstellingen. Voor meisjes was bleek daarnaast de relatie met de moeder het sterkst samen te hangen met delinquentie. Juist een goede relatie met moeder verlaagde het risico op delinquentie. Voor jongens betrof dit de relatie met de vader. Daarnaast verhoogde conflicten met ouders het risico op delinquentie bij jongens.

Een studie uitgevoerd onder scholieren in Bosnië en Herzegovina (BiH) onderzocht het verband tussen de risicofactor slachtofferschap, de beschermende factor *ouderlijk toezicht* en delinquentie (Nash et al., 2011). Er werd gekeken of de positieve effecten van ouderlijk toezicht het negatieve effect van slachtofferschap modereert. Tot slot werd onderzocht in hoeverre de modererende effecten van ouderlijk toezicht (indien aanwezig) verschillen naar sekse en leeftijd. Data is verzameld bij 2206 scholieren in de vijf grootste steden in Bosnië en Herzegovina in de leeftijd van 13-17 jaar. Er is gebruikgemaakt van de Youth Survey, een zelfrapportage vragenlijst die informatie verzameld over demografische kenmerken op individueel en gezinsniveau, de betrokkenheid van jongeren in jeugdbendes en criminaliteit, en risico- en beschermende factoren zoals slachtofferschap en familierelaties. Bosnië en Herzegovina heeft niet alleen complexe economische en politieke omstandigheden evenals slechte voorzieningen voor jongeren die zorg nodig hebben, maar draagt ook een verleden met zich mee van burgeroorlogen uit de jaren 90. Deze factoren samen verhogen volgens Nash et al. (2011) het risico op delict gedrag bij jongeren. Uit het empirische onderzoek blijkt dat slachtofferschap samenhangt met een verhoogd risico op delinquentie bij zowel jongens als meisjes. Ouderlijk toezicht heeft een dempend effect op delinquentie bij adolescenten. Meisjes en jongens die weinig in de gaten werden gehouden door hun ouders/voogden, lieten meer delinquent gedrag zien dan leeftijdsgenoten die aangaven dat ze veel ouderlijk toezicht ervaren. Opmerkelijk was dat ouderlijk toezicht en leeftijd niet significant samenhangen met delinquentie, zowel bij meisjes als bij jongens niet. Er werd echter wel een interactie-effect gevonden tussen slachtofferschap en monitoring door ouders. Bij de meisjes die veel slachtofferschap rapporteerden, had ouderlijk toezicht een sterker beschermend effect dan voor meisjes die minder slachtofferschap rapporteerden. Dat was vooral het geval bij jongere meisjes en jongens. Bij jongens was dit effect sterker dan bij meisjes.

Nadruk op buurten

De relatie tussen *buurten* en criminaliteit is het onderwerp van onderzoek in de studie van Graif (2015). In deze studie werd gebruikgemaakt van data uit het 'Moving to Opportunity for Fair Housing Demonstration programma' (MTO), een interventie studie uitgevoerd in vijf steden, Boston, Chicago, New York, Los Angeles en Baltimore. In deze studie wordt gebruikgemaakt van twee meetmomenten, de eerste tussen 1994 en 1997 en de tweede in 2002 waarbij meerdere gezinsleden uit een gezin werden geïnterviewd. Hier betrof het 1591 jongeren (731 jongens en 811 meisjes) die bij de eerste meting rond de 12 jaar oud waren en bij de tweede meting 15 jaar. Zij onderzochten de invloed van de bredere buurtcontext (zowel de eigen woonwijk als wijken daarom heen) op criminaliteit onder jongeren waarbij ook specifiek gekeken werd in hoeverre deze buurtinvloeden sekseverschillen in risicogedrag en delinquentie beïnvloedden. Uit het onderzoek blijkt dat een risicovolle bredere buurtcontext (eigen woonwijk en de wijken erom heen) samenhangt met risicogedrag van meisjes. Ook bleek dat een bredere buurtcontext zonder veel risico's voor minder strain, meer geloof in legale mogelijkheden tot succes en meer prosociale peers mij meisjes zorgde. Daarentegen werden jongens meer beïnvloed door zeer slechte omstandigheden in hun eigen directe buurt., Meisjes uit gezinnen met lage inkomens bleken ook meer beschermd door de buurt waarin ze woonden en minder blootgesteld aan risico's op straat. Geconcludeerd wordt dat jongens en meisjes op verschillende manieren worden blootgesteld aan risico- en beschermende factoren op buurtniveau.

Nadruk op meerdere domeinen

Longitudinaal onderzoek naar de relatie *tussen deviant gedrag van leeftijdsgenoten, ouderlijk toezicht* en delinquent gedrag van adolescente jongens en meisjes werd uitgevoerd door O'Donnell et al. (2012). Zij deden onderzoek onder 204 jongeren en hun families, en concentreerden zich vooral op Afro-Amerikaanse gezinnen met een laag inkomen uit Chicago. Voor de werving van respondenten zijn scholen benaderd die in wijken liggen met hoge criminaliteitscijfers. Tussen de eerste en de tweede meting zat een jaar. De scholieren hebben meerdere vragenlijsten ingevuld en deelgenomen aan individuele interviews. Er werden geen scores op de verschillende beschermende en risicofactoren gerapporteerd voor jongens en meisjes apart. Bij meisjes lijkt delinquentie meer te worden beïnvloed door leeftijdsgenoten dan door hun perceptie van ouderlijk toezicht. Omgekeerd is er bij jongens een verband tussen dagelijks direct ouderlijk toezicht en delinquentie en juist niet met het gedrag van leeftijdsgenoten. Resultaten wijzen op de verschillende effecten van ouderlijk toezicht en leeftijdsgenoten op delinquentie bij jongens en meisjes. Omdat het aandeel jongens (40%) in de steekproef relatief klein was, moeten de resultaten voorzichtig worden geïnterpreteerd.

Om te onderzoeken of jongens en meisjes verschillen in de risicodrempel voor criminaliteit deden Wong et al. (2013) onderzoek op basis van de longitudinale data van de Pittsburgh Youth Study (PYS) en de Pittsburgh Girls Study (PGS). In de studie werd gekeken naar *risicofactoren, beschermende factoren in verschillende domeinen* en accumulatie van het risico op delinquentie. De risicodrempel is vergeleken voor meisjes en jongens in de leeftijden 10-12 jaar en 13-16 jaar. In PYS en PGS-studies werd informatie verzameld door middel van zelfrapportage, rapportage van ouders/voogden en hun docenten. Er zijn geen sekseverschillen gevonden in het aantal risico en beschermende factoren. Jongens en meisjes bleken veel risico- en beschermende factoren te delen, maar er werden ook sekseverschillen en verschillen tussen leeftijdsperioden gevonden. Er werd echter niet gerapporteerd over mogelijke sekseverschillen op de afzonderlijke risico- en beschermende factoren. Risico- en beschermende facto-

ren die bij zowel meisjes als jongens een rol speelden waren: Callous/Unemotional (CU) kenmerken, ouderlijk toezicht, relatie met ouders en bijna alles wat te maken heeft met school en leeftijdsgenoten. Verschillen tussen jongens en meisjes werden gevonden in het individuele domein wat betreft geboortecomplicaties, vroeg problematisch gedrag en angststoornissen. Dit bleken risicofactoren voor meisjes maar niet voor jongens. Het niet fysiek gestraft worden was een beschermende factor voor meisjes maar niet voor jongens. Communicatie met ouders over doen en laten was bij meisjes in adolescentie zowel een beschermende als een risicofactor. Delinquente meisjes in elke leeftijdsgroep hadden meer risicofactoren dan delinquente jongens. Als er naar gemiddeld aantal risico- en beschermende factoren werd gekeken, hadden meisjes meer factoren halverwege hun kindertijd. In de late kindertijd waren de risico- en beschermende factoren ongeveer gelijk aan die van jongens. Meisjes hadden gemiddeld een hoger aantal risicofactoren dan jongens wanneer er alleen werd gekeken naar risicofactoren. De relatie tussen het risiconiveau en delinquentie was lineair voor jongens, wat aangeeft dat elke extra risicofactor resulteerde in een vergelijkbare stapsgewijze toename van de kans op delinquentie. Voor meisjes bleek deze relatie echter niet-lineair te zijn, bij hen was er een scherpere toename van het aantal delinquente meisjes als het aantal risicofactoren steeg. Meisjes hebben dus niet meer risico's nodig om delinquent te worden. Echter, wanneer eenmaal delinquent, zorgt de toename van risicofactoren voor meer meisjes die delinquent worden. Dit geeft aan dat delinquente meisjes mogelijk meer problematische achtergronden hebben dan delinquente jongens.

Onderzoek op basis van een longitudinale studie gebaseerd op een Zwitserse steekproef had als doel de relatie onderzoeken tussen *psychosociale en psychopathologische risicofactoren* en delinquentie. De risicofactoren werden gemeten op basis van zelfrapportage in de adolescentie en delinquentie werd gemeten op basis van veroordelingen op jongvolwassen leeftijd. Het onderzoek was gebaseerd op 1086 jongeren (533 meisjes en 553 jongens) (Aebi et al., 2014), en werd uitgevoerd tussen 1994 en 2006. Uit het onderzoek blijkt dat een laag SES, problematisch alcoholgebruik, externaliserend gedrag en vermijdende copingstijl in de jeugd (12-18 jaar) samenhangen met een veroordeling (niet uitgesplitst naar type veroordeling) op volwassen leeftijd (18- 33 jaar). Hierbij werden jongens en meisjes meegenomen in één analyse. Er werden geen interactie-effecten gevonden voor sekse. Jongens hebben echter in de adolescentie een hogere score op externaliserend gedrag en vermijdende coping naast meer afwijzing door ouders dan meisjes (Aebi et al., 2014). Meisjes daarentegen ondervonden meer steun van hun ouders, hadden meer negatieve levenservaringen, meer last van de negatieve levenservaringen, meer internaliserende problemen en een meer actieve coping stijl dan jongens. Bijna alle factoren waar meisjes hoger op scoren dan jongens hangen niet samen met een veroordeling op volwassen leeftijd.

Studies waarin alleen meisjes onderzocht worden

De relatie tussen puberteitsontwikkeling en delinquentie werd onderzocht in een studie onder 480 Afrikaans-Amerikaanse meisjes (Klopack et al., 2020). Data werden verzameld binnen de Family and Community Health Study (FACHS), een longitudinale studie onder Afrikaans-Amerikaanse kinderen, hun opvoeders en eventuele partners. In 1998 waren de jongeren 10 en 11 jaar oud. Ze werden opnieuw onderzocht in 1998, 2000 en 2005. De gedachte was dat puberteitsontwikkeling op verschillende manieren via gezins- en peer factoren invloed kon hebben op delinquentie. Data werden verzameld bij de meisjes zelf. Meisjes die sneller in de puberteit kwamen bleken later meer risico op delinquentie te vertonen. Een snelle puberteitsontwikkeling

rond de leeftijd van 10 resulteerde in een hardere opvoeding en omgang met meer delinquente vrienden een paar jaar later en meer delinquentie op latere leeftijd. Het effect van een vroege puberteitsontwikkeling op delinquentie verdween echter rond de leeftijd van 16 jaar.

Scott (2018) deed onderzoek naar een groep Latijns-Amerikaanse meisjes opgegroeid in Chicago en omgeving. Zij onderzocht in hoeverre socialisatie en identiteitsfactoren deze meisjes beschermen tegen criminogene effecten van hun omgeving. In deze studie werd gebruikgemaakt van data uit het Project on Human Development in Chicago Neighborhoods (PHDCN) (Boots et al., 2011). In een longitudinale studie werd data verzameld van ouders en jongeren in 7 leeftijdsgroepen (geboorte en de leeftijden 3, 6, 9, 12, 15 en 18 jaar). Er werd niet longitudinaal gekeken maar meisjes uit de waves 9,12, 15 en 18 jaar werden samengevoegd. Dit resulteerde uiteindelijk in een steekproef van 447 meisjes met een Latijns-Amerikaanse achtergrond met een gemiddelde leeftijd van 18 jaar. Er werd onderzocht welke risico- en beschermende factoren samenhangen met ernstige en gewelddadige delinquentie. Hierbij werd vooral gekeken naar de invloed van etnische identiteit (de groep, in dit geval Latijns-Amerikaans, waar je je het meest bij thuis voelt en een gendered identiteit (gebaseerd op gender indelingen afgeleid van de Latijns-Amerikaanse cultuur waarbij jongens gezien worden als macho, degenen die voor het inkomen zorgen en seksuele relatie mogen hebben en meisjes als zorgzaam, ondergeschikt en seksueel niet actief). Ook werden boosheid, discriminatie slachtofferschap en acculturatie (het ervaren van conflicten tussen de eigen en de andere (Amerikaanse cultuur)) meegenomen. Uit de studie bleek dat direct slachtofferschap en getuige zijn van slachtofferschap van anderen invloed hadden op het plegen van geweldsdelinquentie. Discriminatie bleek niet van invloed te zijn maar acculturatie wel, evenals boosheid. Traditionele gendernormen bleken het risico op geweldsdelinquentie te verlagen.

In een Amerikaanse longitudinale studie werd onderzocht welke risico- en beschermende factoren een rol spelen voor meisjes in de adolescentieperiode (Stevens et al., 2011). Voor dit onderzoek werden data uit de NLSY97 gebruikt, een representatieve steekproef uit de Amerikaanse bevolking geboren tussen 1980 en 1984. Jongeren werden vanaf 1996 jaarlijks gevolgd (N=8.984). Afrikaans-Amerikaanse en Latijns-Amerikaanse jongeren werden oversampled. Resultaten uit dit onderzoek hebben betrekking op 1.297 meisjes. Zij werden bevraagd toen ze 12-13 jaar oud waren en later weer op 17-18-jarige leeftijd. Er werd een onderscheid gemaakt tussen meisjes die relatief veel en relatief weinig delinquentie lieten zien op 12-13-jarige leeftijd. Gekeken werd welke factoren voor beide groepen de kans op delinquentie vergroten of verlagen op 17-18-jarige leeftijd. De meisjes die al vroeg delinquent gedrag lieten zien hadden relatief veel meer risicofactoren dan meisje die geen of weinig delinquentie rapporteerden op jonge leeftijd (weglopen van huis, ervaringen met bendes, slachtoffer van pesten, minder steun van ouders, minder monitoring door ouders). Uiteindelijk bleken bij meisjes die al vroeg delinquentie gedrag vertoonden, een gezinslid in de gevangenis en een gebrek aan monitoring door ouders het risico op delinquentie op latere leeftijd te vergroten. Voor meisjes met geen of weinig delinquentie op jonge leeftijd waren dit vooral een familielid in de gevangenis, bendes in de buurt, armoede en een Afrikaans-Amerikaanse etniciteit. Beschermende factoren waren hoop voor de toekomst, tijd doorgebracht op werk en naar de kerk gaan.

Op basis van data afkomstig van de National Longitudinal Study of Adolescent to Adult Health (Add Health) werd de relatie onderzocht tussen tienermoederschap, depressie en delinquentie (D'Andre Walker & Holtfreter, 2016). Zelfrapportage data van een

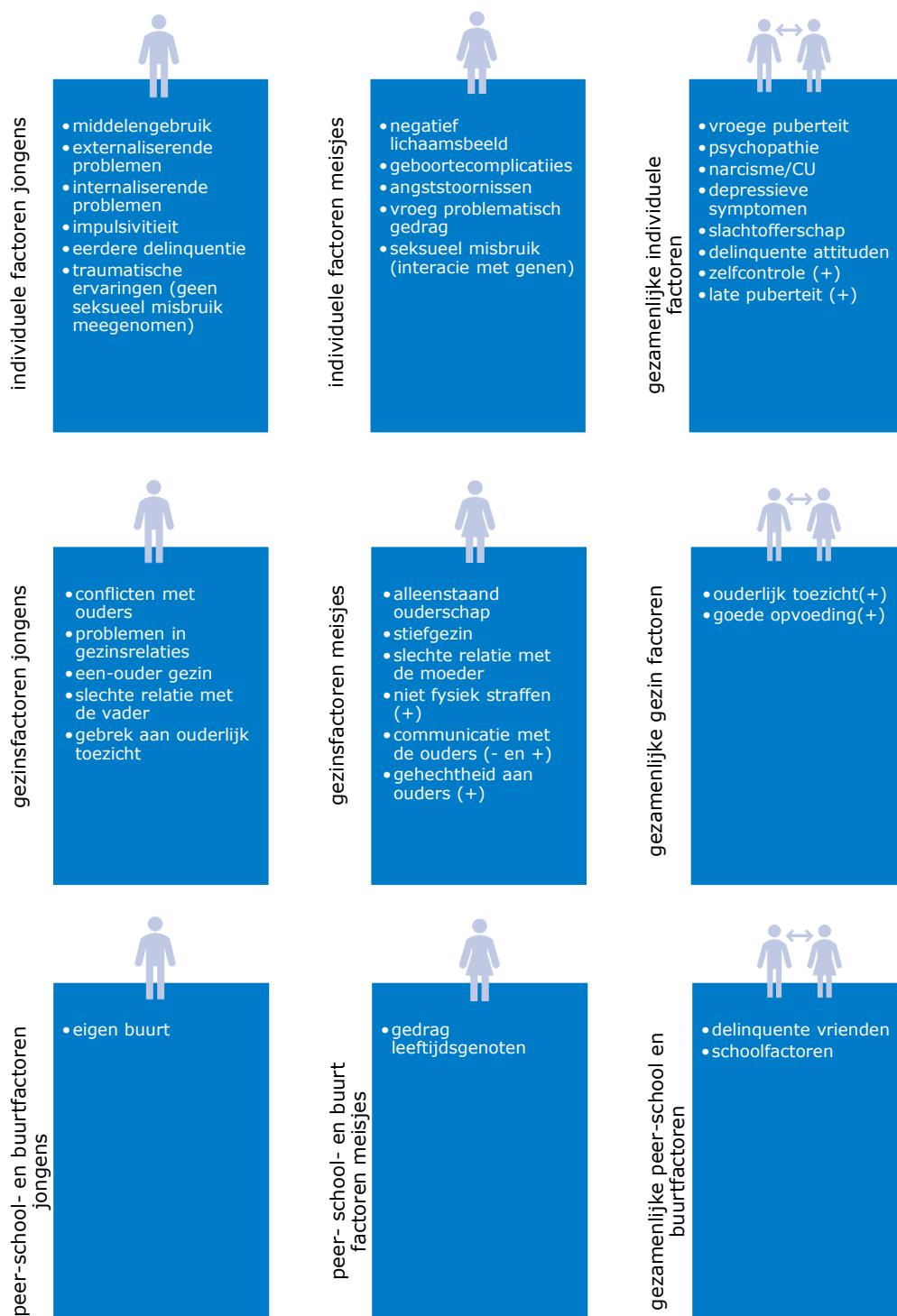
steekproef van 6.628 meisjes tussen 11 en 21 jaar (gemiddelde leeftijd 16 jaar) werd geanalyseerd. Tiernermoederschap bleek, tegen de verwachting in, juist een beschermende factor te zijn voor delinquentie, zelfs na controle voor lage zelfcontrole, laag zelfvertrouwen en sociale steun. Depressie klachten, lage zelfcontrole en laag zelfvertrouwen bleken wel het risico op delinquentie te verhogen terwijl sociale steun het risico juist verlaagde.

In een longitudinaal onderzoek bij meisjes uit Pittsburgh (The Pittsburgh Girls Study – PGS) (Hippwell et al., 2002) werd de ontwikkeling van antisociaal gedrag onderzocht. De steekproef werd samengesteld in 2000-2001 en vervolgens werden de meisjes longitudinaal gevolgd. In de study van Hipwell et al. uit 2018 wordt gerapporteerd over de adolescentieperiode (12-17 jaar) en werd specifiek gekeken naar zelfcontrole en verantwoordelijk gedrag bij 2450 meisjes. In de adolescentieperiode rapporteerde 5-12% van de meisjes politiecontacten en 1-4% kwam als verdachte in aanraking met de politie. Een toename van zowel zelfcontrole als verantwoordelijk gedrag hing samen met een kleinere kans om met de politie in aanraking te komen.

In figuur 2.1 wordt een overzicht gegeven van de risico- en beschermende factoren die volgens de literatuur sterker samenhangen bij jongens, bij meisjes of zowel bij jongens als meisjes samenhangen met delinquentie. De grootste verschillen worden gevonden in het individuele- en gezinsdomein. In dit overzicht zijn alleen studies meegenomen waarbij zowel jongens als meisjes zijn onderzocht.

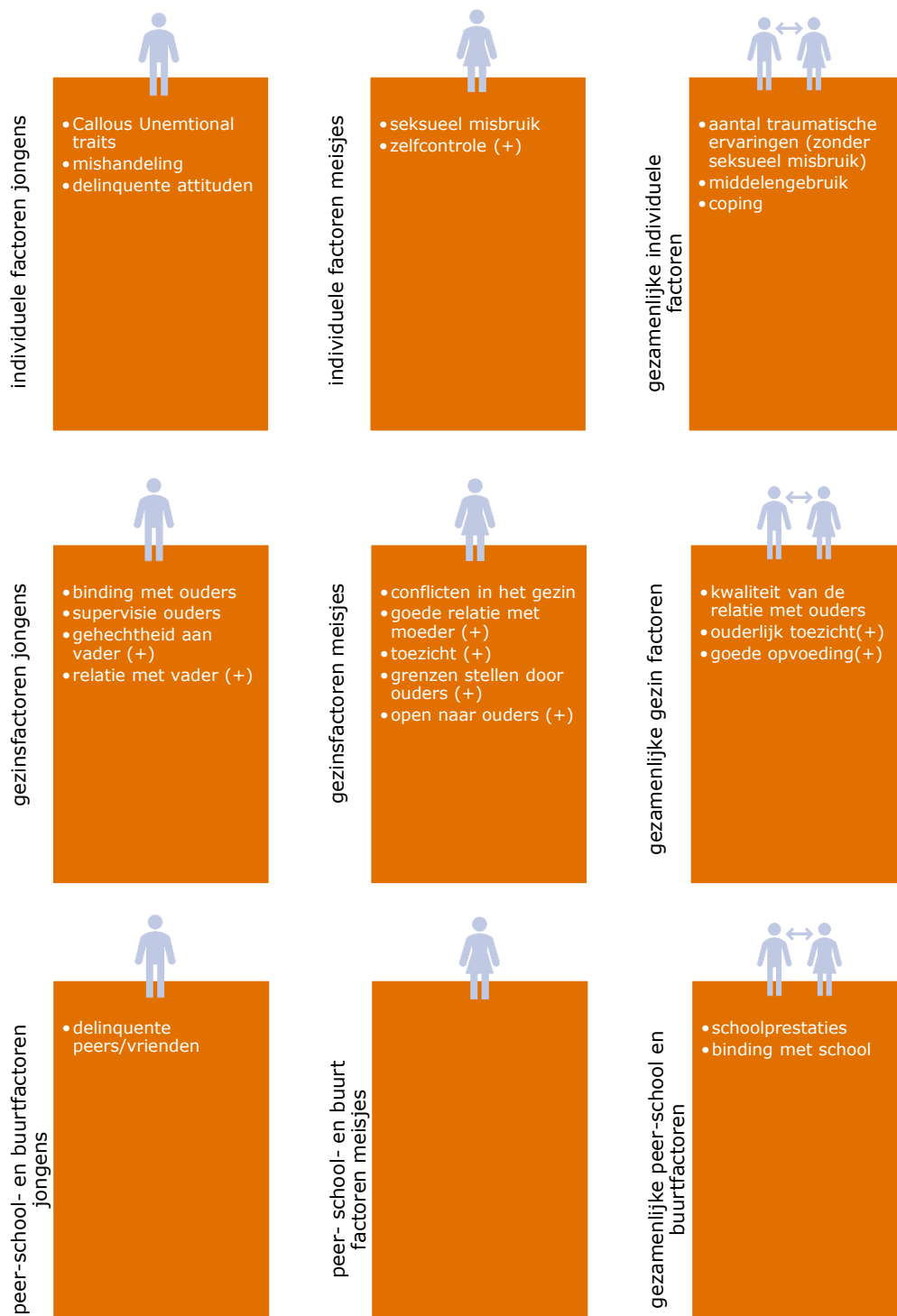
Studies met alleen meisjes laten zien dat vroege puberteit, slachtofferschap en getuige van slachtofferschap van anderen, depressieklachten, lage zelfcontrole, een laag zelfvertrouwen, boosheid, en conflicten ervaren met de dominante cultuur risicofactoren zijn in het individuele domein. Beschermende factoren zijn: het hanteren van traditionele gendernormen (binnen Latijns-Amerikaanse cultuur) en tiernermoederschap. In het gezinsdomein blijken de volgende factoren belangrijk: harde opvoeding, een gebrek aan monitoring en een gezinslid in de gevangenis. Verder blijken bendes in de buurt, armoede en etniciteit risicofactoren op criminaliteit. Daar waar mogelijk is ook gekeken naar gerapporteerde verschillen en overeenkomsten in blootstelling aan risico- en beschermende factoren. Deze informatie wordt niet in alle studies even systematisch gerapporteerd, waardoor informatie in figuur 2.2 gebaseerd is op een selectie van de besproken studies.

Figuur 2.1 Overzicht samenhang risicofactoren en beschermende factoren met delinquentie van jongens en meisjes in algemene populaties

Noot. Beschermende factoren zijn aangegeven met (+) bij de desbetreffende factor.

Figuur 2.2 Overzicht blootstelling aan risicofactoren en beschermende factoren voor delinquentie van jongens en meisjes in algemene populaties

Noot. Beschermende factoren zijn aangegeven met (+) bij de desbetreffende factor.

2.3.2 *Justitiële steekproeven*

In acht studies werden meisjes en jonge vrouwen onderzocht die in contact waren gekomen met het strafrechtelijk systeem. Vijf studies onderzochten zowel jongens als meisjes en drie studies onderzochten alleen meisjes. Een aantal van deze studies onderzocht ook de relatie tussen risico- en beschermende factoren en recidive. Recidive is echter niet het onderwerp van onderzoek in deze studie en de resultaten gekoppeld aan recidive zijn dan ook achterwege gelaten. Studies die rapporteren over meisjes en jongen uit justitiële steekproeven rapporteren meestal prevalentie (blootstellingen) gegevens van deze groepen. Onderstaand worden eerst de resultaten besproken van studies waarin meisjes en jongens met elkaar vergeleken worden, daarna volgen de resultaten van studies waarbij alleen meisjes onderzocht zijn.

Studies waarin jongens en meisjes met elkaar vergeleken worden

Onderzoek op basis van een Spaanse steekproef van 838 jeugdige daders (tussen 14 en 18 jaar) (Arteaga et al., 2021) waarvan 77,6% jongens en 22,4% meisjes laat het volgende zien. Op basis van dossierinformatie werd een risicotaxatie-instrument, the YLS (Youth Level of Service Inventory) ingevuld waarbij meer dan 50 variabelen gescoord werden in de domeinen individu, gezin, school, peers, vrije tijd. Op negen factoren blijken er significante verschillen te bestaan. Het gaat dan om inadequate opvoeding, een slechte relatie met moeder, spijbelen, weinig georganiseerde activiteiten hebben in de vrije tijd, korte aandachtsspanne, moeite met autoriteit, trauma's in het gezin, vader overleden of afwezig en broers met politie- en justitiecontacten. Meisjes scoren op al deze factoren hoger dan jongens, behalve op korte aandachtsspanne. Tot slot werd gekeken middels een logistische regressie welke factoren samenhangen met de groep jongens of de groep meisjes. Een slechte relatie met moeder en weinig georganiseerde activiteiten en vrije tijd waren gerelateerd aan meisjes en een korte aandachtsspanne was gerelateerd aan jongens.

In een onderzoek onder 13.613 Amerikaanse jongeren die onder reclasseringstoezicht geplaatst waren werd gekeken naar de impact van beschermende en risicofactoren op recidive in de adolescentieperiode (Van der Put et al., 2011). Beschermende en risicofactoren uit zeven domeinen werden gemeten op basis van een risicotaxatie instrument, the Washington Juvenile State Court Assessment (WSJCA): School, vrije tijd, gezinsfactoren, relaties met vrienden en partners, attitudes, agressie en vaardigheden. In vier van de zeven domeinen (vrije tijd, relaties, gezin en agressie hadden jongens meer beschermende factoren dan meisjes. Meisjes hadden meer risicofactoren in deze domeinen. In totaal bleken jongens meer beschermende factoren te hebben dan meisjes en meisjes meer risicofactoren.

In een Canadese studie (Vitopoulos et al., 2019) werden 50 jongens en 50 meisjes onderzocht die in het kader van hun veroordeling waren doorverwezen naar een justitiële inrichting of een zorgorganisatie. Bij deze jongeren werd een risicotaxatie-instrument afgenomen, de YLS en werden gegevens verzameld over traumatische ervaringen en posttraumatische stress klachten. Er werd in dit onderzoek vooral gekeken naar verschillen tussen jongens en meisjes in trauma's, posttraumatische stress (PTS) klachten en de relatie met criminogene factoren (gemeten met de YLS) en recidive. Meisjes hadden meer verschillende soorten trauma's meegemaakt, waarbij er geen verschillen waren in mishandeling, verwaarlozing en getuige zijn van huiselijk geweld, maar wel in emotionele mishandeling en seksueel misbruik. Daarnaast waren meisjes vaker gescheiden van hun verzorger en hadden ze een ouder met een psychiatrische stoornis. Echter ondanks dat meisjes hoger scoorden op PTSS-klachten, was het aantal

jongens en meisjes met extreme PTSS-klachten gelijk. Alleen bij meisjes werd een relatie gevonden tussen het aantal trauma's en PTSS-scores.

In een Britse studie werd onderzocht in hoeverre er sprake is van sekseverschillen in factoren die de kans op recidive verhogen van jongeren die verdacht werden van het plegen van gewelddadige en niet gewelddadige delicten tussen 2005 en 2009 (Stephenson et al., 2014). De resultaten zijn gebaseerd op risicotaxaties (archieffdata) van 586 mannelijke en vrouwelijke daders in de leeftijd 11-17 jaar. Er werd informatie verzameld over de woonsituatie van de jongere, gezins- en persoonlijke relaties, opleiding, emotionele/mentale gezondheid, denkpatronen en gedrag en houding ten opzichte van delinquent gedrag. Jongens en meisjes die verdacht werden van een geweldsdelict verschilden significant van elkaar op de volgende factoren: gedepriveerde gezinsomstandigheden, mishandeling, automutilatie en zelfmoordpogingen. Meisjes scoorden op deze risicofactoren hoger dan jongens. Er werd een logistische regressie uitgevoerd om te onderzoeken welke risicofactoren het onderscheid kunnen maken tussen gewelddadige jongens en meisjes. Alleen automutilatie was significant in het maken van onderscheid tussen gewelddadige jongens en meisjes. Voor de niet-gewelddadige delicten werden ook enkele verschillen gevonden tussen jongens en meisjes. Meisjes bleken significant vaker dan jongens te spijbelen van school, aan automutilatie te doen en zelfmoordpogingen te doen. Jongens die niet-gewelddadige delicten pleegden waren significant minder geneigd om de gevolgen van hun acties te begrijpen dan meisjes die niet gewelddadige delicten pleegden. Er werd vervolgens een logistische regressie uitgevoerd om te onderzoeken welke risicofactoren het onderscheid kunnen maken tussen niet-gewelddadige jongens en meisjes. Spijbelen, zelfmoordpogingen en last hebben van druk van anderen differentieerden tussen niet-gewelddadige jongens en meisjes.

In Nederland deden Van der Put et al. (2014) als een van de weinigen onderzoek naar zowel jongens (N=1.156) als meisjes (N=240) die werden verdacht van een strafbaar feit en in 2005 door de Raad voor de Kinderbescherming zijn onderzocht. Van der Put et al. (2014) analyseerden data van 1156 jongens (83%) en 240 meisjes (17%) tussen de 12 en 18 jaar. Meisjes en jongens bleken op 13 van de 19 gemeten risicofactoren in de domeinen individu, gezin, school en vrienden van elkaar te verschillen. De prevalentie was bij 10 factoren hoger voor meisjes dan voor jongens, waarbij de grootste verschillen werden gevonden voor spijbelen, weglopen van huis en mishandeling in de gezinscontext. Bovendien bleken meisjes vaker blootgesteld aan meerdere risicofactoren uit het gezinsdomein dan jongens (Van der Put et al., 2014).

Figuur 2.3 Overzicht blootstelling aan risicofactoren en beschermende factoren van jongens en meisjes binnen justitiële steekproeven

Daarentegen vertoonden jongens meer problemen op school en hadden ze meer delinquente vrienden. Er werd geen verschil gevonden in de prevalentie van psychische problemen in deze groep. Ook werd geen verschil gevonden in het gemiddelde aantal aanwezige risicofactoren tussen jongens en meisjes.

In figuur 2.3 wordt een overzicht gegeven van de overeenkomsten en verschillen in prevalentie van risico- en beschermende factoren van jongens en meisjes binnen de strafrechtssketen. De scores op deze risicofactoren zijn in het merendeel van de studies afgeleid van risicotaxatie-instrumenten.

Studies waarin alleen meisjes onderzocht worden

In een Amerikaanse studie (Borduín & Ronis, 2012) werden meisjes die veroordeeld waren voor ernstige (gewelddadige) criminaliteit (51 meisje delicten met geweld en 56 meisjes delicten zonder geweld) vergeleken met 35 niet-delinquente meisjes. In het onderzoek werd vooral gekeken naar individuele, gezins-, school en peerfactoren. Meisjes die veroordeeld waren hadden minder binding met ouders, school en vrienden dan niet-delinquente meisjes. Veel meisjes die veroordeeld waren hadden een geschiedenis van mishandeling en misbruik (meer dan 50%) en deze meisjes vertoonden ook meer angst, aandachts- en agressieproblemen dan meisjes die geen justitie contacten hadden.

In Nederland is onderzoek gedaan naar 146 meisjes die tussen 2007 en 2008 behandeld werden in een forensische ambulante setting (Van Horn et al., 2016). Van deze groep meisjes had 76% een geweldsdelict gepleegd (vaak de reden om naar een forensische polikliniek door te verwijzen), 15.1% was veroordeeld voor vermogensdelicten en 8.9% werd doorverwezen voor behandeling op basis van spijbelen en weglopen. Veel meisjes kwamen uit een instabiele gezinsomgeving (62.3%) en hadden te maken gehad met slachtofferschap (58.2%). Een deel van de meisjes (21.9%) had ook fysieke en psychische gezondheidsklachten.

In Nieuw-Zeeland werd een retrospectief onderzoek uitgevoerd onder 184 jeugdige vrouwelijke daders die werden gescreend door de Regional Youth Forensics Service (RTFS) (Lim et al., 2019). Het doel was om in kaart te brengen hoe deze meisjes scoren op een groot aantal risicofactoren en in hoeverre gewelddadige en niet-gewelddadige delinquente meisjes van elkaar verschillen. Er zijn dossiers geanalyseerd uit de periode 2005-2011. Binnen het individuele domein bleek dat ongeveer driekwart van de delinquente meisjes psychische problemen had. 62% van de respondenten rapporteerde automutilatie, 40% had gediagnostiseerde verslavingsproblematiek, 85% gebruikte regelmatig cannabis en 30% gebruikte stimulerende middelen of andere drugs. 20% van de steekproef viel onder de 'klinisch zorgwekkende' categorie op het gebied van boosheid, dissociatie en PTSS. 40% had angstproblemen. Verder had 90% van de steekproef minstens één vorm van mishandeling (maltreatment) ervaren. Meer dan 50% van de steekproef was slachtoffer van seksueel misbruik. Binnen het gezins- en peerdomein bleek dat bij meer dan 75% sprake was van gescheiden ouders of verlies van een ouder en dat de helft een verleden met jeugdzorg had. Bij meer dan een derde was er sprake van alcohol- of drugsgebruik door ouders en 20% had een ouder die vast heeft gezeten. Verder rapporteerden 45% van de respondenten psychische problemen in de familie. Een vijfde van de respondenten was betrokken bij een bende en 40% had een delinquente partner. Van de meisjes was 12% is in het verleden zwanger geweest en 10% had in de prostitutie gezeten. Binnen het school domein, vertoonde 90% van de meisjes gedragsproblemen op school, 75% had weleens gespijgeld en meer dan de helft was van school gestuurd. 30% had leerproblemen, 30%

had ADHD-symptomen en 15% was zwakbegaafd. De steekproef betrof voor 60% een minderheidsgroepering die 14,9% uitmaakt van Nieuw-Zeelandse bevolking. 40% van de steekproef kwam uit de 20% meest achtergestelde gebieden van Nieuw-Zeeland. Het enige significante verschil tussen gewelddadige en niet-gewelddadige meisjes was dat niet-gewelddadige meisjes significant meer kans hadden om minstens één familielid te hebben met een psychiatrische diagnose.

Tabel 2.3 Overzicht factoren van studies met alleen meisjes die in aanraking zijn gekomen met justitie

Domein	Factoren
Individuele domein	Fysieke gezondheidsklachten
	Mishandeling
	Seksueel misbruik
	Problemen met angst
	Automutilatie
	Problemen met aandacht
	Verslavingsproblematiek
	Agressieproblemen
Gezinsdomein	Minder binding ouders
	Instabiele gezinssituatie
Schooldomein	Minder binding met school
	Spijbelen
	Leerproblemen
	ADHD
	Van school gestuurd zijn
Peerdomein	Minder binding met vrienden
	Delinquente partner

2.4 Conclusie/discussie

In navolging van de studie van Slotboom et al. (2011) is een inventarisatie gemaakt van literatuur uit het afgelopen decennium waarin risico- en beschermende factoren voor delinquentie centraal stonden. Het doel van deze systematische analyse was in kaart brengen wat bekend is over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes. Daarbij is een vergelijking gemaakt met wat bekend is over jongens. Alvorens deze verkenning van de literatuur te doen hebben we op basis van zelfgerapporteerde delinquentie en politiecontacten laten zien dat het gat tussen deze twee informatiebronnen voor meisjes groter is dan voor jongens. De vraag is vervolgens of andere risico- en beschermende factoren van jongens en meisjes een bijdrage leveren aan dit verschil of dat er sprake is van bias ten opzichte van delinquente meisjes bij professionals in de keten. Op dit laatste aspect wordt ingegaan in de volgende hoofdstukken van het rapport. Dit hoofdstuk heeft zich gericht op de risico- en beschermende factoren voor delinquentie van jongens en meisjes en contacten met politie- en justitie. Op basis van een systematische literatuur search in de afgelopen tien jaar zijn

28 studies geselecteerd uit verschillende landen (met name VS en Europa) waarin onderzoek is gedaan naar meisjes en jonge vrouwen en jongens en jonge mannen in de leeftijd van 12 tot 27 jaar. Een groot deel van deze studies was gebaseerd op zelfrapportage onderzoek (waarvan een meerderheid longitudinaal van aard) en de relatie met risico- en beschermende factoren. Een kleiner aantal studies onderzocht meisjes en jongens die met politie en justitie in aanraking waren gekomen. Gegevens waren dan vaak gebaseerd op risicotaxaties. In de zelfrapportage studies is zowel gekeken naar blootstelling aan als sensitiviteit voor risico- en beschermende factoren. Binnen de politie- en justitie steekproeven is vooral gekeken naar blootstelling.

Uit de zelfrapportage studies in algemene populaties komt wat betreft *blootstelling* het volgende beeld naar voren: Jongens hebben vaker psychopathie trekken en delinquente attituden dan meisjes. Ook zijn ze vaker blootgesteld aan delinquente vrienden. Daarnaast hebben ze een betere relatie met vader dan meisjes. Meisjes daarentegen zijn vaker seksueel misbruikt en blootgesteld aan conflicten in het gezin. Ze hebben ook een hogere mate van zelfcontrole dan jongens, een betere relatie met moeder en is er meer sprake van toezicht en grenzen stellen.

Wat betreft *samenhang* komt het volgende beeld naar voren. In het individuele domein hangen impulsiviteit, eerdere delinquentie en middelengebruik sterker samen met delinquentie van jongens dan van meisjes. Bij meisjes zijn dit seksueel misbruik en angststoornissen. Factoren die voor beide seksen van belang zijn betreffen vroege puberteit, psychopathie trekken, slachtofferschap en delinquente attituden. Beschermende factoren zijn voor beide seksen, zelfcontrole en een late puberteit. Binnen het gezinsdomein hangen conflicten met ouders, problemen in het gezin, gebrekkig toezicht en een slecht relatie met de vader samen met delinquentie van jongens. Bij meisjes zijn dit problemen met gehechtheid en een slechte relatie met moeder. Een beschermende factor voor meisjes is communicatie met de ouders. Daarnaast zijn een goede opvoeding en toezicht beschermende factoren voor zowel jongens als meisjes. Tot slot is de eigen buurt een sterkere risicofactor voor jongens, het gedrag van leeftijdsgenoten een sterkere factor voor meisjes en zijn delinquente vrienden en schoolfactoren risicofactoren voor jongens en meisjes.

Voor enkele factoren is er zowel een verschil in blootstelling als samenhang tussen de seksen. Bij jongens zijn dit impulsief gedrag en de relatie met vader. Bij meisjes zijn dit seksueel misbruik en de relatie met moeder. Opvallend is dat de samenhang tussen internaliserende problematiek en delinquentie niet alleen bij meisjes wordt gevonden. Daarnaast verhogen factoren met een biologische basis zoals vroege puberteit en psychopathie trekken bij zowel meisjes als jongens het risico op delinquentie. Binnen het gezin valt op dat problemen met ouders (conflicten, gebrekkig toezicht) voor beiden het risico op delinquentie verhogen maar de rol van vader en moeder anders is voor jongens en meisjes. Ook delinquente vrienden zijn voor beiden van belang.

Kortom, uit het onderzoek blijken naast overeenkomsten ook duidelijke verschillen tussen jongens en meisjes zowel in blootstelling aan risico en beschermende factoren als in sensitiviteit voor andere typen risico en beschermende factoren. Voor beide seksen zijn er in alle hier onderscheiden domeinen van functioneren verschillende risico/beschermende factoren gevonden waaraan ze in meer of mindere mate worden blootgesteld of waarvoor ze sensitief zijn. Hoewel dat niet helemaal hard te maken is omdat veel van het hier besproken criminologisch onderzoek zich vooral op samenhang en minder op blootstelling richt, lijkt er duidelijk sprake van verschillen in sensi-

tiviteit. Met name bij jongens wordt (iets meer) samenhang gesignaleerd met individuele factoren die zichtbaar of externaliserend zijn (impulsiviteit, eerdere delinquentie, middelengebruik), terwijl bij meisjes internaliserende risicofactoren ofwel minder zichtbare risicofactoren (misbruik, angststoornissen, negatief lichaamsbeeld) worden gesignaleerd. Dat kan impliceren dat jongens die met politie in aanraking komen dat niet alleen komen vanwege hun delicten, maar ook omdat ze meer voor de buitenwereld zichtbare problemen vertonen dan meisjes. Wat daarnaast ook nog mee kan spelen maar niet onderzocht is in de besproken studies, is de rol van de neurobiologische ontwikkelingsstoornis ADHD, die vaker voorkomt bij jongens (Espinet et al., 2022; Tuithof et al., 2010) en ook een relatie heeft met delinquentie (Philipp-Wiegmann et al., 2018).

Naast samenhang en blootstelling aan risico- en beschermende factoren bij algemene populaties is ook onderzocht wat mogelijk verschillen en overeenkomsten zijn in blootstelling aan risico- en beschermende factoren bij jongens en meisjes die al met justitie in aanraking zijn gekomen. Daar valt op dat er veel meer verschillen in blootstelling gevonden worden tussen jongens en meisjes dan in algemene populaties. Vooral internaliserende factoren lijken veel vaker aanwezig bij meisjes die met politie en justitie in aanraking zijn gekomen. Dat is een interessante bevinding, vooral omdat in studies die naar de algemene populatie kijken, dit verschil niet zo sterk aanwezig is. Meisjes die in de justitieketen terechtkomen, zijn blootgesteld aan meer risicofactoren dan jongens in de keten, dit geldt in alle domeinen van functioneren. Meisjes hebben dus een kleinere kans op delinquentie en contacten met politie en justitie, maar eenmaal binnen hebben ze wel veel problemen op verschillende domeinen. In het licht van het eerder besproken cascade model kan het zijn dat reeds aanwezig problemen van meisjes nog eens versterkt worden door ervaringen met politie en justitie waardoor nog meer internaliserende problemen ontstaan en het functioneren op verschillende domeinen elkaar beïnvloedt en verslechtert. Dit past ook bij het biopsychosociaal model. Specifieke ontwikkelingscascades zijn echter niet onderzocht.

Tot slot is ook gekeken naar studies waarin alleen meisjes werden geïncludeerd vanuit de gedachte dat dit mogelijk ook andere risico en beschermende factoren zou kunnen opleveren dan studies die zich op beide seksen richtten. Het resultaat is dat zowel wat betreft blootstelling als sensitiviteit een deel dezelfde factoren worden gesignaleerd en enkele nieuwe factoren aan het licht komen. Zo blijkt een contextuele factor als conflicten met de dominante cultuur voor specifieke groepen meisjes een belangrijke factor. Daarnaast zijn zowel het hanteren van traditionele gendernormen als tienermoederschap beschermende factoren voor delinquentie. Binnen de justitieketen blijken meisjes vaak last te hebben van fysieke gezondheidsklachten maar blijkt ook ADHD regelmatig gesignaleerd te worden.

De vraag is in hoeverre de bevindingen uit deze studies te generaliseren zijn naar de Nederlandse context. Bijna de helft van de studies is uitgevoerd in de Verenigde Staten. Iets minder studies zijn uitgevoerd in Europa en slechts drie studies in Nederland. Twee daarvan zijn uitgevoerd binnen een justitiële context. Juist tussen jongens en meisjes binnen de justitieketen worden veel verschillen in blootstelling gevonden en zien we vooral veel problematiek in het individuele en gezinsdomein van meisjes. Mogelijk dat de ernst van de problematiek van meisjes ook gerelateerd is aan de justitiële context van het betreffende land. Zo worden in de VS meisjes soms harder gestraft dan jongens (Freiburger & Burke, 2011; Peck et al., 2014). In Nederland is weinig onderzoek gedaan naar de verschillen tussen jongens en meisjes in justitiële steekproeven. Wat hierin in ieder geval opvalt is dat verschillen tussen meisjes en

jongens zich steeds binnen dezelfde factoren bevinden, namelijk de gezinscontext (mishandeling, weglopen van huis), internaliserende problemen (depressie klachten) en leeftijdgenoten (delinquentie vrienden). Meisjes worden vaker mishandeld en hebben vaker internaliserende klachten, jongens hebben vaker delinquente vrienden (zie ook Slotboom & Van den Brink, submitted). Het patroon dat we vinden in Nederlandse studies komt wel sterk overeen met de hier besproken internationale studies. Dit geldt ook voor de studies naar sensitiviteit.

2.5 Beperkingen en aanbevelingen voor verder onderzoek

Van de 20 geselecteerde studies, uitgevoerd binnen algemene populaties, is meer dan de helft longitudinaal van aard, de overige studies zijn cross-sectioneel van aard. We kunnen dus wel spreken over samenhang tussen factoren en delinquentie, maar moeten voorzichtig zijn met het spreken over causaliteit. Daarvoor is het van belang in Nederland meer informatie te rapporteren over jongens en meisjes die longitudinaal gevolgd zijn. Zo is er veel longitudinale data beschikbaar over delinquentie van jongens en meisjes in de RADAR-data (Van Lier et al., 2008; Wong, 2012). Daar is tot nu toe echter nog weinig over gerapporteerd. De justitiële steekproeven zijn onderling mogelijk wat moeilijk vergelijkbaar omdat in de justitiële systemen van de landen in deze review waarschijnlijk andere criteria meespelen waardoor mensen in het justitiële systeem terechtkomen (denk aan een gender bias maar ook aan bias op basis van culturele en etnische achtergrond (Harris, 2020; Leerkes et al., 2019; Van der Woude & Van der Leun, 2013) Kijken we naar de risicofactoren die onderzocht zijn, dan valt op dat binnen de meeste studies in de algemene populatie weinig bekend is over ontwikkelingsstoornissen (zoals bv. Conduct Disorder). We weten ook dat binnen justitiepopulaties de prevalentie van (ontwikkelings)stoornissen vaak hoog is (zie ook deze review). Om te zien hoe deze ontwikkelingsstoornissen bijdragen aan een verhoogd risico op justitie contacten is het van belang dit soort factoren mee te nemen in onderzoek. Dit geldt ook voor meer internaliserende problematiek en seksueel misbruik. In veel studies in algemene populaties (ook in deze review) worden deze, voor meisjes belangrijke factoren, niet meegenomen. Dat heeft mede tot gevolg dat we niet goed weten welk rol internaliserende problemen en seksueel misbruik spelen bij de kans op delinquentie bij jongens. Tot slot weten we niets of weinig over de mechanismen achter de verschillende risico- en beschermende factoren. Vanuit het idee van cascading effects (o.a. Masten & Cicchetti, 2010) zouden we wel meer inzicht in deze mechanismen kunnen krijgen.

2.6 Tot slot

In navolging van verschillende onderzoeken die ruim een decennium geleden rapporteerden over risico- (en) beschermende factoren van jongens en meisjes is een systematische literatuurréview uitgevoerd over 28 studies. We hebben ons vooral geconcentreerd op Europese en Amerikaanse studies om de vergelijkbaarheid met Nederland mogelijk te maken. Wat opvalt is dat de verschillen tussen jongens en meisjes zich voornamelijk bevinden in het individuele en gezinsdomein. Dit is overeenkomstig het eerdere literatuuronderzoek van Slotboom et al. (2011). Echter huidige review is veel systematischer uitgevoerd dan het eerdere onderzoek van Slotboom et al. (2011). Dit leverde meer inzicht in specifieke risico- en beschermende factoren op. Zo zijn factoren als vroege puberteit en depressieklachten niet voornamelijk gerelateerd aan criminaliteit van meisjes zoals uit de eerdere review van Slotboom et al. (2011) bleek,

maar lijken ze ook een rol te spelen bij jongens. Als we kijken naar meisjes in algemene populaties en justitiële steekproeven, dan kunnen we alleen verschillen in blootstelling vergelijken. Meisjes binnen justitiële steekproeven blijken dan veel meer problemen binnen het individuele en gezinsdomein te hebben dan meisjes in algemene populaties. Of deze factoren ook voorspellen of meisjes met politie en justitie in aanraking komen is echter onvoldoende onderzocht.

3 Delinquente meisjes in de algemene populatie

Samenvatting

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de achtergrondkenmerken en risicofactoren bij meisjes uit een algemene populatie waarbij de focus uitgaat naar meisjes die wel delicten zeggen te hebben gepleegd, maar niet als verdachte met de politie te maken hebben gehad.

Gegevens uit drie opeenvolgende metingen van de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (2010, 2015 en 2020) zijn gebruikt. Er zijn drie groepen jongeren vergeleken. Jongeren die geen delicten rapporteren en niet verdacht zijn geweest van een misdrijf (niet-delinquenten), jongeren die minimaal één delict rapporteerden in de twaalf maanden voorafgaand aan de meting, maar niet met de politie in aanraking zijn geweest (zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking), en jongeren die in de vijf jaren voorafgaand aan de meting als verdachte van een delict met de politie in aanraking zijn geweest (verdachten). Ook wordt gekeken of en hoe meisjes van hun mannelijke leeftijdsgenoten verschillen.

De bevindingen hebben alleen betrekking op de onderzoeksgroep hier onderzocht en de indeling van groepen zoals hier gedaan. Hoewel dit een steekproef uit de algemene populatie is, zijn de gegevens niet herwogen en niet zonder meer generaliseerbaar. Dit betekent dat we voorzichtig moeten zijn met de interpretatie ervan.

Enerzijds blijken meisjes die delicten rapporteren, maar niet met de politie in aanraking zijn geweest, een hoger risicoprofiel te hebben dan niet-delinquenten. Bijvoorbeeld, zij rapporteren meer alcohol- en drugsgebruik, zeggen een minder warme opvoedingsstijl van hun ouders te ervaren, en zeggen ook vaker delinquente vrienden te hebben.

Wanneer deze meisjes die alleen delicten rapporteren vergeleken worden met meisjes die als verdachte met de politie in aanraking zijn geweest, dan blijken zij anderzijds juist een lager risicoprofiel te hebben. Zo komen zij, onder andere, minder vaak uit ongunstige huishoudenssituaties, zoals huishoudens met een beperkt inkomen of met (andere) verdachte huishoudgenoten.

Ook in vergelijking met jongens blijken meisjes in de groep die delicten rapporteert, maar niet met de politie in aanraking is geweest, een lager risicoprofiel te hebben dan meisjes die wel met de politie te maken hebben gehad. Dit verschil zien we niet bij minderjarige meisjes en jongens die als verdachte met de politie in aanraking zijn geweest. Bij jongvolwassen vrouwen en mannen is dit lagere risicoprofiel voor vrouwen alleen te vinden bij niet-delinquenten.

Als rekening wordt gehouden met diverse achtergrondkenmerken en risicofactoren blijken meisjes een even grote kans te hebben op het rapporteren van delicten als jongens. Echter, meisjes blijken wel een kleinere kans te hebben om verdacht te zijn van een misdrijf dan jongens, wanneer er sprake is van zelfgerapporteerd daderschap, ook wanneer er sprake is van gelijke achtergronden op factoren die in dit onderzoek zijn meegenomen.

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk werd duidelijk uit de literatuur dat delinquente meisjes op achtergrondkenmerken en risicofactoren verschillen van niet-delinquente meisjes en van jongens. In dit hoofdstuk wordt onderzocht wat de achtergrondkenmerken en risicofactoren zijn van Nederlandse delinquente meisjes zijn die niet (noodzakelijk) in aanraking zijn gekomen met de politie (onderzoeksvraag 2).

Er worden drie groepen jongeren vergeleken: jongeren die geen delicten rapporteren (niet-delinquenten), jongeren die minimaal één delict rapporteren maar niet met de politie in aanraking zijn geweest (zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking) en jongeren die met de politie in aanraking zijn geweest, ongeacht of ze een delict rapporteren (verdachten).

Op deze manier wordt ook duidelijk wat de kenmerken zijn van meisjes die wel delicten rapporteren, maar niet met de politie in aanraking zijn geweest, en waarin ze verschillen van niet-delinquenten of meisjes die wel met de politie te maken hebben gehad. Dit kan wijzen op een groep meisjes die buiten zicht van politie is. Er wordt gebruikgemaakt van zelfrapportagegegevens uit drie metingen van de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ; Van der Laan et al., 2021) die verrijkt zijn met politiegegevens. Dit betreft een steekproef van jongeren uit de algemene populatie in Nederland.

De achtergrondkenmerken en risicofactoren waarnaar gekeken wordt zijn statische en (voornamelijk) dynamische factoren die in de literatuur geassocieerd zijn met meer of juist minder (kans op het vertonen van) delinquent gedrag (of de registratie daarvan). Statische kenmerken zijn onveranderbaar, terwijl dynamische factoren wel kunnen veranderen door de tijd heen. Het belangrijkste statische achtergrondkenmerk binnen dit specifieke onderzoek is natuurlijk sekse, waarbij vrouw zijn verwacht wordt gerelateerd te zijn aan minder delinquent gedrag. Ondanks dat een statisch kenmerk niet verandert, kan de relatie tot delinquent gedrag van dit kenmerken wel over de tijd heen veranderen, naarmate een persoon ouder wordt. Een aantal voorbeelden van dynamische risicofactoren zijn alcohol- en drugsgebruik, de (ervaren) opvoedingsstijl van ouders en het hebben van delinquente vrienden.

3.2 Methode

In de volgende paragrafen worden de bronnen en methode besproken. Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is gebruikgemaakt van gegevens van de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ) van de cohorten 2010, 2015 en 2020, die verrijkt zijn met informatie uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden (SSB).

3.2.1 Bronnen

Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit. Voor de eerste onderzoeksvraag wordt gebruikgemaakt cohorten 2010, 2015 en 2020 van de MZJ. De MZJ is een vijfjaarlijks onderzoek van het WODC en het CBS waarbij onder een representatieve steekproef van Nederlandse jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 22 jaar vragen worden voorgelegd over hun dagelijkse leven. Vragen gaan onder andere over (eventueel) delinquent gedrag, familiesituatie, schoolsituatie, vrienden en vrijetijdsbesteding. De items zijn grotendeels afkomstig van gevalideerde instrumenten, waar hieronder

dieper op ingegaan zal worden. De leeftijd van de bevroegde jongeren is niet voor alle jaren hetzelfde: de groep van 18- tot en met 22-jarige jongvolwassenen is pas vanaf 2015 geïntroduceerd.

De gezamenlijke omvang van de drie cohorten betreft 7.586 jeugdigen (2010=3.030, 2015=3.188 en 2020=1.368). Het 2020 cohort heeft een lager aantal jeugdigen dan eerdere cohorten doordat dataverzameling tijdens het begin van de COVID-19-pandemie voortijdig beëindigd moesten worden. Er zijn voornamelijk geen aanwijzingen dat dit geleid zou hebben tot een beperktere representativiteit.

Niet alle respondenten worden meegenomen in het onderzoek (zie figuur 3.1). In het 2010 cohort zit een kleine groep jongeren ($n=135$) die zelf bezwaar maakten en/of waarvan hun ouders bezwaar hebben aangetekend tegen het koppelen van hun MZJ-gegevens aan andere bronnen (zoals het SSB). Omdat voor deze groep jongeren niet gekeken kan worden of zij door de politie verdacht zijn geweest van een misdrijf – wat cruciaal is voor één van de onderzoeksvragen – worden zij uitgesloten. Wel blijkt dat de significante relatie tussen weigering en zelfgerapporteerd ouderschap (in de vorm van prevalentie) verwaarloosbaar is in het 2010 cohort ($r=-0,04$, $p<0,05$); deze uitsluiting zal daarom beperkt invloed hebben gehad op sommige resultaten.

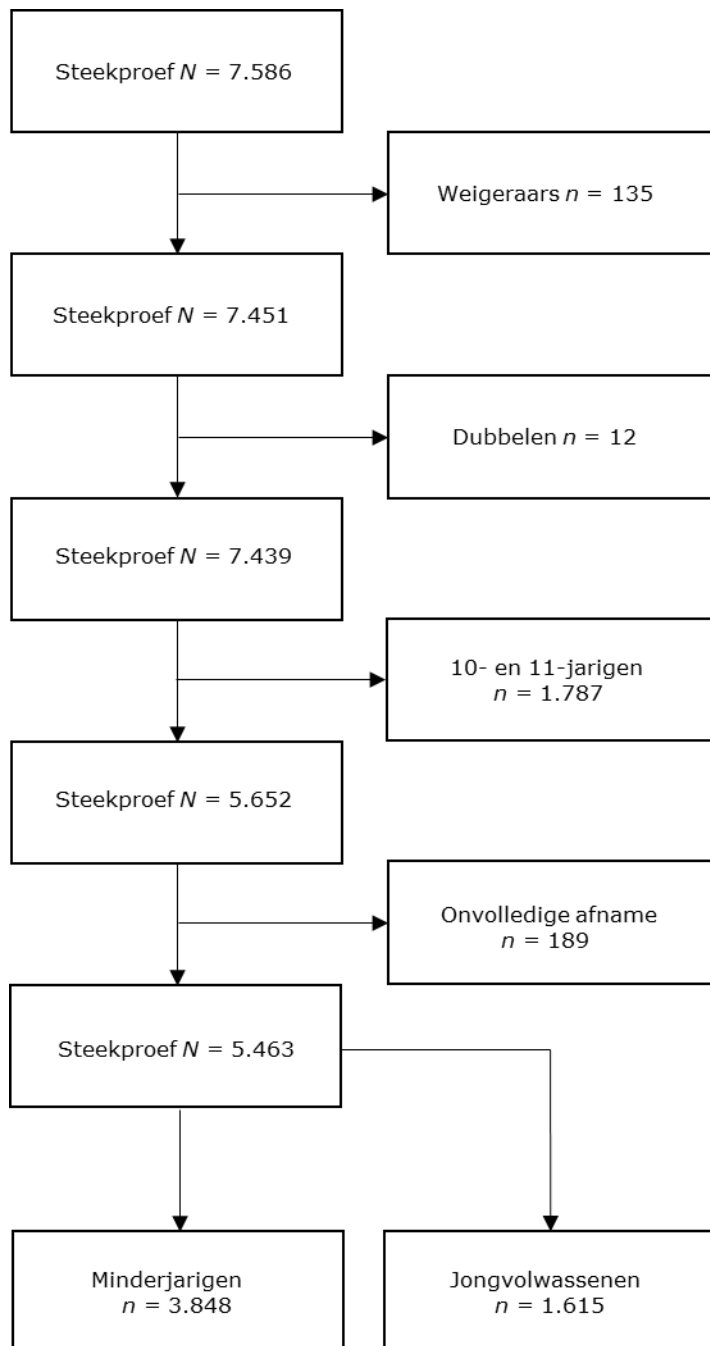
Ten tweede is er een klein aantal respondenten dat meerdere keren heeft meegedaan in verschillende MZJ-cohorten ($n=12$) en zijn zij ontdubbeld (waarbij de eerste deelname leidend is). Ten derde zijn 10- en 11-jarigen nog niet strafrechtelijk vervolgbaar en komen zij daarom maar zelden voor in politieregistraties als verdachte. Om deze reden worden 10- en 11-jarigen die wel toestemming gaven voor koppeling ($n=1.787$) ook uitgesloten.

Als laatste worden alleen respondenten meegenomen die een volledige afname van de MZJ hebben geproduceerd. Omdat niet alle items en schalen zijn voorgelegd aan alle leeftijden (bijv., de SDQ is alleen aan minderjarigen voorgelegd) worden de analyses apart gedaan voor minderjarigen en jongvolwassenen.

Deze selecties en splitsing leiden uiteindelijk tot 3.848 minderjarigen en 1.615 jongvolwassenen. Vanwege deze keuzes zijn de in dit hoofdstuk gepresenteerde (beschrijvende) resultaten niet vergelijkbaar met de MZJ-resultaten gepresenteerd in hoofdstuk 2 die een representatief beeld geven van de Nederlandse jeugdige populatie.

Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden. Het SSB is een verzameling van bronnen die van de gehele Nederlandse populatie informatie biedt over uiteenlopende onderwerpen, zoals persoonskenmerken, inkomen, wonen, enz. Binnen het SSB is het mogelijk om op persoonsniveau gegevens aan elkaar te koppelen door middel van de koppelsleutel RINPERSOON. De steekproeftrekking van de MZJ is door het CBS gedaan, waarbij gebruikt gemaakt is van het SSB, waardoor gegevens uit het SSB op persoonsniveau gekoppeld kunnen worden aan de zelfrapportagegegevens van de MZJ.

Figuur 3.1 Exclusiestappen van totale steekproef naar gebruikte steekproef

3.2.2 Operationalisatie zelfgerapporteerd daderschap en verdenking

Er wordt onderscheid gemaakt tussen drie elkaar uitsluitende groepen van (dan wel afwezige) delinquentie en verdenking door de politie (d.w.z., een respondent bevindt zich altijd maar in één van deze groepen).

Ten eerste is er de groep niet-delinquent, waarin respondenten zitten die zelf aangeven geen enkele vorm van delinquentie te hebben gepleegd *en* niet door de politie zijn geregistreerd voor een misdrijf. Er is hier daarbij eigenlijk sprake van zelfgerapporteerd *niet*-daderschap. Als respondenten niet open zijn over wel gepleegde delicten, en niet verdacht zijn geweest van een misdrijf, dan krijgen zij alsnog het label niet-delinquent. Het label niet-delinquent is daarmee mogelijk niet helemaal valide, maar wordt ten behoeve van leesbaarheid adequaat genoeg geacht voor wat de categorie representeert.

Ten tweede is er de groep zelfgerapporteerd daderschap, maar niet verdacht. In deze groep zitten respondenten die hebben zelf aangegeven in het jaar voorafgaand aan deelname aan de MZJ ten minste één van 27 delicten te hebben gepleegd (zie bijlage 4 voor een lijst van de delicten), terwijl zij niet verdacht zijn geweest van een misdrijf. Hierdoor omvat de groep zelfgerapporteerd daderschap zowel lichte delinquenten (bijv., eenmaal een licht delict plegen) als zwaardere delinquenten (bijv., ernstigere delicten meermalen gepleegd). Deze groep is daarmee heterogeen op basis van hun gedrag (zie ook tabel 3.1 voor de spreiding in zelfgerapporteerd daderschap). Desondanks, om het aantal te vergelijken groepen te minimaliseren, en de omvang van deze groepen te maximaliseren voor interpretatieve en statistische doeleinden, is gekozen om deze groep niet verder op te splitsen naar ernst of frequentie.

Deze groep komt, qua operationalisatie, het dichtste in de buurt bij delinquenten in de algemene populatie die niet in zicht zouden zijn bij politie en justitie als verdachte. Het gaat hier om *geregistreeerde* verdenking; wij hebben geen zicht op of jongeren mogelijk wel in meer informele zin verdacht zijn geweest, of dat zij bij andere (civiele) organisaties wel in beeld zouden zijn voor hun delinquente gedrag. Voor de leesbaarheid wordt de term zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking aangehouden voor deze groep.

Als laatste is er de groep verdachten. Deze respondenten zijn door de politie geregistreerd als verdachte van een misdrijf in de periode van vijf jaar voorafgaand aan deelname aan de MZJ, ongeacht of zij zelf ook delicten rapporteren. Deze periode van vijf jaar geldt ook voor het bepalen van niet-verdacht zijn voor de groep niet-delinquent en zelfgerapporteerd daderschap. Er is gekozen voor een periode van vijf jaar voor bepalen van wel/niet verdenking, omdat een kortere periode leidt tot te weinig verdachte respondenten voor diverse analyses.

Afsluitend, zelfgerapporteerd daderschap is afkomstig uit de MZJ; verdenking door de politie is bepaald aan de hand van een CBS-maatwerkbestand van VERDTAB uit het SSB.

3.2.3 Variabelen

In de volgende alinea's worden de diverse variabelen uiteengezet en beschreven. Het gaat dan om welk instrument of welke bron is gebruikt en hoe de variabele is geoperationaliseerd. In tabel 3.1 staan de descriptives van de variabelen voor de groep minderjarigen en jongvolwassenen apart.

Voor *zelfgerapporteerd probleem- en prosociaal gedrag* is gebruikgemaakt van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ; Goodman, 1997; Van Widenfelt et al., 2003). De SDQ meet hyperactiviteit, aandachts-, emotionele en gedragsproblematiek, problemen met leeftijdsgenoten en prosociaal gedrag. Vanwege het grote aantal variabelen in het onderzoek is gekozen om de probleem- en prosociaalgedragschalen te

combineren (dit heeft niet tot andere verbanden geleid met andere variabelen). Items zijn gescoord op een 3-puntschaal (niet waar – beetje waar – waar) en de schaal is zo geordend dat een hogere score meer problematiek/minder prosociaal gedrag representeert.

Voor *antisociale attitudes* is een Nederlandse vertaling gebruikt van de Attitudes towards Deviance Scale (ADS; Menard & Huizinga, 1994). De schaal bestaat uit zes items waarin gevraagd wordt naar hoe fout het is als iemand van gelijke leeftijd als de respondent een antisociale gedraging vertoont, zoals diefstal, mishandeling en hard-drugs verkopen. Items zijn gescoord op een 4-puntschaal (helemaal niet fout – helemaal fout) en omgeschaald zodat een lage score conventionele attitudes weergeeft en een hoge score positieve attitudes richting antisociaal gedrag.

Alcohol- en drugsgebruik zijn gemeten met vragen uit het Peilstationonderzoek (Monshouwer et al., 2004). Er wordt gevraagd naar hoeveel dagen een persoon doordeweeks en in het weekend alcohol drinkt, en of de persoon ooit drugs heeft gebruikt. Door het relatief weinig gerapporteerd gebruik van zowel alcohol- als drugs door minderjarige respondenten is gekozen voor een dichotomisering van geen/wel alcohol- en/of drugsgebruik. Als minderjarige respondenten aangeven ten minste één dag in de week alcohol te consumeren en/of ooit drugs te hebben gebruikt (zowel soft, hard- of partydrugs), dan wordt een respondent gezien als gebruiker van alcohol- en/of drugs. Minderjarige gebruikers van alcohol- en/of drugs worden afgezet tegenover minderjarige onthouders (respectievelijk 1 versus 0 in de dichotomisering). Bij jongvolwassen respondenten ligt de consumptie van alcohol en drugs hoger, waardoor onderscheid gemaakt kan worden tussen aantal dagen gebruik alcohol in de week (nul tot zeven dagen) en wel/niet ooit drugsgebruik (respectievelijk 1 versus 0 in de dichotomisering).

Voor *slachtofferschap van delinquentie* is gevraagd naar vier type delicten: diefstal, bedreiging, bedreiging met een wapen, en geweld. Als respondenten aangaven dat zij ten minste één van deze delicten hebben meegemaakt het afgelopen jaar dan wordt een respondent gezien als slachtoffer van een delict. Respondenten met slachtofferschap worden afgezet tegenover degene die geen enkele vorm van slachtofferschap rapporteren (respectievelijk 1 versus 0 in de dichotomisering).

Tabel 3.1 Beschrijvende statistieken van minderjarigen en jongvolwassen respondenten

	Minderjarigen n=3.848			Jongvolwassenen n=1.615		
	m/%	sd	α	m/%	sd	α
Individuele domein						
Vrouw (%)	49,5			50,7		
Nederlandse achtergrond (%)	42,0			65,6		
Leeftijd in jaren (m/sd)	14,4	1,7		20,0	1,5	
Hogere opleiding (%)	52,9			56,0		
SDQ (m/sd)	1,4	0,3	0,76			
Antisociale attitude (m/sd)	1,4	0,4	0,79	1,5	0,4	0,75
Alcohol/drugsgebruik (%)	22,8					
Alcoholgebruik (in dagen; m/sd)				1,5	1,6	
Drugsgebruik ooit (%)				42,8		
Slachtofferschap (%)	21,0			27,0		
Gemengd individueel/familie						
Problemen (%)	20,8			36,2		
Familie/huishoudelijk dom.						
Eénoudergezin (%)	28,0			24,7		
Passief/geen inkomen (%)	40,1			38,6		
Verdachte huishoudgenoot (%)	18,9			18,8		
Emotionele steun ouders (m/sd)	4,5	0,5	0,71			
Openheid naar ouders (m/sd)	4,1	0,6	0,63			
Controle door ouders (m/sd)	4,1	0,8	0,77			
Informereren door ouders (m/sd)	3,3	0,7	0,63			
Monitoring door ouders (m/sd)	2,8	0,3	0,61			
Bredere context						
Delinquente vrienden (%)	36,4			34,5		
Schoolprestaties (m/sd)	3,7	0,8				
Schooltevredenheid (m/sd)	4,0	0,8	0,75			
Risicofactoren						
Cumulatief (m/sd)	4,0	2,7		2,7	1,8	

	Minderjarigen n=3.848			Jongvolwassenen n=1.615		
	m/%	sd	α	m/%	sd	α
Delinquentie/criminaliteit						
Zelfgerapporteerd (%)	35,7			35,2		
waarvan geweld (%)	62,2			45,0		
waarvan vermogen (%)	50,2			60,5		
waarvan vandalisme (%)	43,4			31,6		
aantal delicten* (m)	7,0	11,0		7,9	15,5	
Geregistreerd als verdachte (%)	5,1			9,7		

* Bij het bepalen van het gemiddelde aantal gerapporteerde delicten is per item het maximum afgekapt op 10; ondanks het relatief hoge gemiddelde rapporteert in beide leeftijdsgroepen ongeveer de helft van de jongeren met zelfgerapporteerd daderschap 1 à 2 delicten, en ongeveer 80% rapporteert 10 delicten of minder.

Problemen hebben betrekking op problemen in het persoonlijke en familiedomein. Het gaat hier dan om zelfgerapporteerde problematiek die niet in andere variabelen gemeten wordt, namelijk problemen thuis, geldproblemen, lichamelijke gezondheidsproblemen, geestelijke gezondheidsproblemen en huisvestingsproblemen. Problematiek in het domein van delinquentie, alcohol- en drugsgebruik wordt in andere variabelen meegenomen. Wanneer een respondent aangeeft ten minste één van deze problemen te hebben ervaren het afgelopen jaar dan wordt een respondent gezien als iemand met problematiek. Respondenten met problematiek worden afgezet tegenover degene die geen enkele vorm van de beschreven problemen rapporteren (respectievelijk 1 versus 0 in de dichotomisering).

Emotionele steun meet de gepercipieerde relatie met ouders en is gebaseerd op de EMBU-C (Markus et al., 2003). De volgende drie opvoedingsstijlschalen zijn afkomstig van Stattin en Kerr (2000; Pietersma & Veenstra, 2004). *Openheid naar ouders* meet de mate waarin een respondent zijn of haar ouders spontaan op de hoogte brengt van vrijetijdsactiviteiten. *Informerer door ouders* meet de mate waarin ouders zelf informeren naar de activiteiten van hun kinderen. *Controle door ouders* meet de mate waarin ouders de activiteiten van hun kind reguleren. *Monitoring door ouders* meet de kennis die ouders volgens de jongere zelf hebben over het gedrag van hun kind en is afkomstig uit eerder onderzoek (Fletcher et al., 2004). Alle schalen zijn gemeten op een 5-puntschaal (nooit tot altijd), met uitzondering van monitoring door ouders, welke op een 3-puntschaal is gemeten (niets – weinig – veel). Een hogere score geeft meer door de jeugdige gerapporteerde betrokkenheid door en naar de ouders toe.

Het hebben van *delinquente vrienden* wordt aan de hand van vijf items en bijbehorende delicten gemeten. Respondenten kunnen aangeven hoeveel van hun vrienden dergelijke delicten hebben gepleegd op een 4-puntsschaal (niemand – sommigen – de meeste – allemaal). Wanneer ten minste op één item het antwoord sommigen wordt gegeven, dan is er sprake van delinquente vrienden. Respondenten met delinquente vrienden worden afgezet tegenover respondenten zonder delinquente vrienden (respectievelijk 1 versus 0 in de dichotomisering).

Rondom de situatie op school zijn er twee variabelen. *Schoolprestaties* worden bevraagd met een enkel item, waar de respondent kan aangeven hoe de schoolprestaties

van het afgelopen jaar eruitzien op een 5-puntschaal (zeer onvoldoende – zeer goed). *Schooltevredenheid* wordt bevraagd aan de hand van vijf items, waarop respondenten kunnen aangeven met een 5-puntschaal (helemaal mee oneens tot helemaal mee eens) hoe tevreden zij zijn over school. Hogere waarden zijn indicaties van een prettigere ervaren schoolsituatie.

Persoons- en huishoudkenmerken. Uit het SSB zijn een aantal persoonlijke en huishoudkenmerken verkregen. Het gaat hier om sekse, leeftijd ten tijde van de MZJ-afname, migratieachtergrond (PERSOONSTAB) en hoogst gevolgde opleidingsniveau ooit (HOOGSTEOPLTAB; referentiejaar het jaar waarin de MZJ-afname plaats heeft gevonden). Bij migratieachtergrond wordt onderscheid gemaakt tussen Nederlandse achtergrond (d.w.z., geen migratieachtergrond), waarbij beide ouders van de respondenten in Nederland zijn geboren, en migratieachtergrond, waarbij ten minste één van de ouders buiten Nederland is geboren. Bij opleidingsniveau wordt onderscheid gemaakt tussen lager en hoger, waarbij hogere opleidingen vmbo-t/havo/vwo of de tertiaire equivalent omvatten (zoals een mbo, hbo of universitaire opleiding).

Daarnaast is gekeken naar dynamisch kenmerken gedurende periode van vijf jaar voorafgaand aan de MZJ-afname met betrekking tot het huishouden van de respondenten. Het gaat dan om huishoudelijke situatie (GBAHUISHOUDENSBUS; bijv., een- of tweelouderhuishouden) en participatie in school/werk (SECMBUS; bijv., actief of passief inkomen). Voor dit laatste kenmerk is gekeken naar de indexpersoon van de huishoudens waarin de respondent zich heeft bevonden. Het bepalen van de indexpersoon is hiërarchisch en betreft in eerste instantie de man bij een gemengd (ouder)paar of de oudste persoon bij een (ouder)paar met gelijke sekse. In huishoudens met één ouder betreft het de enige ouder. Gezien de jonge leeftijd van de respondenten zullen zij alleen indexpersoon zijn wanneer zij niet meer thuis wonen; dit komt praktisch alleen voor bij jongvolwassenen. Voor deze twee huishoudelijke kenmerken is gekozen voor een dichotomisatie: voor huishoudelijke situatie wel/niet éénouderhuishouden; voor participatie wel/niet een passief of geen inkomen. Andere vormen van huishouden en participatie komen te weinig voor (zoals institutionele huishoudens) of juist te veel (zoals tweelouderhuishoudens) om onderscheidend te zijn in analyses. Als laatste is ook gekeken naar of huishoudgenoten (bijv., ouders, broers en zussen) verdacht zijn geweest van een misdrijf gedurende een periode van vijf jaar voorafgaand aan de MZJ-afname of het moment waarop de huishoudgenoot het huishouden verliet.

3.2.4 *Cumulatie van risicofactoren*

Bovenstaande variabelen en kenmerken worden naast hun (grotendeels) oorspronkelijke vorm ook gebruikt om cumulatieve risicofactoren met betrekking tot delinquentie te bepalen. Dit wordt voor minderjarige en jongvolwassenen apart gedaan. Per continue variabele wordt een cut-off score gehanteerd van de 25% hoogste of laagste scores – wanneer een respondent deze cut-off score passeert, dan heeft de respondent voor die variabele een risicofactor. Een variabele waarbij een hoge score een risicofactor kenmerkt is, bijvoorbeeld, de SDQ. Een variabele met een lage score als risicofactor is emotionele steun van de ouders. Daarnaast zijn er een aantal dichotome variabelen die zelf als een risicofactor vormen, zoals alcohol- en drugsgebruik bij minderjarigen, en éénouderhuishoudens. Zie tabel 3.2 voor beide leeftijdsgroepen welke scores een risicofactor indiceren.

Vervolgens wordt de cumulatieve risicofactor bepaald door op te tellen op hoeveel van de variabelen de respondent een risicofactor heeft, waarbij de kenmerken sekse, leeftijd, migratieachtergrond en opleidingsniveau niet mee worden geteld.⁸ De kenmerken die meegenomen worden in de risicocumulatie zijn: SDQ, antisociale attitudes*, alcohol- en drugsgebruik*, slachtofferschap*, problemen*, éénoudergezin*, huishouden met passief/geen inkomen*, verdachte huishoudgenoot*, emotionele steun door ouders, openheid naar ouders, controle door ouders, informeren door ouders, monitoring door ouders, delinquente vrienden*, schoolprestaties, schooltevredenheid.

Tabel 3.2 Cut-off scores

Variabele	Cut-off score risicofactor	
	Minderjarigen	Jongvolwassenen
SDQ	>=1.60	n.v.t.
Antisociale attitudes	>=1.80	>=1.80
Middelengebruik	Ja	n.v.t.
Alcoholgebruik (aantal dagen)	n.v.t.	>=3.00
Drugsgebruik	n.v.t.	Ja
Slachtofferschap	Ja	Ja
Problemen	Ja	Ja
Eénoudergezin	Ja	Ja
Huishouden met passief/geen inkomen	Ja	Ja
Verdachte huishoudgenoot	Ja	Ja
Emotionele steun ouders	<=4.00	n.v.t.
Openheid naar ouders	<=2.75	n.v.t.
Controle door ouders	<=3.60	n.v.t.
Informeren door ouders	<=2.80	n.v.t.
Monitoring door ouders	<=2.75	n.v.t.
Delinquente vrienden	Ja	Ja
Schoolprestaties	<=3.00	n.v.t.
Schooltevredenheid	<=3.40	n.v.t.

Voor jongvolwassenen is de samenstelling van deze cumulatiescore beperkter, omdat zij niet alle items voorgelegd kregen. Voor hen zijn alleen de kenmerken aangestipt met een asterisk meegenomen, waarmee de range van de risicoscore ook minder breed is voor deze leeftijdsgroep. Een hogere score op de schaal indiceert een hogere risicoscore, zowel voor minderjarigen als voor jongvolwassenen.

⁸ Vanuit de literatuur is er, naast aandacht voor risico, ook aandacht voor bescherming, waar gekeken wordt of jeugdigen juist gunstige scores ervaren op diverse indicatoren (o.a., Lösel & Bender, 2003, 2017). Dit geeft o.a. inzichten in welke mate risicofactoren gebalanceerd of geneutraliseerd kunnen worden. Echter, voor kwantitatieve doeleinden blijkt uit eerder onderzoek met de huidige bron dat een cumulatie van risico's relevanter is voor het voorspellen van politieregistratie (Beerhuizen et al., 2019). Daarom wordt hier bescherming, of een balans van risico en bescherming, achterwege gelaten bij deze factorenbenadering.

3.2.5 *Analyseplan*

De analyses voor de onderzoeksvragen worden in twee fases uitgevoerd. Eerst verkennende univariate analyses om een beeld te krijgen van wie de meisjes met zelfgerapporteerd ouderschap zijn zonder verdenking door de politie. Daarbij wordt ook een vergelijkingen tussen de seksen gemaakt. Hiervoor worden gemiddelden en proporties weergegeven voor bovengenoemde kenmerken; deze worden apart voor minderjarigen (12 tot en met 17 jaar) en jongvolwassenen (18 tot en met 22 jaar) gedaan. Verschillen tussen groepen (gebaseerd op sekse, delinquentie en verdenking) worden getoetst door middel van Mann-Whitney U-analyses, vanwege het soms niet-normale karakter van de verdeling in scores.

Daarna wordt door middel van viertal logistische analyses een multivariate benadering gehanteerd, waarbij de groep niet-delinquenten wordt vergeleken met de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, en daarnaast de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking met de groep verdachten. Dit voor zowel minderjarigen als jongvolwassenen apart. Er wordt niet langer een onderscheid gemaakt naar sekse; deze wordt toegevoegd als verklarende variabele, evenals interacties van sekse met alle andere variabelen. Op deze wijze wordt duidelijk of sekse een verklarende factor (is en) blijft voor verschillen in zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, en voor politieregistraties wanneer er sprake is van zelfgerapporteerd ouderschap, rekening houdend met gedetailleerde informatie over de levenssituatie van jongeren.

3.3 **Resultaten**

In de volgende paragrafen worden de resultaten van de kwantitatieve analyses op basis van MZJ- en SSB-gegevens besproken. In eerste instantie wordt een verkenning gedaan naar het profiel van meisjes met zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, en hoe zij zich verhouden ten opzichte van andere relevante groepen. Daarnaast wordt ook gekeken naar verschillen tussen de seksen.

3.3.1 *Verkennde analyses*

Profiel meisjes met zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking

Meisjes

In tabel 3.3 staan de gemiddelden en proporties van de diverse kenmerken voor minderjarige meisjes in de verschillende delinquentiegroepen. Door middel van Mann-Whitney U-tests is gekeken of de kenmerken van de meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking verschilt ten opzichte van meisjes in de groepen niet-delinquenten en verdachten. Gezien het grote aantal vergelijkingen dat gemaakt wordt en bijkomende kanskapitalisatie is gekozen voor een conservatieve(re) significantiegrens van $p < 0,01$. In deze tabel staan de volgende letters voor: ND = niet-delinquent, ZD = zelfgerapporteerd ouderschap (zonder verdenking), en VD = verdachten.

Wanneer een verschil statistisch significant is, dan wordt dit aangegeven in de kolommen tussen de drie groepen; er wordt alleen een vergelijking gemaakt tussen zelfgerapporteerd ouderschap en niet-delinquenten, en tussen zelfgerapporteerd ouderschap en verdachten. De nadruk in dit hoofdstuk ligt op de groep delinquente jongeren

die niet in beeld zouden zijn bij politie, waardoor de vergelijking tussen niet-delinquenten en verdachten minder relevant is. Voor de volledigheid is deze vergelijking alsnog te vinden in bijlage 5.

Verschillen worden aangegeven met een '<' of '>', afhankelijk van welke waarde groter of kleiner is. Wanneer er geen verschil is wordt dit aangegeven met een '='. Bijvoorbeeld, in de eerste rij wordt aangegeven dat het percentage meisjes met een Nederlandse achtergrond voor de groep niet-delinquenten en zelfgerapporteerd daderschap gelijk is, maar dat de groep verdachte meisjes een lager percentage respondenten met een Nederlandse achtergrond kent dan de groep zelfgerapporteerd daderschap.

Tabel 3.3 Kenmerken en risicofactoren van meisjes met zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking, en vergelijking met niet-delinquenten en verdachten

	ND		ZD		VD
	n=1.325		n=520		n=59
Individuele domein					
Nederlandse achtergrond (%)	42,6	=	43,5	>	16,9
Leeftijd in jaren (m)	14,2	<	14,6	<	15,4
Hogere opleiding (%)	53,8	=	54,6	>	33,9
SDQ (m)	1,3	<	1,4	=	1,5
Antisociale attitude (m)	1,3	<	1,5	=	1,5
Alcohol/drugsgebruik (%)	16,3	<	31,3	<	49,2
Slachtofferschap (%)	11,8	<	30,6	=	37,3
Gemengd individueel/familie					
Problemen (%)	17,7	<	37,9	=	49,2
Familie/huishoudelijk domein					
Eénoudergezin (%)	25,4	<	34,6	<	55,9
Passief/geen inkomen (%)	37,9	=	42,9	<	71,2
Verdachte huishoudgenoot (%)	17,4	=	20,2	<	62,7
Emotionele steun ouders (m)	4,6	>	4,4	=	4,3
Openheid naar ouders (m)	4,3	>	4,0	=	3,9
Controle door ouders (m)	4,3	>	4,2	=	4,2
Informereren door ouders (m)	3,5	>	3,4	=	3,2
Monitoring door ouders (m)	2,9	>	2,8	=	2,7
Bredere context					
Delinquente vrienden (%)	16,5	<	50,2	=	64,4
Schoolprestaties (m)	3,9	>	3,7	=	3,6
Risicofactoren					
Cumulatief (m)	2,8	<	4,8	>	3,4

Noot. De twee kolommen tussen de drie groepen geven aan of er een significant verschil is. Een '<' of '>' geeft aan welke van de twee vergeleken scores significant groter of kleiner is, een '=' geeft aan dat er geen significant verschil is. De verschillen worden getoetst via een Mann-Whitney U test ($p < 0,01$). ND = niet-delinquenten, ZD = zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking, VD = verdachten.

Meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking verschillen van zowel niet-delinquente meisjes, als van meisjes die verdacht zijn van een misdrijf. De kenmerken waarop delinquente meisjes van beide groepen verschillen zijn niet (geheel) dezelfde. Wel suggereren de resultaten dat meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap een hoger risicoprofiel hebben dan niet-delinquente meisjes, maar een lager risicoprofiel dan verdachte meisjes. Hieronder worden de verschillen (en overeenkomsten) uiteengezet.

Individuele domein. Meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking hebben in dezelfde mate een Nederlandse achtergrond als niet-delinquente meisjes, evenals dat zij in dezelfde mate hoger onderwijs hebben genoten. Naast deze twee overeenkomsten verschillen de beide groepen op de andere kenmerken in het individuele domein, waarbij meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap ouder zijn en een hoger risicoprofiel lijken te hebben. Zo rapporteren zij bijvoorbeeld meer gedragsproblematiek (volgens de SDQ), meer alcohol- en/of drugsgebruik en meer problemen in het individuele/familie domein.

Bij de vergelijking tussen meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking en de groep verdachten zien we andere verschillen en overeenkomsten dan hierboven beschreven. Zo hebben meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap ten opzichte van verdachten vaker een Nederlandse achtergrond, zijn zij jonger en hebben zij vaker een hogere opleiding. Bij de andere individuele risicofactoren zijn er echter geen verschillen, met uitzondering van dat meisjes met zelfgerapporteerd ouderschap minder alcohol- en/of drugsgebruik rapporteren dan verdachten. Binnen het individuele domein zijn er daarmee geen sterke aanwijzingen voor een verschil in risicoprofiel.

Familie/huishoudelijk domein. Er zijn twee kenmerken waarop geen verschillen gevonden worden tussen meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap en de groep niet-delinquenten: huishoudens met een passief of geen inkomen, evenals gewoon hebben in een huishouden met een verdachte. Op alle andere factoren zijn er wel verschillen, welke hetzelfde beeld schetsen als de verschillen in het individuele domein – meisjes met zelfgerapporteerd ouderschap hebben een hoger risicoprofiel dan niet-delinquente meisjes. Zo hebben zij bijvoorbeeld vaker gewoon in een éénouderhuishouden, ervaren zij minder steun van hun ouders, en zijn zij minder open naar hun ouders toe.

Binnen het familie- of huishoudelijk domein zijn er ook verschillen tussen meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap en de groep verdachten, maar de verschillen betreffen alleen maar registratiekenmerken. Meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap hebben zo minder vaker gewoon in éénouderhuishoudens, huishoudens waar de referentie-persoon een passief of geen inkomen heeft, en huishoudens met andere verdachten. Bij de verschillende zelfrapportage kenmerken van opvoedingsstijl door de ouders zijn geen verschillen merkbaar tussen de twee groepen. Dat meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap een lager risicoprofiel binnen dit domein hebben ten opzichte van verdachten, zit hem dus voornamelijk in registratiekenmerken van het type huishouden waarin zij gewoon hebben.

Domein van bredere context. Op de drie bestudeerde factoren verschillen meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking van de groep niet-delinquente meisjes. Zo hebben meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap meer delin-

quente vrienden, slechtere schoolprestaties en een lagere schooltevredenheid. Dit suggereert eenzelfde hoger risicoprofiel als de resultaten binnen het individuele of familie/huishoudelijke domein.

Meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap rapporteren daarnaast een hogere mate van schooltevredenheid dan verdachte meisjes. Op de andere twee factoren – delinquente vrienden en schoolprestaties – zijn geen verschillen merkbaar. Desondanks suggereren deze resultaten dat ook binnen dit domein meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap een lager risicoprofiel hebben dan verdachte meisjes.

Samenvattend. Meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking hebben ten opzichte van meisjes in de groep niet-delinquente meisjes een hoger risicoprofiel. Dit is te zien aan de individuele factoren waarop zij hoger of juist lager scoren, evenals aan de cumulatieve risicofactor die weergegeven is onderaan tabel 3.3. Ten opzichte van verdachte meisjes zien wij juist het tegenovergestelde, waar meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap een lager risicoprofiel hebben.

Jongvolwassen vrouwen

In tabel 3.4 zijn dezelfde gegevens en vergelijkingen gedaan voor jongvolwassen vrouwen (d.w.z., vanaf 18 tot en met 22 jaar). Omdat bij deze vrouwen niet dezelfde zaken bevraagd zijn als bij de meisjes, zijn er minder risicofactoren om naar te kijken. Over het algemeen zien we dezelfde verschillen bij jongvolwassen vrouwen als bij meisjes. Binnen het individuele domein hebben jongvolwassen vrouwen in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking een hoger risicoprofiel dan de niet-delinquenten. Binnen het familiedomein zien we juist geen verschillen, mogelijk omdat hier alleen naar registratiekenmerken gekeken kan worden. Op deze kenmerken zijn bij meisjes ook geen verschillen gevonden. Ook hebben jongvolwassen vrouwen in de groep zelfgerapporteerd ouderschap meer delinquente vrienden.

Bij de vergelijking tussen jongvolwassen vrouwen in de groepen zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking en verdachten zijn de verschillen minder duidelijk, wat zich ook uit in een vergelijkbaar cumulatieve risicofactor. Verdachte jongvolwassen vrouwen rapporteren zelfs minder alcohol gebruik, wat mogelijk komt door culturele perspectieven op alcoholgebruik bij jongeren met een migratieachtergrond. Deze groep is oververtegenwoordigd bij verdachte jongvolwassen vrouwen. Wel hebben jongvolwassen vrouwen in de groep zelfgerapporteerd ouderschap vaker een hogere opleiding dan verdachten, evenals dat zij minder vaak in ongunstige huishoudelijke situaties hebben gewoond.

Jongens en jongvolwassen mannen

De vergelijkingen tussen jongeren in de groepen zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, niet-delinquenten en verdachten zijn ook voor jongens en jongvolwassen mannen gedaan. Over het algemeen vinden we bij hen dezelfde verschillen als bij meisjes en jongvolwassen vrouwen. Dat wil zeggen, jongens en jongvolwassen mannen in de groep zelfgerapporteerd ouderschap hebben een hoger risicoprofiel dan niet-delinquenten en een lager risicoprofiel dan verdachten. De resultaten van deze vergelijkingen zijn te vinden in de bijlage 6.

Vergelijking tussen meisjes en jongens

Meisjes en jongens

In tabel 3.5 zijn de gemiddelden en proporties van de onderzochte factoren uiteengezet voor meisjes enerzijds en jongens anderzijds. Ook hier zijn door middel van

Mann-Whitney U-tests (op $p < 0,01$ niveau) gekeken of meisjes en jongens van elkaar verschillen, apart binnen de groepen niet-delinquenten, zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking en verdachten. In deze tabel staan de volgende letters voor: ND = niet-delinquent, ZD = zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, VD = verdachten.

De resultaten suggereren over het algemeen dat meisjes een lager risicoprofiel hebben dan jongens, zowel binnen de groep niet-delinquenten als de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking. Echter, dit gaat niet op binnen de groep verdachten, waar maar enkele verschillen merkbaar zijn tussen beide seksen.

Tabel 3.4 Kenmerken en risicofactoren van jongvolwassen vrouwen met zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, en vergelijking met niet-delinquenten en verdachten

	ND		ZD		VD
	n=564		n=213		n=41
Individuele domein					
Nederlandse achtergrond (%)	66,8	=	71,8	>	36,6
Leeftijd in jaren (m)	20,0	=	19,7	=	20,3
Hogere opleiding (%)	59,0	=	56,3	>	34,1
Antisociale attitude (m)	1,3	<	1,5	=	1,4
Alcoholgebruik (m)	1,1	<	1,7	>	0,8
Drugsgebruik (%)	28,2	<	59,2	=	58,5
Slachtofferschap (%)	12,4	<	37,6	=	43,9
Gemengd individueel/familie					
Problemen (%)	34,6	<	54,0	=	58,5
Familie/huishoudelijk domein					
Eénoudergezin (%)	22,0	=	28,6	=	48,8
Passief/geen inkomen (%)	38,3	=	39,9	<	70,7
Verdachte huishoudgenoot (%)	16,3	=	21,6	<	48,8
Bredere context					
Delinquente vrienden (%)	12,8	<	44,1	=	29,3
Risicofactoren					
Cumulatief (m)	1,9	<	3,3	=	3,9

Noot. De twee kolommen tussen de drie groepen geven aan of er een significant verschil is. Een '<' of '>' geeft aan welke van de twee vergeleken scores significant groter of kleiner is, een '=' geeft aan dat er geen significant verschil is. De verschillen worden getoetst via een Mann-Whitney U test ($p < 0,01$). ND = niet-delinquenten, ZD = zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, VD = verdachten.

Individuele domein. Binnen het individuele domein zijn er maar enkele verschillen tussen meisjes en jongens, ongeacht welke groep. Zo rapporteren meisjes in alle groepen meer problematiek te ervaren dan jongens, en rapporteren meisjes minder gedragsproblematiek en antisociale attitudes, maar dit verschil komt niet in alle

groepen voor. Daarnaast zijn er geen verschillen gevonden in achtergrond, leeftijd, opleidingsniveau, alcohol- en drugsgebruik en slachtofferschap.

Familie/huishoudelijk domein. In het familie/huishoudelijke domein zijn er wel meer verschillen tussen meisjes en jongens. Meisjes ervaren een warmere en betrokkenere opvoeding door hun ouders, evenals dat zij meer open zijn naar hun ouders, vergeleken met jongens. Dit verschil is het duidelijkst merkbaar in de groep niet-delinquenten en zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, maar ook bij verdachten is dit verschil bij openheid naar ouders en controle door ouders merkbaar.

Domein van bredere context. Voor de groep niet-delinquenten en de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking zijn er ook duidelijke verschillen tussen meisjes en jongens – meisjes hebben minder delinquente vrienden, betere schoolprestaties en zijn meer tevreden over school dan jongens. Echter, binnen de groep verdachten zijn deze verschillen afwezig.

Samenvattend. Niet-delinquente meisjes en degene in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking hebben over het algemeen een lager risicoprofiel dan jongens in dezelfde groepen. Dit lagere risicoprofiel voor meisjes is echter niet te vinden binnen de groep verdachten, waar maar enkele verschillen tussen de seksen gevonden zijn – ervaren problematiek, en twee kenmerken van opvoeding.

Jongvolwassen vrouwen en mannen

In tabel 3.6 zijn dezelfde gegevens en vergelijkingen tussen de seksen weergegeven voor de jongvolwassenen (d.w.z., vanaf 18 tot en met 22 jaar). De verschillen en overeenkomsten die gevonden zijn bij de minderjarigen zijn over het algemeen ook hier gevonden, voor de kenmerken die in beide leeftijdsgroepen gemeten zijn. Wel zien we alleen dat jongvolwassen vrouwen in de niet-delinquente groep een lager risicoprofiel hebben dan mannen. In de groepen zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, en in de groep verdachten, lijken jongvolwassen vrouwen en mannen een even hoog risicoprofiel te hebben.

3.3.2 *Logistische regressie*

In tabel 3.7 staan de resultaten van een tweetal logistische regressies uiteengezet. In de eerste analyse wordt voor minderjarigen de relatie tussen sekse en zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking onderzocht bij niet-delinquente respondenten en respondenten in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking. Hierbij worden verdachten buiten beeld gelaten en wordt alleen gekeken naar delinquentie zonder verdenking, waarmee de nadruk daarmee ligt op het voorkomen van gedrag, en niet zozeer of en hoe dit gedrag waargenomen wordt door de politie.

In de tweede analyse wordt de relatie tussen sekse en verdenking door de politie onderzocht bij minderjarige respondenten in de groepen zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking en verdachten. Hierbij worden niet-delinquenten buiten beeld gelaten en wordt gekeken naar jongeren die in principe op basis van hun gedrag verdacht zouden kunnen zijn van een misdrijf, evenals jongeren die dat ook werkelijk zijn. Deze analyse geeft inzicht in of sekse een rol speelt in het verdacht worden van een misdrijf wanneer er sprake is van delinquent gedrag. In tabel 3.8 staan de resultaten van deze twee analyses voor de groep jongvolwassenen.

Omdat het hier gaat om twee verschillende analyses met twee verschillende uitkomstmaten en twee verschillende selecties van de gehele steekproef, zijn de odds-ratio's van deze analyses niet inhoudelijk met elkaar te vergelijken.

Iedere analyse bestaat uit meerdere stappen, waarbij in de eerste stap alleen sekse wordt toegevoegd, terwijl er gecontroleerd wordt voor eventuele cohorteneffecten. In een tweede stap worden de overige statische en dynamische kenmerken toegevoegd, waarbij in een (eventuele) derde stap interacties tussen deze kenmerken en sekse worden toegevoegd. Een interactie wordt alleen toegevoegd wanneer deze een significante bijdrage levert aan het model op basis van Wald-waarde (d.w.z., logistische stepwise regressie).

Tabel 3.5   **Vergelijking van meisjes en jongens, naar de groepen niet-delinquenten (ND), zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking (ZD) en verdachten (VD)**

	ND			ZD			VD		
	Meisjes		Jongens	Meisjes		Jongens	Meisjes		Jongens
	n=1.325		n=1.075	n=520		n=730	n=59		n=139
Individuele domein									
Nederlandse achtergrond (%)	42,6	=	41,8	43,5	=	45,9	16,9	=	21,6
Leeftijd in jaren (m)	14,2	=	14,1	14,6	=	14,5	15,4	=	15,5
Hogere opleiding (%)	53,8	=	53,2	54,6	=	54,8	33,9	=	33,8
SDQ (m)	1,3	<	1,4	1,4	<	1,5	1,5	=	1,5
Antisociale attitude (m)	1,3	<	1,4	1,5	=	1,6	1,5	=	1,6
Alcohol/drugsgebruik (%)	16,3	=	13,9	31,3	=	35,2	49,2	=	46,0
Slachtofferschap (%)	11,8	=	14,0	30,6	=	37,1	37,3	=	34,5
Gemengd individueel/familie									
Problemen (%)	17,7	>	11,7	37,9	>	24,5	49,2	>	25,9
Familie/huishoudelijk domein									
Eénoudergezin (%)	25,4	=	24,5	34,6	>	27,0	55,9	=	48,2
Passief/geen inkomen (%)	37,9	=	39,6	42,9	=	36,2	71,2	=	61,2
Verdachte huishoudgenoot (%)	17,4	=	17,0	20,2	=	15,2	62,7	=	44,6
Emotionele steun ouders (m)	4,6	>	4,5	4,4	=	4,4	4,3	=	4,3
Openheid naar ouders (m)	4,3	>	4,1	4,0	>	3,8	3,9	>	3,8
Controle door ouders (m)	4,3	>	4,1	4,2	>	3,9	4,2	>	3,8
Informereren door ouders (m)	3,5	>	3,2	3,4	>	3,2	3,2	=	3,1
Monitoring door ouders (m)	2,9	>	2,8	2,8	>	2,7	2,7	=	2,7

	ND			ZD			VD		
	Meisjes		Jongens	Meisjes		Jongens	Meisjes		Jongens
	n=1.325		n=1.075	n=520		n=730	n=59		n=139
Bredere context									
Delinquente vrienden (%)	16,5	<	28,7	50,2	<	67,7	64,4	=	59,7
Schoolprestaties (m)	3,9	>	3,8	3,7	>	3,5	3,6	=	3,6
Schooltevredenheid (m)	4,2	>	4,0	3,8	>	3,7	3,4	=	3,6
Risicofactoren									
Cumulatief (m)	2,8	<	3,5	4,8	<	5,4	6,6	=	6,3

Noot. De twee kolommen tussen de drie groepen geven aan of er een significant verschil is. Een '<' of '>' geeft aan welke van de twee vergeleken scores significant groter of kleiner is, een '=' geeft aan dat er geen significant verschil is. De verschillen worden getoetst via een Mann-Whitney U test ($p < 0,01$). ND = niet-delinquenten, ZD = zelf-gerapporteerd ouderschap zonder verdenking, VD = verdachten.

Tabel 3.6 Vergelijking van jongvolwassen vrouwen en mannen, naar de groepen niet-delinquenten (ND), zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking (ZD) en verdachten (VD)

	ND			ZD			VD		
	Vrouwen		Mannen	Vrouwen		Mannen	Vrouwen		Mannen
	n=564		n=401	n=213		n=280	n=59		n=139
Individuele domein									
Nederlandse achtergrond (%)	66,8	=	63,8	71,8	=	73,6	36,6	=	44,8
Leeftijd in jaren (m)	20,0	=	20,1	19,7	=	19,9	20,3	=	20,1
Hogere opleiding (%)	59,0	=	58,9	56,3	=	61,1	34,1	=	26,7
Antisociale attitude (m)	1,3	<	1,4	1,5	<	1,6	1,4	=	1,6
Alcoholgebruik (m)	1,1	<	1,4	1,7	<	2,3	0,8	>	1,6
Drugsgebruik (%)	28,2	=	35,2	59,2	=	62,9	58,5	=	56,9
Slachtofferschap (%)	12,4	<	20,2	37,6	=	46,8	43,9	=	48,3
Gemengd individueel/familie									
Problemen (%)	34,6	>	22,4	54,0	>	39,6	58,5	=	42,2
Familie/huishoudelijk domein									
Eénoudergezin (%)	22,0	=	23,7	28,6	=	20,0	48,8	=	37,1
Passief/geen inkomen (%)	38,3	=	36,2	39,9	=	33,9	70,7	>	46,6
Verdachte huishoudgenoot (%)	16,3	=	14,2	21,6	=	15,7	48,8	=	38,8
Bredere context									
Delinquente vrienden (%)	12,8	<	31,9	44,1	<	65,4	29,3	-	58,6
Risicofactoren									
Cumulatief (m)	1,9	<	2,2	3,3	=	3,6	3,9	=	3,9

Noot. De twee kolommen tussen de drie groepen geven aan of er een significant verschil is. Een '<' of '>' geeft aan welke van de twee vergeleken scores significant groter of kleiner is, een '=' geeft aan dat er geen significant verschil is. De verschillen worden getoetst via een Mann-Whitney U test ($p < 0,01$). ND = niet-delinquenten, ZD = zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, VD = verdachten.

Tabel 3.7 Logistische regressieanalyse voor de groepen (1) zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, en (2) verdenking door de politie, bij minderjarigen, in odds-ratio's

	Zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking			Verdenking door de politie		
	M1	M2	M3	M1	M2	M3
Cohort (ref.=2010)						
2015	0,838*	0,890	0,893	1,070	0,895	0,872
2020	0,824	0,855	0,858	0,519*	0,580	0,576
Individuele domein						
Vrouw	0,576***	0,794**	0,912	0,585**	0,406***	0,252***
Nederlandse achtergrond		0,956	0,946		0,418***	0,416***
Leeftijd in jaren		1,047	1,040		1,846***	1,859***
Hogere opleiding		1,113	1,147		0,599**	0,612**
SDQ		1,192***	1,197***		1,053	1,055
Antisociale attitude		1,411***	1,405***		0,795*	0,798*
Alcohol/drugsgebruik		1,441***	1,930***		1,628*	1,603*
Slachtofferschap		2,208***	2,033***		0,786	0,788
Familie/huishoudelijk domein						
Eénoudergezin		1,099	1,098		1,673**	1,655**
Passief/geen inkomen		0,948	0,943		1,589*	1,584*
Verdachte huishoudgenoot		0,896	0,904		3,497***	3,506***
Emotionele steun ouders		1,102*	1,228***		0,825*	0,830
Openheid naar ouders		0,779***	0,785***		1,172	1,178
Controle door ouders		1,066	1,061		1,190	1,180
Informereren door ouders		1,108*	1,116*		0,829	0,821
Monitoring door ouders		0,811***	0,807***		1,082	1,078

	Zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking			Verdenking door de politie		
	M1	M2	M3	M1	M2	M3
Bredere context						
Delinquente vrienden		3,023***	3,073***		0,893	0,681
Schoolprestaties		0,931	0,926		1,098	1,092
Schooltevredenheid		0,899*	0,896*		0,894	0,892
Interacties						
Vrouw x alcohol/drugsgebruik			0,543**			
Vrouw x emotionele steun ouders			0,782**			
Vrouw x delinquente vrienden						2,255*

Noot. *** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; bij zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking zijn verdachten geëxcludeerd; bij verdenking zijn niet-delinquenten geëxcludeerd.

Tabel 3.8 Logistische regressieanalyse voor de groepen (1) zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking, en (2) verdenking door de politie, bij jongvolwassenen, in odds-ratio's

	Zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking		Verdenking door de politie	
	M1	M2	M1	M2
Cohort (ref.=2010)				
2015	0,668	0,807	2,255	2,686
2020	0,427**	0,615	1,576	1,843
Individuele domein				
Vrouw	0,524***	0,798	0,462***	0,324***
Nederlandse achtergr,		1,253		0,370***
Leeftijd in jaren		0,781***		1,371**
Hogere opleiding		0,929		0,334***
Antisociale attitude		1,380***		0,970
Alcoholgebruik		1,244**		0,840
Drugsgebruik		2,095***		1,056
Slachtofferschap		2,438***		0,991
Gemengd individueel/familie				
Problemen		1,542**		1,014
Familie/huishoudelijk domein				
Eénoudergezin		0,888		1,544
Passief/geen inkomen		1,047		1,205
Verdachte huishoudg,		1,261		2,068**
Bredere context				
Delinquente vrienden		2,626***		0,735

Moot. *** $p < 0,01$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; bij zelfgerapporteerd daderschap zonder verdenking zijn verdachten geëxcludeerd; bij verdenking zijn niet-delinquenten geëxcludeerd.

Zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking. Bij minderjarigen is in de eerste stap vrouw negatief gerelateerd aan zelfgerapporteerd ouderschap, controlerend voor cohort. Anders gezegd, meisjes hebben een kleinere kans op het zelf rapporteren van ouderschap.

Echter, in de tweede stap, wanneer gecontroleerd wordt voor de andere dynamische en statische factoren, dan wordt deze relatie zwakker. De relaties van de andere factoren met zelfgerapporteerd ouderschap komen overeen met de gevonden verschillen tussen de groepen bij de verkennende analyses. Bijvoorbeeld, alcohol/drugsgebruik hangt samen met een grotere kans op het zelf rapporteren van ouderschap.

In de derde stap, na het toevoegen van significante interacties, is de relatie tussen sekse en zelfgerapporteerd ouderschap niet langer significant. Anders gezegd, wanneer gecontroleerd wordt voor dynamische en statische risicofactoren, evenals interacties tussen sekse en deze factoren, dan verklaart sekse niet (langer) zelfgerapporteerd ouderschap. Meisjes en jongens hebben dan een even grote kans op het rapporteren van ouderschap, wanneer zij gelijke achtergronden hebben.

Eén van de twee significante interacties suggereert dat alcohol/drugsgebruik vooral bij jongens samenhangt met een grotere kans op zelfgerapporteerd ouderschap, aangezien het interactie-effect voor meisjes (OR=0.543; omgepoolde OR=1.841) het hoofdeffect (OR=1.930) grotendeels neutraliseert. Eenzelfde zien wij voor emotionele steun door ouders, waarbij jongens een grotere kans hebben op zelfgerapporteerd ouderschap bij meer steun door hun ouders (OR=1.228; controlerend voor alle andere kenmerken), maar niet bij meisjes (interactie OR=0.782; omgepoolde OR=1.278).

In tabel 3.8 zien we grofweg dezelfde resultaten voor jongvolwassenen. In de eerste stap is sekse gerelateerd aan een kleinere kans op zelfgerapporteerd ouderschap, waarna deze relatie niet meer significant na het toevoegen van andere kenmerken. Bij de jongvolwassenen zijn er echter geen significante interacties.

Verdenking door de politie. Bij minderjarigen is in de eerste stap vrouw negatief gerelateerd aan verdenking door de politie, controlerend voor cohort. Dit suggereert dat meisjes een kleinere kans hebben op verdenking door de politie, wanneer er sprake is van zelfgerapporteerd ouderschap.

Wanneer in de tweede stap de andere kenmerken worden toegevoegd, blijft er een significante relatie tussen sekse en verdenking – deze relatie is zelfs sterker dan in de eerste stap. De andere kenmerken hebben weer grotendeels dezelfde relatie in dezelfde richting met verdenking als in de verkennende analyses. Het gaan dan om registratiekenmerken zoals type huishouden en migratieachtergrond, en minder om kenmerken verkregen uit zelfrapportage.

Na het toevoegen van een enkele significante interactie tussen sekse en delinquente vrienden, blijft er een negatieve relatie tussen vrouw en verdenking. Anders gezegd, bij gelijke situaties, hebben meisjes een kleinere kans op verdenking door de politie dan jongens. Het interactie-effect suggereert wel dat het hebben van delinquente vrienden alleen bij meisjes de kans op verdenking vergroot.

In tabel 3.8 zien we bij jongvolwassenen dezelfde resultaten als bij minderjarigen. Na controle voor andere kenmerken, blijven jongvolwassen vrouwen een kleinere kans houden op verdenking door de politie. Wederom zijn er geen significante interacties.

3.4 Samenvatting en discussie

In dit hoofdstuk is onderzocht wat de achtergrondkenmerken en risicofactoren zijn van meisjes in een algemene populatie die delinquent gedrag rapporteerden, maar niet als verdachte met de politie in aanraking zijn geweest (zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking door de politie). Dit is de groep meisjes waarvan we hier aannemen dat die 'buiten het zicht' van politie zijn. Hierbij is een vergelijking gemaakt met meisjes die geen delicten rapporteerden (niet-delinquenten) en meisjes die als verdachte met de politie te maken hebben gehad (verdachten). Tevens zijn de meisjes in deze groepen vergeleken met jongens. Ook is onderzocht of sekse gerelateerd is aan het rapporteren van delicten dat niet tot een verdenking heeft geleid, evenals het geregistreerd worden als verdachte, wanneer er sprake is van zelfgerapporteerde delinquentie. Om dit te onderzoeken is gebruikgemaakt van zelfrapportagegegevens uit drie MZJ-cohorten van jongeren (2010, 2015 en 2020) die zijn verrijkt met politie-registraties.

Waarin onderscheiden meisjes die 'buiten het zicht' van politie blijven zich vergeleken met de andere groepen? Een aantal resultaten zijn kenmerkend, die gezien de verderop besproken beperkingen, wel voorzichtig geïnterpreteerd dienen te worden.

Het voornaamste resultaat is de rol van sekse in het al dan niet verdachte zijn bij de politie. Rekening houdend met alle andere kenmerken en risicofactoren, hangt sekse alleen samen met de kans op verdenking, maar niet met de kans op zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking. Anders gezegd, de resultaten suggereren dat bij gelijke omstandigheden meisjes een even grote kans hebben op het rapporteren van delinquent gedrag als hun mannelijke leeftijdsgenoten. Daarnaast wijzen ze er ook op dat bij delinquent gedrag en gelijke omstandigheden meisjes wel een kleinere kans hebben om verdachte te worden.

Verder, meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking lijken enerzijds een hoger risicoprofiel voor delinquent gedrag te hebben dan niet-delinquente meisjes. Dit is terug te zien op de afzonderlijke risicofactoren, evenals bij een cumulatie van risicofactoren (waarbij gekeken wordt of en hoe respondenten zich bevinden in de top-25% van meest risicovolle scores per factor). Zo rapporteren de respondenten in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking vaker alcohol- en drugsgebruik, een minder warme gezinssituatie en zeggen zij vaker delinquente vrienden te hebben dan niet-delinquenten. Anderzijds laten de resultaten bij minderjarigen ook zien dat meisjes in de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking een lichter risicoprofiel heeft dan meisjes in de groep verdachten. De verschillen zitten wel in andere kenmerken. Zo blijken meisjes in de groep verdachten ook vaker in een huishouden met één ouder te hebben gewoond of een andere huishoudgenoot te hebben die ook verdacht is geweest. Bij jongvolwassen vrouwen lijkt dit verschil tussen de groepen zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking en verdachten minder duidelijk.

Daarnaast wordt een bekend leeftijdseffect gevonden. De respondenten in de groep niet-delinquenten zijn het jongst en in de groep verdachten het oudst. De groep jongeren die wel delicten rapporteren maar niet als verdachte zijn geregistreerd zit ertussenin. Dit wijst erop dat leeftijd een rol speelt bij delinquent gedrag en de registratie daarvan. Een bekend fenomeen is dat de kans op delinquent gedrag toeneemt in de adolescentie naarmate men ouder wordt, piekt in de midden adolescentie en daarna afneemt; de *age-crime curve*. Dat verdachten wat ouder zijn dan de jongeren

in de groepen zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking (ook wanneer rekening gehouden wordt met andere kenmerken) kan er mogelijk ook op wijzen dat er eerder gekozen wordt voor afhandeling bij jongere delinquenten die niet tot geregistreerde verdenking leidt.

Wanneer een vergelijking gemaakt wordt tussen meisjes en jongens, dan lijken meisjes een lager risicoprofiel dan hun mannelijke leeftijdsgenoten te hebben, met uitzondering van meisjes in de groep verdachten. Daar lijken er relatief weinig verschillen op de individuele kenmerken te zijn, en is de cumulatie van risicofactoren ongeveer gelijk met jongens die tot de groep verdachten behoren. Dit resultaat wijst erop dat meisjes die bekend zijn bij de politie op diverse achtergrondkenmerken en risicofactoren lijken op jongens die bekend zijn bij de politie.

Het maatschappelijk beeld dat meisjes minder delinquent zouden zijn wordt op basis van de analyses gesteund. Meisjes lijken minder vaak delicten te plegen, ook buiten het zicht van de politie. Bovenstaande resultaten geven inzicht in waarmee dit samenhangt: de persoonlijke en omgevingsfactoren die meisjes ervaren verkleinen de kans om delinquent gedrag te vertonen. Ten opzichte van hun mannelijke leeftijdsgenoten rapporteren zij minder risicofactoren. Dit is terug te zien bij de diverse afzonderlijke achtergrondkenmerken en risicofactoren, evenals bij de cumulatie van risicofactoren. De discrepantie in zelfgerapporteerd ouderschap tussen meisjes en jongens zou op basis van deze analyses geheel of grotendeels toegekend kunnen worden aan de verschillen tussen seksen binnen de diverse domeinen.

Meisjes zijn minder vaak verdachte bij de politie dan jongens. Het verschil tussen meisjes en jongens is op basis van zelfrapportage van delinquent gedrag echter minder groot. Uit de analyses in deze onderzoeksgroepen lijkt dat de discrepantie tussen de seksen niet voortkomt uit de verschillen op diverse achtergrondkenmerken of risicofactoren. Als rekening wordt gehouden met diverse van deze factoren blijkt er geen relatie meer van sekse met de groep zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking. Maar rekening houdend met dezelfde factoren hangt sekse nog wel samen met de groep verdachten, waarbij meisjes een kleinere kans hebben om als verdachte te zijn geregistreerd.⁹ Dat we niet een verband van sekse vinden met zelfgerapporteerd ouderschap, maar wel met verdachte zijn bij de politie, zou kunnen wijzen op de vermeende 'blinde vlek' voor delinquente meisjes.

De resultaten zijn niet zonder meer te generaliseren naar jongeren in de algemene populatie en naar ernstig delinquente jongeren. Bij de trekking van de steekproef van de MZJ wordt ingezet op landelijke representatie waarbij achteraf een wegingsfactor wordt toegepast. Deze wegingsfactor is niet gebruikt omdat het een correlatieel en niet een beschrijvend onderzoek betreft. Toepassing van de wegingsfactoren zou alle verbanden significant maken. De steekproef zonder weging is daarmee niet representatief. Zo zijn jeugdigen met een migratieachtergrond bijvoorbeeld oververtegenwoordigd vanuit het steekproefontwerp (zie ook tabel 3.1). Daarnaast betreft het een steekproef van jongeren uit de algemene populatie. Jeugdigen die met de politie te maken hebben gekregen, of andere jongeren met een hoog risicoprofiel hebben daardoor een kleinere kans hebben om in de steekproef te komen. Het is mogelijk dat de jongeren in de groep verdachten, vooral jongeren met

---

⁹ Eenzelfde zien wij ook voor (ontbrekende) migratieachtergrond in de gedane analyses. Zie het rapport van Bezemer & Leerkes (2021) voor een uitgebreide discussie betreffende de associatie tussen migratieachtergrond en verdenking.

lichtere delicten betreffen. De resultaten zijn daarmee naar verwachting ook niet representatief voor verdachten van ernstige criminaliteit.

Ook heeft zelfgerapporteerd ouderschap of verdachte in dit onderzoek hebben alleen betrekking op al dan niet aanwezigheid daarvan (prevalentie). Er is niet gekeken naar andere aspecten van een criminele carrière als frequentie van plegen, ernst of type delicten. Delinquent gedrag omvat meer dan alleen de aanwezigheid van dergelijke gedrag en frequentie, ernst en type delict zouden een rol kunnen spelen bij de kans op verdenking. Dit betekent dat als de groepen delinquenten bijvoorbeeld worden samengesteld op basis van de ernst of frequentie van plegen (bijv. ernstige delinquenten) de resultaten anders kunnen uitpakken.

3.5 Beperkingen

Zoals eerder benoemd, kent dit onderzoek beperkingen waardoor bovenstaande resultaten voorzichtig geïnterpreteerd dienen te worden. Eén beperking is dat de observatietermijn van enerzijds verdachte zijn en anderzijds zelfrapportage van delinquentie en risicofactoren verschilt. De observatieperiode voor verdenking is de vijf jaren voorafgaand aan de meting, terwijl zelfrapportage betrekking heeft op het jaar voorafgaand aan de meting, en de risicofactoren betrekking hebben op een nog kortere periode voor de meting. De reden om dit te doen was dat als voor verdenking eenzelfde periode was gekozen, er te weinig verdachten waren voor de analyses. Dit probleem is ook beschreven in eerder onderzoek met dezelfde brongegevens (Beerthuizen et al., 2017; Bezemer & Leerkes, 2021). Een denkbaar gevolg van deze keuze is dat er in de groep verdachten jongeren kunnen zitten die op moment van de meting minder delinquent waren dan jongeren in de groep die wel delicten rapporteren, maar nooit verdachte zijn geweest. Een ander gevolg van deze keuze is dat de relatie tussen risicofactoren en verdachte niet volgordevol is in de tijd is en daarom niet causaal opgevat kan worden. Het is immers goed mogelijk dat sommige risicofactoren betrekking hebben op een periode nadat iemand verdachte is geweest. De gevonden verbanden zijn dan ook niet anders te interpreteren dan samenhangen.

3.6 Concluderend

De resultaten laten zien dat meisjes die delicten rapporteren, maar niet met de politie in aanraking zijn gekomen, ten opzichte van niet-delinquenten een zwaarder profiel lijken te hebben, en ten opzichte van verdachten een lichter profiel lijken te hebben (bij minderjarigen). Ten opzichte van jongens lijken zij ook een lichter profiel te hebben. Als rekening wordt gehouden met diverse achtergrondkenmerken en risicofactoren dan is er geen verband meer van sekse met zelfgerapporteerd ouderschap, maar de relatie met verdachte zijn blijft bestaan, waarbij meisjes een kleinere kans op verdachte zijn hebben. Anders gezegd, de resultaten suggereren dat bij gelijke omstandigheden meisjes een even grote kans hebben op het rapporteren van delinquent gedrag als hun mannelijke leeftijdsgenoten én dat bij zelfgerapporteerd delinquent gedrag en gelijke omstandigheden meisjes wel een kleinere kans hebben om verdachte te worden. Dit kan erop wijzen dat delinquente meisjes, gegeven dezelfde achtergrondkenmerken of risicofactoren, vaker buiten beeld van de politie blijven dan jongens.

4 De rol van sekse in overwegingen van justitiële professionals

Samenvatting

Dit hoofdstuk focust op de overwegingen van justitiële professionals ten aanzien van het verdenken, vervolgen en veroordelen van meisjes. Op basis van interviews met professionals uit zes verschillende instanties is nagegaan in welke mate sekse een rol speelt in strafrechtelijke overwegingen.

De geïnterviewde professionals merken over het algemeen verschillen op tussen vrouwelijke en mannelijke verdachten, zowel wat betreft delictgedrag als houding ten opzichte van professionals en (omgang met) achterliggende problematiek. Ook zou er binnen de strafrechtketen andere beeldvorming heersen over meisjes dan over jongens. Deze sekseverschillen in gedrag, problematiek en beeldvorming onder professionals lijken voor andere afwegingen te zorgen op een aantal vlakken. Zo lijkt in de opsporingsfase de focus te liggen op mannelijke verdachten, zou er meer aandacht zijn voor de kwetsbaarheid van meisjes en lijkt er bij meisjes meer rekening te worden gehouden met de transparantie van contactmomenten tussen de verdachte en professional. Daarnaast zou er door advocaten en meisjes zelf ingespeeld worden op bestaande beeldvorming over meisjes. Ook menen professionals dat adviseringsinstanties in sommige gevallen hun adviezen over meisjes meer toelichten en zouden logistieke beperkingen in strafrechtelijke voorzieningen een rol spelen in overwegingen van professionals.

Bovenstaande bevindingen kunnen erop duiden dat sekseverschillen in gedrag en problematiek van verdachten alsook maatschappelijke/culturele verwachtingen over meisjes en jongens van invloed zijn op de strafrechtelijke overwegingen van justitiële professionals. Dit lijkt echter voornamelijk een indirect of impliciet proces te zijn. Binnen de strafrechtketen lijkt dus niet zo zeer sprake van een "blinde vlek" voor meisjes, maar eerder een "blinde vlek" voor wijzen waarop meisjes mogelijk anders bejegend worden dan jongens. De vraag is welke gevolgen dit kan hebben en voor wie.

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk focust op de overwegingen van justitiële professionals ten aanzien van het verdenken, vervolgen en veroordelen van meisjes. Uit hoofdstuk 3 blijkt dat meisjes een kleinere kans hebben op verdenking door de politie dan jongens, ook wanneer sprake is van soortgelijke achtergronden op individueel niveau, gezinsniveau en op het gebied van peers en school. Oftewel, meisjes met overeenkomstige persoonlijke- en gezinsproblematiek, delinquente vrienden en negatieve houdingen ten opzichte van school, hebben nog steeds een kleinere kans op verdenking door de politie dan hun mannelijke leeftijdsgenoten. Dit zou te maken kunnen hebben met *perceptual shorthands* (Skolnick, 1966) binnen de politie, wat inhoudt dat patrouillerende agenten in hun werk steunen op bepaalde heuristische denkpatronen om, ondanks de grote hoeveelheid informatie die zij moeten verwerken, snel onderscheid te kunnen maken tussen verdachte en niet-verdachte personen. Doordat mannelijke verdachten frequenter voorkomen, zouden zij dan eerder voldoen aan het stereotype van een

typische dader. Volgens de *double standard theory* (Raaphorst & Van de Walle, 2017) interpreteren justitiële professionals en burgers verdachte signalen strikter wanneer de verdachte aan kenmerken voldoet die als risicovol worden beschouwd. Een jongen met een petje die aan een fiets staat te rommelen zal bijvoorbeeld sneller worden gezien als potentiële dief dan een meisje met vlechtjes. Vooroordelen over de onschuld van meisjes zouden kunnen verklaren waarom er in de opsporingsfase meer aandacht uitgaat naar jongens (Bezemer & Leerkes, 2021). Ook in latere stadia van de strafrechtketen lijken bij meisjes andere beslissingen te worden genomen dan bij jongens. Zo blijkt, met name uit internationale literatuur, dat sekseverschillen een rol zouden spelen bij de adviezen van deskundigen (Jeffries et al., 2003) en het opleggen van straffen en maatregelen (Carr et al., 2009; Jeffries et al., 2003; Spohn & Beichner, 2000; Tam et al., 2016).

Deze bevindingen kunnen wijzen op een vermeende 'blinde vlek' voor delinquente meisjes, zowel binnen de strafrechtketen als in de maatschappij. In dit hoofdstuk wordt daarom door middel van semi-gestructureerde interviews onderzocht welke overwegingen spelen onder professionals ten aanzien van meisjes (onderzoeksvraag 3). Aan het einde van het hoofdstuk wordt een beeld geschetst van factoren die een rol zouden kunnen spelen bij deze overwegingen. Krijgen meisjes minder vaak een gevangenisstraf opgelegd omdat zij bijvoorbeeld een kleinere rol hebben in het delict en hun persoonlijke omstandigheden verschillen van die van jongens, of speelt een mogelijke bias over meisjes ook een rol in dit proces?

Er zal worden ingegaan op de visie van professionals op het gedrag van meisjes en hun achterliggende problematiek. In hoeverre merken professionals verschillen op in het delictgedrag en de proceshouding van meisjes en jongens? Hebben zij het idee dat bij meisjes dezelfde problematiek speelt als bij hun mannelijke leeftijdsgenoten? Vervolgens wordt stilgestaan bij mogelijke beeldvorming die heerst over meisjes, zowel in de maatschappij als binnen de strafrechtketen, en in hoeverre professionals deze beeldvorming toeschrijven aan de delinquente meisjes waarmee zij in hun werk te maken krijgen. Tot slot wordt besproken welke gevolgen dit alles heeft op strafrechtelijke overwegingen.

4.2 Methode

Om na te gaan welke overwegingen bij professionals spelen voor het verdenken, vervolgen en veroordelen van meisjes, zijn interviews gehouden met 27 justitiële professionals. Uiteindelijk zijn er 24 individuele interviews gehouden en één groepsinterview met drie respondenten van de politie. Alvorens wordt overgegaan tot het bespreken van de onderzoeksresultaten, zal hieronder eerst de methode worden toegelicht.

4.2.1 Onderzoekspopulatie

De geïnterviewde professionals zijn afkomstig van zes instanties, te weten de Nationale Politie, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering Nederland, Openbaar Ministerie, Advocatuur en Rechtspraak (zie tabel 4.1). Met politiemedewerkers, officieren van justitie en rechters zijn meer interviews gehouden dan met de andere instanties omdat deze drie organisaties de meeste beslisbevoegdheden hebben bij het verdenken, vervolgen en veroordelen van delinquenten. Daarnaast zijn medewerkers van Reclassering Nederland en Raad voor de Kinderbescherming geïnterviewd omdat zij door middel van hun adviseringsfunctie invloed uitoefenen op deze beslisvorming.

Tot slot is aanvullend gesproken met advocaten omdat zij vanuit hun functie invloed en zicht hebben op deze overwegingen.

Het merendeel van de geïnterviewde professionals is afkomstig uit de regio's Noord-Holland (37%), Midden-Nederland (26%) en Zuid-Holland (15%). Er is voor gekozen om te focussen op deze drie regio's omdat daar de meeste meisjes voorgeleid worden. Een belangrijk wervingscriterium was namelijk dat de professionals in hun dagelijkse werk te maken hebben met zowel vrouwelijke als mannelijke justitiabelen in de leeftijd van 12 tot en met 27 jaar. Bij de deelnemende instanties zijn onderzoeksaanvragen ingediend, waarna wij in contact zijn gebracht met de betreffende professionals via contactpersonen. Een uitzondering daarop zijn respondenten uit de advocatuur, zij zijn direct benaderd door de onderzoekers. Alle communicatie met respondenten voorafgaand aan het interview verliep per e-mail.

4.2.2 *Rol van professionals in strafrechtsketen*

Bovengenoemde professionals hebben een rol in één of meerdere fasen van de strafrechtsketen, te weten de verdenkingsfase, vervolgingsfase en veroordelingsfase. In deze fasen worden door verschillende professionals beslissingen genomen over de verdachte en de door hem of haar gepleegde feiten. De beslissingen van professionals in eerdere fasen van de strafrechtsketen kunnen invloed hebben op beslissingen in volgende fasen. In deze subparagraaf zal ter ondersteuning van de onderzoeksresultaten kort uiteen worden gezet op welke wijzen de geïnterviewde professionals betrokken zijn in de strafrechtsketen.

In de eerste fase van de strafrechtsketen is voornamelijk de politie actief. Een delict kan bij de politie in beeld komen via breng- of haalwerk. Het gaat hierbij respectievelijk om aangiftes en opsporingsactiviteiten van de politie (De Jongste, 2021). Ook het Openbaar Ministerie is betrokken bij de verdenkingsfase, aangezien voor sommige opsporingsactiviteiten van de politie toestemming nodig is van de officier van justitie (Jansen, 2016). Niet elk delict dat aan het licht komt bij de politie levert echter een strafrechtelijke vervolging op. De politie kan de zaak op eigen wijze afdoen (art. 77e Sr) via het geven van een reprimande of het verwijzen naar Bureau Halt. Het verwijzen naar Bureau Halt kan plaatsvinden nadat voldaan is aan voorwaarden zoals een bekennende verklaring van de verdachte of het feit dat de verdachte *first offender* is (De Jongste, 2021). In deze eerste fase kan de zaak ook afgedaan worden middels een sepot, transactie of strafbeschikking door het Openbaar Ministerie. Het Openbaar Ministerie kan sinds 2008 een OM-afdoening inzetten, waardoor geen strafrechtelijke veroordeling via de rechterlijke macht volgt, maar waar het Openbaar Ministerie zelf kan overgaan tot strafoplegging (artt. 257a Sv jt art. 491 Sv). Tot slot kan de advocaat een rol spelen in de verdenkingsfase. De advocaat kan de verdachte in deze fase consultatiebijstand en verhoorbijstand geven (Bolhuis, 2016). Wanneer het Openbaar Ministerie besluit dat een delict daadwerkelijk strafrechtelijk vervolgd moet worden, komt men in de volgende fase, de vervolging.

Tabel 4.1 Overzicht respondenten

	Naam	Organisatie	(Hoofd)functie	Sekse	Interview-duur
1	Politie1	Nationale Politie	Generalist Tactische Opsporing	Man	44:07
2	Politie2	Nationale Politie	Basisteam, taakaccenten: Zorg & Veiligheid / Jeugd	Vrouw	1:01:13
3	Politie3	Nationale Politie	Generalist Tactische Opsporing	Vrouw	55:59
4	Politie4	Nationale Politie	Generalist GGP	Vrouw	1:07:25
5	Politie5 Politie6 Politie7	Nationale Politie	Jeugdagenten	Vrouw Vrouw Man	48:20
6	Politie8	Nationale Politie	Coördinator districtsrecherche	Vrouw	37:35
7	RvdK1	Raad voor de Kinderbescherming	Raadsonderzoeker	Man	1:11:07
8	RvdK2	Raad voor de Kinderbescherming	Raadsonderzoeker	Man	59:43
9	RvdK3	Raad voor de Kinderbescherming	Raadsonderzoeker	Vrouw	1:17:57
10	Reclassering1	Reclassering Nederland	Reclasserings- werker tbs & PIJ	Vrouw	57:36
11	Reclassering2	Reclassering Nederland	Reclasserings- werker tbs & PIJ	Vrouw	48:02
12	Reclassering3	Reclassering Nederland	Reclasserings- werker tbs & PIJ	Man	1:13:17
13	OvJ1	Openbaar Ministerie	Coördinerend (jeugd)officier	Vrouw	57:24
14	OvJ2	Openbaar Ministerie	Coördinerend jeugdofficier	Vrouw	56:55
15	OvJ3	Openbaar Ministerie	Adjunct-officier	Vrouw	1:16:41
16	OvJ4	Openbaar Ministerie	Adjunct-officier	Man	35:24
17	Advocaat1	Advocatuur	Strafrechtadvocaat	Man	42:49
18	Advocaat2	Advocatuur	Strafrechtadvocaat	Man	52:34
19	Rechter1	Rechtspraak	Rechter- Commissaris	Man	1:34:21

	Naam	Organisatie	(Hoofd)functie	Sekse	Interview-duur
20	Rechter2	Rechtspraak	Senior rechter, familie en jeugd	Vrouw	42:15
21	Rechter3	Rechtspraak	Jeugdrechter	Vrouw	46:08
22	Rechter4	Rechtspraak	Rechter, familie en jeugd	Vrouw	49:14
23	Rechter5	Rechtspraak	Jeugdrechter	Vrouw	59:19
24	Rechter6	Rechtspraak	Jeugdrechter	Vrouw	49:29
25	Rechter7	Rechtspraak	Strafrechter	Vrouw	35:22

In de tweede fase van de strafrechtsketen heeft het Openbaar Ministerie een belangrijke rol, aangezien de officieren van justitie het vervolgingsmonopolie hebben en daarmee bepalen of een persoon vervolgd kan worden voor een strafbaar feit (art. 9 Sv). De officier van justitie leidt het opsporingsonderzoek en vraagt bijvoorbeeld rapporten aan bij de Raad voor de Kinderbescherming (Boorsma & Tijhuis, 2011) of de reclassering (Schoenmakers & Bolhuis, 2016). De raadsonderzoeker van de Raad voor de Kinderbescherming onderzoekt de persoonlijkheid en de leefomstandigheden van de minderjarige verdachte (art. 494 Sv) en geeft advies over een gepaste straf en/of hulpverlening (Boorsma & Tijhuis, 2011). Reclasseringswerkers doen hetzelfde voor een volwassen verdachte (art. 8 Reclasseringsregeling 1995; Schoenmakers & Bolhuis, 2016). Door de inwerkingtreding van het adolescentenstrafrecht heeft de advisering over de betreffende jonge verdachte meer aandacht gekregen (Van der Laan et al., 2016). In deze fase speelt de advocaat van de verdachte een belangrijke rol in de verdediging van de verdachte. De advocaat bepaalt samen met de verdachte de verdedigingsstrategie en kan ook onderzoekswensen indienen (Bolhuis, 2016).

In de derde fase van de strafrechtsketen oordeelt de rechter over het tenlastegelegde feit. Dit kan aan de hand van het jeugd-, adolescenten- of volwassenstrafrecht. Welk soort strafrecht wordt toegepast, is afhankelijk van de ernst van het delict, de persoonlijkheid van de verdachte en de omstandigheden waaronder het delict is begaan (De Jongste, 2021). Hierbij wordt ook rekening gehouden met de (ontwikkelings)leeftijd van de verdachte (art. 77c Sr). Volgens het volwassenstrafrecht kunnen verdachten ouder dan 23 jaar vrijheidsstraffen, taakstraffen, boetes of maatregelen opgelegd krijgen (art. 9 Sr; De Jongste, 2021). Bij een vrijheidsstraf worden de volwassen verdachten naar een Penitentiaire Inrichting worden gestuurd (dji.nl, z.d.-c). Onder maatregelen vallen onttrekking aan het verkeer, ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel, opname in een psychiatrisch ziekenhuis, terbeschikkingstelling en de ISD-maatregel (art. 36b-38p Sr; De Jongste, 2021). Verdachten jonger dan 23 jaar kunnen hoofdstraffen, taakstraffen, bijkomende straffen en maatregelen opgelegd krijgen (art. 77h Sr). Voor de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf zijn in Nederland verschillende Justitiële Jeugdinstellingen (JJI), waarvan één locatie voor meisjes. De verdachte kan ook een taakstraf opgelegd krijgen (art. 77h lid 2 Sr). Voor jongeren kan het gaan om een werkstraf en/of een leerstraf, waarbij de Raad voor de Kinderbescherming en de reclassering verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de taakstraf (De Jongste, 2021). Daarnaast is het mogelijk dat de verdachte een geldboete opgelegd krijgt en tot slot is het mogelijk dat maatregelen worden opgelegd voor de verdachte. Bij jongeren kan het gaan om de PIJ-maatregel, waarbij jongeren worden geplaatst in een inrichting voor jeugdigen, en de gedragsbeïnvloedende maatregel. Hierbij wordt wederom advies gegeven door de Raad voor de Kinderbescher-

ming (De Jongste, 2021). Ook in deze fase speelt de advocaat een rol. De advocaat kan namens de verdachte een hoger beroep instellen om de zaak te herzien. Tijdens het gehele proces bewaakt de advocaat de procedurele regels en is het steunpunt voor de verdachte (Bolhuis, 2016).

4.2.3 *Onderzoeksdesign*

Voorafgaande aan de interviews is een topiclijst opgesteld (zie bijlage 7). Allereerst is gevraagd naar de werkwijzen van professionals en de frequentie waarmee zij in hun werk te maken krijgen met meisjes. Vervolgens zijn twee vignetten voorgelegd waarbij niet werd vermeld of het om een mannelijke of vrouwelijke verdachte ging (zie bijlage 8). De vignetten fungeerden als startpunt voor de vervolgvragen en werden tegelijkertijd gebruikt om op terug te komen tijdens het gesprek. Respondenten is gevraagd wat voor soort zaken zij regelmatig tegenkomen bij meisjes en in hoeverre ze verschillen opmerken in het gedrag van meisjes ten opzichte van jongens. Daarnaast is geïnformeerd in hoeverre er specifieke kennis bestaat over meisjes binnen hun professie en in welke mate zij behoefte hebben aan kennis op dit vlak. Ook is gevraagd of er bepaalde beeldvorming bestaat over meisjes ten opzichte van jongens en in welke mate dit invloed heeft op de besluitvorming, zowel van de respondent zelf als diens collega's en andere partijen in de strafrechtketen. Vervolgens is nagegaan welke verklaring(en) respondenten bieden voor het lage percentage meisjes in de strafrechtketen. Tot slot is gevraagd naar de meest recente casus die respondenten hebben gehad over een meisje, waarbij de vergelijking werd getrokken met een soortgelijke casus over een jongen.

4.2.4 *Dataverzameling*

De interviews zijn afgenomen in de periode van 15 februari 2022 tot en met 29 april 2022. Vanwege de coronacrisis was het niet mogelijk om alle interviews face-to-face te houden. Uiteindelijk zijn 17 van de 25 interviews face-to-face afgenomen op de werklocatie van de respondenten. De overige interviews zijn digitaal afgenomen, via Microsoft Teams of Zoom, en één interview is telefonisch afgenomen. Er zijn voornamelijk geen aanwijzingen dat dit geleid zou hebben tot verschillen tussen de interviews die face-to-face en digitaal of telefonisch zijn afgenomen. Voorafgaande aan het interview is aan de respondenten gevraagd wat hun voorkeur had. De interviews zijn afgenomen door twee onderzoekers, waarbij één onderzoeker de leiding had over het gesprek en de andere onderzoeker aantekeningen maakte en aanvullende vragen stelde.

4.2.5 *Privacy en ethiek*

Alle respondenten zijn voorafgaand aan het interview geïnformeerd over de aard, methode en doel van het onderzoek. Door middel van toestemmingsformulieren hebben respondenten aangegeven op de hoogte te zijn dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is, dat er een geluidsopname van het gesprek wordt gemaakt en dat het interview gepseudonimiseerd wordt uitgewerkt. De geluidsopnames zijn gemaakt met een audiorecorder. Na afloop van het interview werd de geluidsopname overgezet in een beveiligde map waar alleen de onderzoekers toegang toe hadden met een tweestapsverificatie en verwijderd van de audiorecorder. De geluidsopnames zijn vervolgens gepseudonimiseerd uitgewerkt, wat inhoudt dat (plaats)namen en andere informatie die herleidbaar kan zijn tot de persoon zijn vervangen door een code zoals [plaatsnaam1] of [naam collega2]. Respondenten zijn genummerd per instantie. Na

afloop van de interviews zijn de transcripten van de interviews voorgelegd aan de respondenten ter controle. Alle interviewdata is opgeslagen in Research Drive.

4.2.6 *Analyse*

De (intelligent verbatim) getranscribeerde interviews zijn gecodeerd met behulp van ATLAS.ti, een software-programma dat geschikt is voor het analyseren van kwalitatieve data. Allereerst zijn deductief codes aan de transcripten toegevoegd, gebaseerd op de thema's uit de topiclijst. Na dit codeerproces zijn sommige codes op basis van de interviewresultaten opgesplitst of gegroepeerd. De code 'houding/gedrag meisjes' is bijvoorbeeld opgesplitst in 'delictgedrag' en 'houding t.a.v. professionals' omdat respondenten daar specifiek onderscheid in maakten tijdens de interviews. Andere codes zijn juist samengevoegd in een codegroep omdat ze vaak overeen kwamen. Zo zijn de codes 'afwegingen meisjes', 'behandeling meisjes andere partijen', 'invloed op handelen/beslisvorming' en 'vergelijking casussen' onder de codegroep 'overwegingen ten aanzien van meisjes' geschaard. Deze nieuwe codes en codegroepen vormen de basis voor de resultatenparagrafen.

4.3 **Resultaten**

Alvorens we ingaan op de bespreking van de interviewresultaten, is het relevant om bij een tweetal punten stil te staan. Op de eerste plaats is een beperkt aantal respondenten gesproken per instantie (zie tabel 4.1). De resultaten van de interviews kunnen dan ook niet worden gezien als een afspiegeling van de algehele opvattingen en ervaringen van medewerkers van de gesproken instanties. Dit hoofdstuk biedt enkel een eerste beeld van factoren die een rol kunnen spelen bij de overwegingen van professionals ten aanzien van meisjes.

Op de tweede plaats blijkt uit de interviews dat professionals in hun werk aanzienlijk minder te maken hebben met meisjes dan met jongens. Het merendeel van de respondenten geeft aan dat het aandeel meisjes in hun caseload rond de 10% ligt. Het feit dat de man-vrouwverhouding van adolescente en jongvolwassen delinquenten die in beeld komen bij politie en justitie zo scheef is, maakt het voor professionals niet alleen lastig om algemene uitspraken te doen over meisjes, maar ook om de vergelijking te trekken met jongens. Hiermee dient rekening te worden gehouden bij de interpretatie van de resultaten.

4.3.1 *Gedrag en problematiek*

In deze paragraaf wordt ingegaan op het perspectief van professionals op een drietal thema's die relevant lijken te zijn voor besluitvorming over verdenking, vervolging en bestrafing. Er wordt stilgestaan bij het soort zaken en delictgedrag dat professionals voorbij zien komen bij meisjes, de houding die meisjes aannemen in contact met professionals en achterliggende problematiek dat een risicofactor kan zijn voor delinquent gedrag.

Type zaken en delictgedrag

Bij professionals is geïnformeerd wat voor zaken zij regelmatig voorbij zien komen bij meisjes, wat hen opvalt aan het delictgedrag van meisjes en hoe dit zich verhoudt tot de zaken en het delictgedrag dat zij zien bij jongens. Het merendeel van de gesproken professionals is van mening dat meisjes niet oververtegenwoordigd zijn in een bepaald

delict. Er zouden geen type delicten zijn waarbij meisjes vaker als verdachte in beeld komen dan jongens. Vice versa zou dit wel het geval zijn en zijn er zelfs delicten waar professionals vrijwel nooit een vrouwelijke verdachte zien, zoals zedendelicten.

'Ik moet zeggen, ik heb nog nooit een vrouwelijke caseload gehad die een zedendelict heeft gepleegd. Alleen maar mannen en dat vind ik wel opmerkelijk.'

Reclassering²

Een delict waar professionals wel regelmatig te maken krijgen met vrouwelijke verdachten, is winkeldiefstal. Hierbij merken professionals bij meisjes twee verschillen op ten opzichte van jongens. Ten eerste zouden meisjes een ander soort producten stelen, ze richten zich vaak op zaken als kleding en make-up. Ten tweede lijken meisjes vaak te handelen in vereniging bij het plegen van diefstallen, ten opzichte van jongens die ook geregeld solo in beeld komen bij de politie.

'Als ik dan kijk naar een simpele zaak, zoals een winkeldiefstal, dan zien we wat vaker dat meisjes dat in een groepje doen en dat jongens dat ook wel vaker alleen doen. Dus meiden die met meerdere andere meiden bij elkaar een winkel ingaan, in de pashokjes staan met veel kleding en met minder kleding naar buiten komen. Dat zie je dan weer niet bij jongens.'

Politie¹

Andere professionals merken in tegenstelling tot bovenstaand citaat juist op dat meisjes die een delict in vereniging plegen, vaak niet de belangrijkste rol lijken te hebben in de uitvoering van het delict. Binnen zware delicten zoals overvallen of oplichtingszaken zouden vrouwelijke verdachten niet degene zijn die het 'zware werk' verrichten, zoals het toepassen van geweld, maar vervullen zij eerder een sociale of faciliterende rol. Zij zijn bijvoorbeeld degenen die het initiële contact leggen met het slachtoffer of degenen wiens bankpas wordt gebruikt. Deze meisjes verklaren vervolgens dat hun bijdrage aan het delict niet verder rijkt dan dit enkele feit en dat ze van de andere feiten niet op de hoogte waren. Voor justitiële professionals is het bewijs-technisch lastig te achterhalen of deze meisjes daadwerkelijk een kleinere rol hebben in het delict of dat dit alleen maar zo lijkt.

'Ik heb toevallig in een onderzoek naar een straatroof... daar bleek dat twee meisjes ook betrokken waren in de zin dat zij contact hadden gelegd met het slachtoffer voordat de overval werd gepleegd. [...] Ik vind het dan dus altijd heel vaag blijven in hoeverre zij daadwerkelijk op de hoogte zijn van zo'n feit of dat zij ook gewoon echt worden gebruikt. Dat zie je dan ook wel vaak, dat ze dat verklaren, van "ik had echt geen idee". Het zou ook kunnen dat zij er wel dieper in zitten maar daar krijg je toch echt niet zo makkelijk de vinger achter.'

OvJ¹

Naast winkeldiefstal komen meisjes geregeld in beeld voor geweldsdelicten en dan met name openbare geweldspleging zoals vechtpartijen met medescholieren. Meerdere professionals hebben het idee dat er tussen meisjes en jongens een verschil is op te merken in de aanloop naar een dergelijk geweldsdelict. In tegenstelling tot jongens zou hier bij meisjes vaker een langdurig conflict aan voorafgaan. Dit conflict zou zich bovendien grotendeels afspelen via sociale media, iets wat professionals in mindere mate bij jongens tegenkomen. Politie⁴ beschrijft het als 'geüpgrade meidenvenijn'. Bij jongens zou er meer sprake zijn van oplaaiingen waarbij ze elkaar direct fysiek te lijf

gaan zonder dat er langdurige spanningen aan voorafgaan en die naderhand sneller worden bijgelegd.

'Bij meiden kan het heel lang doorsudderen. [...] Dat ze in een groepsapp worden gegooid, dat ze belachelijk worden gemaakt, dat ze gefilmd worden, dat die filmpjes maar blijven rondcirkelen.'

Politie5

'Jongens hebben daarna zoiets van een klap op de schouder en vrouwen die gaan etteren. Dus dat ettert door, het gaat dan door en die willen dan weer weten waarom. Jongens zijn natuurlijk wat nuchterder, noem ik het maar zo, van nou we hebben het uitgesproken en biertje erop of boks en klaar. Vrouwen zijn echt gemener. Meisjes zijn daar wel gemener in dus die gaan meer sarren.'

RvdK3

Ook is aan professionals gevraagd in hoeverre zij al dan niet verschillen opmerken in het geweldsgebruik van meisjes ten opzichte van hun mannelijke leeftijdsgenoten. Verschillende professionals melden dat meisjes nauwelijks in beeld komen voor schietpartijen. Daarnaast zouden meisjes ander leed toebrengen. Waar jongens voornamelijk met elkaar op de vuist gaan, duwen en schoppen, brengen meisjes ook leed toe door bijvoorbeeld aan haren te trekken, te bijten of kokend water over iemand heen te gooien.

'Het is eigenlijk wel een beetje een bevestiging van een vooroordeel hè, maar meestal is het [bij meisjes] toch echt wel vechten, haren trekken, slaan, schoppen. Dat. [...] Ik had niet zo heel lang geleden, maar dat was wel enkelvoudig, twee meisjes in [fastfoodketen] en dat ging dus over een jongen. Dat ene meisje was helemaal losgegaan op dat andere meisje. Daar waren ook camerabeelden van. En inderdaad haren trekken en gillen en allemaal mensen eromheen natuurlijk ook een beetje lachen. Een medewerker van [fastfoodketen] probeerde ze nog uit elkaar te halen maar dat lukte niet. Maar wat een furie zeg. Maar ja, wel dat je denkt "Jeetje, een beetje zo'n ouderwets vooroordeel over hoe meisjes dan vechten".'

Rechter6

Verder valt het professionals op dat delinquent of crimineel gedrag niet altijd het initiatief lijkt te zijn van vrouwelijke verdachten zelf. Meisjes zouden geregeld in de criminaliteit belanden onder invloed of druk van mannelijke medeverdachten of –daders. Deze meisjes raken bijvoorbeeld betrokken bij roofovervallen, drugscriminaliteit of gaan geld stelen van hun werkplek, iets wat zij zonder de invloed van de desbetreffende jongen(s) vermoedelijk niet hadden gedaan. Delicten plegen vanuit een dergelijke machtsverhouding zien professionals vaker terug bij vrouwelijke dan mannelijke verdachten.

'Mijn beeld daarvan was dat ik een jongen voor mij zou krijgen van 17 jaar die de boel afschoot zeg maar met roofovervallen. Maar toen kwam ik binnen en toen bleek het een meid te zijn van 17 jaar, maar die was gewoon gebruikt als hoer door een aantal pooiers. [...] Ze zei dat ze niet meer naar huis kon, want alles was bezoedeld. Dus thuis zou ze afgemaakt worden als haar broers haar zouden vinden, "ik moest nu overvallen plegen en als ik dat niet doe, dan word ik in elkaar geslagen".'

RvdK2

Tot slot zijn sommige professionals van mening dat de motivatie van meisjes om een delict te plegen zich onderscheidt van die van jongens. Groepsdruk en groepsdynamiek zou voor jongens een belangrijke rol spelen. Delinquent gedrag, met name wanneer dit zichtbaar is, zou door jongens beschouwd worden als statusverhogend. Respondenten geven hierbij de drillrap cultuur als voorbeeld, iets wat onder meisjes nauwelijks tot geen rol speelt. Jongens lijken dus vaker *overt* delicten te plegen.

'Bij jongens is het vooral onder invloed zijn van anderen, groepsdynamiek. Daar hoort dan bijvoorbeeld bij dat je snel geld moet maken en die drillrap scene, die speelt daar wel een grote rol, steeds meer ook. Bij jongens is het veel meer de groepsdynamiek die het hem doet. Het erbij willen horen bij zo'n groep, wat dan maakt dat ze crimineel gedrag gaan vertonen.'

Advocaat1

Houding tijdens contact met professionals

Naast het type zaken en het delictgedrag van meisjes, is respondenten ook gevraagd wat hen opvalt aan de houding die meisjes aannemen tijdens het contact met professionals en in hoeverre dit verschilt van jongens. Een aantal aspecten komen regelmatig terug tijdens interviews met professionals uit verschillende instanties.

Ten eerste merken professionals op dat meisjes zich over het algemeen meer open lijken te stellen dan jongens. Vrouwelijke verdachten zouden spraakzamer zijn over wat zij hebben gedaan, waarom zij het hebben gedaan en wat er verder speelt in relatie tot het gepleegde delict. Er zou doorgaans beter een gesprek te voeren zijn met meisjes dan met jongens, die zich nogal eens vijandig kunnen opstellen tijdens het contact met professionals, over het algemeen weinig loslaten en zich vaker beroepen op hun zwijgrecht. Meisjes zouden eerder een bekennende verklaring afleggen.

'Wat die [jongens] hebben, "je mag niet snitchen". [...] Nou zijn het helaas ook advocaten die dat zeggen, dat vind ik weleens jammer. Ik denk bij volwassenen snap ik dat wel en als je het uit bescherming doet omdat een jongen dan afgeperst of opgewacht wordt, dan vind ik dat logisch, maar soms... Het is zo standaard geworden dat jongens dan ook nog niet praten. Pas bij een inhoudelijke zitting gaan jongens praten.'

RvdK3

'Dat die [meisjes] ook wel meer inzicht geven in hoe het thuis gaat of hoe het thuis niet gaat. Dat ze met zichzelf in de knoop zitten, dat soort dingen. En dat jongens vaak wel een beetje zo'n schild hebben en dat zie je ook bij de politie. Je hebt ook wel regelmatig dat die jongens nog heel brutaal zijn bij de politie. Dat komt ook wel sporadisch voor bij een meisje, maar dat zie ik wel echt minder voorbij komen.'

OvJ1

Daarbij dient te worden opgemerkt dat het feit dat meisjes meer openheid van zaken lijken te geven over het delict en hun persoonlijke omstandigheden, ook te maken kan hebben met hun rol in het delict. Zoals in de vorige paragraaf al naar voren kwam, hebben professionals de indruk dat meisjes vaker een kleinere en faciliterende rol hebben in het delict dan jongens. Dit zou kunnen verklaren waarom meisjes meer loslaten over hun aandeel in het delict en eerder een bekennende verklaring afleggen, in de hoop dat het strafverlagend voor hen uitpakt.

'De meeste vrouwen verklaren wel. [...] Maar dat komt denk ik deels ook omdat vrouwen vaak veel meer in opwellingsdelicten zitten. Bovendien, als ze niet in de opwellingsdelicten zitten, hebben ze niet de grootste rol en is het natuurlijk veel makkelijker om te bekennen. Ze staan op de beelden. Als zij echt aangebeld hebben en die mensen hebben een deurbelcamera, dan valt ook niet echt te ontkennen dat jij dat bent. Dus het heeft denk ik ook wel te maken met dat het bewijs tegen hen makkelijker is. En ook, als jouw bankrekening gebruikt is voor phishing.'

Rechter1

Ten tweede zijn professionals van mening dat meisjes communicatief vaardiger overkomen wanneer zij bijvoorbeeld worden verhoord door de politie of ter zitting moeten verschijnen. Zij zouden zich verbaal beter kunnen uitdrukken en meer *to the point* komen, waardoor ze over het algemeen een beleefdere en bedachtzamere indruk achterlaten dan jongens.

'Ik vind meisjes vaak makkelijker, want die kletsen vaak wel. Meisjes weten op een jongere leeftijd al dingen beter te verwoorden. Die kunnen er een beter verhaal van maken. Die kunnen wat beter vertellen. [...] Vaak hebben ze ook wat meer besef van "dit heb ik verkeerd gedaan waardoor het conflict is ontstaan" of "dit komt hierdoor", hun eigen aandeel vertellen. Als je kijkt naar jongens op die leeftijd en al helemaal als er een ouder bij zit: "Ja. Nee. Ja. Ja. Nee". "Vind je het leuk op school?" "Ja." "Wat vind je leuk op school?" "Alles. Buiten spelen." Dan krijg je dat. Een verdachtenverhoor, dat is gewoon lastig dan.'

Politie3

'Ik had laatst ook iemand die structureel had gestolen uit [winkel], eigenlijk een criminele organisatie en diefstal. Die komt gewoon heel goed over [op zitting]. Dat wordt natuurlijk van tevoren ook een beetje gestuurd, over haar kleding en noem het allemaal maar op. Kijk, het komt beter over dan een gozer die daar zit en zegt "zwijgrecht". Het komt net wat vriendelijker over, wat we net al bespraken, wat warmer. Net als de middelbare school, je ziet dat de meisjes normaler zijn dan de jongens.'

Advocaat2

Niet alleen zouden meisjes zich beter kunnen uitdrukken tijdens het contact met justitiële professionals, ook zouden ze hierbij meer zelfinzicht tonen dan jongens. Meisjes zouden doorgaans realistischer zijn en beter blijk geven dat ze inzicht hebben in de ernst van hun daden, iets wat wederom in hun voordeel werkt.

'Ik zat er van te voren over na te denken of ik dit zo stellig zou kunnen zeggen. Ik weet het niet want ik heb er [meisjes] dus niet zoveel gezien. Maar ik heb het idee, ik heb namelijk ook een aantal niet inhoudelijke zittingen maar bij de raadkamer zelf een verlenging van een gevangenhouding wel gezien, dat ze heel snel alles vertellen. Ze zijn minder van het liegen of verdraaien of een andere wending geven. Dus ze zijn communicatief vrij sterk, ze vertellen heel snel en accepteren ook de consequenties, van dit heb ik gedaan en dit is mijn schuld. Of ze al dan niet wroeging hebben, dat is dan weer een tweede. Ze zeggen een man een man een woord een woord, maar ze zeggen waar het op staat dat idee heb ik wel bij vrouwen.'

Rechter4

Ten derde zouden meisjes meer emotie tonen tijdens gesprekken met professionals. Meisjes zouden over het algemeen emotioneler reageren door bijvoorbeeld te huilen, in tegenstelling tot hun mannelijke leeftijdsgenoten die eerder de neiging hebben om zich stoer voor te doen. Verschillende professionals merken op dat deze emotionele houding in sommige gevallen onoprecht kan zijn en tot doel kan hebben om de professionals waarmee ze in aanraking komen te manipuleren, in de hoop dat dit positief voor hen uitpakt. Waar jongens eerder geneigd zouden zijn om op te scheppen over hun daden, zouden meisjes wat berekender zijn in het contact met professionals. Jongens zouden hun gedrag meer bagataliseren en eerder te doorzien zijn terwijl meisjes eerder proberen om de professional te bespelen.

'Ik heb vaak wel het idee dat meiden wat meer secundair kunnen reageren, dus iets vertellen maar met een dubbele boodschap. [...] Een voorbeeld is Roma-meiden die je tegenkomt in de cel, die gaan meteen huilen en zeggen "ik ben zwanger". In de hoop dat ik dan compassie vertoon en zeg "ja dan is het ook logisch dat je gaat stelen".'

RvdK1

Het bespelen van professionals lijkt bovendien vaker voor te komen bij mannelijke professionals. Meisjes zouden mannelijke medewerkers vaker beschuldigen van seksueel overschrijdend gedrag in de hoop dat dit een verzachtende omstandigheid zou creëren voor de afhandeling van hun zaak. Vice versa, dus jongens die vrouwelijke medewerkers beschuldigen van seksueel overschrijdend gedrag, zou veel minder vaak aan de orde zijn.

Daarnaast merken professionals uit verschillende instanties op dat er een sterk contrast kan zitten tussen de houding die meisjes tijdens de rechtszitting aannemen en hun delictgedrag. Sommige meisjes zouden zich tijdens de rechtszitting kwetsbaarder opstellen of zich beter presenteren dan daarbuiten. Professionals zien dit grote contrast in houding minder vaak terug bij jongens. Reclassering³ geeft een voorbeeld van een meisje die hij al meerdere jaren in zijn caseload heeft en hoe haar houding verandert als ze voor de rechter moet verschijnen:

'In de rechtszaal transformeert zij in de perfecte vrouw, het perfecte meisje. Dan heeft ze haar haar gekamd, ziet ze er super goed uit, heeft ze overal begrip voor, overal spijt van. En de rechter die zwijmt gewoon weg. Dat is erg. Dat de ouders en advocaat zelfs zeggen "Nu kijken we naar dit maar kijk wel even terug naar waarvoor we hier zijn. We hebben we zoveel meegemaakt hè". Zij bespeelt de rechters. Vrouwen, mannen. Omdat het meisjes zijn.'

Reclassering³

Ook in het gesprek met OvJ4, die sinds kort werkzaam is als adjunct-officier, komt dit contrast naar voren. Het meisje dat hij recentelijk op zitting had, stelde zich kwetsbaarder op dan de meeste jongens die hij op zitting ziet.

'Het viel mij op, zij kwam dus bijvoorbeeld de zittingszaal binnen en toen was ze juist weer een heel klein meisje, heel bang, en tijdens die delicten was zij heel agressief en stoer. Maar goed, het was ook weer een meisje met een belast verdelen. [...] Die [jongens] zitten vaak heel nonchalant in de zittingszaal. Niet iedereen natuurlijk want dat kan ook niet. Dat is algemeen. Die [jongens] nemen wel een soort houding aan van "kijk, ik zit hier". Ja, dat is wel een andere houding.'

OvJ4

Achterliggende problematiek

Naast het delictgedrag van meisjes en de houding die zij aannemen tegenover professionals, kan ook de achterliggende problematiek een rol spelen bij overwegingen van professionals ten aanzien van meisjes. Daarom is tijdens de interviews bij respondenten nagegaan wat voor problematiek zij zien bij meisjes en in hoeverre dit verschilt van jongens, zowel qua ernst van de problematiek als het soort problematiek.

Ten eerste zien de gesproken professionals vaak meisjes voorbij komen met een opeenstapeling van civiele problematiek. Er is regelmatig sprake van zorgelijke thuis-situaties met huiselijk geweld, misbruik, ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen. Daarnaast komen meisjes geregeld uit onstabiele thuissituaties zoals gebroken gezinnen, eenoudergezinnen, veel verhuizingen of ouders die niet in staat zijn hun zorgtaak te vervullen. Ook hebben professionals herhaaldelijk te maken met meisjes waarbij loverboyproblematiek speelt of sprake is van prostitutie. Andere problematiek die professionals frequent terugzien bij meisjes is weglopen van huis en langdurig gepest worden. De geïnterviewde professionals verschillen van mening over de vraag in hoeverre de (mate van) civiele problematiek van meisjes overeenkomt met die van jongens. Een aantal van hen hebben het idee dat bij meisjes meer civiele problematiek speelt dan bij hun mannelijke leeftijdsgenoten.

'Ik zie zelf wel dat we gewoon veel meisjes voorbij zien komen die bijvoorbeeld uit huis zijn geplaatst, waar al heel veel civiele maatregelen zijn genomen. Dat vind ik wel opvallend. Dat komt op mij over alsof dat vaker zo is dan bij jongens die wij binnenkrijgen.'

OvJ1

Andere respondenten zijn juist van mening dat het aantal en de mate van civiele problematiek bij meisjes overeenkomt met dat van jongens. Het verschil zou zitten in de wijze waarop meisjes en jongens omgaan met hun problematiek. Jongens zouden doorgaans meer externaliserend gedrag vertonen, zoals boosheid en agressie, terwijl meisjes eerder in zichzelf keren en bijvoorbeeld gaan automutileren. Doordat meisjes meer internaliserende copingtechnieken (manieren om om te gaan met stressvolle of onprettige situaties) toepassen, zou hun problematiek pas aan het licht komen als er al veel heeft plaatsgevonden.

'Wat ik ook wel opvallend vind, is dat over het algemeen vrouwen die een ernstig delict hebben begaan, dat die niet een hele uitgebreide documentatie hebben, maar dat het dan wel een hele heftige zaak betreft.'

Reclassering2

Ten tweede speelt psychologische gezondheidsproblematiek bij meisjes een rol. Bij deze doelgroep is volgens de gesproken professionals veelvuldig sprake van automutilatie, suïcidaliteit, depressieve klachten, PTSS en psychiatrische problematiek bij gezinsleden. Met name de geïnterviewde reclasseringswerkers zien veel psychiatrische problematiek voorbijkomen omdat zij met een zware doelgroep (tbs & PIJ) werken.

'Meisjes die zijn vaak borderliners, niet allemaal maar dat zie je wel heel vaak terug. [...] Internaliserende problematiek, zichzelf dingen aandoen. Jongens zijn vaak externaliserend dus gaan neus aan neus, slaan, spugen, schelden, ruiten ingooien van zichzelf. Spreekwoordelijk dan.'

Reclassering3

De meeste respondenten zijn van mening dat de mate en ernst van psychiatrische problematiek bij meisjes overeenkomt met de psychiatrische problematiek van jongens. Wel hebben professionals het idee dat borderline eigenschappen vaker voorkomen bij meisjes dan bij jongens. Niet alle verdachten zijn op die leeftijd echter al gediagnostiseerd, wat uitspraken hierover doen lastig maakt.

*'Bij meiden is het... ik denk een beetje borderline trekjes, dus het aandacht vragen, het zielige gedoe. Dat zie je bij meisjes. Het onrustige en het een beetje afwach-
tende, dat zie je meer bij jongens van "joh, wat ga ik doen?" [...] Nou vind ik de
leeftijdscategorie heel lastig, want soms waait het over. Dan is het gewoon de
puberteit geweest en dan hebben ze gewoon even heel lastig gezeten, met zichzelf
in de knoop, en dan waait het over.'*

Politie3

4.3.2 *Attributieproces*

In deze paragraaf wordt ingegaan op algemene beeldvorming over meisjes en hoe professionals deze beeldvorming attribueren aan het gedrag en de problematiek van de meisjes waar zij in hun dagelijkse werkzaamheden mee te maken krijgen. Naast sekseverschillen in gedrag en problematiek, kan er onder professionals namelijk ook een *bias* heersen over meisjes, wat mogelijk kan leiden tot andere afwegingen voor verdenking, vervolging en veroordeling. Om te onderzoeken of er sprake is van een dergelijke *bias*, is aan respondenten gevraagd naar bestaande beeldvorming over meisjes in verhouding tot beeldvorming over jongens, zowel bij henzelf als bij collega's in de strafrechtsketen. Het gaat hierbij om algemene beeldvorming over meisjes en (jonge) vrouwen die niet per definitie gebaseerd hoeft te zijn op hun praktijkervaring met deze doelgroep. In sommige gevallen blijkt sprake te zijn van een attributieproces (Heider, 1958), waarbij professionals het gedrag van meisjes verklaren in termen van oorzaak en gevolg, wat vervolgens weer invloed kan hebben op hun eigen overwegingen en beslissingen. Deze paragraaf geeft daar een aantal voorbeelden van.

Tijdens de interviews werden door professionals twee (constrasterende) beelden van meisjes geschetst: een algemeen beeld en een beeld van delinquente meisjes in het bijzonder. Het algemene beeld over meisjes is dat ze kwetsbaarder, gevoeliger, zorgzamer en eerlijker zijn dan jongens. Ook zouden meisjes eerder als slachtoffer dan als dader worden gezien. Als gevolg hiervan wordt over meisjes gedacht dat ze minder interesse hebben in (gewelddadig) delinquent gedrag en dat criminaliteit vooral iets mannelijks is. Volgens meerdere professionals heerst dit beeld van meisjes zowel in de samenleving als in de strafrechtsketen, al zou het niet altijd overeenkomen met de realiteit.

*'Dat ze [meisjes] zorgzaam zijn per definitie, dat ze eerlijker zijn, dat ze minder
slechte daden [begaan]. Nou ik heb er een aantal gezien waarvan ik denk, die doen
echt niet onder voor een vent.'*

Rechter4

Toch geven een aantal professionals aan dat ze eerder schrikken als een meisje een (ernstig) delict pleegt omdat het niet strookt met het doorsnee beeld van meisjes. RvdK1 licht bijvoorbeeld toe hoe hij eenzelfde delict op verschillende wijze interpreteert wanneer de uitvoerder van het delict van een andere sekse is.

'Als een meid een stomp uitdeelt, vinden we dat heel heftig maar als een jongen dat doet, dan vinden we van "ja dat hoort erbij". Daar moet ik wel van loskomen. Ik zit toch ook midden in de maatschappij dus ik schrik ook meer, dat geef ik ook eerlijk toe. Als een meid een beuts geeft aan iemand en het gezicht ligt open van het slachtoffer en je ziet foto's in politieverlagen... terwijl als een jongen dat doet, dan denk je van "ja het is ook een jongen die zich moeilijk verbaal kan verwoorden, dus ja dan krijg je dat". Niet dat ik het goed praat, dus dat is wel heel maf hè, hoe ik daar ook even op het verkeerde been wordt gezet, altijd. Maar goed, ik corrigeer me ook maar zo werkt het wel.'

RvdK1

Op de tweede plaats heerst er beeldvorming onder professionals over meisjes die wél overgaan tot het plegen van criminaliteit. Enerzijds wordt er, voortbordurend op bovenstaande beeldvorming, vanuit gegaan dat de meisjes die als verdachte in beeld komen dan wel een goede reden moeten hebben gehad en niet snel zullen recidiveren. Anderszijds geven meerdere professionals aan dat meisjes juist manipulatiever en venijniger kunnen zijn in het plegen van delicten dan jongens.

'Er was ooit een oud teamleider en die zei dat meiden echt gemeen zijn en dat je niet altijd moet geloven als er een conflict is tussen een jongen en een meisje, dat het meisje gelijk heeft. Daar zit misschien ook een deel van de aanname in hè, van hoe we gaan werken. Een meisje komt aangifte doen en het is ook een aantal keren gebeurd dat het blijkt dat het meisje helemaal niet geslagen is door het ex-vriendje, maar dat ze het zelf heeft opgezocht of dat de vader van het meisje verhaal is gaan halen of... Dus de rol van het meisje als slachtoffer wordt sneller geaccepteerd denk ik dan die van de jongen.'

RvdK2

Verder zouden meisjes slimmer te werk gaan en minder brutaal een delict plegen, de consequenties van hun daden beter overzien, minder gevoelig zijn voor groepsdruk en minder vaak financieel gewin als motief hebben. Deze beelden en aannames over meisjes doen een aantal vragen rijzen. Is deze beeldvorming bijvoorbeeld enkel gebaseerd op praktijkervaringen van de gesproken professionals of vallen deze specifieke casussen hen meer op omdat het overeenkomt met het algehele beeld dat er van meisjes in de samenleving heerst? Meerdere professionals geven namelijk aan dat zij zelf ook beïnvloed worden door het maatschappelijke beeld van meisjes en dat het niet eenvoudig is om dit uit te schakelen. Daarnaast is het de vraag in hoeverre professionals zich bewust zijn van deze beeldvorming en in hoeverre dit invloed heeft op hun overwegingen ten aanzien van meisjes.

'Er zitten allerlei onbewuste aannames in, dat weten we allemaal. In principe houd je daar [sekse] geen rekening mee en ben ik daar ook van overtuigd. Maar of dat de facto dan echt zo is, dat valt nog te bezien. Dan moet je veel specifiekere gaan kijken. Maar in principe maakt het mij echt helemaal niets uit of er een meisje of een jongen staat.'

Rechter5

Opvallend is dat ondanks de sekseverschillen die professionals aanhalen, toch een deel van de professionals geen behoefte heeft aan extra kennis op dit vlak. Respondenten is namelijk gevraagd of er binnen hun professie specifieke kennis bestaat over meisjes of dat er op een andere manier aandacht wordt besteed aan deze doelgroep. Bij geen van de instanties was dit het geval of waren de gesproken professionals er in ieder

geval niet van op de hoogte. Een deel van de professionals vond dat er meer aandacht aan moet worden besteed zodat specifieke risicosignalen voor meisjes niet over het hoofd worden gezien en meer bewustwording wordt gecreëerd voor een eventuele bias op dit vlak. Andere professionals zijn echter huiverig voor een aparte benadering omdat dit volgens hen ingaat tegen gelijke behandeling en stigmatiserend kan werken.

4.3.3 *Gevolgen en reacties*

Een deel van de professionals is van mening dat er in de strafrechtketen per definitie niet anders wordt omgegaan met meisjes dan met jongens. Het enkele feit dat de verdachte een meisje in plaats van een jongen is, zou geen invloed hebben op de overwegingen voor verdenking, vervolging en veroordeling. Er wordt door verschillende professionals aangehaald dat de richtlijnen voor de strafeis sekseneutraal zijn en dat daarbij de persoon van de verdachte en zijn of haar persoonlijke omstandigheden centraal staat. Indien bijvoorbeeld beide ouders worden verdacht van een delict, wordt er gekeken naar wie de zorgtaak op zich heeft genomen en wie de zwaarste documentatie heeft. Het is dus niet het geval dat automatisch de moeder wordt vrijgelaten.

'Als de politie ziet dat een meisje steelt, dan gaan ze niet zeggen van "jij bent een meisje, laat zitten". Die worden ook net zo aangehouden als dat het een jongen is, dat maakt natuurlijk helemaal niets uit. Daarna wordt ook iedereen hetzelfde behandeld. Wat ik net ook zei, er wordt juist heel goed gekeken naar de persoon van de verdachte en daarbij maakt het geslacht helemaal niets uit.'

OvJ4

Uit de vorige paragrafen blijkt echter dat veel professionals verschillen benoemen in het gedrag en problematiek van meisjes en jongens en dat er bepaalde beeldvorming heerst over meisjes. De meerderheid van de respondenten is van mening dat dit wel degelijk op een aantal vlakken invloed kan hebben op hun overwegingen, al dan niet bewust.

Ten eerste zou er in de opsporingsfase, deels impliciet, meer aandacht zijn voor mannelijke verdachten. Op straat zou er bijvoorbeeld eerder worden gelet op groepen jongens dan groepen meisjes en wanneer gezocht wordt naar de dader van drugscriminaliteit of een overval, zou automatisch de focus liggen op mannelijke verdachten. Dat de focus van de politie meer ligt op jongens, heeft ook te maken met het feit dat de aangiftebereidheid van meisjes hoger zou liggen, waardoor jongens automatisch vaker in beeld komen als verdachte. Daarnaast zouden meisjes in tegenstelling tot jongens internaliserend gedrag vertonen (zie paragraaf 4.3.1), waardoor ze voor de politie een minder grote observatie- of pakkans hebben.

'Onbewust let je toch veel meer op jongens, als ik buiten een rondje doe, dan wat meiden doen. Het zit gewoon erin. Ik heb het zelf ook wel een keer meegemaakt hoor, dan moest ik voor mijn werk in burger zicht gaan houden op een pand. Bij de politie hebben we natuurlijk allemaal speciale eenheden, nou daar waren collega's die echt getraind zijn om zo onopvallend mogelijk in een wijk te komen, die gingen stuk, ik was daar uren bij dat pand en over mij werd niet gebeld.'

Politie5

'Wij hadden een keer een overval op een winkel en daar hadden we beelden van, en daar stond duidelijk een jongen, maar er was een tweede verdachte. Toen zei één van mijn collega's "ja maar hij heeft echt een vrouwenkont, hij heeft gewoon

een vrouwenkont". Toen hebben we die beelden nog een keer bekeken en dat was gewoon een meisje, maar dan ga je ervan uit dat het een jongen is.'

Politie8

Ten tweede zou er in de strafrechtketen meer aandacht zijn voor de kwetsbaarheid van meisjes. Geïnterviewde medewerkers van de politie geven bijvoorbeeld aan dat zij voor meisjes die bij hen in beeld komen eerder een zorgmelding zouden maken of zouden nagaan of het betreffende meisje geen slachtoffer is. Dergelijke keuzes zijn bij jongens geen automatisme. Zo vertelt politie4 dat zij waarschijnlijk eerder een zorgmelding zou maken van een meisje dat 's nachts wordt staande gehouden in een auto met een oudere jongen dan als dit om een jongen zou gaan. Politie8 beaamt dat bij meisjes vaak gecontroleerd wordt of ze geen slachtoffer zijn, iets wat bij jongens nauwelijks tot niet wordt gedaan. Ook RvdK1 geeft aan dat hij meer aandacht heeft voor de kwetsbaarheid van meisjes:

'Wat ik bij meiden wel eerder heb is van "je bent wel heel kwetsbaar" en wat je ook meteen vraagt is "gebruik je ook voorbehoedsmiddelen? Heb je inderdaad seks met je vriend? Doe je dat veilig? Ben je bij de huisarts geweest?" dat soort dingen, "weten je ouders dat je de pil slikt?". Dat soort dingen stel ik wel, en dat hoor je ook, dat zeg je niet tegen een jongen. Dat zeg je bij een meisje, omdat je weet een meisje kan zwanger worden, een jongen niet. En uiteindelijk, tuurlijk ligt de verantwoordelijkheid ook bij jongens uiteraard, maar je richt dan toch meer die vragen op een meisje. Laatst had ik zelfs een jongen, die is ook zwakzinnig. Hij heeft verkering met een meisje [...] en zij heeft een goede invloed op die jongen. Dan stel ik niet aan de jongen naar wie ik onderzoek doe de vraag "heb je veilige seks?" of "gebruiken jullie voorbehoedsmiddelen" of "hebben jullie überhaupt seks?". Maar dan richt ik me tot het meisje en dat is weer zoiets, je ziet dan de kwetsbaarheid bij zo'n meisje meer. Dat is "o wat zal er gebeuren?" je moet er niet aan denken dat dat meisje zwanger is want hoe reageren die ouders daarop en uit wat voor gezin komt zij?'

RvdK1

Over het algemeen zou de tendens heersen, zowel in de samenleving als in de strafrechtketen, dat op delinquente jongens moet worden gereageerd door middel van bestraffing, terwijl delinquente meisjes moeten worden geholpen en/of behandeld voor hun achterliggende problematiek. Omdat er meer rekening wordt gehouden met de kwetsbaarheid van meisjes, zouden ze in sommige gevallen zachtaardiger bejegend worden, wat weer invloed kan hebben op de houding die meisjes aannemen in het contact met professionals. Rechter7 geeft bijvoorbeeld aan dat zij zich voor kan stellen dat de houding van meisjes op de rechtszitting over het algemeen beter is dan die van jongens omdat er meelevender met hen wordt gepraat, waardoor beeldvorming van professionals van invloed is op de proceshouding van meisjes. Dit attributieproces zou vervolgens ook een rol kunnen spelen in overwegingen rondom strafoplegging.

'Ik vind het ook moeilijker om een vrouw naar de gevangenis te sturen dan een man. Hoe dat dan komt, ik heb geen idee. Terwijl daarvoor geldt weer, ook in een discussie die we weleens hebben gehad op het kabinet, dan zie je dat vrouwen eerder zeggen "jullie laten je om de tuin leiden door zo'n vrouw". Ook als wij wel eens in woningen staan en je treft daar dingen aan, en je besluit iedereen te arresteren, ook de vrouw, dan merk je dat wij als mannen moeite [hebben daarmee], en de vrouwelijke collega's die zeggen dan "ja hallo, ze profiteert al jaren mee. Kijk al die Gucci tasjes, doe niet zo moeilijk". Ik spreek even voor

mijzelf, maar als je het mij vraagt en ik wil eerlijk en open zijn tegen jullie, heb ik daar op een of andere manier [moeite mee]. Misschien komt het omdat je denkt "maar vrouwen doen dat soort dingen toch niet?".'

Rechter1

Op de derde plaats geven professionals aan dat er bij meisjes meer rekening mee wordt gehouden met door welke medewerker het contactmoment wordt geleid en dat het gesprek transparant verloopt. Er wordt bijvoorbeeld voor gekozen om het gesprek te laten voeren door een vrouwelijke collega in plaats van een mannelijke, twee collega's in plaats van één of om de deur van de gespreksruimte open te houden. Deze beslissingen worden hoofdzakelijk bij meisjes genomen, enerzijds om te zorgen dat de vrouwelijke verdachte zich comfortabel voelt en anderzijds ter bescherming van mannelijke collega's tegen eventuele (onterechte) beschuldigingen van seksueel overschrijdend gedrag. Dit laatste lijkt bij vrouwelijke verdachten namelijk vaker voor te komen dan bij mannelijke verdachten. Meerdere mannelijke respondenten geven aan om deze reden meer afstand te bewaren tot vrouwelijke verdachtes en bijvoorbeeld geen hand op hun schouder te leggen, iets waar ze minder bewust over nadenken bij mannelijke verdachten.

'Met zeden is het sowieso... met een jonge meid in een gespreksruimte... de druk is er nu een beetje van af, maar er is wel een periode geweest dat je daar, nou ja ik ben wat ouder dan 25, om daar echt wel goed op te letten. Dat je een collega langs laat lopen, dat je het gesprek niet alleen doet of dat het verstandiger is dat een vrouw het doet. En het is voor meiden ook wel, tenminste dat is meer de verwachting, dat het soms lastig is om over seksueel getinte daden of gedachtes te praten, maar dat blijkt [bij deze cliënt] helemaal niet zo te zijn hoor.'

RvdK2

Ten vierde zouden medewerkers van adviseringsinstanties bij meisjes in sommige gevallen hun adviezen anders toelichten dan bij jongens. In de gesprekken met medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming komt bijvoorbeeld naar voren dat sekse een rol speelt in het LIJ (Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen). Met behulp van dit instrument analyseren raadsonderzoekers de situatie van een jongere en zijn of haar mogelijk achterliggende problematiek. Aan de hand van de uitkomsten van het LIJ is het mogelijk om het recidiverisico van de jongere in te schatten. De gesproken raadsmedewerkers geven aan niet op de hoogte te zijn van de wijze waarop sekse een rol speelt in de uitkomsten van het LIJ. Voor RvdK3 is dit een reden om in sommige gevallen, weliswaar in overleg, het LIJ niet te gebruiken zodat haar advies niet wordt beïnvloed door bepaalde aannames die worden gedaan op basis van sekse. Sekse speelt in tegenstelling tot het LIJ geen rol in het RISC, het risicotaxatie- en adviesinstrument dat gebruikt wordt door Reclassering Nederland. Toch formuleren ook sommige medewerkers van de reclassering hun advies bij meisjes op een andere manier dan bij jongens. Reclassering³ geeft bijvoorbeeld aan dat hij bij een van zijn vrouwelijke cliënten 'meer eigen gevoel' toevoegd aan het rapport door in eigen woorden weer te geven hoe volgens hem de situatie van de verdachte begrepen moet worden omdat andere professionals zich anders kunnen vergissen door het gedrag dat de verdachte op zitting vertoont en het stereotipe beeld dat zij hebben van meisjes.

Ten vijfde geven de geïnterviewde advocaten aan dat zij in hun verweer inspelen op de beeldvorming die, zowel in de maatschappij als in de strafrechtketen, bestaat over meisjes. Wanneer het dossier een mogelijkheid geeft om een vrouwelijke cliënt op een 'stereotipe vrouwelijke wijze' te *framen*, bijvoorbeeld als slachtoffer van een loverboy

of moeder van jonge kinderen, wordt hier gebruik van gemaakt in de verdedigingstechniek. Advocaat2 geeft bijvoorbeeld aan dat de zwangerschap van een vrouwelijke cliënt 'een godsgeschenk' is voor advocaten omdat de vrouwelijke verdachte dan een andere behandeling kan krijgen. Door dit soort frames te gebruiken, proberen advocaten een andere uitkomst van het strafproces te bewerkstelligen. Dergelijke stereotype frames zou bij mannelijke cliënten minder goed werken. In plaats van een mogelijke slachtofferrol wordt er bij jongens bijvoorbeeld voor gekozen om de nadruk te leggen op de beperkte rol die de mannelijke verdachte heeft gespeeld in het delict.

'De tactiek was al een beetje om het zo te spelen dat vrij snel duidelijk werd dat zij onder invloed van hem stond. We hebben ook nog geprobeerd om haar zo ver te krijgen dat ze aangifte tegen hem zou doen, maar dat wilde ze uiteindelijk niet. Maar dat was wel het frame dat wij gekozen hebben. Uiteindelijk heeft dat er ook toe geresulteerd dat zij vrij snel uit voorlopige hechtenis kwam. En die jongen heeft daar een tijd ingezeten. [...] In dit geval was dit het frame dat we konden kiezen en wat we moesten kiezen. In het geval van een jongen kan dat in zo'n situatie moeilijker.'

Advocaat1

'Dat oude beeld van de vrouw, dat probeer je wel uit te buiten.'

Advocaat2

Tot slot lijken ook praktische overwegingen een rol te spelen in het strafproces van meisjes. Nederland telt vier justitiële jeugdinrichtingen (JJI's), waarvan drie JJI's voor jongens en slechts één JJI voor meisjes. Volgens verschillende rechters leidt dit tot een capaciteitsprobleem. Het feit dat er weinig plaatsingsmogelijkheden zijn voor meisjes zou een rol spelen in de overwegingen van rechters. Er zou bij meisjes om deze reden eerder worden uitgezocht of er mogelijkheden bestaan voor een uithuisplaatsing, huisarrest of een gesloten jeugdzorginstelling. De detentiecapaciteit heeft dus niet zo zeer invloed op de strafoplegging maar lijkt in een eerdere fase een rol te spelen, als er gekeken wordt of de zaak civielrechtelijk kan worden afgehandeld of bij voorlopige hechtenis.

'Bijvoorbeeld voor jongens hebben we kleinschalige voorzieningen in [plaatsnaam]. Daar kunnen ze gewoon nog naar school gaan en dan zitten ze wel vast. Maar zo'n plek hebben we bijvoorbeeld niet voor meisjes. Dus dan ga je toch eerder kijken of je het civiel moet oplossen met de uithuisplaatsing. Kan iemand eerder geschorst naar huis, wat zijn de mogelijkheden?'

Rechter3

4.4 Discussie en conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht in welke mate sekse een rol speelt in de overwegingen van justitiële professionals. Hiervoor is eerst nagegaan in hoeverre professionals verschillen zien tussen meisjes en jongens op een aantal vlakken die relevant zijn voor hun overwegingen, namelijk delictgedrag, de houding die verdachten aannemen tijdens contact met professionals en hun achterliggende problematiek. Tevens is gekeken in hoeverre er onder professionals andere beeldvorming heerst over meisjes dan over jongens en op welke wijze professionals sekse attribueren. Vervolgens is

nagegaan op wat voor manieren dit alles invloed heeft op de strafrechtelijke overwegingen van professionals. Om dit te onderzoeken zijn 25 interviews uitgevoerd met justitiële professionals uit zes verschillende instanties.

Uit de resultaten blijkt allereerst dat professionals verschillen opmerken in het gedrag en de problematiek van meisjes en jongens. Wat betreft het delictgedrag valt meerdere professionals op dat meisjes, in tegenstelling tot jongens, vaak niet de belangrijkste rol hebben in een delict dat samen met medeverdachten wordt gepleegd, en dat geweldsdelicten geregeld vooraf worden gegaan door een langdurig online conflict. Hierdoor zouden opsporingsactiviteiten zich focussen op mannelijke verdachten, omdat zij vaak een belangrijkere en duidelijkere rol hebben in het delict en sociale media minder een rol speelt. Het vluchtige karakter van sociale media levert namelijk bewijs-technisch problemen op. Daarnaast merken professionals op dat meisjes vaak betrokken raken bij criminaliteit door jongens en dat groepsdruk- en dynamiek een minder grote motivatie lijkt te zijn voor delinquent gedrag.

Ook zien professionals verschillen in de houding die vrouwelijke en mannelijke verdachten aannemen tijdens contactmomenten met professionals, zoals politieverhoren, gesprekken met adviseringsinstanties en rechtszittingen. Meisjes zouden zich over het algemeen meer openstellen, eerder een bekennende verklaring afleggen, communicatief vaardiger overkomen en meer zelfinzicht tonen. Hierdoor kan soms een contrasterend beeld ontstaan tussen hoe meisjes zich gedragen tijdens officiële gesprekken en hun delictgedrag. Daarnaast tonen meisjes meer emoties dan jongens tijdens deze contactmomenten aldus de professionals. Verschillende professionals geven aan dat deze emoties niet altijd oprecht zijn en soms tot doel lijken te hebben om de betreffende professional te bespelen in de hoop dat dit hun strafzaak ten goede komt.

De meningen van de gesproken professionals zijn verdeeld over de mate waarin sekseverschillen zijn op te merken in achterliggende problematiek van verdachten. Een deel van de respondenten heeft het idee dat bij meisjes meer (civiele) problematiek speelt, wat overeenkomt met de resultaten van hoofdstuk 3. Andere respondenten zijn van mening dat de mate van civiele problematiek ongeveer hetzelfde is voor meisjes en jongens, maar dat jongens hier vooral externaliserend op reageren, bijvoorbeeld in de vorm van agressie, terwijl meisjes internaliserende copingstrategieën toepassen, waardoor meisjes pas in beeld komen bij (strafrechtelijke) instanties als er al veel heeft plaatsgevonden op dit vlak.

Naast de verschillen die professionals zien in het gedrag en de problematiek van meisjes en jongens, is nagegaan in hoeverre beeldvorming over meisjes en jongens een rol speelt in de overwegingen van professionals. Tijdens de interviews kwamen grofweg twee beelden/stereotypen van meisjes naar voren. Het eerste beeld betreft een algemeen beeld van (niet per definitie delinquente) meisjes. Meisjes zouden kwetsbaarder, eerlijker, gevoeliger en kwetsbaarder zijn, wat tot gevolg heeft dat wordt verondersteld dat zij, in tegenstelling tot jongens, nauwelijks (gewelddadige) delicten plegen. Sommige professionals geven aan hierdoor eerder te schrikken als een meisje dan toch een (ernstig) delict pleegt. Ten tweede bestaat er beeldvorming over delinquente meisjes in het bijzonder. Enerzijds zou over deze groep een positief beeld heersen, bijvoorbeeld dat zij wel een goede reden voor het delict moeten hebben gehad, dat ze zich aan de regels zullen houden en niet gauw zullen recidiveren. Anderzijds menen de professionals dat delinquente meisjes juist manipulatiever en slimmer zijn in het plegen van delicten dan hun mannelijke leeftijdsgenoten.

De vraag is in hoeverre bovenstaande invloed heeft op de overwegingen van justitiële professionals ten aanzien van jonge verdachten. Een deel van de respondenten is van mening dat sekse geen rol speelt in hun overwegingen. De persoonlijke omstandigheden van de verdachte zouden centraal staan bij deze overwegingen en sekse zou hier geen invloed op hebben. Tegelijkertijd geeft een meerderheid van de professionals aan wel degelijk in sommige gevallen andere afwegingen te maken bij meisjes. Ten eerste menen zij dat de focus ligt op mannelijke verdachten in de opsporingsfase, waardoor er soms geen rekening wordt gehouden met de mogelijkheid van een vrouwelijke verdachte. Ten tweede zou er in de strafrechtketen meer aandacht zijn voor de kwetsbaarheid van meisjes, waardoor bijvoorbeeld eerder een zorgmelding zou worden gemaakt door de politie of wordt nagegaan of de vrouwelijke verdachte niet tevens slachtoffer is. Ook wordt er bij meisjes meer rekening gehouden met de transparantie van contactmomenten tussen de verdachte en de professional, aldus de respondenten. Er wordt bijvoorbeeld voor gekozen om een vrouwelijke in plaats van een mannelijke medewerker het gesprek te laten voeren, het vier ogen principe toe te passen of om de deur van de gespreksruimte open te laten. Deze maatregelen worden mogelijk genomen om de vrouwelijke verdachte op haar gemak te stellen maar ook om, voornamelijk mannelijke, professionals te beschermen tegen beschuldigingen van seksueel overschrijdend gedrag. Op de vierde plaats zouden adviseringsinstanties in sommige gevallen hun adviezen over vrouwelijke verdachten meer toelichten om te voorkomen dat beeldvorming over meisjes invloed heeft op de verdere besluitvormingsprocessen. Advocaten geven juist aan op deze beeldvorming over meisjes in te spelen in hun verweer. Zij zouden, als de mogelijkheid zich voordoet, hun vrouwelijke cliënt *framen* als slachtoffer van een loverboy, zorgzame moeder of ander 'vrouwelijk stereotype', om strafvermindering te bewerkstelligen. Tot slot kunnen ook logistieke beperkingen in strafrechtelijke voorzieningen voor meisjes een rol spelen in overwegingen van professionals, met name die van rechters. De beperkte detentiecapaciteit voor meisjes in de voorlopige hechtenisfase zou er in sommige gevallen voor zorgen dat er tot civiele afhandeling wordt overgegaan en zou vooral spelen in de fase van voorlopige hechtenis. Dit kan mogelijk leiden tot een *selffulfilling prophecy*; als er te weinig detentieplekken zijn voor vrouwen, wordt detentie minder opgelegd, waardoor het beeld ontstaat of wordt versterkt dat dergelijke detentieplaatsen niet nodig zijn, wat vervolgens weer kan leiden tot het niet uitbreiden of verkleinen van de detentiecapaciteit voor meisjes.

Sekse lijkt dus wel degelijk een rol te spelen in de overwegingen van justitiële professionals ten aanzien van verdachten, al lijken deze processen vooral indirect of impliciet te verlopen. Op basis van de interviews bestaat bijvoorbeeld de indruk dat er een verschil zit in de proceshouding van meisjes en jongens in alle fasen van de strafrechtketen, maar vooral aan het begin van de strafrechtketen. Jongens zouden zich over het algemeen vaker beroepen op hun zwijgrecht dan meisjes. Dit soort verschillen kunnen er indirect voor zorgen dat professionals andere afwegingen maken voor meisjes dan voor jongens. Daarnaast lijkt beeldvorming over meisjes, grotendeels impliciet, te zorgen voor andere afwegingen. Maatschappelijke en/of culturele verwachtingen, waaronder de aanname dat meisjes zich beter aan regels houden en minder snel zullen recidiveren, kunnen impliciet een rol spelen in de strafrechtelijke beslissingen van professionals. De vraag blijft echter wat de gevolgen hiervan zijn, bijvoorbeeld voor de strafoplegging.

Wat verder opvalt is dat een deel van de professionals (in eerste instantie) lijkt te ontkennen dat sekse en beeldvorming hierover een rol kan spelen in hun overwegingen. Bij veel professionals leek pas gedurende het interview bewustwording te ontstaan

over de overwegingen die zij maken ten aanzien van meisjes. Dit kan te maken hebben met het feit dat binnen de zes instanties nauwelijks tot geen bijzondere aandacht wordt besteed aan vrouwelijke verdachten, wat niet vreemd is gezien het geringe aantal meisjes dat in de strafrechtketen terechtkomt. Veel gesproken professionals gaven aan dat dit onderzoek de eerste keer was dat er zo specifiek op de doelgroep werd ingegaan. Binnen de strafrechtketen lijkt dus niet zo zeer sprake te zijn van een 'blinde vlek' voor meisjes, maar eerder een 'blinde vlek' voor wijzen waarop meisjes mogelijk anders bejegend worden dan jongens.

Wat daarnaast duidelijk wordt, is dat er binnen de strafrechtketen wordt ingespeeld op beeldvorming over meisjes door verschillende partijen. Niet alleen advocaten geven aan dergelijke beeldvorming, waar mogelijk, te gebruiken voor hun verweer, ook sommige meisjes zelf lijken in te spelen op beeldvorming, door bijvoorbeeld te gaan huilen tijdens de rechtszitting of mannelijke professionals te beschuldigen van seksueel overschrijdend gedrag, in de hoop dat dit hun zaak ten goede komt.

Ook lijkt er sprake te zijn van een wissenwerking tussen beeldvorming over meisjes onder professionals en de houding die meisjes aannemen tijdens het contact met professionals. Door beeldvorming kan het zijn dat professionals meisjes zachtaardiger benaderen, wat ervoor kan zorgen dat meisjes zich meer openstellen, eerder beknennen en beleefder communiceren, wat weer van invloed kan zijn op overwegingen ten aanzien van vervolging en veroordeling. Aangezien dit in alle fasen van de strafrechtketen lijkt te spelen, kan dit verklaren waarom de verhouding tussen meisjes en jongens binnen en buiten het zicht van politie en justitie zo scheef is en alleen maar schever wordt naarmate ze verder in de strafrechtketen komen.

Samenvattend, verschillen in gedrag en problematiek tussen meisjes en jongens en beeldvorming over meisjes onder professionals lijken voor andere afwegingen te zorgen op een aantal vlakken. Hierbij kan de vraag gesteld worden welke groep dit ten goede komt. Worden vrouwelijke of juist mannelijke verdachte hierdoor vooropgesteld? Het feit dat er meer aandacht lijkt te zijn voor de kwetsbaarheid van vrouwelijke verdachten, dat er bij deze groep voor meer transparantie tijdens contactmomenten met professionals wordt gezorgd en dat professionals van adviseringsinstanties hun adviezen soms meer toegelicht bij vrouwelijke verdachten, zou erop wijzen dat dit werkt in het voordeel van meisjes. Wellicht zou er zelfs sprake kunnen zijn van een 'blinde vlek' voor de behoeften en kwetsbaarheden van jongens. Het is namelijk niet ondenkbaar dat een deel van de mannelijke verdachten eenzelfde kwetsbaarheid heeft als verondersteld wordt van vrouwelijke verdachten. Zouden mannelijke verdachten daarom niet ook baat kunnen hebben bij eenzelfde bejegening als vrouwelijke verdachten op deze vlakken?

4.5 Beperkingen

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen waardoor bovenstaande resultaten voorzichtig geïnterpreteerd dienen te worden. Ten eerste zijn omwille van de tijd die voor het onderzoek beschikbaar was, een beperkt aantal respondenten gesproken per instantie en zijn niet van elke instantie even veel medewerkers geïnterviewd. De resultaten kunnen daarom niet worden gezien als een afspiegeling van de algehele opvattingen en ervaringen van medewerkers van de gesproken instanties. Het biedt slechts een eerste beeld van factoren die een rol kunnen spelen bij de overwegingen van professionals ten aanzien van meisjes. Van de Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering Nederland en de advocatuur zijn minder medewerkers gesproken dan van

de politie, het Openbaar Ministerie en de rechtspraak, waardoor de informatie die de medewerkers uit de eerste drie instanties hebben gegeven minder goed onderling vergelijkbaar en controleerbaar is dan de informatie geven door medewerkers uit de andere drie instanties. Doordat van elke professie ten minste twee respondenten zijn gesproken, is de informatie wel verifieerbaar, maar mogelijk had het onderzoek versterkt kunnen worden door van elke instantie minimaal tien respondenten te interviewen.

Ten tweede moet bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten rekening worden gehouden met de scheve verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke verdachten in de strafrechtketen. De geïnterviewde professionals hadden in hun werk aanzienlijk minder te maken met meisjes dan met jongens. Bij de meeste professionals lag het aandeel meisjes in hun caseload rond de 10%. Dit maakte het voor professionals niet alleen lastig om algemene uitspraken te doen over meisjes maar ook om een vergelijking te trekken met jongens.

Ten derde is tijdens de interviews niet specifiek ingegaan op een aantal zaken die van invloed kunnen zijn op de bejegening van meisjes en jongens in de strafrechtketen, zoals de ernst van delicten of de kans op recidive. Indien meisjes bijvoorbeeld significant minder vaak ernstige delicten zouden plegen, is het niet verwonderlijk dat zij over het algemeen anders worden bejegend in de strafrechtketen.

Een vierde beperking betreft de onderzoeksmethode. Dit onderzoek had tot doel om de overwegingen van justitiële professionals ten aanzien van delinquente meisjes in kaart te brengen. Door middel van interviews is veel informatie verzameld over de ervaringen en opvattingen van professionals op dit vlak, maar we hebben geen zicht kunnen krijgen op de tijdlijn door de keten heen en de exacte momenten waarop meisjes afvallen in plaats van doorstromen in de strafrechtketen. In toekomstig onderzoek zou dit probleem ondervangen kunnen worden door concrete casussen vanaf het eerste politiecontact te volgen door de strafrechtketen heen.

4.6 Concluderend

Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er aanwijzingen zijn dat sekseverschillen in gedrag en problematiek van verdachten alsook maatschappelijke/culturele verwachtingen over meisjes en jongens van invloed zijn op de strafrechtelijke overwegingen van justitiële professionals. Dit lijkt echter voornamelijk een indirect of impliciet proces te zijn. Binnen de strafrechtketen lijkt dus niet zo zeer sprake te zijn van een 'blinde vlek' voor meisjes, maar eerder een 'blinde vlek' voor de wijzen waarop meisjes mogelijk anders bejegend worden dan jongens. De vraag is welke gevolgen dit kan hebben en voor wie.

5 Meisjes en jongens in strafrechtelijke vonnissen

Samenvatting

Dit hoofdstuk richt zich op de overwegingen van rechters ten aanzien van het opleggen van sancties aan verdachten. Aan de hand van vonnissen van de meervoudige kamer met betrekking tot eenvoudige geweldsdelicten en gewelddadige vermogensdelicten is gekeken hoe meisjes en jongens verschillen op delictskenmerken en daderkenmerken en in hoeverre een rechter andere overwegingen maakt bij meisjes ten opzichte van jongens.

Resultaten laten zien dat er weinig inhoudelijke verschillen gevonden kunnen worden tussen meisjes en jongens in delictskenmerken alsook persoonskenmerken. Slechts op twee punten was er een statistisch aantoonbaar verschil tussen de meisjes en de jongens: sekse van mededaders en delictsgeschiedenis. Meisjes in de meegenomen vonnissen hadden significant meer vrouwelijke mededaders en waren vaker *first offender* ten opzichte van de jongens. In de overwegingen van rechters is geen verschil aantoonbaar tussen meisjes en jongens. Sekse wordt nergens expliciet genoemd als motivatie voor een rechter in de strafoplegging en ook in de genoemde aspecten die hebben meegewogen in de strafoplegging zit geen verschil tussen meisjes en jongens. Verschillen zijn wel aantoonbaar tussen minderjarige en meerderjarige daders of tussen de verschillende delicten (eenvoudige geweldsdelicten tegenover gewelddadige vermogensdelicten). Hieruit kan worden geconcludeerd dat het type delict alsook de leeftijd van verdachte meer impact lijkt te hebben op de overwegingen van rechters dan de sekse van de verdachte.

De bovenstaande bevindingen kunnen erop duiden dat meisjes en jongens die wegens een geweldsmisdrijf door de meervoudige kamer worden berecht, inhoudelijk weinig van elkaar verschillen in de delicten die ze plegen en in de persoonskenmerken. In de motivering voor de strafoplegging lijkt de rechter geen onderscheid te maken op basis van sekse. Daarentegen kan er ook sprake zijn van een impliciet proces, waardoor de sekse van de dader wel een rol speelt in hoe er naar bepaalde aspecten gekeken wordt, maar dit niet is terug te vinden in de vonnissen. Daarnaast is slechts gekeken naar twee typen delicten, namelijk eenvoudige geweldsdelicten en gewelddadige vermogensdelicten. Onbekend is hoe deze delicten en de steekproef van dit onderzoek zich verhouden tot criminaliteit in algemene zin.

5.1 Inleiding

Het laatste hoofdstuk van dit rapport richt zich specifiek op het einde van de strafrechtketen, namelijk de overwegingen van rechters ten aanzien van het opleggen van sancties aan verdachten voor schuldig bevonden delicten. Door de rechter wordt aan de hand van het delict en de persoon van de verdachte bekeken welke sanctie passend en geboden is. Uit hoofdstuk 4 blijkt dat er ook onder rechters het beeld bestaat dat meisjes kwetsbaarder, slimmer en berekender zijn dan jongens en minder recidiveren. Onduidelijk blijft in hoeverre deze beeldvorming, al dan niet impliciet, invloed heeft op de overwegingen van rechters ten aanzien van de sanctionering van meisjes. In dit

hoofdstuk wordt daarom aan de hand van strafrechtelijke vonnissen van rechters gekeken welke overwegingen spelen ten aanzien van meisjes, aansluitend bij de derde onderzoeksvraag van dit rapport.

Er zal in dit hoofdstuk een vergelijking worden getrokken tussen vonnissen over vrouwelijke verdachten en vonnissen over mannelijke verdachten, waarbij specifiek zal worden gericht op geweldsdelicten. Hiervoor is gekozen om de strafzaken vergelijkbaar te houden qua type delict. Interessant is daarnaast dat het met name de geweldszaken zijn die in het vorige hoofdstuk genoemd worden als delicten waarin verschillen worden gezien tussen jongens en meisjes. Zo hebben volgens professionals geweldsdelicten bij meisjes vaak een langere aanloop dan jongens, hebben ze een andere rol wanneer er gewelddadige overvallen worden gepleegd en wijkt de wijze van geweldsgebruik bij meisjes af van het geweldsgebruik van jongens. Om die reden zal in dit hoofdstuk ook worden gekeken in hoeverre de gepleegde delicten inhoudelijk van elkaar verschillen.

Aan het einde van dit hoofdstuk wordt verwacht meer inzicht te hebben in de motiveringen van rechters rondom strafoplegging en de mate waarin de sekse van de dader hier mogelijk een rol in speelt. Worden er voor meisjes andere aspecten aangehaald door de rechter in de strafmotivering? Daarnaast zal worden ingegaan op eventuele verschillen in de delicten die gepleegd zijn, vallende onder de noemer van eenvoudige geweldsdelicten of gewelddadig vermogensdelict, en tussen meisjes en jongens die voor de rechter verschijnen.

5.2 Methode

Om inzicht te krijgen op de overwegingen van rechters met betrekking tot jongens en meisjes zijn strafrechtelijke vonnissen uit de jaartallen 2010 tot en met 2019 geanalyseerd waarin sprake was van enkelvoudige mishandeling of gewelddadige vermogensmisdrijven. Hieronder zal de methode verder worden toegelicht.

5.2.1 Bronnen

Door het analyseren van uitgeschreven strafrechtelijke vonnissen is onderzocht welke overwegingen er spelen bij het sanctioneren van delinquente meisjes in vergelijking tot jongens. Hiertoe zijn de strafzaken gebruikt die voor een meervoudige kamer zijn behandeld, aangezien alleen deze strafzaken genoeg gedetailleerde informatie bevatten om uitgebreid te kunnen analyseren. Enkelvoudige zittingen worden namelijk vaak verwerkt als Aantekening Mondeling Vonnis (AMV), waardoor inhoudelijke informatie zoals argumentatie rondom de sanctionering ontbreekt. Doordat ervoor is gekozen om naar meervoudige zittingen te kijken, betreffen de strafzaken hoofdzakelijk ernstige delicten en met name geweldsdelicten. Om zoveel mogelijk de vergelijking tussen strafzaken over meisjes en jongens mogelijk te maken, is ervoor gekozen om specifiek te kijken naar de geweldsdelicten eenvoudige mishandeling en gewelddadige vermogensmisdrijven. In eerste instantie is ervoor gekozen om strafzaken te selecteren uit 2019 omdat dit het meest recente jaartal is waarbij geen sprake kon zijn van vertekende cijfers door de coronacrisis. Dit leverde echter te kleine aantallen op voor de groep minderjarige meisjes met eenvoudige mishandeling, waardoor de selectie is uitgebreid met eerdere jaartallen. De uiteindelijke selectie bevatte zaken uit de jaartallen 2010 tot en met 2019.

5.2.2 Dataverzameling

De steekproef is gerandomiseerd getrokken op basis van gegevens uit de Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). De parketnummers van de steekproef van zestig vonnissen zijn vervolgens ontsleuteld opgestuurd naar een beveiligde omgeving van de Raad voor de rechtspraak, waartoe de onderzoekers toegang hebben. Deze zaken zijn eerst opgezocht via www.rechtspraak.nl. Op deze website worden gepseudonimiseerde strafzaken gepubliceerd wanneer de zaak bijvoorbeeld in de media is geweest, van bijzonder belang is voor bepaalde groepen of een jurisprudentievormend karakter heeft. De overige parketnummers zijn vervolgens opgezocht in het e-archief van Raad voor de rechtspraak, waar de onderzoekers toegang toe hadden via een geleende en beveiligde laptop met een persoonlijk account. In eerste instantie is een steekproef getrokken van 60 vonnissen uit de jaartallen 2015 tot en met 2019, waarbij de zaken evenredig werden verdeeld wat betreft sekse (vrouw vs. man), leeftijdsgroep (adolescenten vs. jongvolwassenen) en delict (eenvoudige mishandeling vs. gewelddadig vermogensmisdrijf). Hieruit bleek dat slechts 28 vonnissen beschikbaar zijn via de website of het e-archief. Gezien het tijdsbestek van het onderzoek en de gemiddelde doorlooptijd alvorens vonnissen na opvragen beschikbaar worden, zoals ervaren in voorgaand onderzoek vanuit het WODC, is besloten om een verdere steekproef te trekken om zodoende op ongeveer 60 beschikbare vonnissen uit te komen. Deze aanvullende steekproef bestond uit 96 zaken uit de jaren 2010 tot en met 2014, wederom evenredig verdeeld wat betreft sekse (vrouw vs. man), leeftijdsgroep (adolescenten vs. jongvolwassenen) en delict (eenvoudige mishandeling vs. gewelddadig vermogensmisdrijf).

Van de in totaal 156 vonnissen, waren er 73 vindbaar via de website of het e-archief. Om de vindbare zaken te vergelijken met de zaken die niet terug te vinden waren, zijn de verschillende groepen met elkaar vergeleken. Hieruit bleken geen significante verschillen tussen de beschikbare vonnissen en de vonnissen die niet terug te vinden waren, namelijk tussen jongens en meisjes ($X^2(2, 156)=1,262, p=0,261$), eenvoudige mishandeling en gewelddadige vermogensmisdrijven ($X^2(2, 156)=0,026, p=0,873$) en minderjarig of meerderjarige verdachten ($X^2(2, 156)=0,232, p=0,630$). Dat er geen verschillen op deze kenmerken zijn wil zeggen dat ze op deze kenmerken representatief zijn voor de vonnissen in de steekproef. De steekproef is random geselecteerd uit de OBJD, waardoor er geen redenen zijn om te veronderstellen dat de selectie van geanalyseerde zaken niet representatief is voor zaken met eenvoudige mishandeling of gewelddadige vermogensmisdrijven in de meervoudige kamer in algemene zin.

Tijdens het coderen is het aantal vonnissen teruggelopen tot 56 zaken die meegenomen zijn voor de analyse. Dit hing onder andere samen met het enkel beschikbaar zijn van een TUL of verlenging PIJ van het parketnummer in plaats van de inhoudelijke bespreking; vrijspraak voor het (gewelds)delict; of het kiezen van één vonnis wanneer er sprake was van meerdere mededaders. Daarnaast bleek één zaak tijdens het coderen te gaan om een persoon met genderdysforie. Deze persoon is niet meegenomen in onderstaande tabel. Gezien de unieke mogelijkheid die deze casus kan bieden om inzicht te krijgen in de rol van gender bij de overwegingen van rechters in het sanctioneren, is besloten om deze casus als box in de resultaten mee te nemen (zie box 5.3). De uiteindelijke verdeling van de vonnissen in verschillende groepen is als volgt.

Tabel 5.1 Verdeling van groepen in vonnissen

		Vrouwen	Mannen
Enkelvoudige mishandeling	Minderjarig	7	9
	Meerjarig	6	7
Gewelddadig vermogensmisdrif	Minderjarig	7	6
	Meerjarig	6	8
		26	30

5.2.3 Analyse

De strafrechtelijke uitspraken uit de periode 2010-2019 zijn geanalyseerd door middel van een inhoudsanalyse (Elo & Kyngäs, 2007). De eerste twaalf vonnissen die beschikbaar waren op www.rechtspraak.nl zijn door meerdere onderzoekers doorgenomen en inhoudelijk besproken. Daarbij viel op dat in vrijwel alle vonnissen wordt vermeld dat rechters 'bij de strafoplegging rekening houden met de aard en de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder dit is begaan en de persoon van de verdachte zoals die uit het dossier en tijdens de behandeling ter terechtzitting naar voren zijn gekomen'. Nergens wordt beschreven wat precies onder aard, ernst, omstandigheden en persoon van de verdachte wordt verstaan. Daarom is een overzicht gemaakt van relevante kenmerken die betrekking hebben op deze vier factoren en regelmatig in verschillende vonnissen worden benoemd. Op basis hiervan is een codeboek opgesteld. Het codeboek bestaat uit twee delen.

Deel 1 van het codeboek richt zich met name op de inhoudelijke kenmerken van het delict en de persoon van de dader. Deze kenmerken zijn eerst tekstueel gecodeerd, waarna een groot deel van de codes zijn gekwantificeerd, zodat de inhoudelijke kenmerken van vonnissen over meisjes en jongens zowel tekstueel als kwantitatief vergeleken kunnen worden (zie codeboek in bijlage 9).

Deel 1 van het codeboek bestaat uit een aantal hoofdcategorieën met daaronder behorende codes, namelijk:

- algemene informatie: sekse, leeftijd, schuldig bevonden feit(en), toepast strafrechtstelsel en de verblijfplaats (PI, JJI of niet in voorlopige hechtenis);
- misdrijfkenmerken: informatie over eventuele medeverdachten en rol van verdachte, informatie over slachtoffers, impact van het delict, gewelds- en wapengebruik, motief/aanleiding, vooropgezet plan en gemoedstoestand ten tijde van het delict;
- daderkenmerken: houding na delict (emotie, bekennen, meewerken aan hulpverlening), delictsgeschiedenis; verleden met hulpverlening, recidiverisico, ontoerekeningsvatbaarheid en persoonskenmerken;
- advies: adviseringsinstanties, soort advies en motivering advies;
- standpunten en beoordeling: strafeis en onderbouwing officier van justitie alsook de verdediging, opgelegde straf en onderbouwing, opgelegde bijzondere voorwaarden en onderbouwing.

De bovenstaande codes bieden inzicht in de inhoudelijke verschillen in geweldsdelicten gepleegd door meisjes of jongens, maar bieden niet noodzakelijkerwijs inzicht in de motivering van rechters rondom het sanctioneren. Het tweede deel van het codeboek

keek daarom expliciet naar deze motivering (zie codeboek in bijlage 9). De strafmotivering is een apart gedeelte van het vonnis wat volgt op de bewezenverklaarde feiten en het vaststellen of de dader en het delict als strafbaar worden gezien. Nadat in de strafmotivering is vermeld dat er rekening is gehouden met de aard en ernst van het delict, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van de verdachte, wordt er vermeldt dat 'daarbij in het bijzonder het volgende in aanmerking is genomen'. Hierna volgen een aantal factoren die in het bijzonder van belang zijn geweest voor de overwegingen van rechters. Deze factoren zijn de basis voor codeboek deel 2.

Voor elk vonnis is hiertoe gekeken of de rechter in de strafmotivering iets noemt over bepaalde aspecten van het delict en de persoon van de dader. Hiertoe zijn de volgende aspecten uitgelicht:

- delictskenmerken: ernst, motief, rol slachtoffer en rol dader;
- persoonskenmerken: ontoerekeningsvatbaarheid, handelingen of houding na delict, hulpverlening, verleden, risicofactoren, beschermende factoren, delictengeschiedenis, recidiverisico.

Voor het eerste gedeelte van het codeboek werd het gehele vonnis bekeken en zijn stukken tekst gecodeerd. Het tweede gedeelte van het codeboek werd alleen gecodeerd in de strafmotivering van de rechter en werd als dichotome variabele (wel/niet genoemd) gecodeerd.

De vonnissen die beschikbaar waren via www.rechtspraak.nl zijn allereerst gecodeerd op basis van deel 1 van het codeboek met behulp van ATLAS.ti, een softwareprogramma geschikt voor de analyse van kwalitatieve data. Na codering zijn de codes overgezet naar Excel, aangezien niet iedere onderzoeker toegang had tot het codeerprogramma. Van de niet-gepseudonimiseerde vonnissen die toegankelijk waren via het e-archief van Raad voor de rechtspraak zijn de niet-herleidbare gegevens die bij een code horen, overgetypt in een Word-bestand en overgezet naar Excel. Zodoende was er één Excel-bestand met daarin stukken tekst per vonnis behorende bij een bepaalde code. In een apart Excel-bestand is vervolgens ook het tweede gedeelte van het codeboek gecodeerd.

Analyse heeft vervolgens tweeledig plaatsgevonden, zowel toetsend als beschrijvend. Waar mogelijk is de tekstuele informatie uit een vonnis gekwantificeerd om in tabellen weer te geven en zodoende de verschillen tussen meisjes en jongens inzichtelijk te maken. Hierbij is gebruikgemaakt van een Fisher's Exact Test bij dichotome variabelen of Chi-kwadraat bij grotere kruistabellen om de verschillen statistisch te toetsen. Vervolgens is gekeken naar terugkerende patronen of thema's, welke de verschillen tussen meisjes en jongens in de sanctionering kunnen duiden. Hierbij is zowel gekeken naar de in een vonnis genoemde dader- en misdrijfkenmerken alsook de expliciete motivering van de rechtbank voor het opleggen van een bepaalde sanctie. Hierbij is de aanname dat, ook wanneer er geen expliciete link door de rechtbank is geformuleerd, deze kenmerken wel van invloed kunnen zijn geweest op eventuele verschillen in sanctionering.

5.3 Resultaten

Om na te gaan welke overwegingen spelen bij professionals ten aanzien van verdachte meisjes betreffende de beslisvorming voor beoordeling, is het relevant om te kijken

naar de motivering voor de op te leggen straf of maatregel, en in het bijzonder het oordeel van de rechtbank. Om uitspraken te kunnen doen over de overwegingen van rechters ten aanzien van meisjes, is het belangrijk om eerst na te gaan in hoeverre vonnissen over meisjes verschillen van vonnissen over jongens. In paragraaf 5.3.1 wordt daarom de vergelijking getrokken tussen vonnissen over meisjes en jongens betreffende het type delict en een reeks delict- en persoonskenmerken. Mochten de vonnissen verschillen in deze delict- en persoonskenmerken, dan kan dit een verklaring bieden voor mogelijk andere afwegingen van rechters voor meisjes en jongens. In paragraaf 5.3.2 wordt vervolgens ingegaan op verschillen in de motivering van rechters omtrent de sanctionering van jongens en meisjes.

5.3.1 *Verschillen tussen jongens en meisjes*

In dit hoofdstuk wordt gefocust op twee typen delicten, te weten eenvoudige mishandeling en gewelddadige vermogensdelicten. Uit de vonnissenanalyse komt naar voren dat hier een verscheidenheid aan feiten onder kunnen vallen en ook mee samenhangen, waaronder straatroven, mishandeling van ambtenaren in functie, afpersing, overvallen en huiselijk geweld. Meisjes die voor deze feiten voor de rechter moeten verschijnen, lijken niet onder te doen voor jongens, zowel qua ernst van het delict als mate van geweldsgebruik:

'Feit 1: tegen het lichaam duwen, bij de haren beet te pakken en aan de haren te trekken en knietjes tegen het gezicht te geven en lichaam te stompen/slaan. Feit 2: knietjes tegen het gezicht te geven en (meermalen) tegen het hoofd te slaan en tegen de rug te trappen. [...] Door aldus te handelen heeft de verdachte ernstig inbreuk gemaakt op de lichamelijke integriteit van de jonge (en kwetsbare) slachtoffers en heeft zij hen (fors) letsel bezorgd en/of grote angst aangejaagd.'
Vonnis 3

Verder valt op dat enkele jonge vrouwen uit de steekproef voor de rechter moeten verschijnen voor kindermishandeling, meer specifiek de mishandeling en/of verwaarlozing van hun eigen kind. Dit delict komt niet voor bij de mannelijke verdachten uit de steekproef.

'Op [datum] slaat verdachte het slachtoffer meerdere malen met haar vlakke hand op haar bovenarmen. Zij pakt haar dochter daarna bij haar wangen vast. Vervolgens slaat verdachte haar dochter met een dubbelgevouwen telefoonsnoer op haar arm. Het slachtoffer loopt kraswonden aan haar gezicht en striemen op haar gezien en bovenarmen op. Verdachte verklaart op [datum] dat zij het slachtoffer de laatste periode iedere maand meerdere malen geslagen heeft. Meestal sloeg verdachte het slachtoffer met de vlakke hand of met een pollepel op de binnenkant van de handen van het slachtoffer.'
Vonnis 22

Oftewel, hoewel delicten op het eerste gezicht relatief eenduidig lijken qua delictscategorie, is er een grote verscheidenheid in het daadwerkelijke type delict. Hieronder zal verder worden ingegaan op verschillen tussen jongens en meisjes in delictskennmerken en persoonskenmerken.

5.3.2 *Verschillen in de expliciete overwegingen van rechters*

Nadat in de vorige paragrafen in kaart is gebracht of er verschillen zitten in vonnissen over meisjes en jongens in delict- en persoonskenmerken, wordt in deze paragraaf stilgestaan bij de expliciete overwegingen van rechters ten aanzien van de strafoplegging. Deze overwegingen zijn in vonnissen terug te vinden onder het oordeel van de rechtbank betreffende de motivering voor de op te leggen straf of maatregel. Aan het begin van de desbetreffende paragraaf wordt vaak de volgende zin gebruikt: 'Bij de strafoplegging houdt de rechtbank rekening met de aard en de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder dit is begaan en de persoon van verdachte zoals die uit het dossier en tijdens de behandeling ter terechtzitting naar voren zijn gekomen.' Vervolgens wordt vermeld dat 'daarbij in het bijzonder het volgende in aanmerking is genomen'. Hierna volgen een aantal factoren die in het bijzonder van belang zijn geweest voor de overwegingen van rechters en daarom (nogmaals) nadrukkelijk worden benoemd, zoals de ernst van het delict, de rol van de verdachte in het delict, de toerekeningsvatbaarheid van de verdachte en relevante factoren uit zijn of haar verleden (zie codeboek in bijlage 9).

Sekse wordt nergens expliciet genoemd als motivatie voor een rechter in de strafoplegging, noch wordt ergens in het vonnis duidelijk dat er sprake is van typering op basis van sekse of verbazing rondom iemands genderexpressie. Een uitzondering vormt de persoon met genderdysforie, zoals omschreven in box 5.3. Dit betekent dat, mocht sekse een rol spelen, dit impliciet gebeurt en de rechter zich hier wellicht ook niet of nauwelijks van bewust is.

Om na te gaan in hoeverre de expliciete overwegingen van rechters verschillen voor meisjes en jongens is per vonnis in kaart gebracht welke codes wel en niet worden genoemd als expliciete strafoverweging. Uit de analyse blijkt er geen significant verband gevonden te kunnen worden tussen sekse en de expliciete overwegingen van rechters. Oftewel, de factoren die rechters expliciet benadrukken in de strafmotivering, en die dus een belangrijke rol hebben gespeeld voor de strafoplegging, verschillen in deze vonnissen niet voor meisjes en jongens. Deze verschillen zijn berekend met behulp van een tweezijdige Fisher's Exact test. Voor de delictkenmerken kwam de alpha uit op 1.000 voor ernst, 0,591 voor motief, 0,363 voor de rol van verdachte en 1.000 voor de rol van het slachtoffer in het delict. Rechters lijken dus geen andere factoren rondom het delict te benoemen in hun motivatie voor de strafoplegging bij meisjes dan bij jongens. Ernst van het delict en de delictgeschiedenis van de verdachte worden het vaakst aangehaald als expliciete overweging. Deze factoren lijken dus zowel bij jongens als meisjes een belangrijke rol te spelen in de overwegingen van de rechter.

'Zeer kwalijk vindt de rechtbank dat verdachte en haar mededaders de privacy van [slachtoffer] op grove wijze hebben geschonden. Een woning is een plaats waar bewoners zich bij uitstek veilig zouden moeten voelen. Hierbij hebben verdachte en haar mededaders kennelijk in het geheel niet stilgestaan. Het heeft hen er in ieder geval niet van weerhouden om, ten koste van een ander, op deze manier snel aan geld te komen. Meer in het algemeen leidt het plegen van een dergelijk feit tot onveiligheidsgevoelens in de maatschappij.'

Vonnis 36

Box 5.2 Genderdysforie

Bij toeval was er in de meegenomen vonnissen ook een strafzaak uit 2018 van een persoon met genderdysforie. De strafzaak stond in het registratiesysteem als een vrouwelijke verdachte, waarbij de tenlastelegging uitging van een zij die een bepaald delict ten laste werd gelegd. De naam boven het vonnis was vrouwelijk en zal overeenkomen met de naam van de persoon zoals in de Basisregistratie Personen. Op aanvraag van persoon in kwestie is de aanschrijfvorm in de bewezenverklaring aangepast naar hij, wordt in de rest van de tekst gesproken over een mannelijke verdachte en staat in een voetnoot de geprefereerde roepnaam genoemd. Wanneer een vonnis niet inhoudelijk gelezen wordt, maar enkel wordt afgegaan op de registratie, wordt niet duidelijk dat het in deze strafzaak gaat over een persoon met genderdysforie en zal deze persoon als vrouwelijk worden meegenomen. Het biologisch construct sekse heeft in de strafrechtelijke keten de overhand.

Het desbetreffende vonnis is in de resultaten, waarin een dichotoom onderscheid gemaakt wordt tussen jongens en meisjes, niet meegenomen. Dit aangezien de toeschrijving van eventuele attributen op basis van sekse door rechters en het meenemen hiervan in de motivering, gebaseerd is op de onderliggende sekse zoals deze uit de registratiesystemen naar voren komt. In deze strafzaak is, in tegenstelling tot de andere zaken, met zekerheid te zeggen dat er sprake is van een persoon met genderdysforie. Er is hierdoor een verschil in de registratiesystemen, waar iemand als vrouw staat, en de benadering van verdachte tijdens de rechtszitting. Van andere zaken weten we echter niet hoe de verdachte zelf zijn of haar genderidentiteit ervaart of welke genderrol iemand tijdens de rechtszitting heeft aangenomen. Om die reden is besloten deze zaak apart te analyseren.

Desondanks is het interessant om te zien in hoeverre in deze zaak de sekse en de genderidentiteit van de persoon een rol lijken te spelen in de strafmotivering. In de stafoplegging van deze verdachte wordt de genderdysforie namelijk expliciet aangehaald vanuit de Pro Justitia rapportage als een 'ziekelijke stoornis van de geestvermogens', welke ook zou hebben bestaan ten tijde van het bewezenverklaarde. Het ten laste gelegde geweldsdelict wordt mede door de gebrekkige ontwikkeling en de 'ziekelijke stoornis van de geestvermogens' bij verdachte, die ook ten tijde van het delict aanwezig waren, in verminderde mate aan verdachte toegerekend. De genderdysforie van verdachte heeft hiermee een directe invloed op de strafmotivering vanuit de rechter. Dit in tegenstelling tot de andere vonnissen die zijn bekeken, waarbij sekse en genderidentiteit niet expliciet wordt genoemd als invloed op het soort straf of de hoogte hiervan.

'De rechtbank heeft wat betreft de persoon van verdachte kennisgenomen van het uittreksel uit de justitiële documentatie, d.d.. [datum], waaruit blijkt dat verdachte meerdere malen is veroordeeld voor mishandeling en dat ten tijde van het plegen van het bewezenverklaarde voor hem een proeftijd gold van een voorwaardelijke veroordeling, eveneens wegens mishandeling.'

Vonnis 29

Ook rondom de persoonskenmerken zijn geen significante verschillen gevonden. Met de tweezijdige Fisher's Exact test kwamen de volgende significantiewaardes naar voren: 0,556 voor toerekeningsvatbaarheid, 0,585 voor handelingen, 0,399 voor hulpverlening, 0,123 voor verleden, 0,790 voor risico, 1.000 voor beschermend, 0,689 voor delictgeschiedenis en tot slot 0,419 voor recidive. Hoewel het verleden van de

verdachte, waaronder een verleden met hulpverlening of traumatische gebeurtenissen, niet als significant naar voren komt, lijkt het wel scheef verdeeld binnen de onderzoeksgroepen. Trauma's in de kindertijd of andere aspecten uit de kindertijd van verdachte worden slechts in acht van de 55 vonnissen aangehaald door de rechter. In zes van de acht gevallen ging het hierbij om een meisje.

'Daarbij komt dat verdachte vroeger thuis het verkeerde voorbeeld heeft gekregen. Ook zij is vroeger geslagen en heeft een gebrek gekend aan sociaal-emotionele zorg.'

Vonnis 22

Naast de vergelijking van de vonnissen tussen meisjes en jongens, is ook gekeken naar verschillen tussen de leeftijdscategorieën (minderjarig en meerderjarig) en delictsgroepen (eenvoudige mishandeling en gewelddadige vermogensmisdrijven). Hoewel dit niet voortkomt uit de onderzoeksvraag, werd het interessant gevonden om te kijken in hoeverre hier wel of ook geen verschillen in motivering te zien zijn. Waar de invloed van sekse niet expliciet uit zou moeten maken in de strafoplegging, spelen leeftijd en het type delict deze aspecten expliciet een rol in de strafoplegging. Tussen deze groepen blijken, in tegenstelling tot sekse, wel significante verschillen te zitten in overwegingen. De factoren toerekeningsvatbaarheid en hulpverlening zijn significant afwijkend voor de minderjarige en meerderjarige verdachten (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,042$ en $p=0,013$). Bij minderjarigen wordt eerder in de motivering benoemd dat de verdachte moet worden gezien als ontoerekeningsvatbaar en ook wordt eerder aangehaald of de verdachte behoefte heeft aan hulpverlening of dat hulpverlening al is ingeschakeld. Voor het soort delict is de rol van verdachte significant (Fisher's Exact test tweezijdig, $p<0,001$). De rol van de verdachte wordt meer aangehaald door rechters bij gewelddadige vermogensdelicten. Er blijken dus wel significante verschillen aangetoond te kunnen worden in de expliciete overwegingen van rechters, alleen niet voor sekse.

Delictkenmerken

Voor de delictkenmerken is gekeken naar informatie rondom medeverdachten, slachtoffers, eventuele machtsverhoudingen tussen verdachte en slachtoffer(s), de impact van het delict op slachtoffer(s), het gewelds- en wapengebruik, motief of aanleiding voor het delict, of er sprake was van een vooropgezet plan en de gemoedstoestand van de verdachte tijdens het delict (zie bijlage 9 voor codeboek).

Er zijn weinig verschillen gevonden tussen meisjes en jongens in de delictkenmerken die naar voren komen in de vonnissen. Van de meeste kenmerken is ongeveer even vaak en op dezelfde manier sprake in de vonnissen over meisjes als de vonnissen over jongens. Zo hebben jongens en meisjes beide ongeveer bij iets meer dan de helft van de delicten samengewerkt met mededaders (53% tegenover 56%) en zien we ook geen inhoudelijke verschillen in de relaties tussen de dader en zijn of haar mededaders of de rol die iemand in het delict heeft gespeeld. Getoetst is of meisjes eerder een kleine of grote rol hebben ten opzichte van jongens (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,666$). Op basis van deze vonnissen lijkt er geen verschil te zitten tussen de rollen van jongens en meisjes in de meegenomen delicten. Er is hierbij gekozen om te spreken van een grote rol als het aandeel van de verdachte in het delict groter of gelijk is aan die van medeverdachten. Dit blijkt wanneer er wordt gesproken van 'medeplegen', de 'beslissende rol' van de verdachte of dat het delict 'tezamen en in vereniging met anderen' is gepleegd. In het volgende citaat is bijvoorbeeld duidelijk dat de verdachte een grote rol had in het delict:

'[...] ook houdt zij [rechtbank] ten nadele van verdachte rekening met de grote, uitvoerende, rol die hij in het delict heeft gespeeld.'

Vonnis 53

Ook kan er in vonnissen een opsomming gegeven worden van de bijdrage van de verdachte aan het delict, welke vergelijkbaar kan zijn met de bijdrage van medeverdachten, waardoor ook gesproken kan worden van een grote rol.

Naast de samenwerking met mededaders, zijn er ook op andere delictkenmerken geen verschillen gevonden. Meisjes en jongens hebben in de vonnissen ongeveer even vaak een wapen gebruikt bij het delict (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,156$). Inhoudelijk leek ook geen verschil te zitten in het soort wapen dat gebruikt is bij het delict. Ook in de slachtoffers van de delicten zijn geen significante verschillen gevonden. Beide hebben in ongeveer 60% van de delicten één slachtoffer gemaakt, waarbij voor de overige delicten sprake was van meerdere slachtoffers. De sekse van de slachtoffers bleek ook niet statistisch significant, ($X^2(2,49)=3,562$, $p=0,168$). De overige aspecten van het slachtoffer waren te divers om statistisch te toetsen. Kijkend naar de rol van het slachtoffer in het delict, de impact van het delict op het slachtoffer en de relatie tussen verdachte en het slachtoffer lijken er geen verschillen te bestaan. De relatie tot het slachtoffer lijkt wel te variëren tussen jongens en meisjes. Meisjes lijken vaker een familielid als slachtoffer te hebben (18,8% vs. 8,3%) of juist een compleet onbekende (43,8% vs. 16,7%), bijvoorbeeld de medewerker van een winkel in het geval van diefstal met geweld. Daarnaast zijn er een aantal gevallen waarin meisjes telefonisch of via sociale media een afspraak hebben gemaakt met het mannelijke slachtoffer, waarna het slachtoffer door of samen met (vaak mannelijke) medeverdachten wordt beroofd. Deze rol in het delict komt niet voor bij vonnissen over jongens. Bij jongens lijkt het slachtoffer vaker een (ex-)partner, (25% vs. 6,7%) of een kennis (41,7% vs. 20%).

Tevens is gekeken naar het motief om het delict te plegen. Dit kwam niet altijd helder uit de vonnissen naar voren. In meerdere vonnissen werd aangedragen dat er was gehandeld vanwege financieel gewin of dat er geweld werd gebruikt naar aanleiding van een eerder conflict. Daarom is voor de analyse onderscheid gemaakt tussen een financieel motief, een emotioneel motief (bijv. vanuit een ruzie of als reactie op een eerdere gebeurtenis) en overige motieven. Hieruit bleek dat er wel qua aantallen een scheve verdeling was tussen jongens en meisjes, waarbij meisjes vaker handelde uit een financieel oogpunt. Dit bleek niet significant ($X^2(2, 37)=4,696$, $p=0,096$). Hierbij dient te worden opgemerkt dat er enkel is gekeken naar vonnissen die gaan over eenvoudige mishandeling of gewelddadige vermogensmisdrijven, wat een verklaring kan zijn voor de relatief hoge mate van financiële motieven van verdachten.

Het enige kenmerk waar verschillen lijken te zitten tussen meisjes en jongens in delictkenmerken is de sekse van de medeverdachten. Voor sekse medeverdachte is uitgegaan van vrouwelijke of mannelijke verdachten voor de statistische toetsing. Er was één vonnis van een meisje met zowel mannelijke als vrouwelijke medeverdachten. Deze is niet meegenomen in de berekening om aan de voorwaarden voor kruistabeltoetsing te kunnen voldoen. Meisjes hebben in de meegenomen vonnissen significant meer vrouwelijke mededaders dan jongens (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,035$). Hoewel slechts vijf van de 22 medeverdachten in de vonnissen vrouwelijk zijn, komen deze vrouwelijke medeverdachten allemaal voor in de groep meisjes. Voor de meisjes is de sekse van medeverdachten ongeveer gelijk verdeeld, terwijl de jongens enkel mannelijke medeverdachten hadden.

'Ter zitting heeft verdachte verklaard dat zij een plan heeft gemaakt met de [vrouwelijke] medeverdachten om een overval te plegen bij winkel. Vervolgens is verdachte samen met de medeverdachten naar de winkel gegaan om hun plan uit te voeren.'

Vonnis 34

Tot slot is het interessant hoe de machtsverhouding tussen de dader en het slachtoffer wordt aangehaald in de vonnissen. In tien vonnissen is gesproken over de machtsverhouding tussen de dader en het slachtoffer. De mate waarin aandacht wordt besteed aan een machtsverhouding tussen verdachte en slachtoffers verschilt niet tussen meisjes en jongens en ligt rond de 20%. Opvallend is wel dat in de vonnissen over jongens altijd gesproken wordt van een machtsverhouding waarbij de verdachte overmacht heeft op het slachtoffer, zoals getalsmatig overwicht (in het geval van medeverdachten), of de (lichamelijke) kwetsbaarheid van het slachtoffer. Bij meisjes gaat maar een enkel vonnis over getalsmatig overwicht. De vonnissen over meisjes die informatie geven over een machtsverhouding, gaan juist voor 40% over een machtsverhouding waarbij het slachtoffer overmacht zou hebben gehad op de verdachte. Er wordt in deze gevallen bijvoorbeeld vanuit de advocaat beroep gedaan op noodweer vanuit de verdachte.

'De rechter acht op zichzelf aannemelijk geworden dat sprake was van een ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding. Er was een heftige woordenwisseling ontstaan tussen [vrouwelijke] verdachte en [mannelijk slachtoffer]. Verdachte was volgens haar verklaring ter zitting bij haar bovenlichaam omklemd door de zwaardere en sterkere [slachtoffer] en niet aannemelijk is dat verdachte zich op dat moment aan het ontstane gevecht zo maar kon onttrekken.'

Vonnis 20

Overige vonnissen gaan over vrouwelijke verdachten die hun kind hebben mishandeld of verwaarloosd, waarbij wordt ingegaan op de weerloosheid en afhankelijkheid van het kind.

'De rechtbank rekent het verdachte aan dat zij een zeer jong en weerloos kind, dat op dat moment voor haar welzijn en verzorging van haar afhankelijk was, heeft mishandeld en dus niet de geborgenheid en veiligheid heeft geboden die het nodig had.'

Vonnis 24

Samenvattend is in deze paragraaf onderzocht in hoeverre delictskenmerken in de vonnissen verschillen tussen meisjes en jongens. Het enige verschil tussen jongens en meisjes in de vonnissen is gevonden met betrekking tot de sekse van de mededaders, waarbij meisjes uit de steekproef eerder samenwerkten met andere meisjes in verhouding tot jongens.

Persoonskenmerken

Naast informatie over delictskenmerken, is ook informatie geanalyseerd die meer gerelateerd kan worden aan de persoon van de verdachte. Hiervoor is gefocust op de emotie die de verdachte toonde na het delict, of de verdachte al dan niet een bekende verklaring heeft afgelegd en of de verdachte bereid is om mee te werken aan hulpverlening. Tevens is er naar het verleden van de verdachte gekeken, zowel qua delictsgeschiedenis als een verleden met hulpverlening. Daarnaast is nagegaan in hoe-

verre er in de vonnissen wordt ingegaan op het recidiverisico en de toerekeningsvatbaarheid van de verdachte. Tot slot is gekeken in hoeverre er informatie wordt gegeven over risico- en beschermende factoren op vier domeinen, te weten individu, gezin, peers en school (zie bijlage 9 voor codeboek).

Het overgrote deel van deze persoonskenmerken blijken in de meegenomen vonnissen niet te verschillen tussen meisjes en jongens, zowel inhoudelijk als wanneer het mogelijk was om statistisch de verschillen te toetsen. De meeste kenmerken kwamen even vaak en op dezelfde manier voor in vonnissen van zowel meisjes als jongens. Het recidiverisico van meisjes en jongens werd bijvoorbeeld ongeveer hetzelfde ingeschat (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,673$) en ook de toerekeningsvatbaarheid verschilde niet significant (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,556$). Daarnaast bekenden meisjes niet vaker een misdrijf dan jongens ($X^2(2,41)=0,833$, $p=0,659$), waren ze niet meer of juist minder geneigd om mee te werken aan hulpverlening (Fisher Exact test tweezijdig, $p=.393$) en hebben ze volgens de vonnissen niet vaker of minder vaak een verleden met hulpverlening (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,375$). Eén variabele is weliswaar niet significant met een alpha van 0,05, maar vertoont wel een scheve verdeling binnen de onderzoeksgroepen. Voor meisjes wordt in 32% van de gevallen genoemd wat voor emoties een verdachte toonde tijdens het strafrechtelijke proces en bij jongens slechts in 10% (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,088$).

'De rechtbank houdt bij de strafoplegging ten voordele van verdachte rekening met het feit dat zij met het slachtoffer het voorval heeft besproken en dat zij ter terechtzitting oprecht spijt heeft betuigd.'

Vonnis 4

'De rechtbank acht zorgelijk dat de verdachte ter terechtzitting geen blijk heeft gegeven van volledig inzicht in de gevolgen en het strafwaardige van haar handelen.'

Vonnis 32

Daarnaast is onderzocht wat in de vonnissen wordt vermeld over persoonskenmerken van de verdachte op de domeinen individu, gezin, peers en school. Ook hier leken geen significante verschillen te zitten tussen jongens en meisjes. Bij zowel meisjes als jongens worden in ongeveer 80% van de vonnissen individuele persoonskenmerken van de verdachte aangehaald, waaronder een gebrekkige ontwikkeling van geestvermogens, gedrags- en persoonlijkheidsstoornissen, agressieproblematiek en alcohol- of drugsmisbruik. In een aantal vonnissen over meisjes wordt gesproken over trauma's uit het verleden, iets wat niet wordt aangehaald in vonnissen over jongens.

'Blijkens dit rapport is er bij verdachte sprake van een gebrekkige ontwikkeling van haar geestvermogens welke zich presenteert in een complex samenspel van presente factoren (intelligentie, zelfbeeld, coping, identiteit, losmaking van opvoedfiguren) met ervaringen uit het verleden (verwaarlozing, trauma's en pestervaringen).'

Vonnis 4

Verder is bij de vonnissen van meisjes iets vaker sprake van beschermende factoren op het gebied van gezin, peers en school. In de vonnissen over meisjes lijkt er vaker te worden gesproken over ouderlijke steun, stabiliteit in de thuissituatie, een positieve sociale omgeving en binding met school.

'De vader van verdachte heeft ter terechtzitting aangegeven dat hij heel trots is op verdachte en de positieve ontwikkeling die zij heeft doorgemaakt. [...] De thuis-situatie en de relatie met moeder is tot rust gekomen.'

Vonnis 1

'Er waren helemaal geen problemen op welk leefgebied ook. Ze ging naar school, werkte en sportte. [...] Bovendien is het na dit voorval zelfs beter gegaan op school dan ervoor.'

Vonnis 38

Het enige significante verschil tussen vonnissen over meisjes en jongens is de delict-geschiedenis. In de vonnissen over meisjes werd vaker het onbeschreven strafblad van de verdachte aangehaald, terwijl bij jongens vaker gesproken werd over eerdere veroordelingen voor (soortgelijke) strafbare feiten (Fisher's Exact test tweezijdig, $p=0,021$). Meisjes die voor een geweldsdelict voor de rechter komen, lijken dus *vaker first offender* te zijn. Dit zou eventuele verschillen in sanctieoplegging tussen jongens en meisjes kunnen verklaren.

'De rechtbank heeft tevens in aanmerking genomen dat verdachte, blijkens het haar betreffende uittreksel uit de justitiële documentatie, niet eerder onherroepelijk is veroordeeld voor soortgelijke strafbare feiten.'

Vonnis 46

Samenvattend is in deze paragraaf onderzocht in hoeverre vonnissen over meisjes en jongens verschillen op een reeks kenmerken die samenhangen met de persoon van de verdachte. Een aantal van deze kenmerken zijn gerelateerd aan *needs*, namelijk delictgeschiedenis, verleden met hulpverlening, toerekeningsvatbaarheid en andere risico- en beschermende factoren. Daarnaast is er gekeken naar het recidiverisico (*risk*), en de reactie van de verdachte op de zaak (*responsivity*). Alleen voor delict-geschiedenis bleek er een significant verband te zijn met sekse. De meisjes uit de steekproef zijn significant vaker *first offender* dan jongens.

5.4 Discussie en conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht in hoeverre de overwegingen van rechters verschillen tussen vonnissen over meisjes en jongens. Om hier uitspraken over te kunnen doen, is eerst nagegaan in hoeverre er inhoudelijke verschillen bestaan tussen de vonnissen van meisjes en jongens. Qua delictskenmerken lijken vonnissen over meisjes weinig te verschillen van vonnissen over jongens. Het enige delictskenmerk dat significant verschilt is de sekse van medeverdachten, waarbij meisjes vaker vrouwelijke medeverdachten lijken te hebben dan jongens. Ook rondom persoon van de verdachte zijn weinig significante verschillen gevonden tussen meisjes en jongens. Waar wel een significant verschil is gevonden, is de delictsgeschiedenis van de verdachte. In de vonnissen over meisjes werd significant vaker het onbeschreven strafblad van de verdachte benoemd. Meisjes uit de steekproef bleken vaker *first offender* te zijn in verhouding tot jongens. Interessant is verder dat bij meisjes een aantal keren werd gesproken over trauma's uit het verleden, wat bij jongens slechts sporadisch voorkwam. Dit zou kunnen wijzen op een mogelijke blinde vlek voor de traumatische ervaringen van jongens. Daarnaast leken meisjes het volgens de informatie uit de vonnissen iets beter te doen in de domeinen gezin, peers en school.

Tot slot is nagegaan in hoeverre de expliciete afwegingen van professionals verschillen voor meisjes en jongens. Dit zijn de afwegingen die extra worden benadrukt in de strafmotivering van de rechtbank. Hier zijn geen verschillen in gevonden tussen meisjes en jongens. Rechters lijken bij meisjes dezelfde overwegingen te maken als bij jongens. Verschillen zijn wel zichtbaar als wordt vergeleken tussen minderjarige- en meerderjarige verdachten of tussen enkelvoudige geweldsdelicten en gewelddadige vermogensdelicten. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het type delict alsook de leeftijd van verdachte meer impact lijkt te hebben op de overwegingen van rechters dan de sekse van de verdachte.

De bevinding dat er weinig verschillen lijken te zitten in delictskenmerken en persoonskenmerken tussen meisjes en jongens die dader zijn van een eenvoudige mishandeling of een gewelddadig vermogensmisdrijf komt niet helemaal overeen met de bevindingen uit hoofdstuk 4. Tijdens de interviews gaven meerdere professionals, waaronder rechters, bijvoorbeeld aan dat zij het idee hadden dat meisjes vaker een delict pleegden samen met medeverdachten, dat ze eerder worden gezien als kwetsbaar, vaker een kleinere rol hebben in het delict, minder vaak vuurwapens gebruiken en minder impulsief handelen. Deze resultaten worden niet bevestigd door de vonnissenanalyse. Ook kwam in hoofdstuk 4 naar voren dat meerdere respondenten van mening zijn dat meisjes meer emotie tonen tijdens het contact met professionals en dat ze doorgaans eerder een bekennende verklaring afleggen. Ook dit kan niet worden aangetoond met de vonnissenanalyse.

Met betrekking tot de overwegingen rondom de strafoplegging en mogelijke verschillen tussen meisjes en jongens, wordt door meerdere rechters in hoofdstuk 4 aangegeven dat zij zich kunnen voorstellen dat beeldvorming over meisjes van invloed kan zijn op hun overwegingen, maar dat dit vooral een impliciet of onbewust proces is. In dit hoofdstuk wordt geen verschil gevonden tussen de overwegingen bij meisjes en jongens, zoals deze in het vonnis gerapporteerd staan. Een mogelijke verklaring kan zijn dat de verschillen tussen meisjes en jongens inderdaad vooral impliciet een rol spelen in de strafoplegging. Deze impliciete overwegingen zijn wellicht niet als zodanig in het vonnis opgeschreven, maar hebben mogelijk wel invloed op de uiteindelijke straf die een dader krijgt opgelegd. Het huidige onderzoek heeft geen licht kunnen werpen op deze mogelijke impliciete overwegingen van rechters. Om hier meer zicht op te kunnen krijgen, zouden bijvoorbeeld interviews met rechters gehouden moeten worden direct aansluitend op een strafzaak, zodat rechters specifiekere kunnen worden bevraagd over hun beweegredenen.

De bovenstaande bevindingen kunnen erop duiden dat meisjes en jongens inhoudelijk weinig van elkaar verschillen in de delicten die ze plegen en in de persoonskenmerken. Ook de rechter lijkt geen onderscheid te maken op basis van sekse. Een mogelijke verklaring kan zijn dat de vonnissenanalyse zich richtte op een beperktere groep meisjes dan in de interviews besproken zijn. In de vonnissenanalyse ging het om twee specifieke vormen van geweldsdelicten en zijn enkel vonnissen die behandeld werden in de meervoudige kamer meegenomen, terwijl in de interviews werd gesproken over criminaliteit in algemene zin. Eenvoudige mishandeling en gewelddadige vermogensdelicten zijn vrij ernstige delicten waar strikte richtlijnen met betrekking tot sanctionering voor bestaan, waardoor rechters minder bewegingsruimte hebben in hun overwegingen. En ook de meervoudige kamer behandelt voornamelijk de delicten die complexer van aard zijn. Wellicht had het onderzoek andere resultaten gehad als er naar andere delictsvormen was gekeken.

Een andere mogelijke verklaring voor de gevonden resultaten zou echter ook een mogelijk attributieproces van professionals kunnen zijn (zoals besproken in hoofdstuk 4) wat van invloed is op welke meisjes wel en niet in de strafrechtketen belanden en vervolgens doorstromen tot aan de rechtbank. Wellicht vallen meisjes die niet lijken op de gemiddelde mannelijke verdachte eerder in de strafrechtketen af, waardoor in de laatste fase van de strafrechtketen enkel meisjes overblijven die qua delict- en persoonskenmerken veel lijken op jongens. Daarbij moet ook genoemd worden dat het aantal meisjes die voor de meervoudige kamer verschijnt laag ligt in verhouding tot jongens. Dit heeft invloed gehad op de steekproeftrekking. Bij de meisjes is bijna sprake van de gehele populatie van meisjes met deze delicten voor de meervoudige kamer, terwijl bij jongens daarentegen wel sprake is van een steekproef. In de interpretatie van de resultaten dient met bovenstaande rekening te worden gehouden. Om de groepen vergelijkbaarder te maken, zou er in vervolgonderzoek voor gekozen kunnen worden voor het matchen van jongens en meisjes op basis van een aantal kenmerken van het delict en de dader, zoals de criminele voorgeschiedenis, type delict en de maximale strafdreiging. Daarnaast zou vervolgonderzoek vooral moeten kijken naar hoe meisjes en jongens in het begin van de keten gezien en bejegend worden, omdat meisjes zich meer in het begin van de strafrechtketen lijken te bevinden.

5.5 Concluderend

Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er op basis van de vonnissen van de meervoudige kamer gericht op geweldsdelicten weinig aanleiding is om aan te nemen dat er door rechters in de sanctieoplegging bij meisjes op een andere manier gemotiveerd wordt dan bij jongens.

6 Slothoofdstuk

In dit rapport ligt de focus op een relatief onderbelichte populatie binnen het criminologische onderzoek: delinquente en criminele meisjes en jonge vrouwen. Het gaat hier dan om meisjes en vrouwen in de leeftijd van 12 tot en met 27 jaar, vanaf hier wederom aangemerkt als 'meisjes'. Er is zowel aandacht voor degenen die niet vanwege een delict in aanraking zijn gekomen met politie en justitie, als voor degenen die wel als verdachte bij de politie zijn geregistreerd, en degenen die door justitie vervolgd en veroordeeld zijn. Normaliter gaat er meer aandacht uit naar jongens wanneer het delinquentie betreft, vermoedelijk omdat een groot deel van geregistreeerde criminaliteit door mannen wordt gepleegd (zie bijv., Van der Laan et al., 2021). Om inzichten te krijgen in delinquent gedrag van meisjes, hun kenmerken en de manier waarop er in de strafrechtketen tegen deze groep wordt aangekeken, zijn een aantal onderzoeksvragen opgesteld:

- 1 Wat blijkt uit de (internationale) literatuur over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes? Hoe verschillen delinquente meisjes in justitiële populaties van delinquente meisjes in algemene populaties?
- 2 Wat is er bekend over (zelfgerapporteerde) delinquentie bij Nederlandse meisjes (in de leeftijd van 12 tot en met 22 jaar) in een algemene populatie van jongeren? En wat is bekend over hun achtergrondkenmerken en risicofactoren?
- 3 Welke overwegingen spelen bij professionals ten aanzien van meisjes (in de leeftijd van 12 tot en met 27 jaar) betreffende de beslisvorming voor verdenking, vervolging en veroordeling?

Daar waar mogelijk is een vergelijking gemaakt met jongens. Iedere onderzoeksvraag is in een apart hoofdstuk behandeld, waarbij ieder hoofdstuk ook een eigen methodologische en thematische insteek heeft. In dit slothoofdstuk worden de resultaten geïntegreerd en trekken we een conclusie.

Ten eerste wordt een korte samenvatting gegeven van de methoden en bronnen die zijn gebruikt, waarna de resultaten worden beschreven. Het begint met wat bekend is over delinquentie onder meisjes (en jongens) in algemene populaties. Het gaat dan hoofdzakelijk om meisjes die *niet* bij de politie of in de strafrechtketen terecht zijn gekomen. Deze resultaten worden gevolgd door gegevens over wat er bekend is over meisjes (en jongens) die vanwege een delict *wel* bij de politie binnenkomen als verdachte. Daarna wordt ingegaan op percepties en overwegingen van professionals in de politie en strafrechtketen ten aanzien van delinquente meisjes waarmee ze te maken krijgen. Daarbij wordt ook ingegaan op informatie over en bejegening van meisjes die wegens een (ernstig) feit door de rechter zijn veroordeeld.

6.1 Methode

Er zijn diverse bronnen en methoden gebruikt. Welke zijn gebruikt verschilt per hoofdstuk. Er is een systematische literatuurstudie uitgevoerd naar nationale en internationale literatuur over risico- en beschermende factoren van delinquente meisjes.

Het startpunt is het werk van Slotboom et al. (2011), waarbij gekeken is welke literatuur er sindsdien is bijgekomen. Er is een vergelijking gemaakt tussen de literatuur over zelfrapportage onderzoek onder jongeren in een algemene populatie, en onderzoek bij meisjes en jongens in justitiële steekproeven. Verder zijn er zelfrapportagegegevens uit de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (Van der Laan & Beerthuizen, 2021) gebruikt. Deze gegevens zijn gekoppeld aan politieregistraties. Op deze wijze zijn inzichten verkregen over zelfgerapporteerd delinquent gedrag onder jongeren die niet en jongeren die wel als verdachte met de politie in aanraking zijn gekomen. Ook zijn er interviews gehouden met professionals uit de politie en strafrechtketen (agenten, officieren van justitie en rechters) en ketenpartners (medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en de reclassering). Hiermee is informatie over de beeldvorming onder professionals over delinquente meisjes verzameld. Als laatste is een selectie van vonnissen van de meervoudige kamer bestudeerd waarbij specifiek vonnissen van meisjes die zijn veroordeeld voor ernstige(re) feiten zijn vergeleken met vonnissen van jongens. Op deze manier werd duidelijk welke verschillen er zijn in kenmerken en bejegening tussen meisjes en jongens bij enkele (ernstige) misdrijven.

6.2 Delinquente meisjes in algemene populaties

In deze paragraaf beschrijven we de kenmerken van meisjes uit algemene populaties die in zelfrapportage onderzoek delicten rapporteren. We vergelijken resultaten over meisjes daar waar mogelijk met die over jongens. Het doel daarbij was om meer zicht te krijgen op de kenmerken, risicofactoren en delinquent gedrag van meisjes in het algemeen. We baseren ons op de (hoofdzakelijk Angelsaksische) literatuur en op resultaten uit een steekproef van meisjes uit de algemene populatie in Nederland, de MZJ-metingen van 2010, 2015 en 2020. Het betreft hoofdzakelijk meisjes die niet in aanraking zijn gekomen met de politie als verdachte, hoewel dat niet helemaal duidelijk is aangezien in de literatuur dit niet duidelijk wordt onderscheiden.

6.2.1 *Meisjes rapporteren wel minder delinquentie dan jongens, maar delinquentie is niet afwezig*

Het percentage meisjes dat in zelfrapportage studies in representatieve Nederlandse steekproeven een delict rapporteert ligt veel hoger dan het aandeel meisjes dat als verdachte vanwege een delict met de politie te maken krijgt. Zo ligt in de meest recente meting van de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugddelinquentie (MZJ2020; Van der Laan et al., 2021) de prevalentie van traditionele delinquentie bij meisjes (van 12 tot en met 17 jaar) op ongeveer 29% en bij jongvolwassen vrouwen (van 18 tot en met 22 jaar) op ongeveer 21% (bij vergelijkbare delicten). Bij jongens liggen deze percentages hoger met, respectievelijk, 45% en 39%. De percentages meisjes en jongvolwassen vrouwen als die als verdachte met de politie in aanraking zijn gekomen zijn in beide leeftijdsgroepen 0,7%. Bij jongens gaat het om 2-4%.

Voor zowel meisjes als jongvolwassen vrouwen zijn de prevalenties de laagst gemeten in vijftien jaar tijd. Meisjes rapporteren door de tijd heen dus minder delinquent gedrag. Een dergelijke daling van delinquentie zien we ook in andere bronnen (ook in politie- en justitiële registraties).

Het percentage meisjes dat in zelfrapportage delinquent gedrag rapporteert varieert per onderzoek en jaar waarin het wordt gemeten. Meisjes rapporteren in zelfrapportage studies betrokkenheid bij diverse, vooral lichte vormen van geweld, vermogensdelicten en vandalisme. Uit politiegegevens blijkt dat meisjes vooral betrokken zijn bij vermogensdelicten.

6.2.2 *Blootstelling aan risicofactoren voor criminaliteit onder meisjes mogelijk lager dan onder jongens*

Vanuit de ecologische benadering (o.a., Bronfenbrenner, 1979) wordt betrokkenheid bij risicogedrag als delinquentie onder meer gezien als het resultaat van meer blootstelling aan risicofactoren (en minder aan beschermende factoren), of meer sensitiviteit voor risicofactoren in verschillende domeinen van functioneren.

Uit de literatuurstudie blijkt dat er in onderzoek in algemene populaties minder aandacht is voor verschillen tussen meisjes en jongens in blootstelling aan risicofactoren dan voor sensitiviteit. Er zijn aanwijzingen dat ten opzichte van jongens er minder meisjes worden blootgesteld aan zichtbaar risicogedrag als alcohol/drugsgebruik, of omgaan met deviante of delinquente vrienden in het openbaar. Het kwantitatieve zelfrapportage onderzoek onder Nederlandse jongeren in dit onderzoek lijkt dit te ondersteunen. Daaruit blijkt dat meisjes minder blootgesteld worden aan criminogene risicofactoren. Zo rapporteren zij, bijvoorbeeld, in verhouding tot jongens minder (vaak) alcohol- en drugsgebruik, ervaren zij een 'warmere' opvoedingsstijl van hun ouders, en geven zij minder vaak aan delinquente vrienden te hebben.

6.2.3 *Verskil in sensitiviteit van risicofactoren tussen meisjes en jongens*

Hoewel dat niet helemaal hard te maken is omdat veel van het hier besproken criminologisch onderzoek zich vooral op samenhang en minder op blootstelling richt, lijkt er duidelijk sprake van verschillen in sensitiviteit. Met name bij jongens wordt (iets meer) samenhang gesignaleerd met individuele factoren die zichtbaar of externaliserend zijn (impulsiviteit, eerdere delinquentie, middelengebruik), terwijl bij meisjes internaliserende risicofactoren ofwel minder zichtbare risicofactoren (misbruik, angststoornissen, zelfbeschadigend gedrag) worden gesignaleerd. Binnen het gezinsdomein hangen conflicten met ouders, gebrekkig toezicht en een slecht relatie met de vader sterker samen met delinquentie van jongens. Bij meisjes zijn dit problemen met gehechtheid en een slechte relatie met moeder. Een beschermende factor voor meisjes is communicatie met de ouders.

Verschillen tussen meisjes en jongens in de algemene populatie in hun betrokkenheid bij delinquent gedrag kan dus mogelijk gelegen zijn in verschillen tussen blootstelling en sensitiviteit voor risico en beschermende factoren. Dit zien wij ook terug in de analyses onder Nederlandse jongeren uit 2010, 2015 en 2020. Hieruit blijkt dat wanneer rekening gehouden wordt met risicofactoren en achtergrondkenmerken, dat sekse er dan niet meer toe doet bij het voorspellen van zelfgerapporteerd daderschap (zonder verdenking door de politie).

6.3 **Delinquente meisjes in politie- en justitiële populaties**

Voor informatie over meisjes in politie- en justitiële populaties is, naast eigen kwantitatief onderzoek, literatuur verzameld, zijn interviews gehouden met professionals in

de politie- en justitieketen en zijn vonnissen geanalyseerd. Aan professionals is gevraagd of en in welke mate sekse een rol speelt bij de beslisvorming voor verdenking, vervolging en veroordeling.

Professionals blijken overeenkomstige ervaringen en denkbelden te hebben, ongeacht in welk onderdeel van de strafrechtketen zij actief zijn. Om deze reden worden de interviewresultaten hier niet altijd strikt besproken in volgorde van de strafrechtketen, maar wordt meer gefocust op algehele bevindingen uit de interviews die kunnen spelen in verschillende fasen van de strafrechtketen.

De eerste stap naar de strafrechtketen loopt via de politie. Het is mogelijk dat de werkwijze van politie invloed heeft op wie wel of niet als verdachte in beeld komt. In dit onderzoek zijn aanwijzingen gevonden dat andere percepties op en bejegening van meisjes kunnen leiden tot een minder grote kans om als verdachte in beeld te komen.

6.3.1 *Delinquente meisjes lijken minder snel als verdachte in beeld te komen*

Wanneer prevalentie van zelfgerapporteerd ouderschap bij jeugdigen vergeleken wordt met het aandeel jeugdige verdachten, blijkt dat een klein deel van delinquente jeugdigen ook als verdachte wordt geregistreerd (ongeacht of dat het gerapporteerde delict betreft of eerder probleemgedrag). Dit gaat op voor zowel meisjes als jongens. Maar, deze discrepantie tussen zelfgerapporteerd ouderschap en verdachten is groter bij meisjes dan bij jongens. Deels kan dit het gevolg zijn van dat meisjes werkelijk veel minder betrokken zijn bij het plegen van delicten dan jongens. Een andere optie is dat meisjes die een delict rapporteren vaker delicten plegen die minder snel tot vervolging zullen leiden, bijvoorbeeld heimelijk gedrag of lichte feiten.

Het is ook mogelijk dat het aandeel delinquente meisjes dat door de politie over het hoofd gezien wordt groter is dan het aandeel delinquente jongens. Dit beeld wordt bevestigd in de verklarende analyses op basis van zelfrapportagegegevens. Daarin zijn drie groepen onderscheiden: jongeren die geen delicten melden en niet als verdachte zijn geregistreerd, jongeren die minimaal één delict melden, maar niet als verdachte in de registratiesystemen voorkwamen, en jongeren die in de registratiesystemen als verdachten voorkwamen, ongeacht of zij zelf aangaven een delict te hebben gepleegd. Waar bij zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking sekse niet langer een rol speelt wanneer voor andere kenmerken gecontroleerd wordt (zoals gezinssituatie), blijft er bij verdenking door de politie een significante relatie met sekse. Anders gezegd, meisjes hebben een kleinere kans op verdenking door de politie dan jongens, zelfs wanneer zij volgens de in de zelfrapportage meegenomen kenmerken gelijk zijn.

Een uitzondering hierop zijn meisjes die aangeven delinquente vrienden te hebben. Meisjes met delinquente vrienden hebben een grotere kans om ook als verdachte voor te komen dan degene die geen delinquente vrienden hebben. Bij jongens maakt het niet uit of zij wel of geen delinquente vrienden hebben. In interviews met professionals lijkt dit ook naar voren te komen. Geïnterviewde medewerkers van de politie en officieren van justitie geven aan dat bij meisjes die zijn verdacht van een delict, het vaak een delict betreft dat in vereniging is gepleegd. Dit kan erop wijzen dat meisjes die delicten plegen vooral opvallen als zij in groepsverband misdrijven plegen.

6.3.2 *Meisjes lijken van jongens te verschillen in delictgedrag en de rol die ze daarin hebben*

Uit de zelfrapportage- en registratiegegevens en interviews komt een beeld naar voren dat meisjes van jongens verschillen in het type delicten dat zij plegen, alsook mogelijk de rol die zij in deze delicten vervullen.

Qua type delicten lijken meisjes minder vaak dan jongens betrokken te zijn bij geweldsdelicten. Wanneer wordt gekeken naar delicten die meisjes en jongens zelf rapporteren, is te zien dat meer jongens (lichte) geweldsdelicten rapporteren ten opzichte van meisjes. Vanuit de professionals wordt duidelijk dat dit beeld ook leeft in de praktijk. In de strafrechtketen worden meisjes doorgaans gezien als de sekse dat minder snel overgaat tot delinquent gedrag, en meer specifiek gewelddadig delinquent gedrag. De meisjes die *wel* delicten plegen, zouden voornamelijk betrokken zijn bij winkeldiefstal in plaats van gewelddadige delicten, aldus professionals. In tegenstelling tot het algemene beeld dat professionals hebben over meisjes (dat ze minder snel overgaan tot gewelddadig delinquent gedrag), blijkt uit de zelfrapportage dat geweldsdelicten ook door meisjes het meest gerapporteerde delict is. Kortom, hoewel de resultaten grotendeels in overeenstemming zijn, zijn de verschillen genuanceerder dan mogelijk verondersteld wordt in de praktijk.

Door professionals in de strafrechtketen worden daarnaast een aantal andere verschillen genoemd tussen meisjes en jongens in delictgedrag. Niet alleen benoemen professionals dat meisjes *andere* soorten delicten plegen; ze zien ook dat meisjes een andere, en misschien ook minder zichtbare rol innemen. Zo menen professionals dat meisjes in zaken als oplichting en afpersing vaker een sociale of faciliterende rol vervullen, zoals het contact leggen met slachtoffers. Jongens houden zich vooral bezig met het fysiek gewelddadige aspect. Professionals geven daarnaast aan dat vrouwelijke verdachten niet altijd op eigen initiatief lijken mee te doen aan criminele activiteiten, maar dat onder druk van mannelijke medeverdachten of -daders doen.

Dit soort nuances kunnen bijdragen aan dat meisjes die delicten plegen minder vaak als verdachte in beeld komen. Desondanks geven politiemedewerkers aan dat het beeld van delinquente meisjes, en wat zij wel of niet zouden doen, aan het veranderen is. Politiemedewerkers melden dat er tegenwoordig ook bij ernstige geweldsdelicten niet automatisch meer uitgegaan wordt van een mannelijke verdachte.

6.3.3 *Seksedifferentiatie volgens professionals ongewenst, maar lijkt wel aanwezig*

Als meisjes als verdachte in beeld zijn, kan de bejegening anders uitpakken dan bij jongens. Voor een deel kan dit wellicht verklaard worden doordat professionals aangeven dat meisjes zelf ook een andere houding aannemen in contactmomenten ten opzichte van jongens. Professionals meldden dat tijdens het verhoor meisjes bijvoorbeeld communicatiever zijn, meer openheid geven over waarom ze een delict gepleegd hebben, en ook meer inzage bieden in de context rondom het gepleegde delict. Jongens zouden over het algemeen minder informatie loslaten en zich vaker beroepen op hun zwijgrecht.

Qua bejegening geven de professionals aan de ene kant aan dat ze soms bij meisjes meer moeite doen om ze op hun gemak te laten voelen en een veilige sfeer voor hen te creëren. Bijvoorbeeld, door te informeren of er nog zaken geregeld moeten worden in verband met eventuele kinderen, door de sekse van de verdachte te matchen aan verhoorder, of een deur open te laten. Anderzijds kunnen een aantal van dergelijke maatregelen ook geïnterpreteerd worden als bescherming van de (doorgaans manne-

lijke) professionals tegen (onterechte) beschuldigingen van grensoverschrijdend gedrag. Door sommige vrouwelijke verdachten lijken dergelijke beschuldigingen te worden ingezet in de hoop op een betere uitkomst van hun strafrechtelijke proces. Dit komt volgens professionals niet of nauwelijks voor onder mannelijke verdachten. Het inzetten van sekse om het strafrechtelijk proces te beïnvloeden wordt genoemd door professionals. Zo geven professionals aan dat meisjes soms inspelen op de beeldvorming die er is over meisjes en delinquentie, door zichzelf kwetsbaarder voor te doen dan zij (zouden) zijn en (onoprechte) emoties te uiten in de hoop dat dit hen ten goede komt. Professionals van de RvdK en reclassering geven aan in sommige gevallen hun adviezen over vrouwelijke verdachten meer toe te lichten. Op deze wijze proberen ze te voorkomen dat (onterechte) beeldvorming over meisjes ten opzichte van jongens invloed heeft op de verdere besluitvormingsprocessen. Advocaten geven juist aan op 'stereotype' beeldvorming over meisjes in te spelen in hun verweer. Zij zouden, als de mogelijkheid zich voordoet, hun vrouwelijke cliënt *framen* als slachtoffer van een loverboy, zorgzame moeder of ander stereotype, om strafvermindering te bewerkstelligen.

6.3.4 Professionals zeggen dat sekse geen grote rol speelt in strafrechtelijke overwegingen

Een deel van de professionals is van mening dat gender of sekse geen rol speelt in hun overwegingen ten aanzien van strafrechtelijke beslissingen. De persoonlijke omstandigheden van de verdachte staan centraal. Tegelijkertijd geeft een meerderheid van de professionals aan – na langer bij het onderwerp te hebben stilgestaan – wel degelijk in sommige gevallen andere afwegingen te maken bij meisjes. Het is denkbaar dat dit impliciet gebeurt, waardoor in de schriftelijke overwegingen geen concrete verschillen te vinden zijn, maar de uitkomsten van deze overwegingen wel degelijk van elkaar afwijken.

De analyse van de vonnissen lijkt te bevestigen dat sekse geen expliciete rol speelt in de overwegingen van rechters met betrekking tot de sanctionering van een verdachte. In de vergelijking tussen meervoudige kamer vonnissen van meisjes en jongens die geweldsdelicten hebben gepleegd, worden geen verschillen in de motivering van rechters gevonden. Rechters lijken bij meisjes dezelfde overwegingen te maken als bij jongens. Verschillen zijn wel zichtbaar als wordt vergeleken tussen minderjarige- en meerderjarige verdachten of tussen enkelvoudige geweldsdelicten en gewelddadige vermogensdelicten. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het type delict alsook de leeftijd van verdachte meer impact lijkt te hebben op de overwegingen van rechters dan de sekse van de verdachte. Hierbij is een kanttekening dat het gaat om een specifieke en ernstige groep daders. Bovendien is in de analyse van vonnissen niet onderzocht of de straftoemeting tussen jongens en meisjes verschilt, omdat de differentiatie in straffen dusdanig groot was dat in deze relatief kleine selectie vonnissen geen eenduidige conclusies hierover getrokken konden worden.

Concrete verschillen tussen meisjes en jongens in de inhoudelijke overwegingen zijn er in dit onderzoek dus niet gevonden. De professionals benoemen tot slot dat er ook vanuit praktische overwegingen verschillen kunnen ontstaan tussen meisjes en jongens. De beperkte detentiecapaciteit voor meisjes in de voorlopige hechtenisfase zou er volgens de interviews in sommige gevallen voor zorgen dat er sneller tot civiele afhandeling wordt overgegaan. Dit kan tot een *selffulfilling prophecy* leiden; als er te weinig detentieplekken zijn voor meisjes, wordt detentie minder opgelegd, waardoor het beeld ontstaat of wordt versterkt dat dergelijke detentieplaatsen niet nodig zijn.

Dit kan tot gevolg hebben dat detentiecapaciteit voor meisjes niet wordt uitgebreid, of zelfs wordt verkleind.

6.4 Beperkingen

Het onderzoek kent beperkingen waardoor de hier gepresenteerde resultaten voorzichtig geïnterpreteerd dienen te worden en niet zonder meer te generaliseren zijn naar alle delinquente meisjes.

Ten eerste, de steekproef uit de MZJ wordt voor de verklarende analyses in hoofdstuk 3 ongewogen gebruikt. Hierdoor zijn jeugdigen met een migratieachtergrond oververtegenwoordigd. De resultaten zijn daardoor niet representatief voor de algemene populatie jeugdigen. Daarbij komt ook dat in de algemene populatie überhaupt weinig jeugdigen in aanraking komen met de politie, waardoor de resultaten ook niet noodzakelijk een volledig beeld geven van welke zaken relevant zijn voor politiecontact. Dit zou in toekomst onderzoek mogelijk opgelost kunnen worden door naast de algemene populatie, ook uit hogere risicopopulaties te samplen.

Ten tweede zijn maar een beperkt aantal instanties en daarbinnen een beperkt aantal respondenten geïnterviewd. De resultaten voortkomend uit de interviews kunnen daarom niet worden gezien als een algemene afspiegeling van de algehele opvattingen en ervaringen van medewerkers van organisaties strafrechtelijke keten. Ze bieden een eerste beeld van factoren die een rol kunnen spelen bij de overwegingen van professionals ten aanzien van meisjes.

Ten derde door te focussen op uitspraken door de meervoudige kamer wordt een groot deel van rechtszaken over het hoofd gezien. Over beslissingen door de officier van justitie bij transacties of strafbeschikkingen, of uitspraken door enkelvoudige kamers, is nu geen informatie beschikbaar.

Verder moet rekening worden gehouden met de scheve verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke verdachten in de strafrechtketen. Hierdoor krijgen professionals in hun werk aanzienlijk minder te maken met meisjes dan met jongens. Een mogelijke *knowledge gap* over delinquente meisjes zou dan ook niet verwonderlijk zijn, aangezien sommige professionals zelden meisjes voorbij zien komen in hun werk. Omdat we afhankelijk zijn van hetgeen wat professionals zelf aandragen, en wat er uitgeschreven wordt in de vonnissen, is er geen directe kijk op wat er werkelijk plaats vindt. Daarmee is vooral de bevinding relevant dat er bij professionals mogelijk te weinig bekend is over delinquente meisjes.

6.5 Aanbevelingen

Uit dit rapport vloeien een aantal aanbevelingen voort omtrent zowel verdiepend als verbredend vervolgonderzoek. Daarnaast zijn er aanbevelingen voor zowel de justitiële praktijk als beleid.

Eén van de redenen waarom vervolgonderzoek wenselijk is, is om te verifiëren of de gevonden aanwijzingen van de differentiële perceptie en bejegening van delinquente meisjes en jongens breder voorkomt binnen (en buiten) de strafrechtketen. In het kwalitatieve onderzoek werden verschillen in perceptie en bejegening voor de gehele

strafrechtketen gesignaleerd en het is relevant te onderzoeken of deze verschillen ook elders in de organisaties en strafrechtelijke keten voorkomen.

Een andere reden voor vervolgonderzoek is dat bij een breed aanwezige differentiële bejegening, getoetst kan worden of deze aanpak gelegitimeerd is. Meisjes en jongens verschillen immers van elkaar op diverse domeinen en risicofactoren, zowel binnen als buiten de strafrechtketen. Daarmee is het mogelijk dat zij niet op dezelfde manier bejegend zouden moeten worden in het strafproces en bij interventies die worden opgelegd, wanneer succesvolle resocialisatie het einddoel is (zie hierover ook Slotboom & Van den Brinck, aankomend). Ook zou onderzocht kunnen worden welke kenmerken van de specifieke bejegening van delinquente meisjes ook gewenst of functioneel zouden zijn binnen de bejegening van jongens. Moet er, bijvoorbeeld, bij jongens ook niet rekening gehouden worden met eventuele traumatische ervaringen of meer aandacht besteed worden aan de redenen waarom jongens delicten plegen?

Ondanks het gebruik van een breed scala aan methoden en bronnen in het huidige onderzoek, zijn er nog meer methoden en relevante bronnen die gebruikt zouden kunnen worden. Zo zouden longitudinaal kwantitatieve en kwalitatieve methoden inzicht kunnen bieden in de mechanismen die leiden naar delinquent gedrag, en de mechanismen die een rol spelen bij de sequentiële verdenking, vervolging en veroordeling van dergelijk gedrag. In het huidige onderzoek worden al deze fasen wel cross-sectioneel bestudeerd, maar zou er meer inzicht verworven kunnen worden door een (beperkte) groep jongeren te volgen door de strafrechtketen heen zodat ook de gevolgen van de strafrechtelijke keten voor individuen in beeld gebracht kunnen worden.

In de interviews en vonnissen wordt gekeken hoe de bejegening van delinquente meisjes in het verleden is gedaan, hoe professionals daar zelf op terugkijken, en hoe dergelijke bejegening wordt opgeschreven. Deze methoden en bronnen geven niet noodzakelijk inzicht in hoe de bejegening werkelijk heeft plaatsgevonden. Het is daarom waardevol in vervolgonderzoek om naast deze methoden observationeel onderzoek te doen tijdens of vlak na actieve processen. Bijvoorbeeld, door als onderzoekers aan te sluiten bij rechtszittingen, of door interviews te houden met professionals direct volgend nadat zij, bijvoorbeeld, een verhoor hebben gedaan. Hiermee kan nauwkeuriger inzicht worden verkregen in de processen die spelen tijdens een rechtszaak onder andere in de interactie tussen de verdachte en de magistratuur. De informatie is relevant om de gevolgen van een sanctionering in beeld te krijgen.

Er zijn een breed aantal thema's binnen de strafrechtketen aan bod gekomen, maar desondanks zijn niet alle relevante thema's uitputtend belicht. In vervolgonderzoek zou het aantal thema's uitgebreid kunnen worden, evenals thema's uitgebreider bestuderen. Bijvoorbeeld, bij risicofactoren zou gekeken kunnen worden hoe bij meisjes een relatie met een (veel) oudere (mannelijke) partner vaker een rol speelt, terwijl bij jongens het vooral de relatie met peers lijkt te zijn. Bij de proceshouding zou meer aandacht besteed kunnen worden aan het veelvuldiger gebruik van het zwijgrecht bij jongens, terwijl meisjes juist makkelijker openheid bieden, waarom dat zo is en wat de gevolgen daarvan voor hen kunnen zijn in verdere sanctionering.

Er worden binnen dit onderzoek ook aanwijzingen gevonden dat niet alle professionals binnen de strafrechtketen even goed op de hoogte zijn van kennis over delinquente meisjes. Dit is niet verwonderlijk, gezien er absoluut en relatief gezien maar weinig meisjes langskomen tijdens de werkzaamheden van menig professional in de strafrechtketen.

Zo krijgen delinquente meisjes mogelijk niet de hulp die zij nodig hebben. Daarbij is het van belang dat de risicotaxatie ook voor meisjes betrouwbaar en valide is. Hierover is weinig bekend aangezien bij onderzoek in de justitiële keten de onderzoeksgroepen overwegend uit jongens bestaan. Gedegen (longitudinaal) onderzoek naar valide en betrouwbare risicotaxatie bij delinquente meisjes lijkt dan ook wenselijk. Zolang de kennis over meisjes in de strafrechtelijke keten er nog niet of onvoldoende is, kan geïnvesteerd worden in het bewustzijn dat impliciete en expliciete opvattingen ervoor kunnen zorgen dat delinquente meisjes over het hoofd gezien worden en anders bejegend worden. Voor dit laatste is het ook goed om te overwegen of de andere behandeling van meisjes mogelijk ook niet mannelijke verdachten en daders ten goede zou kunnen komen. Het zou daarom aan te bevelen zijn om als justitieel beleid te investeren in het aanbieden van kennis en scholing met betrekking tot delinquente meisjes, zowel qua achterliggende problematiek en bejegening, en als justitiële praktijk dit aan te grijpen. Uiteindelijk moeten straf, bejegening en interventie zo goed mogelijk op het individu worden toegespitst, maar daarbij is het wel belangrijk rekening te houden met mogelijke genderverschillen. Dat vraagt op onderdelen mogelijk een aangepaste aanpak voor meisjes en jongens.

6.6 Afsluiting

In de introductie is gesproken over een eventuele 'blinde vlek' voor delinquente meisjes. De resultaten suggereren dat er mogelijk een dergelijke vlek kan zijn; meisjes komen minder snel in beeld als verdachte. Ten opzichte van jongens verschillen meisjes in blootstelling aan, en sensitiviteit voor, risicofactoren. Daarnaast lijken zij ook andere delicten te plegen, en binnen delicten andere rollen te vervullen dan mannen. Deze fenomenen en de beeldvorming die er is over meisjes binnen de strafrechtketen maakt het daarmee aannemelijk dat meisjes minder snel gezien zullen worden als verdachte, hoewel dit wel aan het veranderen is. Mogelijk dat dergelijke percepties ook buiten de strafrechtketen zouden veranderen. Burgers spelen ook een rol bij de aanhouding van verdachten, door wel of niet aangifte te doen, of als getuige in strafzaken. Ook in deze processen kan een 'blinde vlek' voor delinquente meisjes een rol spelen.

Er is mogelijk nog een andere 'blinde vlek'. Als meisjes dan eenmaal in de strafrechtketen terechtkomen, lijkt er een blinde vlek over hoe zij anders bejegend worden. Ondanks dat meisjes in kleinere getalen in de strafrechtketen terechtkomen, geven professionals aan dat als ze er eenmaal zijn, ze wel bewust of onbewust anders gezien of bejegend worden. Het is nog onduidelijk of deze al dan niet bewust differentiële bejegening gelegitimeerd is, en of dit nog gevolgen heeft voor het straf- en resocialisatieproces.

De resultaten geven aanwijzingen voor verdere verkenning van de bejegening, bestraffing en behandeling van meisje en jongens. Omdat meisjes relatief weinig in de strafrechtketen terechtkomen, is het niet verwonderlijk dat kennis beperkt aanwezig is. Voor justitieel beleid en de praktijk is er dan ook een aanbeveling en die luidt: investeer in het verkrijgen en vergroten van kennis (evidence based) over delinquente meisjes.

Summary

Delinquent Girls

[A study of characteristics and risk factors of delinquent girls and young women in general, police and judicial populations](#)

This report contains several studies on delinquent girls and young women in the ages 12 through 27, which from now on will be referred to as girls. The different studies address delinquent girls that have, and have not, been in contact with the police and justice department. The three main research questions are:

- 1 What does (international) literature say about risk and protective factors of delinquent girls? How do girls in judicial populations differ from delinquent girls in general populations?
- 2 What is known about (self-reported) delinquency among girls (aged 12 through 22) from a general population of Dutch youths? What is known about their characteristics and risk factors?
- 3 What are considerations of justice professionals in the treatment of delinquent girls (aged 12 through 27) in the criminal justice system, concerning criminal suspicion, prosecution and judgment?

Where possible, the studies compares girls to boys. The results are divided in two parts: firstly, the results from studies concerning delinquent girls from general populations, and subsequently, the results concerning judicial populations.

Delinquent girls in general populations

Girls in general populations report less delinquent behaviour than boys, but girl delinquency is not non-existent. In the most recent edition of the Youth Delinquency Survey (YDS) the prevalence of self-reported traditional delinquency (i.e., excluding cybercrime) is 29% among girls aged 12 through 17, and 21% among young adult women aged 18 through 22. For boys and young adult men this prevalence is, respectively, 45% and 39%. Overall, the crimes reported by youth mostly concern petty crime, and the number of youths suspected or arrested by police are much lower.

Sex differences in delinquent behaviour might be due to sex differences in exposure and sensitivity to risk and protective factors of delinquent behaviour. More specifically, girls may experience less exposure to risk factors. While the literature rarely addresses sex differences in exposure, instead focusing more on sensitivity, the sub-study using YDS data does suggest that girls, for instance, report less use of alcohol and drugs, fewer delinquent friends, and more involvement from their parents in their daily lives. Analyses on the 2010, 2015 and 2020 cohorts of the YDS support this line of

reasoning, as sex is no longer a significant predictor for self-reported delinquency, after controlling for characteristics and risk factors.

Furthermore, the literature suggests that girls experience different risk factors than boys, besides experiencing a number of shared factors. Sexual abuse would be a more prominent risk factor among girls, whereas psychopathic tendencies and antisocial attitudes would be more prominent among boys.

Delinquent girls in police and judicial populations

When girls report self-delinquent behaviour, police less likely suspect or arrest them compared to boys who also report such behaviour. For instance, discrepancies between the prevalence in self-reported delinquent behaviour and arrest rates are larger for girls than for boys. Furthermore, analyses on self-report data enriched with police registrations also show similar discrepancies. When delinquent girls and boys have similar characteristics and risk profiles, arrest odds are still lower for girls than for boys.

In addition, delinquent girls and boys differ in the type of behaviour they exhibit. Not only are girls involved with fewer and less violent crimes, girls also have different roles. For example, girls more often have social roles, such as recruiting victims for fraud and extortion. Boys on the other hand, fulfil more physical and violent roles. These differences in types of behaviour and roles might lead to lower suspicion and arrest rates for girls. Nevertheless, interviewed police officers do say that the stereotype of the non-delinquent girl is losing traction, and that girls are now considered more often as suspects, even for serious and violent crimes.

While interviewed justice professionals report sex differentiation in the treatment of delinquents, such differentiation is also reported to be undesirable. Instances of different treatment for girls than boys, when circumstances are similar, do happen. These differences could be due to different behaviour by girls towards justice professionals. For example, girls are more communicative and transparent, and are less likely to use their right to remain silent.

However, justice professionals also mention that more effort is made to make girls feel more comfortable. For example, by matching the sex of interrogators with those of suspects, or inquiring whether any arrangements need made for any children at home. Furthermore, lawyers say that they do try to put girls in a different light than boys, by enforcing stereotypes such as 'loving mother' or 'victim of sexual exploitation'.

Despite the above-mentioned sex differences in treatment, justice professionals do claim that one's sex plays little role in actual judicial decisions and judgments. Analyses of interviews and judicial decisions show an emphasis on personal circumstances and age of the offender. One found exception comes from logistical issues, with fewer available detention cells for girls than boys, which might result in fewer pre-trial detentions for girls.

Conclusion and recommendations

The results from the quantitative analyses are not necessarily generalizable to all Dutch girls and boys who (claim to) exhibit delinquent behaviour. This, however, does not nullify the observation that delinquent girls differ from delinquent boys in risk and protective factors, as the literature study suggests this as well. Furthermore, girls seem to commit different types of crime than boys, and play different roles in criminal acts. Lastly, interviewed justice professionals suggest that they perceive girls differently than boys.

Given what is mentioned above, it is likely that girls have lower odds than boys of being suspected and arrested when they exhibit delinquent behaviour. Once they do enter the criminal justice system, there seems to be a blind spot with justice professionals that they actually treat girls different from boys.

Future studies should focus on verifying whether the currently observed phenomena are found more widespread within the criminal justice system. When, for instance, sex differential treatment is common, studies should evaluate whether differential treatment is beneficial for both girls and boys. After all, delinquent girls and boys do differ from another, and might have different needs for resocialization.

Lastly, it is recommended that justice professionals and policy makers invest in education on the topic of delinquent girls. The interviews show that knowledge on delinquent girls might be lacking among justice professionals, as they rarely encounter girls in their daily work. Education might contribute to awareness of how justice professionals treat delinquent girls (differently) and to a more equal criminal justice system for both girls and boys.

Literatuur

- Aebi, M., Giger, J., Plattner, B., Metzke, C. W., & Steinhausen, H.-C. (2014). Problem coping skills, psychosocial adversities and mental health problems in children and adolescents as predictors of criminal outcomes in young adulthood. *European Child & Adolescent Psychiatry, 23*(5), 283-293.
- Arteaga, A., Fernández-Montalvo, J., Cacho, R., & López-Goñi, J. J. (2021). Gender-based psychosocial differences in a sample of young offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 65*(12), 1390-1405.
- Augustyn, M. B., & McGloin, J. M. (2013). The Risk of Informal Socializing with Peers: Considering Gender Differences Across Predatory Delinquency and Substance Use. *Justice Quarterly, 30*(1), 117-143. doi:10.1080/07418825.2011.597417
- Barr, S. C., Hanson, R., Begle, A. M., Kilpatrick, D. G., Saunders, B., Resnick, H., & Amstadter, A. (2012). Examining the moderating role of family cohesion on the relationship between witnessed community violence and delinquency in a national sample of adolescents. *Journal of Interpersonal Violence, 27*(2), 239-262.
- Beerthuizen, M.G.C.J., Van Leijsen, E.M.C., & Van der Laan, A.M. (2019). *Risico- en beschermende factoren in de kindertijd en vroege adolescentie voor high impact crime in de latere adolescentie en jongvolwassenheid*. Den Haag: WODC. Cahier 2019-15.
- Bezemer, W., & Leerkes, A. (2021). *Oververtegenwoordiging verder ontcijferd*. Den Haag: Sdu Uitgever, Politie & Wetenschap; Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Bolhuis, M. (2016). De strafrechtadvocatuur. In M. Bolhuis, Y. Schoenmakers, & G. Beijers (Reds.), *Actoren in de strafrechtspleging* (pp. 77-96). Boom Uitgevers.
- Boorsma, J. S. W., & Tjihuis, A. J. G. (2011). *Actoren in de strafrechtspleging: Een inleiding* (2e ed.). Boom Lemma uitgevers.
- Borduin, C. M., & Ronis, S. T. (2012). Research note: Individual, family, peer, and academic characteristics of female serious juvenile offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice, 10*(4), 386-400.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Bucci, R., & Staff, J. (2020). Pubertal timing and adolescent delinquency†. *Criminology, 58*(3), 537-567.
- Bui, L., Farrington, D. P., & Ueda, M. (2016). Potential risk and promotive factors for serious delinquency in Japanese female youth. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice, 40*(3), 209-24.
- Byrnes, J. P., Miler, D. C., & Schafer, W. D. (1999). Gender differences in risk taking: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 125*(3), 367-383.
- Carr, N. T., Hudson, K., Hanks, R. S., & Hunt, A. N. (2008). Gender Effects Along the Juvenile Justice System. *Feminist Criminology, 3*(1), 25-43.
- Campbell, C., Papp, J., Barnes, A., Onifade, E., & Anderson, V. (2018). Risk assessment and juvenile justice: an interaction between risk, race, and gender. *Criminology & Public Policy, 17*(3), 525-545.
- CBS (2022). *Verdachten; delictgroep, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond*. Online geraadpleegd op <https://opendata.cbs.nl>.
- Chen, P., Voisin, D. R., & Jacobson, K. C. (2016). Community violence exposure and adolescent delinquency: Examining a spectrum of promotive factors. *Youth & Society, 48*(1), 33-57.

- Curcio, A. L., Mak, A. S., & George, A. M. (2017). Predictors of delinquency among adolescents and young adults: A new psychosocial control perspective. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, *50*(2), 155–175.
- De Jongste, W. M. (2021). Het Nederlandse strafrechtssysteem. In R. F. Meijer, D. E. G. Moolenaar, R. Choenni, & S. W. Van den Braak (Reds.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2020: Ontwikkelingen en samenhangen* (pp. 14-46). Den Haag: WODC, CBS, RvdR, OM en Politie Nederland. Cahier 2022-12.
- DiPierro, M., Fite, P. J., Cooley, J. L., & Poquiz, J. L. (2016). Academic aspirations as a moderator of the link between negative life events and delinquency in a sample of Latino youth. *Child & Youth Care Forum: Journal of Research and Practice in Children's Services*, *45*(4), 505–523.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, *62*(1), 107-115.
- Espinet, S. D., Graziosi, G., Toplak, M. E., Hesson, J., & Minhas, P. (2022). A Review of Canadian Diagnosed ADHD Prevalence and Incidence Estimates Published in the Past Decade. *Brain Sciences*, *12*(8), 1051.
- Farrington, D.P., Jolliffe, D., Hawkins, J.D., Catalano, R.F., Hill, K.G., & Kosterman, R. (2003). Comparing delinquency careers in court records and self-reports. *Criminology*, *41*(3), 933-958.
- Fletcher, A.C., Steinberg, L., & Williams-Wheeler, M. (2004). Parental influences on adolescent problem behavior: revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, *75*(3), 781-796.
- Franken, A., Prinstein, M. J., Dijkstra, J. K., Steglich, C. E. G., Harakeh, Z., & Vollebergh, W. A. M. (2016). Early adolescent friendship selection based on externalizing behavior: The moderating role of pubertal development. The SNARE study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *44*(8), 1647–1657.
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *38*(5), 581-586.
- Graif, C. (2015). Delinquency and gender moderation in the moving to opportunity intervention: The role of extended neighborhoods. *Criminology*, *53*(3), 366-398.
- Gremmen, M., Berger, C., Ryan, A., Steglich, C., Veenstra R., & Dijkstra, J. K. (2018). Adolescents' friendships, academic achievement, and risk behaviors: Same-behavior and cross-behavior selection and influence processes. *Child Development*, *90*(2), 211-258.
- Haynie, D. L., Doogan, N. J., & Soller, B. (2014). Gender, friendship networks, and delinquency: A dynamic network approach. *Criminology*, *52*(4), 688-722.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. Wiley.
- Hipwell, A. E., Beeney, J., Ye, F., Gebreselassie, S. H., Stalter, M. R., Ganesh, D., Keenan, K., & Stepp, S. D. (2018). Police contacts, arrests and decreasing self-control and personal responsibility among female adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *59*(12), 1252–1260.
- Horn, J. E. van, Reinders, M., Eisenberg, M. J., Lima-Heijns, A. de & Posthumus, J. (2016). Using structural equation modelling to assess the impact of factors on sexual risk and delinquent behavior in Dutch female offenders. *Children and Youth Services Review*, *71*(1), 233-240.
- Jansen, R. (2016). Het Openbaar Ministerie. In M. Bolhuis, Y. Schoenmakers, & G. Beijers (Reds.), *Actoren in de strafrechtspleging* (pp. 55-75). Boom Uitgevers.
- Janssen, H. J., Eichelsheim, V. I., Deković M., & Bruinsma, G. J. N. (2017). Sex differences in longitudinal pathways from parenting to delinquency. *European Journal on Criminal Policy and Research*, *23*(4), 503–521.
- Jeffries, S., Fletcher, G.J.O. & Newbold, G. (2003). Pathways to sex-based differentiation in criminal court sentencing. *Criminology*, *41*(1), 329-353.

- Kennedy, T. D., Edmonds, W. A., Millen, D. H., & Detullio, D. (2019). Chronic juvenile offenders: exploring risk factor models of recidivism. *Youth Violence and Juvenile Justice, 17*(2), 174-193.
- Kim, D. H., Harty, J., Takahashi, L., & Voisin, D. R. (2018). The protective effects of religious beliefs on behavioral health factors among low income African American adolescents in Chicago. *Journal of Child and Family Studies, 27*(2), 355-364.
- Klopock, E. T., Simons, R. L., & Simons, L. G. (2020). Puberty and girls' delinquency: A test of competing models explaining the relationship between pubertal development and delinquent behavior. *Justice Quarterly, 37*(1), 25-52.
- Kofler, M. J., McCart, M. R., Zajac, K., Ruggiero, K. J., Saunders, B. E., & Kilpatrick, D. G. (2011). Depression and delinquency covariation in an accelerated longitudinal sample of adolescents. *Journal of consulting and clinical psychology, 79*(4), 458-469.
- Kretschmer, T., Oliver, B. R., & Maughan, B. (2014). Pubertal development, spare time activities, and adolescent delinquency: Testing the contextual amplification hypothesis. *Journal of Youth and Adolescence, 43*(8), 1346-1360.
- Lanctôt N., Hauth-Charlier S., & Lemieux, A. (2015). Do depressive symptoms in justice-involved girls reduce the effects of a cognitive-behavioral program on their disruptive and delinquent behaviors? *International Journal of Social Welfare, 24*(2), 193-203.
- Leban, L., & Gibson, C. L. (2020). The role of gender in the relationship between adverse childhood experiences and delinquency and substance use in adolescence. *Journal of Criminal Justice, 66*(101), 637-648.
- Lim, S., Lambie, I., & Van Toledo, A. (2019). Characteristics of female youth offenders in New Zealand. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 63*(2), 198-217.
- Lösel, F., & Bender, D. (2003). Protective factors and resilience. In D.P. Farrington & J.W. Coid (red.), *Early prevention of adult antisocial behaviour* (pp. 130-204). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lösel, F., & Bender, D. (2017). Protective factors against crime and violence in adolescence. In P. Sturmey (red.), *The Wiley handbook of violence and aggression. Volume I, definition, conception, and development* (pp. 313-327). Chichester: John Wiley & Sons.
- Masten, A. S., & Cicchetti, D. (2010). Developmental cascades. *Development and psychopathology, 22*(3), 491-495.
- Markus, M.T., Lindhout, I.E., Boer, F., Hoogendijk, T.H.G., & Arrindell, W.A. (2003). Factors of perceived parental rearing styles: The EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences, 34*, 503-519.
- McCarty, C. A., Mason, W. A., Kosterman, R., Hawkins, J. D., Lengua, L. J., & McCauley, E. (2008). Adolescent school failure predicts later depression among girls. *Journal of adolescent health, 43*(2), 180-187.
- Meeus, W. H. J. (2012). *Over 30 jaar adolescentie onderzoek en 40 jaar universiteit: Een terugblik*. Afscheidscollege, Universiteit van Utrecht.
- Menard, S., & Huizinga, D. (1994). Changes in conventional attitudes and conventional behavior in adolescence. *Youth & Society, 26*(1), 23-53.
- Monshouwer, K., Van Dorssealaer, S., Gorter, A., Verdurmen, J., & Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag: Kerngegevens uit het peilstationonderzoek 2003*. Utrecht: Trimbos Instituut.
- Nash, J. K., Mujanovic, E., & Winfree, L. T. (2011). Protective effects of parental monitoring on offending in victimized youth in Bosnia and Herzegovina. *Child & Youth Services, 32*(3), 224-242.

- Newsome, J., Vaske, J. C., Gehring, K. S., & Boisvert, D. L. (2016). Sex differences in sources of resilience and vulnerability to risk for delinquency. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(4), 730-745.
- Nilsson, E.-L. (2017). Analyzing gender differences in the relationship between family influences and adolescent offending among boys and girls. *Child Indicators Research: The Official Journal of the International Society for Child Indicators*, 10(4), 1079-1094.
- Nilsson, K. W., Comasco, E., Hodgins, S., Orelund, L., & Åslund C. (2014). Genotypes do not confer risk for delinquency but rather alter susceptibility to positive and negative environmental factors: Gene-environment interactions of BDNF Val66Met, 5-HTTLPR, and MAOA-uVNTR. *The International Journal of Neuropsychopharmacology*, 18(5), 1-10.
- O'Donnell, P., Richards, M., Pearce, S., & Romero, E. (2012). Gender differences in monitoring and deviant peers as predictors of delinquent behavior among low-income urban African American youth. *Journal of Early Adolescence*, 32(3), 431-459.
- Paquette Boots, D., Wareham, J., & Weir, H. (2011). Gendered perspectives on depression and antisocial behaviors: An extension of the failure model in adolescents. *Criminal Justice and Behavior*, 38(1), 63-84.
- Philipp-Wiegmann, F., Rösler, M., Clasen, O., Zinnow, T., Retz-Junginger, P., & Retz, W. (2018). ADHD modulates the course of delinquency: A 15-year follow-up study of young incarcerated men. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 268(4), 391-399.
- Pietersema, S., & Veenstra, R. (12 oktober 2004). *Nederlandse vertaling Stattin en Kerr (2000) ouder-kind vragenlijst*. Ongepubliceerd document.
- Raaphorst, N., & Van de Walle, S. (2017). A signaling perspective on bureaucratic encounters: How public officials interpret signals and cues. *Social Policy Administration*, 52(7), 1367-1378.
- Reingle, J. M., & Maldonado-Molina, M. M. (2012). Victimization and violent offending: An assessment of the victim-offender overlap among native American adolescents and young adults. *International Criminal Justice Review*, 22(2), 123-138.
- Roks, R., & Van der Broek, J. (2020). *Clappen voor clout?* Rotterdam: EUR.
- Schoenmakers, Y., & Bolhuis, M. (2016). De reclassering. In M. Bolhuis, Y. Schoenmakers, & G. Beijers (Eds.), *Actoren in de strafrechtspleging* (pp. 135-149). Boom Uitgevers.
- Scott, D. I. (2018). Latina fortitude in the face of disadvantage: Exploring the conditioning effects of ethnic identity and gendered ethnic identity on Latina offending. *Critical Criminology*, 26(1), 49-73.
- Shaffer, C., Gatner, D., Gray, A. L., Douglas, K. S., Viljoen, J. L., Tweed, R., Bhatt, G., Dooley, S., & Gagnon, N. (2016). Incremental and predictive validity of the antisocial process-screening device in a community sample of male and female ethnic minority and Caucasian youth. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44(8), 1599-1612.
- Skolnick, J. H. (1966). *Justice without trial: Law enforcement in democratic society*. John Wiley & Sons.
- Slotboom, A., Wong, T., Swier, C., & Van der Broek, T. (2011). *Delinquente meisjes: Achtergronden, risicofactoren en interventies*. Den Haag: BJU/WODC/VU. Onderzoek en beleid 293.
- Slotboom, A. & Van den Brinck, Y. (aankomend). Meisjes in de jeugdstrafrechtspleging: een status aparte? *Tijdschrift voor Criminologie*, themanummer Mensenrechten en criminologisch onderzoek: Over het gelijkheidsbeginsel en de behandeling van meisjes in het Nederlandse jeugdstrafrecht.

- Spohn, C. & Beichner, D. (2000). Is preferential treatment of female offenders a thing of the past? A multisite study of gender, race, and imprisonment. *Criminal Justice Policy Review*, 11(1), 149-184.
- Statistics Canada (2022). *Canada is the first country to provide census data on transgender and non-binary people*. Online: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/220427/dq220427b-eng.htm>.
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: a re-interpretation. *Child Development*, 71(4), 1072-1085.
- Stephenson, Z., Woodhams, J., & Cooke, C. (2014). Sex differences in predictors of violent and non-violent juvenile offending. *Aggressive Behavior*, 40(2), 165-177.
- Stevens, T., Morash, M., & Park, S. (2011). Late-adolescent delinquency: Risks and resilience for girls differing in risk at the start of adolescence. *Youth & Society*, 43(4), 1433-1458.
- Tam, C. C., Abrams, L. S., Freisthler, B., & Ryan, J. P. (2016). Juvenile justice sentencing: Do gender and child welfare involvement matter? *Children and Youth Services Review*, 64(1), 60-65.
- Tuithof, M., Ten Have, M., Van Dorsselaer, S., & De Graaf, R. (2010). *ADHD, gedragsstoornissen en antisociale persoonlijkheidsstoornis: Vóórkomen en gevolgen in de algemene bevolking: Resultaten van NEMESIS-2*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Vanassche, S., Sodermans, A. K., Matthijs, K., & Swicegood, G. (2014). The effects of family type, family relationships and parental role models on delinquency and alcohol use among Flemish adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 23(1), 128-143.
- Van der Laan, A. M., Barendregt, C. S., Beerthuizen, M. G. C. J., & Beijersbergen, K. A. (2016). *Adolescentenstrafrecht: Beleidstheorie-reconstructie en eerste empirische bevindingen*. Boom criminologie. Onderzoek en beleid 317.
- Van der Laan, A. M., & Beerthuizen, M. G. C. J. (2021). Zelfgerapporteerd ouderschap. In A. M. van der Laan, M. G. C. J. Beerthuizen & N. C. Boot (red.), *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020*. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2021-9.
- Van der Laan, A. M., Beerthuizen, M. G. C. J., & Boot N. C. (2021). *Monitor Jeugd-criminaliteit 2020*. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2021-9.
- Van der Laan, A. M., Zeijlmans, K., Beerthuizen, M. G. C. J., & Prop, L. J. C. (2021). *Evaluatie van het adolescentenstrafrecht: Een multicriteria evaluatie*. Den Haag: WODC. Cahier 2021-6.
- Van der Put, C. E., Deković, M., Hoeve, M., Stams, G. J. J., Van der Laan, P. H., & Langewouters, F. E. (2014). Risk assessment of girls: Are there any sex differences in risk factors for re-offending and in risk profiles? *Crime & Delinquency*, 60(7), 1033-1056.
- Van der Put, C., Van der Laan, P., Stams, G. J., Deković, M., & Hoeve, M. (2011). Promotive factors during adolescence: Are there changes in impact and prevalence during adolescence and how does this relate to risk factors? *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 2(1/2), 119-141.
- Van Lier, P. A. C., Frijns, T., den Exter Blokland, E., Neumann, A., Koot, H. M., & Meeus, W. (2008). *The RADAR study: Design, description of sample and validation of cohort assignment*. Niet-gepubliceerd document.
- Van Widenfelt, B., Goedhart, A., Treffers, P.D.A., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the strengths and difficulties questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289.
- Vitopoulos, N. A., Peterson-Badali, M., Brown, S., & Skilling, T. A. (2019). The relationship between trauma, recidivism risk, and reoffending in male and female juvenile offenders. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 12(3), 351-364.

- Walker, D. A., & Holtfreter, K. (2016). Adolescent motherhood, depression, and delinquency. *Journal of Child and Family Studies, 25*(3), 939–948.
- Wong, T. M. L. (2012). *Girl delinquency: a study on sex differences in (risk factors for) delinquency*. Dissertatie.
- Wong, T. M. L., Loeber, R., Slotboom, A.-M., Bijleveld, C. C. J. H., Hipwell, A. E., Stepp, S. D., & Koot, H. M. (2013). Sex and age differences in the risk threshold for delinquency. *Journal of Abnormal Child, 41*(4), 641-652.
- Worthen, M. G. (2011). Gender differences in parent–child bonding: implications for understanding the gender gap in delinquency. *Journal of Crime and Justice, 34*(1), 3-23.
- Yoder, J., & Tunstall, A. (2022). Cascading Effects of Cumulative Trauma: Callous Traits Among Justice Involved Youth. *Youth Violence and Juvenile Justice, 20*(2). Doi 15412040221101922.

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Em. prof. dr. I. (Ido) Weijers

Leden

Prof. dr. V. (Vivienne) de Vogel

Dr. A. (Andrea) Donker

Mw. M. (Merel) Aarts

Universiteit Maastricht, Hogeschool Utrecht

Hogeschool Utrecht

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Bijlage 2 Zoektermreeksen

1	"female juvenile offenders" AND "risk factors" (keyword);
2	"female juvenile delinquency" AND "risk factors" (keyword);
3	"juvenile female offenders" AND "risk factors" (keyword);
4	"juvenile delinquency" (title) AND "gender" AND "risk factors" (keyword);
5	"juvenile delinquency" AND "risk factors" AND "gender differences" (keyword);
6	"female juvenile delinquency" AND "protective factors" OR "promotive factors" (title);
7	"adolescent offenders" AND "gender" AND "risk factors" (keyword);
8	"adolescent female offenders" AND "risk factors" (keyword);
9	"adolescent female offenders" AND "protective factors" (keyword);
10	"adolescent offenders" AND "gender" AND "protective factors" (keyword);
11	"delinquency" (title) AND "girls" AND "risk factors" (keyword);
12	"delinquency" AND "girls" AND "promotive factors" (keyword);
13	"female youth offenders" AND "risk factors" (keyword);
14	"female offenders" AND "youth" AND "risk factors" (keyword);
15	"young adults" (title) AND "delinquency" AND "risk factors" (keyword);
16	"young adults" AND "female offenders" (keyword);
17	"early adulthood" AND "female offenders" (keyword);
18	"emerging adulthood" (title) AND "crimin*" AND "gender differences" (keyword);
19	"young adult*" AND "crimin*" (title) AND "risk factors" (keyword).

Noot. Er is tussen 15 november 2021 en 13 januari 2022 via WorldCat gezocht.

Bijlage 3 Literatuurlijst review

Publicatie, auteurs en land	Sample	Populatie	Data	Design	Analysestrategie
1 Aebi et al. (2014) ZW	N=1086 (49,1% vrouw) 10-33 jaar	Scholieren	Zelfrapportage en eventuele strafbladen	L	Logistische regressie, Pearson's correlatie & multivariate voorspellingsmodellen
2 Arteaga et al. (2021) SP	N=838 (22,4% vrouw) 12-17 jaar	Veroordeelden	Officiële cijfers, psychologische rapportage en risicotaxatie	CS	Chi-kwadraat, t-test & logistische regressie
3 Boots et al. (2011) VS	N=1018 (49,1% vrouw) 8-18 jaar	Kinderen en adolescenten	Zelfrapportage en rapportage van ouders/voogden	L	SEM
4 Borduin & Ronis (2012) VS	N=142 (100% vrouw) 11-17 jaar	Veroordeelden en scholieren	Zelfrapportage, rapportage van ouder/verzorgers/docenten & gefilmde interactie opdracht	CS	ANOVA
5 Bucci & Staff (2020) VK	N=11.556 (49,8% vrouw) 11-15 jaar	Adolescenten	Rapportage van ouders en zelfrapportage	L	Logistische regressie, KHB methode
6. Graif (2015) VS	N=1542 (52,6% vrouw) 12-19 jaar	Adolescenten en jongvolwassenen	Zelfrapportage en rapportage van ouders/verzorgers	L	2SLS regressie
7 Hipwell et al. (2018) VS	N=2450 (100% vrouw) 12-17 jaar	Adolescenten	Zelfrapportage en rapportage van ouders/verzorgers en officiële cijfers	L	Fixed effects regressie & logistische regressie
8 Janssen et al. (2017) NL	N=603 (48% vrouw) 11-19 jaar	Scholieren	Zelfrapportage	L	ANCOVA, MANCOVA, correlaties, SEM & Wald tests
9 Klopach et al. (2020) VS	N=480 (100% vrouw) 10-18 jaar	Adolescenten	Zelfrapportage en rapportage van ouders/verzorgers	L	LGCM & SEM

Publicatie, auteurs en land	Sample	Populatie	Data	Design	Analysestrategie
10 Kretschmer et al. (2014) VK	N=8577 (50,4% vrouw) 9-15 jaar	Kinderen en adolescenten	Zelfrapportage	L	SEM
11 Leban & Gibson (2020) VS	N=1911 (49,6% vrouw) 9-15 jaar	Kinderen en adolescenten	Zelfrapportage en rapportage van ouders/voogden	L	Bivariate analyse, Chi-kwadraat, independent samples t-tests & hiërarchische gegeneraliseerde lineaire modellen
12 Lim et al. (2019) NZ	N=184 (100% vrouw) 13-17 jaar	Verdachten/ veroordeelden	Analyse van politiegegevens	CS	?
13 Nash et al. (2011) BH	N=2134 (51% vrouw) 13-17 jaar	Scholieren	Zelfrapportage	CS	Bivariate correlaties & multipele regressie
14 Newsome et al. (2016) VS	N=1462 (52,9% vrouw) 12-19 jaar	Scholieren	Zelfrapportage en speekselmonsters	L	OLS regressie, SEM & chi-kwadraat
15 Nilsson (2017) ZW	N=889 (51,6% vrouw) 14-16 jaar	Scholieren	Zelfrapportage	CS	Independent samples t-tests, OLS regressie
16 Nilsson et al. (2015) ZW	N=1337 (50,6% vrouw) 17-18 jaar	Scholieren	Zelfrapportage en speekselmonsters	CS	Chi-kwadraat, t-tests, ANOVA & GLM
17 O'Donnell (2012) VS	N=204 (60% vrouw) 11-13 jaar	Scholieren	Zelfrapportage	L	SEM
18 Scott (2018) VS	N=447 (100% vrouw) M=18 jaar	Adolescenten	Zelfrapportage	CS	Negatieve binomiale regressie
19 Shaffer et al. (2016) CA	N=335 (55,2% vrouw) 12-14 jaar	Scholieren	Zelfrapportage	CS	t-tests, F-tests, Mann Whitney U tests, Kruskal-Wallis toets, Pearson's correlatie, Spearman's correlatie, hiërarchische Poisson regressie & negatieve binomiale regressie

Publicatie, auteurs en land	Sample	Populatie	Data	Design	Analysestrategie
20 Stephenson et al. (2014) <i>VK</i>	<i>N</i> =586 (42,8% vrouw) 11-17 jaar	Veroordeelden	Risicotaxatie instrument ASSET	CS	Chi-kwadraat & logistische regressie
21 Stevens et al. (2011) <i>VS</i>	<i>N</i> =1297 (100% vrouw) 12-18 jaar	Adolescenten	Zelfrapportage	L	Negatieve binomiale regressie, bivariate & multivariate analyses
22 Van der Put et al. (2011) <i>VS</i>	<i>N</i> =13.613 (26% vrouw) 12-18 jaar	Veroordeelden	Rapportage door reclasseringswerker en officiële documenten	L	ANOVA, Pearson's correlatie & (hiërarchische) multiple logistische regressie
23 Van der Put et al. (2014) <i>NL</i>	<i>N</i> =1.396 (83% jongens) 12-18 jaar	Verdachten/ veroordeelden	Rapportage door Raad van de Kinderbescherming	CS	Chi-kwadraat
24 Van Horn et al. (2016) <i>NL</i>	<i>N</i> =146 (100% vrouw) 12-18 jaar	Meisjes in behandeling bij De Waag	File information (intake report, therapy reports & structured risk assessment)	CS	SEM
25 Vanassche et al. (2014) <i>BE</i>	<i>N</i> =1688 (54,2% vrouw) 12-18 jaar	Scholieren	Zelfrapportage	CS	(Multiële) logistische regressie
26 Vitopoulos et al. (2019) <i>CA</i>	<i>N</i> =100 (50% vrouw) 13-19 jaar	Verdachten	Rapportage door clinicians, zelfrapportage, clinical files & conviction data	L	Correlaties & hiërarchische logistische regressie
27 Walker & Holtfreter (2016) <i>VS</i>	<i>N</i> =6628 (100% vrouw) 11-21 jaar	Scholieren	Zelfrapportage	CS	Bivariate correlaties & tobit regressie model
28 Wong et al. (2013) <i>VS</i>	<i>N</i> =1359 (63% vrouw) 10-16 jaar	Scholieren	Zelfrapportage & rapportage door ouders/voogden/docenten	L	Odds ratios, ROC

Bijlage 4 Lijst met delicten zelfgerapporteerd daderschap

Geweld	Wapenbezit
Iemand bedreigd, bang maken	Wapenbezit voor zelfverdediging
Geslagen, persoon niet gewond	Drugs
Geslagen, persoon wel gewond	Softdrugs verkopen
Iemand bedreigd om te stelen	XTC, paddo's of amfetamine verkopen
Geweld gebruikt om te stelen	Harddrugs verkopen
Iemand met wapen verwond	
Onvrijwillige seks	
Vermogen	
Prijsjes verwisseld	
< € 10 voorwerp gestolen uit winkel	
> € 10 voorwerp gestolen uit winkel	
Iets gestolen van school of werk	
Fiets of scooter gestolen	
Zakken gerold	
Iets van buitenkant auto gestolen	
Heling (gekocht)	
Heling (verkocht)	
Iets uit auto gestolen	
Ingebroken	
Vandalisme	
Voertuig beschadigd of vernield	
Woning beschadigd of vernield	
Openbaar vervoer beschadigd of vernield	
Anders beschadigd of vernield	
Muren, trams, bussen beklad	

Bijlage 5 Vergelijkingen kenmerken en risicofactoren bij minderjarigen, naar geslacht en delictgroep

Meisjes	Niet-delinquent		Verskil ($p < 0,01$)		Zelfrapportage		Verskil ($p < 0,01$)		Verdacht		Verskil ($p < 0,01$)	
	n=1.325	J	ZD	VD	n=520	J	ND	VD	n=59	J	ND	ZD
Individuele domein												
Nederlandse achtergrond (%)	42,6			+	43,5			+	16,9		-	-
Leeftijd in jaren (m)	14,2		-	-	14,6		+	-	15,4		+	+
Hoger opgeleid (%)	53,8			+	54,6			+	33,9		-	-
SDQ (m)	1,3	-	-	-	1,4	-	+		1,5		+	
Antisociale attitude (m)	1,3	-	-		1,5		+		1,5			
Alcohol/drugsgebruik (%)	16,3		-	-	31,3		+	-	49,2		+	+
Slachtofferschap (%)	11,8		-	-	30,6		+		37,3		+	
Gemengd individueel/familie												
Problemen (%)	17,7	+	-	-	37,9	+	+		49,2	+	+	
Familie/huishoudelijk domein												
Eénoudergezin (%)	25,4		-	-	34,6	+	+	-	55,9		+	+
Passief/geen inkomen (%)	37,9			-	42,9			-	71,2		+	+
Verdachte huishoudgenoot (%)	17,4			-	20,2			-	62,7		+	+
Emotionele steun ouders (m)	4,6	+	+	+	4,4		-		4,3		-	

Meisjes	Niet-delinquent		Verschil ($p < 0,01$)		Zelfrapportage		Verschil ($p < 0,01$)		Verdacht		Verschil ($p < 0,01$)	
	n=1.325	J	ZD	VD	n=520	J	ND	VD	n=59	J	ND	ZD
Openheid naar ouders (m)	4,3	+	+	+	4,0	+	-		3,9	+	-	
Controle door ouders (m)	4,3	+	+		4,2	+	-		4,2	+		
Informereren door ouders (m)	3,5	+	+	+	3,4	+	-		3,2		-	
Monitoring door ouders (m)	2,9	+	+	+	2,8	+	-		2,7		-	
Bredere context												
Delinquente vrienden (%)	16,5	-	-	-	50,2	-	+		64,4		+	
Schoolprestaties (m)	3,9	+	+		3,7	+	-		3,6			
Schooltevredenheid (m)	4,2	+	+	+	3,8	+	-	+	3,4		-	-
Risicofactoren												
Cumulatief (m)	2,8	-	-	-	4,8	-	+	-	6,6		+	+

Jongens	Niet-delinquent		Verschil ($p < 0,01$)		Zelfrapportage		Verschil ($p < 0,01$)		Verdacht		Verschil ($p < 0,01$)	
	n=1.075	M	ZD	VD	n=730	M	ND	VD	n=139	M	ND	ZD
Individuele domein												
Nederlandse achtergrond (%)	41,8			+	45,9			+	21,6		-	-
Leeftijd in jaren (m)	14,1		-	-	14,5		+	-	15,5		+	+
Hoger opgeleid (%)	53,2			+	54,8			+	33,8		-	-
SDQ (m)	1,4	+	-	-	1,5	+	+		1,5		+	
Antisociale attitude (m)	1,4	+	-	-	1,6		+		1,6		+	
Alcohol/drugsgebruik (%)	13,9		-	-	35,2		+		46,0		+	
Slachtofferschap (%)	14,0		-	-	37,1		+		34,5		+	

Jongens	Niet-delinquent		Verschil ($p < 0,01$)		Zelfrapportage		Verschil ($p < 0,01$)		Verdacht		Verschil ($p < 0,01$)	
	n=1.075	M	ZD	VD	n=730	M	ND	VD	n=139	M	ND	ZD
Gemengd individueel/familie												
Problemen (%)	11,7	-	-	-	24,5	-	+		25,9	-	+	
Familie/huishoudelijk domein												
Eénoudergezin (%)	24,5			-	27,0	-		-	48,2		+	+
Passief/geen inkomen (%)	39,6			-	36,2			-	61,2		+	+
Verdachte huishoudgenoot (%)	17,0			-	15,2			-	44,6		+	+
Emotionele steun ouders (m)	4,5	-	+	+	4,4		-		4,3		-	
Openheid naar ouders (m)	4,1	-	+	+	3,8	-	-		3,8	-	-	
Controle door ouders (m)	4,1	-	+	+	3,9	-	-		3,8	-	-	
Informereren door ouders (m)	3,2	-		+	3,2	-			3,1		-	
Monitoring door ouders (m)	2,8	-	+	+	2,7	-	-		2,7		-	
Bredere context												
Delinquente vrienden (%)	28,7	+	-	-	67,7	+	+		59,7		+	
Schoolprestaties (m)	3,8	-	+		3,5	-	-		3,6			
Schooltevredenheid (m)	4,0	-	+	+	3,7	-	-		3,6		-	
Risicofactoren												
Cumulatief (m)	3,5	+	-	-	5,4	+	+	-	6,3		+	+

Noot. De kolom 'verschil' geeft aan met welke andere groepen de gemeten waarden verschillen en in welke richting; een plus geeft aan dat de groep hoger scoort dan de referentiegroep, een min geeft aan dat de groep lager scoort. De afkorting voor de referentiegroepen zijn: M = meisjes, J = jongens, ND = niet-delinquent, ZD = zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, VD = verdacht. De verschillen worden getoetst via een Mann-Whitney U test ($p < 0,01$).

Bijlage 6 Vergelijkingen kenmerken en risicofactoren bij jongvolw., naar geslacht en delictgroep

Vrouwen	Niet-delinquent		Verskil (p<0,01)		Zelfrapportage		Verskil (p<0,01)		Verdacht		Verskil (p<0,01)	
	n=564	M	ZD	VD	n=213	M	ND	VD	n=41	M	ND	ZD
Individuele domein												
Nederlandse achtergrond (%)	66,8			+	71,8			+	36,6		-	-
Leeftijd in jaren (m)	20,0				19,7				20,3			
Hoger opgeleid (%)	59,0			+	56,3			+	34,1		-	-
Antisociale attitude (m)	1,3	-	-		1,5	-	+		1,4			
Alcoholgebruik (m)	1,1	-	-		1,7	-	+	+	0,8	-		-
Drugsgebruik (%)	28,2			-	59,2			+	58,5		+	
Slachtofferschap (%)	12,4	-	-	-	37,6			+	43,9		+	
Gemengd individueel/familie												
Problemen (%)	34,6	+	-	-	54,0	+	+		58,5		+	
Familie/huishoudelijk domein												
Eénoudergezin (%)	22,0			-	28,6				48,8		+	
Passief/geen inkomen (%)	38,3			-	39,9			-	70,7	+	+	+
Verdachte huishoudgenoot (%)	16,3			-	21,6			-	48,8		+	+
Bredere context												
Delinquente vrienden (%)	12,8	-	-	-	44,1	-	+		29,3	-	+	
Risicofactoren												
Cumulatief (m)	1,9	-	-	-	3,3			+	3,9		+	

Mannen	Niet-delinquent		Verschil ($p < 0,01$)		Zelfrapportage		Verschil ($p < 0,01$)		Verdacht		Verschil ($p < 0,01$)	
	n=401	M	ZD	VD	n=280	M	ND	VD	n=116	M	ND	ZD
Individuele domein												
Nederlandse achtergrond (%)	63,8		-	+	73,6		+	+	44,8		-	-
Leeftijd in jaren (m)	20,1				19,9				20,1			
Hoger opgeleid (%)	58,9			+	61,1			+	26,7		-	-
Antisociale attitude (m)	1,4	+	-	-	1,6	+	+		1,6		+	
Alcoholgebruik (m)	1,4	+	-		2,3	+	+	+	1,6	+		-
Drugsgebruik (%)	35,2		-	-	62,9		+		56,9		+	
Slachtofferschap (%)	20,2	+	-	-	46,8		+		48,3		+	
Gemengd individueel/familie												
Problemen (%)	22,4	-	-	-	39,6	-	+		42,2		+	
Familie/huishoudelijk domein												
Eénoudergezin (%)	23,7			-	20,0			-	37,1		+	+
Passief/geen inkomen (%)	36,2				33,9				46,6	-		
Verdachte huishoudgenoot (%)	14,2			-	15,7			-	38,8		+	+
Bredere context												
Delinquente vrienden (%)	31,9	+	-	-	65,4	+	+		58,6	+	+	
Risicofactoren												
Cumulatief (m)	2,2	+	-	-	3,6		+		3,9		+	

Noot. De kolom 'verschil' geeft aan met welke andere groepen de gemeten waarden verschillen en in welke richting; een plus geeft aan dat de groep hoger scoort dan de referentiegroep, een min geeft aan dat de groep lager scoort. De afkorting voor de referentiegroepen zijn: M = meisjes, J = jongens, ND = niet-delinquent, ZD = zelfgerapporteerd ouderschap zonder verdenking, VD = verdacht. De verschillen worden getoetst via een Mann-Whitney U test ($p < 0,01$).

Bijlage 7 Topiclijst interviews

- 1 Introductie
  - Voorstellen
  - Toelichting functie
  - Werkervaring
- 2 Stappenplan of vaste procedure?
  - Benodigde informatie voor beslissing
  - Advies inwinnen bij andere partijen?
- 3 Frequentie zaken over meisjes
  - Man-vrouwverhouding
- 4 Vignetten
  - Overeenkomstig met praktijk?
  - Soort verdachten
  - Factoren relevant voor beslissing
  - Ontbreekt relevante informatie?
- 5 Soort zaken
  - Wat voor zaken (vaker) bij meisjes?
  - Opvallend gedrag meisjes i.v.m. jongens?
- 6 Kennis over meisjes
  - Specifieke kennis binnen professie?
  - Behoeft aan kennis
  - Beeldvorming
  - Psychiatrische problematiek
  - Invloed op eigen beslisvorming?
- 7 Beslisvorming over meisjes in strafrechtketen
  - Behandeling meisjes door collega's
  - Adviezen andere partijen anders voor meisjes dan jongens?
  - Straf(eis) anders?
- 8 'Blinde vlek' voor meisjes?
  - Oorzaak
  - Verklaring verschil in cijfers
- 9 Voorbeeld recente/belangrijke casus over meisje
  - Factoren relevant voor beslissing
  - Welke beslissing genomen?
  - Soortgelijke casus over jongen?
    - Overwegingen?
    - Zo nee, andere soortgelijke casus?

Bijlage 8 Vignetten interviews

Casus 1

X is 14 jaar en zit in het tweede jaar van een VMBO in Amsterdam. X heeft een Nederlandse achtergrond.

X is aangehouden voor mishandeling met zwaar lichamelijk letsel tot gevolg. Op een plein vlakbij school is een vechtpartij ontstaan tussen X en Y, naar aanleiding van een conflict dat zich al langere tijd afspeelde via sociale media. Van beide kanten werd geweld gebruikt. Een groep leerlingen zag de vechtpartij gebeuren en zijn tussen beiden gekomen, waarna X ervandoor ging. De leerlingen hebben zich over Y ontfermd en een ambulance gebeld. In het ziekenhuis bleek dat Y zwaar lichamelijk letsel had, waaronder twee gekneusde ribben en een gescheurde milt.

X kwam op 11-jarige leeftijd voor het eerst met jeugdzorg in aanraking vanwege huiselijk geweld. Twee jaar geleden werd de situatie onhoudbaar, waarna X uit huis is geplaatst. Sindsdien woont X in een residentiële voorziening. X vertoont regelmatig agressief gedrag naar medebewoners. X heeft geen strafblad en is niet eerder in aanraking geweest met justitie.

Casus 2

X is 21 jaar en woont sinds een half jaar samen met een 22-jarige partner in een sociale huurwoning in Amsterdam. Na het afmaken van het VMBO heeft X twee jaar in de horeca gewerkt en sindsdien is X werkeloos. X's partner heeft een parttime baan bij McDonalds.

X was aanwezig in een telefoonwinkel in het centrum van Amsterdam en heeft daar de werktelefoon van een medewerker gestolen. Op de camerabeelden was te zien hoe X de verkoper naar een oplader vroeg die achter de toonbank aan de wand hing. Op het moment dat de verkoper zich omdraaide om de oplader te pakken, ging X ervandoor met de iPhone 12 Pro ter waarde van 982 euro die op de toonbank lag. De verkoper belde direct de politie. X werd later op de dag aangehouden op het station nadat de telefoon getraceerd was met de app 'Find My iPhone'. De gestolen telefoon werd aangetroffen in de tas van X.

X heeft geen strafblad en is geen bekende bij de politie.

Bijlage 9 Codeboek vonnissen

Het onderstaande codeboek bestaat uit twee delen. Het eerste gedeelte is een inhoudelijke codering van delict- en persoonskenmerken en wordt voor het gehele vonnis gecodeerd. De vonnissen zijn hiervoor eerst tekstueel gecodeerd, waarna een groot deel van deze codes vervolgens is gekwantificeerd (zie deel 1). Het tweede gedeelte richt zich specifiek op de strafmotivering van rechters en wordt enkel voor dat gedeelte van het vonnis gecodeerd (zie deel 2).

Deel 1: inhoudelijke kenmerken vonnissen

Code	Tekstuele codering ATLAS.ti	Standaardisering antwoordmogelijkheden
Algemene informatie		
Sekse verdachte	Betreft het een vrouwelijke of mannelijke verdachte?	Vrouw Man
Leeftijd verdachte	Leeftijd van de verdachte ten tijde van het plegen van het delict	Minderjarig Meerderjarig
Schuldig bevonden feit(en)	Beknopte samenvatting van schuldig bevonden feit(en) in simpele bewoordingen, eventueel op basis van inhoudsindicatie	-
Toegepast strafrechtstelsel	Wordt er jeugdstrafrecht of volwassenenstrafrecht toegepast? Dit is bijv. af te leiden uit de leeftijd van de verdachte, of er gesproken wordt van jeugddetentie of gevangenisstraf of wetsartikelen waar naar verwezen wordt (art. 77 enz.)	Jeugdstrafrecht Volwassenenstrafrecht
Verblijfplaats	Verbleef de verdachte voorafgaande aan de zitting in detentie of elders?	Detentie Elders
Delictkenmerken		
Aantal medeverdachten	Heeft de verdachte het delict met medeverdachten gepleegd en zo ja, met hoeveel?	Geen medeverdachten Eén medeverdachte Meer dan één medeverdachte
Rol verdachte	Wat was de rol van de verdachte in de uitvoering van het delict?	Hoofdrol/grote rol Kleine rol Onduidelijk Geen informatie
Sekse medeverdachte(n)	Wat is de sekse van de medeverdachten?	Vrouw Man Mix (zowel vrouwelijke als mannelijke medeverdachten)
Relatie tot medeverdachte(n)	Wat is de relatie tussen de verdachte en medeverdachte(n)?	Vrienden Familie (Ex)-partner Kennissen Geen informatie

Code	Tekstuele codering ATLAS.ti	Standaardisering antwoordmogelijkheden
Aantal slachtoffers	Is er sprake van één of meerdere slachtoffers?	Eén slachtoffer Meer dan één slachtoffer
Rol slachtoffer(s)	Wat is de rol van het slachtoffer voorafgaande of tijdens het delict? Is het delict bijvoorbeeld uitgelokt door het slachtoffer of was er sprake van ruzie tussen verdachte en slachtoffer?	Ruzie/conflict Worsteling/verzetten Geen actieve rol Overig Geen informatie
Sekse slachtoffer(s)	Wat is de sekse van de medeverdachten?	Vrouw Man Mix (zowel vrouwelijke als mannelijke medeverdachten)
Relatie tot slachtoffer(s)	Wat is er bekend over de relatie tussen de verdachte en het slachtoffer?	Familie (Ex-)partner Medewerker instelling Kennis Contactpersoon Onbekende Geen informatie
Machtsverhouding	Wordt er gesproken over een bepaalde machtsverhouding tussen verdachte en slachtoffer?	-
Impact	Welke impact heeft het delict op het slachtoffer gehad? (verwondingen, trauma, eigendommen kapot enz.)	Materieel Immaterieel Materieel en immaterieel Grote/langdurige impact (bv. als er termen worden gebruikt zoals 'langdurige impact', 'grote inbreuk', 'grote impact' of 'heeft diepe sporen achtergelaten')
Geweldsgebruik	Welke vormen van geweld zijn er gebruikt?	Geweldsgebruik door verdachte Geen geweldsgebruik door verdachte Dreiging met geweld
Wapengebruik	Is er een wapen gebruikt en zo ja, welke?	Ja [soort wapen] Nee Dreiging met wapen Onduidelijk (onduidelijkheid over soort wapen of door wie wapen is gebruikt)
Motief/aanleiding	Welk motief wordt er aangedragen door de verdachte of de rechtbank?	Financieel Emotioneel (ruzie, woede, frustratie enz.) Overig Geen informatie
Vooropgezet plan	Was er sprake van een vooropgezet plan?	Ja Deels Nee Geen informatie

Code	Tekstuele codering ATLAS.ti	Standaardisering antwoordmogelijkheden
Gemoedstoestand	Wat wordt er vermeld over de gemoedstoestand van de verdachte ten tijde van het delict?	Stoornis Emotie Alcohol/drugs Gebrekkige ontwikkeling of zwakbegaafdheid Ouder-kindproblematiek Geen informatie
Persoonskenmerken		
Emotie	Toonde de verdachte emotie na het delict, bijvoorbeeld tijdens aanhouding, verhoor door politie, contact met RvdK/reclassering of tijdens de strafzitting?	Positief (bv. spijt, berouw, medeleven met slachtoffer) Negatief Positief en negatief Geen informatie
Bekennen	Heeft de verdachte het delict bekend? In hoeverre? Wat vertelt de verdachte in zijn/haar verklaring?	Bekennen Deels Ontkennen Overig Geen informatie
Meewerken aan hulpverlening	Wat wordt in het vonnis vermeld over de bereidheid van de verdachte om mee te werken aan hulpverlening?	Ja Nee Geen informatie
Delictgeschiedenis	Is de verdachte in het verleden in beeld gekomen bij politie/justitie? Hoe vaak? Voor wat voor soort delicten?	First offender Repeat offender Tegenstrijdige informatie Geen informatie
Verleden met hulpverlening	Heeft de verdachte een verleden met hulpverlening? Wat voor behandelingen/interventies? Hieronder valt ook een internaat omdat er van uitgegaan wordt dat daar een plaatsvervangende opvoeding wordt gegeven. Als er nog geen intake is geweest, telt het niet als eerdere behandeling	Ja Nee Geen informatie
Recidiverisico	Wat wordt in het vonnis vermeld over het recidiverisico van de verdachte? Hoe hoog wordt het recidiverisico ingeschat?	Hoog Laag Geen informatie
Toerekeningsvatbaarheid	Wat wordt er gezegd over de (on)toerekeningsvatbaarheid van de verdachte? Als deze code niet is toegepast in het vonnis, wordt de verdachte gezien als toerekeningsvatbaar	Toerekeningsvatbaar Verminderd toerekeningsvatbaar Ontoerekeningsvatbaar
Persoonskenmerken: individu	Bv. gedrags- of persoonlijkheidsstoornissen, intelligentie, trauma's, automutilatie, alcohol- of drugsgebruik enz.	-
Persoonskenmerken: gezin	Bv. huidige leefsituatie, relatie met ouders, problemen m.b.t. thuissituatie enz.	-

Code	Tekstuele codering ATLAS.ti	Standaardisering antwoordmogelijkheden
Persoonskenmerken: peers	Bv. contact met leeftijdsgenoten, delinquente vrienden, romantische relatie ten tijde van delict enz.	-
Persoonskenmerken: school	Bv. hoogst genoten opleiding, school- prestaties, binding met school enz.	-
Advies		
Adviseringsinstanties	Bv. Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering Nederland, Pro Justitia, verslavingszorg enz.	-
Soort advies + motivatie	Bv. straf, voorwaarden, meldplicht, schuldhulpverdeling, middelencontroles, dagbesteding enz.	-
Standpunten en beoordeling		
Officier van Justitie: strafeis + onderbouwing	Wat is de strafeis van de officier van justitie en hoe wordt deze onder- bouwd?	-
Verdediging: standpunt + onderbouwing	Welk verweer draagt de verdediging aan?	-
Rechtbank: opgelegde sanctie	Welke straf of maatregel wordt opgelegd door de rechtbank?	-
Rechtbank: onderbouwing opgelegde sanctie	Welke onderbouwing geeft de rechtbank voor de opgelegde sanctie?	Zie codeboek deel 2
Bijzondere voorwaarden + onderbouwing	Worden er bijzondere voorwaarden opgelegd? Welke? Hoe worden deze onderbouwd?	-

Deel 2: strafmotivering van de rechter

Code	Uitleg code
Delict	
Ernst	Wordt de ernst van het delict benadrukt door de rechter (bijv. de aard van het delict, kwetsbaarheid van het slachtoffer, gevolgen van het delict, of er sprake was van een vooropgezet plan of andere strafverzwarende omstandigheden)? Let op, dit is dus meer dan een feitelijke omschrijving van wat er gebeurd is of de vage omschrijving dat rekening wordt gehouden met de ernst van het delict.
Motief	Wordt er ingegaan op een motief of de aanleiding van de verdachte om het delict te plegen?
Rol verdachte	Wordt benadrukt dat er in de strafoplegging rekening is gehouden met de rol van de verdachte ten opzichte van eventuele medeverdachten?
Rol slachtoffer	Wordt er ingegaan op de rol van het slachtoffer in het delict, samenhangend met bijvoorbeeld de aanleiding of voorgaande aanvaringen tussen verdachte en het slachtoffer die het gedrag van de verdachte deels verklaren?
Persoon	
Toerekeningsvatbaarheid	Acht de rechter de verdachte ontoerekeningsvatbaar of verminderd toerekeningsvatbaar voor wat zich heeft afgespeeld? Of wordt in het stukje van de rechtbank een advies besproken (en niet weerlegd door de rechtbank) waarin staat dat iemand als verminderd toerekeningsvatbaar kan worden gezien?
Handelingen	Noemt de rechter of een adviserende partij iets over de handelingen van verdachte in het strafrechtelijk proces na het delict, bijv. welke emoties dat opriep, of de verdachte spijt heeft, het delict heeft bekend of zijn excuses heeft aangeboden?
Hulpverlening	Staat de rechter of een adviserende partij stil bij het feit dat de verdachte behoefte heeft aan bepaalde hulpverlening, mee wilt werken of mee heeft gewerkt aan hulpverlening en of dit succesvol of onsuccesvol zou kunnen zijn?
Verleden	Staat er iets in de stukjes van de rechtbank, waaronder de stukjes van de adviserende partijen waar de rechtbank kennis van heeft genomen, over het verleden van verdachte, ofwel rondom eerdere hulpverlening (van voor het delict) of over traumatische gebeurtenissen in het verleden en dergelijke?
Risico's	Noemt de rechtbank of een adviserende partij risicofactoren die voortkomen in het leven van verdachte? Of in de persoonlijkheid van verdachte?
Beschermend	Noemt de rechtbank of een adviserende partij protectieve factoren die voortkomen in het leven van verdachte? Of in de persoonlijkheid van de verdachte?
Delictgeschiedenis	Wordt er iets genoemd over de delictgeschiedenis van de verdachte (wel of geen first offender)?
Recidiverisico	Wordt het recidiverisico van de verdachte genoemd door de rechtbank of een adviserende partij?
Overig	
Overige	Worden er nog andere belangrijke punten in de strafbepaling genoemd die niet onder delict- of persoonskenmerken vallen? Zo ja, wat?

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl